

1	פרשת ויקרא
21	פרשת צו
32	פרשת שמיני
47	פרשת תזריע
53	פרשת מצורע
62	פרשת אחרי מות
73	פרשת קדושים
87	פרשת אמור
106	פרשת בהר
116	פרשת בחקתי

רש"י פרשת ויקרא

פרק א

(א) ויקרא אל משה - לכל דברות ולכל אמירות ולכל צוויים קדמה קריאה¹, לשון חבה, לשון שמלאכי השרת משתמשים בו, שנאמר (ישעיה ו ג) וקרא זה אל זה. אבל לנביאי אומות העולם, נגלה עליהן בלשון עראי וטומאה, שנאמר (במדבר כג ד) ויקר אלהים אל בלעם²: ויקרא אל משה - הקול הולך ומגיע לאזניו, וכל ישראל לא שומעין³. יכול אף להפסקות היתה קריאה, תלמוד לומר וידבר, לדבור היתה קריאה ולא להפסקות. ומה היו הפסקות משמשות ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין קל וחומר להדיוט הלומד מן ההדיוט⁴: אליו - למעט את אהרן, ר' יהודה בן בתירא אומר שלשה עשר דברות נאמרו בתורה למשה ולא אהרן, וכנגדן נאמרו שלשה עשר מיעוטיין, ללמדך שלא לאהרן נאמרו אלא למשה שיאמר לאהרן. ואלו הן שלשה עשר מיעוטיין: לדבר אתו, מדבר אליו, וידבר אליו, ונועדתי לך, כולן בתורת כהנים⁵. יכול שמעו את קול הקריאה, תלמוד לומר קול לו קול אליו (במדבר ז פט), משה שמע וכל ישראל לא שמעו⁶:

¹ עי' במדבר רבה (פרשה יד פסקה כ) יכול היה הקב"ה מדבר עמו ולא היה קראו תחלה תלמוד לומר ויקרא אל משה וידבר הקדים קריאה לדבור דרך ארץ שלא ידבר אדם עם חבירו אא"כ קוראו תחלה וכו' יכול לא היתה קריאה אלא לדבור זה בלבד ומנין לכל הדברות שבתורה ת"ל מאוהל מועד כל שהוא מאהל מועד נקדים בו קריאה לדבור יכול לא היתה קריאה אלא לדברות בלבד מנין אף לאמירות ולצוויים א"ר שמעון ת"ל דבר וידבר לרבות אף לאמירות ולצוויים

² עי' ויק"ר (פרשה א פסקה יג) מה בין נביאי ישראל לנביאי או"ה ר' חמא בר חנינא ורבי יששכר דכפר מנדי רבי חמא בר חנינא אמר אין הקב"ה נגלה על או"ה אלא בחצי דיבור כמה דתימר (שם כג) ויקר אלהים אל בלעם אבל נביאי ישראל בדבור שלם שנאמר ויקרא אל משה ור' יששכר דכפר מנדי אמר כך יהא שכון אין לשון ויקר אלא לשון טומאה כמה דתימר (דברים כג) אשר לא יהיה טהור מקרה לילה אבל נביאי ישראל בלשון קדושה בלשון טהרה בלשון ברור בלשון שמלאכי השרת מקלסין בו להקב"ה כמה דתימר (ישעיה ו) וקרא זה אל זה

³ עי' תנחומא (ויקרא פרק א) ודבור שיוצא מפי הקב"ה הכל במשקל וכן הוא אומר (שם) ודרך לחזיז קולות שעשה לו הקב"ה דרך לאותו הקול שילך אצל משה בלבד שנא' ויקרא אל משה וידבר ה' אליו אליו היה נשמע ולא לאחר

⁴ עי' במ"ר (פרשה יד פסקה כ) יכול אף להפסקות ת"ל וידבר לדבור היתה קריאה ולא היתה קריאה להפסקות וכי מה הפסקות היו משמשות ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין והרי דברים ק"ו ומה אם מי שהוא שומע מפי הקב"ה ומדבר ברוה"ק צריך להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין עאכ"ו הדיוט מהדיוט

⁵ עי' ספרא (ויקרא פרק ב אות אג) אליו למעט את אהרן, אמר ר' יהודה בן בתירא י"ג דברות נאמרו בתורה למשה ולא אהרן. וכנגדן נאמרו בתורה י"ג מעוטיין ללמדך שלא לאהרן נאמר אלא למשה שיאמר לאהרן. ואלו הן ובבא משה אל אהל מועד לדבר אתו. וישמע את הקול מדבר אליו. וידבר אליו. ונועדתי לך. ודברתי אתך. אשר אועד לך שמה לדבר אליך שם. אשר אועד לך שמה. אשר צוה ד' את משה ביום צותו. (את אשר צוה ד' אל משה) [עד בואו לדבר אתו]. את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל. ויהי ביום דבר ד' אל משה בארץ מצרים. ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר ד' אל משה בהר סיני. ויקרא אל משה וידבר אליו. מיעט את אהרן מכולם:

⁶ עי' ספרא (ויקרא ב חט) יכול לא היו שומעין את הדבור אבל היו שומעין את הקול ת"ל קול לו. אוציא את ישראל ולא אוציא את הזקנים אוציא את הזקנים ולא אוציא את בני אהרן אוציא את בני אהרן ולא אוציא את אהרן עצמו תלמוד לומר קול לו: אוציא את כולם ולא אוציא את מה"ש שאין משה יכול ליכנס לתוכן עד שיקרא ת"ל קול לו קול אליו משה היה שומע את הקול ואין כל אלו

מאהל מועד - מלמד שהיה הקול נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל. יכול מפני שהקול נמוך, תלמוד לומר את הקול (שם), מהו הקול, הוא הקול המפורש בתהלים (כט ד - ה) קול ה' בכח, קול ה' בהדר, קול ה' שובר ארזים. אם כן למה נאמר מאהל מועד, מלמד שהיה הקול נפסק⁷. כיוצא בו (יחזקאל י ה) וקול כנפי הכרובים נשמע עד החצר החיצונה, יכול (מפני) שהקול נמוך, תלמוד לומר (שם) כקול אל שדי בדברו, אם כן למה נאמר עד החצר החיצונה, שכיון שמגיע שם היה נפסק⁸:
מאהל מועד לאמר - יכול מכל הבית, תלמוד לומר מעל הכפורת, יכול מעל הכפורת כולה, תלמוד לומר מבין שני הכרובים⁹:

לאמר - צא ואמור להם דברי כבושים, בשבילכם הוא נדבר עמי. שכן מצינו שכל שלשים ושמונה שנה שהיו ישראל במדבר, כמנודים מן המרגלים ואילך, לא נתייחד הדבור עם משה, שנאמר (דברים ב טז) ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות וידבר ה' אלי לאמר, אלי היה הדיבור. דבר אחר, צא ואמור להם דברי והשיבני אם יקבלום, כמו שנאמר (שמות יט ח) וישב משה את דברי העם וגו'¹⁰:
(ב) אדם כי יקריב מכם - כשיקריב בקרבנות נדבה דבר הענין¹¹:

אדם - למה נאמר, מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל שהכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל¹²:

הבהמה - יכול אף חיה בכלל, תלמוד לומר בקר וצאן¹²:
מן הבהמה - ולא כולה להוציא את הרובע ואת הנרבע¹³:
מן הבקר - להוציא את הנעבד¹⁴:
מן הצאן - להוציא את המוקצה¹⁵:

שומעין את הקול:

⁷ ספרא שם, מאהל מועד מלמד שהיה הקול נפסק ולא היה יוצא חוץ מאהל מועד יכול מפני שהיה נמוך ת"ל וישמע את הקול שאין ת"ל הקול ומה תלמוד לומר הקול הקול המתפרש בכתובים ומהו המתפרש בכתובים קול ה' בכח קול ה' שובר ארזים וישבר ה' את ארזי הלבנון קול ה' חוצב א"כ למה נאמר מאהל מועד מלמד שהיה הקול נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל:

⁸ עי' ספרא שם, מאהל מועד מלמד שהיה הקול נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל: (יא) כיוצא בדבר אתה אומר וקול כנפי הכרובים נשמע עד החצר החיצונה יכול מפני שהיה הקול נמוך ת"ל כקול אל שדי בדברו כדבריו בסיני וא"כ למה נאמר עד החצר החיצונה אלא כיון שהיה מגיע עד החצר החיצונה היה נפסק.

⁹ עי' ספרא שם (יב) מאהל מועד יכול מכל הבית ת"ל מעל הכפורת אי מעל הכפורת יכול מעל הכפורת כולה תלמוד לומר מבין שני הכרובים דברי ר"ע אמר ר"ש בן עזאי אני איני כמשיב על דברי רבי אלא כמוסיף על דבריו הכבוד שנאמר בו הלא את השמים ואת הארץ אני מלא ראה חבתן של ישראל להיכן גרמה לכבוד הזה כביכול דחק להיות מדבר מעל הכפרת מבין ב' הכרובים ר' דוסא אומר ה"ה אומר

¹⁰ עי' ספרא (ויקרא פרק ב יג) לאמר אמור להם דברי כבושים בשבילכם מדבר עמי שכן מצינו שכל ל"ח שנה שהיו ישראל כמנודין לא היה מדבר עם משה שנאמר ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות וידבר ה' אלי ד"א לאמר צא ואמור להם והשיבני ומנין שהיה משה יוצא ומדבר עמהם שנאמר ודבר אל בני ישראל את כל אשר יצווה ומנין שהיה משיב הדברים לפני הגבורה ת"ל וישב משה את דברי העם אל ה' אלעזר בן אחווי אומר יכול היה מדבר עמו לצורך עצמו ת"ל לאמר לישראל בשביל ישראל היה מדבר עמו לא בשביל עצמו:

¹¹ עי' ספרא (ויקרא פרשתא ב ד) אדם כי יקריב יכול גזירה, ת"ל כי יקריב אינה אלא רשות.
¹² עי' נזיר (דף לה ע"א) אי אתה דן אלא כעין הפרט אמר ליה רב יהודה מדיסקרתא לרבא ולילף מן הדין קרא מן פרט הבהמה כלל בקר וצאן חזר ופרט פרט וכלל ופרט אי אתה דן אלא כעין הפרט א"ל מן האי ליכא למשמע מינה דאי מהתם הוה אמינא הבהמה חיה בכלל בהמה א"ל חיה בכלל בהמה הא כתיב בקר וצאן והוה ליה פרט וכלל ואי אתה דן אלא כעין הפרט ומנלן דהכי הוא דתניא ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך כלל בבקר ובצאן וביין ובשכר פרט

¹³ עי' ספרא (ויקרא ב ז) מן הבהמה להוציא את הרובע ואת הנרבע. והלא דין הוא ומה אם בע"מ שלא נעבדה בו עבירה פסול מע"ג המזבח. הרובע והנרבע שנעבדה בהן עבירה אינו דין שיפסלו מע"ג המזבח. הרי שור שחרש עם החמור יוכיח שנעבדה בו עבירה וכשר ע"ג המזבח.

¹⁴ עי' ספרא (ויקרא ב ט) מן הבקר להוציא את הנעבד. והלא דין הוא ומה אתנן ומחיר שציפויהן מותרים אסור אינו דין שיפסלו מע"ג המזבח. או חילוף ומה אתנן ומחיר שהן אסורים צפוייהם מותרים. נעבד שהוא מותר אינו דין שיהי' צפוי מותר. א"כ בטלת לא תחמוד כסף וזהב עליהם. אני אקימנו. לא תחמוד כסף וזהב בדבר שאין בו רוח חיים. אבל בדבר שיש בו רוח חיים הואיל והוא מותר יהא צפוי מותר ת"ל מן הבקר להוציא את הנעבד.

ומן הצאן - להוציא את הנוגח שהמית, כשהוא אומר למטה מן הענין (פסוק ג) מן הבקר, שאין תלמוד לומר להוציא את הטריפה¹⁶:
 תקריבו - מלמד ששנים מתנדבים עולה בשותפות¹⁷:
 קרבנכם - מלמד שהיא באה נדבת צבור, היא עולת קיץ המזבח, הבאה מן המותרות¹⁸:
 (ג) זכר - ולא נקבה, כשהוא אומר זכר למטה, שאין תלמוד לומר זכר, ולא טומטום ואנדרוגינוס¹⁹:
 תמים - בלא מום²⁰:
 אל פתח אהל מועד - מטפל בהבאתו עד העזרה. מהו אומר יקריב, יקריב אפילו נתערבה עולת ראובן בעולת שמעון, יקריב כל אחת לשם מי שהוא. וכן עולה בחולין, ימכרו החולין לצרכי עולות, והרי הן כולן עולות, ותקרב כל אחת לשם מי שהוא. יכול אפילו נתערבה בפסולין או בשאינו מינוי, תלמוד לומר יקריבנו²¹:
 יקריב אתו - מלמד שכופין אותו, יכול בעל כרחו, תלמוד לומר לרצונו. הא כיצד, כופין אותו עד שיאמר רוצה אני²²:
 לפני ה' וסמך - אין סמיכה בבמה²³:
 (ד) על ראש העולה - להביא עולת חובה לסמיכה, ולהביא עולת הצאן²⁴:
 העולה - פרט לעולת העוף²⁵:
 ונרצה לו - על מה הוא מרצה לו, אם תאמר על כריתות ומיתות בית דין או מיתה בידי שמים או מלקות, הרי עונשן אמור, הא אינו מרצה אלא על עשה, ועל לאו שנתק לעשה²⁶:
 (ה) ושחט והקריבו הכהנים - מקבלה ואילך מצות כהונה, למד על השחיטה שכשרה בזר²⁷:

¹⁵ עי' ספרא (ויקרא ב יא) מן הצאן להוציא את המוקצה. ומן הצאן להוציא את הנוגח. א"ר שמעון אם נאמר רובע למה נאמר נוגח ואם עי' הערה הקודמת.
¹⁶ עי' ספרא (ויקרא ג א) תקריבו מלמד שהיא באה נדבת שנים. והלא דין הוא עולת העוף באה בנדר ונדבה ועולת בהמה בנו"נ מה עולת העוף באה נדבת שנים אף עולת בהמה באה נדבת שנים.
¹⁷ עי' ספרא (ויקרא ג ד) קרבנכם. מלמד שהיא באה נדבת צבור. והלא דין הוא מנחה באה בנו"נ ועולה בהמה שהיא בנו"נ לא תבא נדבת צבור:
¹⁸ מכילתא כי תבא ד, זכר. להוציא טומטום ואנדרוגינוס ונקבה:
¹⁹ מכילתא בא ד ???תמים. להוציא בעל מום:
²⁰ עי' ספרא (ויקרא ג יג) אל פתח אהל מועד מטפל בו ומביאו אל פתח אהל מועד. מהו אומר יקריב יקריב מנין אתה אומר נתערבה עולה בעולה עולה בתמורה עולה בחולין יקריבו ת"ל יקריב יקריב. יכול אפילו נתערבה בפסולים ת"ל יקריבנו. אוציא את שנתערב בפסולים שאינם כשרים ליקרב:
²¹ עי' ספרא (ויקרא ג &) יקריב אותו מלמד שכופין אותו יכול על כרחו ת"ל לרצונו כיצד כופין אותו עד שיאמר רוצה אני:
²² עי' ספרא (ויקרא ד א) לפני ה' וסמך אין סמיכה בבמה. צפונה לפני ה' ואין צפון בבמה. וכי איזה מדה מרובה מדת צפון
²³ עי' ספרא (ויקרא ד ג) יכול אין טעון סמיכה אלא עולת נדבה עולת חובה מנין. ודין הוא. נאמר הבא עולת נדבה ונאמר הבא עולת חובה מה עולת נדבה טעונה סמיכה אף עולת חובה טעונה סמיכה: (ד) לא א"א בעולת נדבה שאין לה חלופין עוף לפטרה מן הסמיכה לא תטען סמיכה. ת"ל עולה א' עולת חובה וא' עולת נדבה זו וזו טעונה סמיכה: (ה) אין לי אלא עולת בקר עולת הצאן מנין. ודין הוא נאמר הבא עולה מן הבקר ונאמר הבא עולה מן הצאן. מה עולה מן הבקר טעונה סמיכה אף עולת הצאן טעונה סמיכה: (ו) לא א"א בבן הבקר שנתרבה בנסכים תאמר בבן הצאן שנתמעט בנסכים הואיל ונתמעט בנסכים לא יטעון סמיכה. ת"ל עולה. א' עולת הבקר וא' עולת הצאן זו וזו טעון סמיכה:
²⁴ עי' ספרא (שם אות ז) יכול אף עולת העוף תטעון סמיכה ת"ל העולה פרט לעולת העוף:
²⁵ עי' ספרא שם (ח) ונרצה לו מלמד שהמקום מרצה לו. ועל מה המקום רוצה לו. אם תאמר דברים שחייבים עליהם מיתה בידי ב"ד. מיתה בידי שמים. כרת בידי שמים מלקות ארבעים. חטאות ואשמות. הרי עונשן אמור. ועל מה המקום רוצה לו על מ"ע ועל מצות ל"ת שיש בה קום עשה. ר"ש אומר ונרצה לו לו ולזבחו אעפ"י שלא סמך הזבח מרצה:
²⁶ עי' ספרא (ויקרא ד ב) ושחט שחיטה כשרה בזרים בנשים ובעבדים ובטמאים ואפי' בקדשי קדשים ובלבד שלא יהו טמאים נוגעים בבשר. או אינו אלא בכהן. וכי מנין באתה. מכלל שנאמר ואתה ובניך אתך תשמרו את כהונתכם לכל דבר המזבח. יכול אף לשחיטה. כשהוא אומר והקריבו בני אהרן

לפני ה' - בעזרה²:

והקריבו - זו קבלה, שהיא הראשונה, ומשמעה לשון הולכה, למדנו ששתיהן בבני אהרן²⁸:
בני אהרן - יכול חללים, תלמוד לומר הכהנים²⁹:

את הדם וזרקו את הדם - מה תלמוד לומר דם דם שתי פעמים, להביא את שנתערב במינו או בשאינו מינו, יכול אף בפסולים או בחטאות הפנימיות או בחטאות החיצוניות, שאלו למעלה והיא למטה, תלמוד לומר במקום אחר את דמו³⁰:

וזרקו - עומד למטה וזרק מן הכלי לכותל המזבח למטה מחוט הסיקרא כנגד הזויות, לכך נאמר סביב, שיהא הדם ניתן בארבע רוחות המזבח, או יכול יקיפנו כחוט, תלמוד לומר וזרקו, ואי אפשר להקיף בזריקה. אי וזרקו יכול בזריקה אחת תלמוד לומר סביב, הא כיצד, נותן שתי מתנות שהן ארבע³¹:

אשר פתח אהל מועד - ולא בזמן שהוא מפורק³²:

(ו) והפשיט את העלה - מה תלמוד לומר העולה, לרבות את כל העולות להפשיט ונתוח³³:

אתה לנתחיה - ולא נתחיה לנתחים³⁴:

(ז) ונתנו אש - אף על פי שהאש יורדת מן השמים, מצוה להביא מן ההדיוט³⁵:

בני אהרן הכהן - כשהוא בכיהונו, הא אם עבד בבגדי כהן הדיוט, עבודתו פסולה³⁶:

הכהנים את הדם אליו וזרקו. מכאן ואילך מצות כהונה. אבל שחיטה כשרה בכל אדם: ושם (אות ד) והקריבו זו קבלת הדם. יכול זריקה. כשהוא אומר וזרקו הרי זריקה אמורה. הא אינו אומר כאן והקריבו זו קבלת הדם שלא תהיה אלא בכהן כשר ובכלי שרת. אמר ר"ע מנין לקבלת הדם שלא תהא אלא בכהן כשר. נאמר כאן כיהון ונאמר להלן כיהון ונאמר להלן כיהון, מה כיהון האמור להלן בכהן כשר ובכלי שרת אף כיהון האמור כאן בכהן כשר ובכלי שרת:

²⁸ מסתמא הערה 27 צריכה להיות כאן ולא שם.

²⁹ עי' ספרא (ויקרא ד ו) ובני אהרן יכול חללים ת"ל הכהנים יצאו חללים. אוציא חללים ולא אוציא את בעלי מומון ת"ל בני אהרן מה אהרן כשר אף בניו כשרים. יצאו חללים ובע"מ:

³⁰ עי' ספרא (ויקרא ד ז) והקריבו בני אהרן את הדם וזרקו את הדם. מה ת"ל דם דם. מנין אתה אומר נתערב דם עולה בדם עולה דם עולה בדם תמורה דם עולה בדם חולין יקרבו. ת"ל דם דם. יכול אפילו נתערבו באלו יקרבו שכן אפי' נתערבו חיים יקרבו. ומנין אפי' נתערב באשם. אביא את שנתערב באשם שאלו ואלו ק"ק. ומנין אפי' נתערב בשלמים ובתודה. אביא את שנתערב בשלמים ובתודה שאלו ואלו מתן ארבע. ומנין אפי' נתערב בבכור ובמעשר ובפסח אביא את שנתערב בבכור ובמעשר ובפסח ת"ל דם דם: (ח) יכול אפי' נתערב בפסולים ת"ל דמו. אוציא את שנתערב בפסולים שאינם כשרים ליקרב. מנין אפי' נתערב בחטאות הפנימיות. אוציא את שנתערב בחטאות הפנימיות שאלו מבפנים ואלו מבחוץ. ומנין אפי' נתערב בחטאות החיצונות. אביא את שנתערב בחטאות החיצונות תלמוד לומר דם דם:

³¹ עי' ספרא (ויקרא ד ט) וזרקו יכול זריקה אחת ת"ל סביב. אי סביב יכול יקיפנו בחוט ת"ל וזרקו. הא כיצד שתי מתנות שהן ארבע:

³² עי' ספרא (ויקרא ד יד) אשר פתח א"מ ולא בזמן פירוקו ולא בזמן שגללה הרוח את היריעה. ר' יוסי הגלילי אומר מה ת"ל אשר פתח א"מ. לפי שנאמר ונתת את הכיור בין א"מ ובין המזבח. יכול בין א"מ ובין המזבח יהא הכיור נתון. ת"ל המזבח סביב אשר פתח א"מ. המזבח פתח א"מ ואין הכיור פתח א"מ. והיכן היה הכיור נתון בין האולם ולמזבח משוך כלפי דרום:

³³ עי' ספרא (ויקרא ה ב), יכול אין טעון הפשטה אלא עולת נדבה עולת חובה מנין ודין הוא נאמר הבא עולת נדבה והבא עולת חובה מה עולת נדבה טעונה הפשטה אף עולת חובה טעון הפשטה: (ג) אין לי אלא עולת בקר עולת הצאן מנין ודין הוא נאמר הבא עולה מן הבקר ונאמר הבא עולה מן הצאן מה עולת בקר טעונה הפשטה אף עולת הצאן טעון הפשטה.

³⁴ עי' ספרא (ויקרא ה ז) ונתח יכול ינתח נתחיה לנתחים ת"ל אותה אותה לנתחיה ולא נתחיה לנתחים. יכול אף הפסולה תהא טעונה הפשט ונתוח. ת"ל אותה כשרה לא פסולה ופסולה שעלתה על גבי המזבח קריבה כמות שהיא:

³⁵ עי' ספרא (ויקרא ה י) ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח. אע"פ שהאש יורדת מן השמים מצוה ליתן אש מן ההדיוט. אש שירדה בימי משה לא נסתלקה ממזבח הנחושת עד שבאו לבית העולמים. אש שירדה בימי שלמה לא נסתלקה ממזבח העולה עד שנסתלקה בימי מנשה:

³⁶ עי' ספרא (ויקרא ה ט) ונתנו בני אהרן מה ת"ל הכהן ממשמע שנאמר אהרן איני יודע שהוא כהן אם כן למה נאמר הכהן בכיהונו לימד על כהן גדול שעבד בבגדי כהן הדיוט שעבודתו פסולה. ומנין לכהן הדיוט שעבד בבגדי כ"ג שתהא עבודתו פסולה ת"ל הכהנים בכיהונו הא כהן גדול שעבד בבגדי כהן הדיוט וכהן הדיוט שעבד בבגדי כהן גדול עבודתו פסולה:

(ח) בני אהרן הכהנים - כשהם בכיהונם, הא כהן הדיוט שעבד בשמונה בגדים עבודתו פסולה³⁷:
את הנתחים את הראש - לפי שאין הראש בכלל הפשט, שכבר הותז בשחיטה, לפיכך הוצרך למנותו לעצמו³⁸:
ואת הפדר - למה נאמר, ללמדך שמעלהו עם הראש ומכסה בו את בית השחיטה, וזהו דרך כבוד של מעלה³⁹:
אשר על המזבח - שלא יהיו הגזירין יוצאין חוץ למערכה⁴⁰:
(ט) עלה - לשם עולה יקטירנו⁴¹:
אשה - כשישחטנו יהא שוחטו לשם האש, וכל אשה לשון אש, פויאד"א בלע"ז [אש]⁴²:
ניחוח - נחת רוח לפני, שאמרתי ונעשה רצוני⁴³:
(י) ואם מן הצאן - וי"ו מוסיף על ענין ראשון, ולמה הפסיק, ליתן ריח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה⁴⁴:
מן הצאן מן הכבשים או מן העזים - הרי אלו שלשה מיעוטין, פרט לזקן לחולה ולמזוהם⁴⁵:
(יא) על ירך המזבח - על צד המזבח⁴⁶:
צפנה לפני ה' - ואין צפון בבמה (ספרא ויקרא ד א):
(יד) מן העוף - ולא כל העוף, לפי שנאמר (ויקרא כב יט) תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים, תמות וזכרות בבהמה, ואין תמות וזכרות בעופות, יכול אף מחוסר אבר, תלמוד לומר, מן העוף⁴⁷:
התרים - גדולים ולא קטנים⁴⁸:
בני היונה - קטנים ולא גדולים⁴⁹:
מן התרים או מן בני היונה - פרט לתחלת הציהוב, שבזה ושבזה שהוא פסול, שגדול הוא אצל בני

³⁷ עי' הערה הקודמת.

³⁸ עי' ספרא (ויקרא ו ב) וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים מה ת"ל את הראש ואת הפדר מלמד שאין הראש והפדר מהנתחים. דבר אחר שיהא פורש את הפדר על בית השחיטה שהוא דרך כבוד של מעלה. ומנין שהראש והפדר קודמין לכל האימורין ת"ל את ראשו ואת פדרו וערך הכהן אותם מלמד שהראש והפדר קודמין לכל האימורין: (ג) רבי חייא אומר מנין לשחיטה שהיא מן הצואר תלמוד לומר וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים שאין ת"ל את הראש ואת הפדר והלא הראש והפדר בכלל האברים היו וא"כ למה נאמר את הראש ואת הפדר אלא לפי שנא' והפשיט את העולה ונתח אותה לנתחיה וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים נתחים שהיו בכלל הפשט ומנין לראש שכבר הותז בשחיטה ת"ל את ראשו ואת פדרו.

³⁹ עי' הערה הקודמת.

⁴⁰ עי' ספרא (ויקרא ו ה) יכול המתנדב עולה יהא מביא עזיה ואישיה עמה ת"ל על העצים אשר על האש אשר על המזבח מה מזבח משל צבור אף אש ועצים משל צבור דברי ר' אלעזר בר' שמעון. ר' אלעזר אומר מה מזבח משל צבור אף עצים ואש שלא נשתמש בהן הדיוט. דבר אחר על העצים אשר על האש אשר על המזבח שלא יהו הגזירין יוצאין חוץ למערכה:

⁴¹ עי' ספרא (ויקרא ו &) עולה לשם עולה אשה לשם אישים ריח לשם ריח ניחוח לשם נחת רוח לה' לשם מי שעשה את העולם:

⁴² עי' הערה הקודמת.

⁴³ עי' הערה 41.

⁴⁴ עי' ספרא (ויקרא ה א) ואם הרי זה מוסף על ענין ראשון ולמה הפסיק ליתן ריח למשה להתבונן בין פרשה פרשה ובין ענין לענין והרי דברים ק"ו ומה מי שהוא שומע מפי הקדש ומדבר ברוח הקדש צריך להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין עאל"ו הדיוט מהדיוט:

⁴⁵ עי' ספרא (ויקרא ה ב) מן הצאן ומן הכבשים ומן העזים הרי אלו מעוטים פרט לחולה ולזקן ולמוקצה ולמזוהם. קרבנו

⁴⁶ עי' תרגום אונקלוס.

⁴⁷ עי' ספרא (ויקרא ו ג) מן העוף ולא כל העוף לפי שנ' תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים תמות זכרות בבהמה ואין תמות זכרות בעוף יכול שיבש גפו ושנסמה עינו ושנקטעה רגלה ת"ל מן העוף ולא כל העוף:

⁴⁸ עי' ספרא (ויקרא ח ג) תורין גדולים ולא קטנים הלא דין הוא ומה אם בני יונה שלא כשרו לבא גדולים כשרו לבא קטנים תורין שכשרו לבא גדולים אינו דין שיכשרו לבא קטנים ת"ל תורים גדולים ולא קטנים:

⁴⁹ ספרא ויקרא (ח ד) בני יונה קטנים ולא גדולים הלא דין הוא ומה אם התורין שלא כשרו לבא קטנים כשרו לבא גדולים בני יונה שכשרו לבא קטנים אינו דין שיכשרו לבא גדולים ת"ל בני יונה קטנים ולא גדולים:

יונה וקטן אצל תורים⁵⁰:
 (טו) והקריבו - אפילו פרידה אחת יביא⁵¹:
 הכהן ומלק - אין מליקה בכלי, אלא בעצמו של כהן קוצץ בצפרנו ממול העורף, וחותר מפרקתו עד
 שמגיע לסימנין וקוצצן⁵²:
 ונמצה דמו - לשון מיץ אפים (משלי ל לג), כי אפס המץ (ישעיה טז ד), כובש בית השחיטה על קיר
 המזבח והדם מתמצה ויורד⁵³:
 ומלק והקטיר ונמצה - אפשר לומר כן, מאחר שהוא מקטיר הוא מוצה, אלא מה הקטרה הראש
 בעצמו והגוף בעצמו אף מליקה כן, ופשוטו של מקרא מסורס הוא, ומלק והקטיר, וקודם הקטרה
 ונמצה דמו כבר¹:
 (טז) מראתו - מקום הראי וזה הזפק⁵⁴:
 בנצתה - עם בני מעיה⁵⁵. ונוצה לשון דבר המאוס, כמו כי נצו גם נעו (איכה ד טו), וזה שתרגם
 אנקלוס באוכליה, וזהו מדרשו של אבא יוסי בן חנן, שאמר נוטל את הקורקבן עמה. ורז"ל אמרו, קודר
 סביב הזפק בסכין כעין ארובה ונוטלו עם הנוצה⁵⁶, שעל העור בעולת בהמה שאינה אוכלת אלא
 באבוס בעליה, נאמר (פסוק ט) והקרב והכרעים ירחץ במים והקטיר, ובעוף שנזון מן הגזל נאמר
 והשליך את המעים, שאכל מן הגזל⁵⁷:
 אצל המזבח קדמה - במזרחו של כבש⁵⁸:
 אל מקום הדשן - מקום שנותנין שם תרומת הדשן בכל בוקר, ודישון מזבח הפנימי והמנורה, וכולם

⁵⁰ ספרא ויקרא (ח ה) יכול כל התורים יהו כשרין וכל בני יונה יהו פסולים ת"ל מן התורים לא כל
 התורים מן בני יונה ולא כל בני יונה פרט לתחלת הצהוב שבזה ושבזה. מאימתי תורים כשרים
 משיזהיבו ומאימתי בני יונה פסולין משיצהיבו:
⁵¹ עי' ספרא (ויקרא ז א) והקריבו מה תלמוד לומר לפי שנאמר והקריב מן התורים או מן בני היונה
 את קרבנו יכול אין פחות מב' פרידין תלמוד לומר והקריבו אפילו בפרידה אחת:
⁵² עי' ספרא (ויקרא ז ב) והקריבו אל המזבח מה תלמוד לומר והקריבו הכהן ומלק מלמד שלא תהא
 מליקה אלא בכהן הלא דין הוא מה אם בן הצאן שקבע לו צפון לא קבע לו כהן מליקה שלא קבע לה
 צפון אינו דין שלא יקבע לה כהן תלמוד לומר הכהן ומלק מלמד שלא תהא מליקה אלא בכהן: (ג) יכול
 ימלקנו בסכין ודין הוא מה אם שחיטה שלא קבע לה כהן קבע לה כלי מליקה שקבע לה כהן אינו דין
 שיקבע לה כלי תלמוד לומר הכהן ומלק אמר רבי עקיבא וכי עלת על לב שהזר קרב על גבי המזבח
 ואם כן למה נאמר ומלק מלמד שלא תהא מליקה אלא בעצמו של כהן: (ד) יכול ימלקנו בין מלמעלן
 בין מלמטן ודין הוא בהמה שחטאתה מלמעלן עולתה למטן עוף שחטאתו למטן אינו דין שתהא עולתו
 למטן תלמוד לומר ומלק את ראשו והקטיר המזבחה המזבחה אומר לענין הקטרה ולענין מליקה מה
 הקטרה למעלן אף מליקה למעלן: (ה) ומלק מליקה ממול העורף יכול מכל מקום הרי אני דן נאמרה
 כאן מליקה ונאמרה להלן מליקה מה מליקה אמורה להלן ממול העורף אף כאן ממול העורף. אי ומה
 מליקה אמורה להלן מולק ואינו מבדיל אף כאן ימלוק ולא יבדיל ת"ל ומלק את ראשו והקטיר
 המזבחה ונמצה דמו על קיר. וכי אפשר לומר כן מאחר שהוא מקטיר הוא מוצא אלא מולקו כדרך
 הקטרתו מה מצינו בהקטרה הראש לעצמו והגוף לעצמו אף מליקה הראש לעצמו והגוף לעצמו:
⁵³ עי' ספרא (ויקרא ז ז) ונמצה דמו דם כלו אוחז בראש ובגוף ומוצה משניהם על קיר המזבח. לא
 על קיר הכבש. לא על קיר היסוד. לא על קיר ההיכל. על קיר העליון. יכול על קיר התחתון דין הוא
 בהמה שחטאתה למעלן עולתה למטן עוף שחטאתו למטן אינו דין שתהא עולתו למטן. תלמוד לומר
 ומלק את ראשו והקטיר המזבחה ונמצה דמו על קיר המזבחה המזבחה האמור לענין הקטרה אמור
 לענין מצייה מה הקטרה למעלן אף מצייה למעלן:
⁵⁴ עי' ספרא (ויקרא ז ט) והסיר את מראתו בנוצתה זה הזפק יכול יעקור בסכין ויטלנו ת"ל בנוצתה
 יטלנה עם הנוצה אבא יוסי בן חנן אומר נוטל את הקרקבנין עמה:
 עי' הערה הקודמת.
⁵⁵ עי' ילקוט שמעוני (ויקרא פרק א רמז תמו) והסיר את מראתו זה הזפק, יכול יקדור בסכין ויטלנו
 תלמוד לומר בנצתה יטלנו עם הנוצה, אבא יוסי בן חנן אומר נוטל את הקרקבן עמה. דבי רבי
 ישמעאל תנא בנוצתה בנוצה שלה קודרה בסכין כמין ארובה.
⁵⁷ עי' ספרא (ויקרא ט א) והשליך אותה כשרה לא פסולה אותה לא חטאת העוף אותה אותה
 בהשלכה ואין עולת בהמה בהשלכה: (ב) הלא דין הוא מה אם במקום שהכשיר את העור פסל בית
 הראוי מקום שפסל את העור אינו דין שיפסול בית הראוי. ת"ל אותה אותה בהשלכה ואין עולת בהמה
 בהשלכה:
⁵⁸ עי' ספרא (ויקרא ט ג) אצל המזבח סמוך למזבח. קדמה למזרחו של כבש.

נבלעים שם במקומן⁵⁹:
 (ז) ושסע - אין שיסוע אלא ביד, וכן הוא אומר בשמשון (שופטים יד ו) וישסעהו כשסע הגדי
 (זבחים סה ע"ב):
 בכנפיו - עם כנפיו, אינו צריך למרוט כנפי נוצתו⁷:
 בכנפיו - נוצה ממש, והלא אין לך הדיוט שמריח ריח רע של כנפים נשרפים ואין נפשו קצה עליו,
 ולמה אמר הכתוב והקטיר, כדי שיהא המזבח שבע ומהודר בקרבנו של עני⁶⁰:
 לא יבדיל - אינו מפרקו לגמרי לשתי חתיכות, אלא קורעו מגבו. נאמר בעוף ריח ניחוח, ונאמר
 בבהמה ריח ניחוח, לומר לך אחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוין את לבו לשמים⁶¹:
 פרק ב
 (א) ונפש כי תקריב - לא נאמר נפש בכל קרבנות נדבה אלא במנחה, מי דרכו להתנדב מנחה, עני,
 אמר הקדוש ברוך הוא, מעלה אני עליו כאלו הקריב נפשו⁶²:
 סלת יהיה קרבנו - האומר הרי עלי מנחה סתם, מביא מנחת סלת, שהיא הראשונה שבמנחות⁶³,
 ונקמצת כשהיא סלת, כמו שמפורש בענין, לפי שנאמרו כאן חמשה מיני מנחות, וכולן באות אפוא
 קודם קמיצה, חוץ מזו לכך קרויה מנחת סלת⁷:
 סלת - אין סלת אלא מן החטין, שנאמר (שמות כט ב) סלת חטים, ואין מנחה פחותה מעשרון,
 שנאמר (ויקרא יד כא) ועשרון סלת למנחה, עשרון לכל מנחה¹:
 ויצק עליה שמן - על כולה⁶⁴:
 ונתן עליה לבנה - על מקצתה, מניח קומץ לבונה עליה לצד אחד, ומה ראית לומר כן, שאין ריבוי
 אחר ריבוי בתורה אלא למעט⁶⁵. דבר אחר, שמן על כולה מפני שהוא נבלל עמה ונקמץ עמה, כמו
 שנאמר (פסוק ב) מסלתה ומשמנה ולבונה על מקצתה, שאינה נבללת עמה ולא נקמצת עמה, שנאמר
 (פסוק ב) על כל לבונתה, שלאחר שקמץ מלקט את הלבונה כולה מעליה ומקטירה⁶⁶:
 ויצק ונתן והביאה - מלמד שיציקה ובלילה כשרים בזר⁶⁷:
 (ב) הכהנים וקמץ - מקמיצה ואילך מצות כהונה⁶⁸:
 וקמץ משם - ממקום שרגלי הזר עומדות, ללמדך שהקמיצה כשרה בכל מקום בעזרה, אף ב"א

⁵⁹ עי' ספרא (ויקרא ט &) אל מקום הדשן ששם יהו נותנין את הדשן. רבי חנניה בן אנטיגנוס אומר
 שתי בתי דשנין היו שם אחד במזרחו של כבש ואחד במזרחו של מזבח. זה שבמזרחו של כבש שם היו
 נותנין מוראות העוף ודשון מזבח הפנימי והמנורה וזה שבמזרחו של מזבח שם היו שורפין פסולין
 קדשי קדשים ואמורי קדשים קלים:
⁶⁰ עי' ויקרא רבה (ג ה) ושסע אותו בכנפיו לא יבדיל (שם) א"ר יוחנן ההדיוט הזה אם מריח הוא
 ריח כנפים נפשו קצה עליו ואת אמרת והקטיר הכהן את הכל המזבחה וכל כך למה אלא כדי שיהא
 המזבח מהודר בקרבנו של עני אגרי
⁶¹ עי' מנחות (קי ע"א) נאמר בעולת בהמה אשה ריח ניחוח ובעולת עוף אשה ריח ניחוח ובמנחה
 אשה ריח ניחוח לומר לך אחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוין לבו לשמים: גמרא אמר ר' זירא
 מאי
⁶² עי' תנחומא (ויקרא פרק ה) ונפש כי תקריב לא נאמר נפש בכל הקרבנות אלא במנחת עני אמר
 הקב"ה מעלה אני עליו כאלו הקריב נפשו
⁶³ עי' מנחות (&) הרי עלי עשרון, יביא אחד. עשרונים, יביא שנים. פרשתי ואיני יודע מה פרשתי,
 יביא ששים עשרון. הרי עלי מנחה, יביא איזו שירצה. רבי יהודה אומר, יביא מנחת הסלת שהיא
 מיחדת שבמנחות:
⁶⁴ עי' ספרא (ויקרא י ז) ויצק עליה שמן על כלה ונתן עליה לבונה על מקצתה מה ראית לומר כן
 ויצק עליה שמן על כלה ונתן עליה לבונה על מקצתה שאין רבוי אחר רבוי בתורה אלא למעט:
⁶⁵ עי' הערה הקודמת.
⁶⁶ עי' ספרא (ויקרא י ח) דבר אחר ויצק עליה שמן על כלה מפני שהוא נבלל עמה ונקמץ עמה ונתן
 עליה לבונה על מקצתה שאינה לא נבללת עמה ולא נקמצת עמה:
⁶⁷ עי' ספרא (ויקרא י ז) ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה והביאה מלמד שיציקה ובלילה כשרים
 לכל אדם:
⁶⁸ עי' ספרא (ויקרא ט &) הכהנים וקמץ מלמד שהקמיצה מצות כהונה. הלא דין הוא מה אם
 שחיטה שקבע לה צפון לא קבע לו כהן. קמיצה שלא קבע לה צפון. אינו דין שלא יקבע לה כהן.
 מליקה תוכיח. שלא קבע לה צפון וקבע לה כהן. לא אם אמרת במליקה שקבע לה מזבח תאמר
 בקמיצה שלא קבע לה מזבח. הואיל ולא קבע לה מזבח לא יקבע לה כהן ת"ל הכהנים וקמץ מלמד
 שהקמיצה מצות כהונה:

אמה של מקום דריסת רגלי ישראל⁶⁹:
 מלא קמצו - יכול מבורץ מבצבץ ויוצא לכל צד, תלמוד לומר במקום אחר (ויקרא ו ח) והרים ממנו
 בקמצו, אין לך כשר אלא מה שבתוך הקומץ, אי בקמצו יכול חסר, תלמוד לומר מלא, הא כיצד, חופה
 שלש אצבעותיו על פס ידוע, וזהו קומץ במשמע לשון העברית⁷⁰:
 על כל לבונתה - לבד כל הלבונה היא הקומץ מלא⁷¹:
 לבונתה והקטיר - אף הלבונה בהקטרה⁷²:
 מלא קמצו מסלתה ומשמנה - הא אם קמץ ועלה בידו גרגיר מלח או קורט לבונה פסולה⁷³:
 אזכרתה - הקומץ העולה לגבוה הוא זכרון המנחה, שבו נזכר בעליה לטובה ולנחת רוח⁷⁴:
 (ג) לאהרן ולבניו - כהן גדול נוטל חלק בראש שלא במחלוקת, וההדיוט במחלוקת⁷⁴:
 קדש קדשים - היא להם:
 מאשי ה' - אין להם חלק בה אלא לאחר מתנות האישים (ספרא אמור יח יא):
 (ד) וכי תקרב וגו' - שאמר הרי עלי מנחת מאפה תנור. ולימד הכתוב שיביא או חלות או ריקין⁷⁵.
 החלות בלולות והריקין משוחין⁷⁶. ונחלקו רבותינו במשיחתן, יש אומרים מושחן וחוזר ומושחן עד
 שיכלה כל השמן שבלוג, שכל המנחות טעונות לוג שמן. ויש אומרים מושחן כמין כי יונת, ושאר
 השמן נאכל בפני עצמו לכהנים⁷⁷. מה תלמוד לומר בשמן בשמן שתי פעמים, להכשיר שמן שני ושלישי
 היוצא מן הזיתים, ואין צריך שמן ראשון אלא למנורה, שנאמר בו (שמות כז כ) זק⁷⁸. ושנינו במנחות (עו
 ע"א) כל המנחות האפויות לפני קמיצתן ונקמצות ע"י פתיחה, כולן באות עשר עשר חלות, והאמור בה
 ריקין באה עשרה ריקין⁷⁹:
 (ה) ואם מנחה על המחבת - שאמר הרי עלי מנחת מחבת. וכלי הוא שהיה במקדש שאופין בו
 מנחה על האור בשמן, והכלי אינו עמוק אלא צף, ומעשה המנחה שבתוכו קשין⁸⁰, שמתוך שהיא צפה
 האור שורף את השמן, וכולן טעונות שלש מתנות: שמן, יציקה, ובלילה. ומתן שמן בכלי קודם
 עשייתן⁷⁸.

⁶⁹ עי' ספרא (ויקרא ט ה) וקמץ קומץ א' לעשרון א' קומץ א' לששים עשרון. וקמץ משם ממקום
 שרגלי הזר עומדות. בן בתירא אומר מנין אם קמץ בשמאל יחזיר ויחזור ויקמץ בימין ת"ל משם
 ממקום שקמץ כבר:
⁷⁰ עי' ספרא (ויקרא ט ו) מלא קמצו יכול מלא קומצו מבורץ ת"ל בקמצו אי בקמצו יכול יקמץ
 בראשי אצבעותיו ת"ל מלא קמצו הא כיצד חופה את פס ידו במחבת ובמרחשת ומוחק בגודלו
 באצבעו מלמעלן ולמטן: (ז) מלא קמצו סלת יכול מקום הקמיצה היא סלת והשאר היא קמח תלמוד
 לומר מסלת אי מסלת יכול מקום הקמיצה והצדדין היא סלת השאר היא קמח ת"ל מסלתה שתהא כל
 סלת ומשמנה שתהא כלה שמן:
⁷¹ עי' הערה הקודמת?
⁷² עי' ספרא (ויקרא ט &) על כל לבונתה שתהא שם לבונה בשעת הקמיצה. על כל לבונתה. והקטיר
 שילקט לבונה ויעלה לאישים:
⁷³ עי' ספרא (ויקרא ט י) מלא קמצו מסלתה ומשמנה שאם קמץ ועלה בידו צרור או גרגיר מלח או
 קורט של לבונה פסל.
⁷⁴ עי' ספרא פרשת ויקרא (יא א) לאהרן ולבניו לאהרן תחלה ואח"כ לבניו. לאהרן שלא במחלוקת
 ולבניו במחלוקת. מה אהרן כהן גדול אוכל שלא במחלוקת אף בניו כהנים גדולים אוכלין שלא
 במחלוקת
⁷⁵ עי' ספרא (ויקרא י א) וכי תקריב כשתקריב לעשות הדבר רשות. קרבן מנחה. א"ר יהודה מנין
 לאומר הרי עלי מנחת מאפה לא יביא מחצה חלות ומחצה ריקין. ת"ל קרבן. קרבן אחד הוא מביא.
 ואינו מביא חלות וריקין: (ב) אמר ר"ש וכי נאמר קרבן קרבן ב' פעמים. הא לא נאמר אלא קרבן אחד
 ונאמר בו חלות וריקין. מעתה רצה להביא חלות יביא. ריקין יביא. מחצה חלות ומחצה ריקין
 יביא. וכשהוא קומץ בולל וקומץ משניהם. הא אם קמץ ולא עלה בידו אלא אחד משניהם דיו:
⁷⁶ עי' ספרא (ויקרא י ה) ריקין משוחין ואין חלות משוחות. הלא דין הוא מה אם הריקין שאינן
 טעונין בלילה טעונין משיחה חלות שהם טעונות בלילה אינו דין שיטענו משיחה. ת"ל ריקין משוחין
 ואין חלות משוחות:
⁷⁷ עי' מנחות עד ע"ב: החלות טעונות בלילה, והריקין משוחין. כיצד מושחן, כמין כי. ושאר
 השמן נאכל לכהנים, ושם עה ע"א, כמין כי והשאר נאכל וכו': מאי כמין כי אמר רב כהנא כמין כי
 יווני, וכו' תניא אידך ריקין הבאים בפני עצמן מביא לוג שמן ומושחן וחוזר ומושחן עד שיכלה כל
 שמן שבלוג רבי שמעון בן יהודה אומר משום ר"ש מושחן כמין כי ושאר השמן נאכל לכהנים.
⁷⁸ עי' ספרא (ויקרא יב א) ואם מנחה על המחבת מלמד שהיא טעונה כלי. קרבן קרבן לג"ש מה
 קרבן אמור כאן טעונה יציקה ובלילה אף קרבן אמור למטן טעונה יציקה ובלילה מה קרבן אמורה

סלת בלולה בשמן - מלמד שבוללן בעודן סלת⁷⁹:
 (ו) פתות אתה פתים - לרבות כל המנחות הנאפות קודם קמיצה לפתיתה⁸⁰:
 ויצקת עליה שמן מנחה הוא - לרבות כל המנחות ליציקה⁸¹. יכול אף מנחת מאפה תנור כן, תלמוד לומר, עליה, אוציא את החלות ולא אוציא את הרקיקין, תלמוד לומר הוא:
 (ז) מרחשת - כלי הוא שהיה במקדש עמוק ומתוך שהיא עמוקה שמנה צבור ואין האור שורפו לפיכך מעשה מנחה העשויין לתוכה רוחשין כל דבר רך על ידי משקה נראה כרוחש ומנענע⁸²:
 (ח) אשר יעשה מאלה - מאחד מן המינים הללו⁸³:
 והקריבה - בעליהכ אל הכהן⁸⁴:
 והגישה - הכהן⁸⁵:
 אל המזבח - מגישה לקרן דרומית מערבית של מזבח⁸⁴:
 (ט) את אזכרתה - היאמ הקומץ:
 (יא) וכל דבש - כל מתיקת פרינ קרויה דבש⁸⁵:

למטן טעונה מתן שמן בכלי קודם לעשייתה אף קרבנך אמורה כאן טעונה מתן שמן בכלי קודם לעשייתה:

⁷⁹ עי' ספרא (ויקרא יב א) ואם מנחה על המחבת מלמד שהיא טעונה כלי. קרבנך קרבנך לג"ש מה קרבנך אמור כאן טעונה יציקה ובלילה אף קרבנך אמור למטן טעונה ובליילה מה קרבנך אמורה למטן טעונה מתן שמן בכלי קודם לעשייתה אף קרבנך אמורה כאן טעונה מתן שמן בכלי קודם לעשייתה.

⁸⁰ עי' ספרא (ויקרא יב ד) ומבדיל מנחת כהנים כופל אחד לשנים ושנים לארבעה ואינו מבדיל. מנחת כהן משיח לא היה מכפלה. ר"ש אומר מנחת כהנים ומנחת כהן משיח אין בהן פתיתה מפני שאין בהו קמיצה וכל שאין בה קמיצה אין בה פתיתה. וכל פתיתין בכזיתים: (ה) פתות אותה פתים מנחה לרבות את כל המנחות לפתיתה. יכול אף שתי הלחם ולחם הפנים ת"ל אותה מה ראית לרבות כל המנחות ולהוציא שתי הלחם

⁸¹ עי' ספרא פרשת ויקרא דיבורא דנדבה פרק יב
 (ו) ויצקת עליה שמן מנחה לרבות את כל המנחות ליציקה יכול אף מנחה מאפה ת"ל אליה. אוציא את החלות ולא אוציא את הרקיקין ת"ל היא:

⁸² עי' ספרא פרשת ויקרא דיבורא דנדבה פרק יב
 החלות ולא אוציא את הרקיקין ת"ל היא: (ז) ואם מנחת מרחשת קרבנך מה בין מחבת למרחשת אלא שהמרחשת יש לה כסוי והמחבת אין לה כסוי דברי ר' יוסי הגלילי ר' חנניה בן גמליאל אומר מרחשת עמוק ומעשיה רוחשין ומחבת צפה ומעשיה קשים. סלת בשמן תעשה מלמד שהיא טעונה מתן שמן בכלי קודם לעשייתה:

⁸³ עי' ספרא פרשת ויקרא דיבורא דנדבה פרשתא יא
 (א) אלו אומר והבאת אשר יעשה מאלה לה' והקריבה אל הכהן והגישה אל המזבח. יכול אין לטעון הגשה אלא הקומץ בלבד ומנין לרבות את המנחה ת"ל מנחה מנין לרבות את כל המנחות ת"ל את המנחה: (ב) יכול אין לטעון הגשה אלא מנחת נדבה מנחת חובה מנין ודין הוא נאמר הבא מנחת נדבה והבא מנחת חובה מה מנחת נדבה טעונה הגשה אף מנחת חוטא תטען הגשה: (ג) לא אם אמרת במנחת נדבה שהיא טעונה שמן ולבונה. מנחת סוטה תוכיח שאינה טעונה שמן ולבונה וטעונה הגשה: (ד) לא אם אמרת במנחת סוטה שהיא טעונה תנופה תאמר במנחת חוטא שאינה טעונה תנופה הרי את דן מבנין אב לא מנחת נדבה שהיא טעונה שמן ולבונה כהרי מנחת סוטה שאינה טעונה שמן ולבונה לא מנחת סוטה שהיא טעונה תנופה כהרי מנחת נדבה שאינה טעונה תנופה: (ה) הצד השווה שבהן ששוו לקמיצה ושוו להגשה אף אני אביא מנחת חוטא ששוו להן לקמיצה שתשוו להם להגשה: (ו) או מה להצד השווה שבהן ששוו לבא בעשיר כבעני וטעונות הגשה ת"ל מנחה אחד מנחת נדבה וא' מנחת חוטא זו לזו טעונות הגשה. ר' שמעון אומר והבאת לרבות מנחת העומר להגשה שנ' והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן והקריבה לרבות מנחת סוטה להגשה שנא' והקריב אותה אל המזבח: ????????

⁸⁴ עי' תלמוד בבלי מסכת זבחים דף סג ע"א
 על חיבי כריתות מאשם מה לאשם שכן מיני דמים מכולהו מה לכולהו שכן מיני דמים אלא איצטריך סלקא דעתך אמינא הואיל וכתוב והגישה אל המזבח והרים ממנו בקומצו מה הגשה בקרן מערבית דרומית אף קמיצה בקרן מערבית דרומית קא משמע לן אמר רבי יוחנן שלמים ששחטן בהיכל כשרים

⁸⁵ עי' ספרא פרשת ויקרא דיבורא דנדבה פרשתא יב
 ו: (ד) שאור לא תקטירו אין לי אלא המרובה הממועט מנין ת"ל כל שאור אין לי אלא הוא עצמו

(יב) קרבן ראשית תקריבו - מה יש לך להביא מן השאור ומן הדבש קרבן ראשית שתי הלחם של עצרת הבאים מן השאור שנאמר (ויקרא כג יז) חמץ תאפינה ובכורים מן הדבש כמו בכורי תאנים ותמרים⁸⁶:

(יג) מלח ברית - שהברית כרותה למלח מששת ימי בראשית שהובטחו המים התחתונים ליקרב במזבח במלחס וניסוך המים בחג⁸⁷:

על כל קרבנך - על עולת בהמה ועוף ואימורי כל הקדשים כולן⁸⁷:

(יד) ואם תקריב - הרי אם משמש בלשון כיע⁸⁸ שהרי אין זה רשות שהרי במנחת העומר הכתוב מדבר שהיא חובה וכן (במדבר לו ד) ואם יהיפה היובל וגו':

מנחת בכורים - במנחת העומר הכתוב מדברצ שהיא באה אביב בשעת בישול התבואה ומן השעורים היא באה נאמר כאן אביב ונאמר להלן (שמות ט לא) כי השעורה אביב⁸⁹:

קלוי באש - שמיבשין אותה על האור באבוב של קלאים שאלולי כן אינה נטחנת בריחים לפי שהיא לחה⁹⁰:

גרש כרמל - גרוסה בעודה לחה¹⁰:

גרש - לשון שבירה וטחינה גורסה בריחים של גרוסות כמו (איכה ג טז) ויגרס בחצץ וכן גרסה נפשי (תהלים קיט כ):

כרמל - בעוד הכר מלאק⁹¹ שהתבואה לחה ומלאה בקשין שלה ועל כן נקראים המלילות כרמל וכן (מלכים ב' ד מב) וכרמל בצקלונו:

פרק ג

(א) שלמים - שמטילים שלום בעולם⁹² דבר אחר שלמים שיש בהם שלום למזבח ולכהנים

עירובו מנין ת"ל כי כל שאור. יכול מנחות שהן במצה תהיה יהו בבל תקטירו חמץ מנחות שאינן במצה תהיה לא יהו בבל תקטירו חמץ תלמוד לומר כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו אין לי אלא המרובה הממועט מנין תלמוד לומר וכל דבש אין לי אלא הוא עצמו עירובו מנין ת"ל וכל דבש אין לי אלא דברים שאין הדבש יפה להן דברים שהדבש יפה להן מנין שהפטמין אומרים יפה הדבש לקטורת מנין ת"ל וכל דבש: (ה) מ

אבל לגבי עצם הרש"י עי' הערה הבאה.

⁸⁶ עי' ילקוט שמעוני ויקרא פרק ב רמז תנב

מוצא שפתיך תשמור ועשית תלמוד לומר קרבן ראשית תקריבו צבור אמרתי לך ולא יחיד. יכול לא היא יחיד מביא שאינו מביא חובתו כיוצא בה אבל יהו צבור מביאים שמביאין חובתן כיוצא בה תלמוד לומר אותם ומה יש לך להביא שתי הלחם מן השאור ובכורים מן הדבש. ושתי הלחם לא

⁸⁷ תלמוד בבלי מסכת תענית דף כה/ב

תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר אין לך טפח מלמעלה שאין תהום יוצא לקראתו שלשה טפחים והא תניא טפחיים לא קשיא כאן בעבודה כאן בשאינה עבודה אמר רבי אלעזר כשמנסכין את המים בחג תהום אומר לחבירו אבע מימך קול שני ריעים אני שומע שנאמר תהום אל תהום קורא לקול צנורך וגו'

⁸⁸ עי' &

⁸⁹ עי' ספרא פרשת ויקרא דיבורא דנדבה פרשתא יג

לרצון מעלה אני עליכם כאילו לא הבאתם אותה אלא לצורך עצמכם: (ד) וכן הוא אומר ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה עד הביאתם את קרבן אלהיכם. ואם תקריב מנחת ביכורים לה' זו מנחת העומר מנין היא באה מן השעורין. או יכול מן החטין. א"ר אליעזר נאמר כאן אביב ונאמר אביב במצרים מה אביב אמור במצרים שעורין אף כאן שעורין. ר"ע אומר נאמר לציבור הבא ביכורים בפסח והבא ביכורים בעצרת מה מצינו שממין שהיחיד מביא חובתו ממנו היא הצבור מביא ביכוריו בעצרת. אף ממין שהיחיד מביא חובתו ממנו היא הצבור מביא ביכוריו בפסח. מאיזה מין היחיד מביא חובתו מן השעורין אף צבור לא יביא אלא מן השעורין. אם תאמר מן החטין אין שתי הלחם בכורים:

⁹⁰ שם: (ו) אביב קלוי באש גרש כרמל מלמד שמהבהבין אותו באור כדי לקיים בו מצות קלוי דברי ר"מ. וחכ"א אין לשון קלוי אלא לשון אבוב של קלאים היה שם ומנוקב כמין נפה כדי שיהא האור שולט בכלו:

⁹¹ עי' תלמוד בבלי מסכת מנחות דף סו ע"ב

ראתה נטתה דבי רבי ישמעאל תנא כרמל כר מלא: ור"ע מחייב בחלה ובמעשרות: אמר רב כהנא

⁹² עי' ספרא פרשת ויקרא דיבורא דנדבה פרק טז

(א) ואם זבח שלמים קרבנו. ר' יהודה אומר כל המביא שלמים מביא שלום לעולם אין לי אלא שלמים ומנין לרבות את התודה. ארבה את התודה שהיא באה מן השלמים. ומנין לרבות את העולה

ולבעלים⁹³:
 (ג) ואת כל החלב וגו' - להביא חלב שעל הקבה דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר להביא חלב שעל הדקין⁹⁴:
 (ד) הכסלים - פלנק"ש בלע"ז [חלק פנימי של הירך] שהחלב שעל הכליות כשהבהמה חיה הוא בגובה הכסלים והם מלמטה וזהו החלב שתחת המתנים שקורין בלע"ז לונביל"ש [חלק הבטן שבאזור הכליות] לובן הנראה למעלה בגובה הכסלים ובתחתיתו הבשר חופהו⁹⁵:
 היתרת - הוא דופן המסך שקורין איברי"ש [סרעפת] ובלשון ארמי חצרא דכבדא:
 על הכבד - שיטול מן הכבד עמה מעטת ובמקום אחר הואא אומר (ויקרא ט י) ואת היותרת מן הכבד¹⁰:
 על הכבד על הכליות - לבד מן הכבד ולבד מן הכליותב יסירנה לזו¹¹:
 (ה) על העלה - מלבד העולה למדנו שתקדים עולת תמידג לכל קרבן על המערכה¹²:
 (ז) אם כשב - לפי שיש באימורי הכשב מה שאין באימורי העז שהכשב אליתו קריבה לכך נחלקו לשתיד פרשיות⁹⁶:

ארבה את העולה שהיא באה בנדר ובנדבה. ומנין לרבות את הבכור ואת המעשר ואת הפסח ארבה את הבכור

⁹³ עי' ספרא פרשת ויקרא דיבורא דנדבה פרק טז
 ס: (ב) דבר אחר שלמים שהכל שלום בהן הדם והאימורין למזבח החזה ושוק לכהנים העור והבשר לבעלין: (ג) ר

⁹⁴ ספרא פרשת ויקרא דיבורא דנדבה פרק יט
 את החלב המכסה את הקרב ואת כל החלב אשר על הקרב מה ת"ל שיכול יתרבה בחלב דפנות. ודין הוא מה אם בן הבקר שנתרבה בנסכים נתמעט בחלב דפנות בן הצאן שנתמעט בנסכין אינו דין שיתמעט בחלב דפנות. לא אם אמרת בבן הבקר שנתמעט באליה תאמר בבן הצאן שנתרבה באליה הואיל ונתרבה באליה יתרבה בחלב דפנות. ת"ל את החלב המכסה את הקרב ואת כל החלב אשר על הקרב ואת שתי הכליות וגו' אין לך אלא מה שאמור בענין משום רבי ישמעאל אמרו לפי שיצא לידון בדבר החדש החזירו הכתוב לכללו: (ה) והקטירו שלא יערב חלבים בחלבים לחם אשה לה' לימד על

תלמוד בבלי מסכת חולין דף מט ע"א
 נחמן בר יצחק מואברכה מברכיך ומאי מסייע כהני דמוקי לה לברכת כהנים במקום ברכה דישראל רבי ישמעאל שאמר משום אבותיו מאי היא דתניא את כל החלב אשר על הקרב וגו' להביא חלב שעל גבי הדקין דברי רבי ישמעאל ר' עקיבא אומר להביא חלב שעל גבי הקבה ורמינהי את החלב אשר על הקרב ר"ש אומר מה חלב המכסה את הקרב קרום ונקלף אף כל קרום
⁹⁵ עי' תלמוד בבלי מסכת חולין דף צג ע"א

חלב שהבשר חופה אותו מותר אלמא שעל הכסלים אמר רחמנא ולא שבתוך הכסלים הכא נמי שעל הכליות אמר רחמנא ולא שבתוך הכליות גופא אמר רבי אבא אמר רב יהודה אמר שמואל חלב?????

⁹⁶ ילקוט שמעוני תורה פרשת ויקרא רמז תסב
 שלמים בבן הצאן, ת"ר פסח בזמנו לשמו כשר שלא לשמו פסול, ובשאר ימות השנה לשמו פסול שלא לשמו כשר, מנא הני מילי אמר אבוה דשמואל א"ק ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים דבר הבא מן הצאן יהא לזבח שלמים, וממאי דבמותר פסח כתיב דילמא במותר אשם כתיב, אמר רבא א"ק ואם מן הצאן דבר השוה בכל צאן, בכל אתר את אומר מן להוציא וכאן מן לרבות, אמר ר' מני ה"נ מן להוציא דליתיה בן ב' שנים וליתיה בנקבה, ומי מצית אמרת הכי דכי כתב האי במותר פסח כתיב הא כיון דכתיב אם כשב או עז לאו במותר פסח כתיב, ההוא מיבעי ליה לכדתניא כבש לרבות את הפסח לאליה, כשהוא אומר אם כשב להביא פסח שעברה שנתו ושלמים הבאים מחמת פסח לכל מצות שלמים שיטענו סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק, כשהוא אומר אם עז הפסיק הענין למד על העז שאינה טעונה אליה, והא מהכא נפקא מדאבוה דשמואל נפקא ואם מן הצאן קרבנו [ג, ו] דבר הבא מן הצאן יהא לזבח שלמים, ואכתי מדרב נפקא מנין למותר פסח שיקרב שלמים שנאמר וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר והלא אין פסח בא אלא מן הכבשים ועזים מכאן למותר הפסח שיהא לדבר הבא מן הצאן ומן הבקר ומאי ניהו שלמים, אלא תלתא קראי כתיבי חד להיכא דעבר זמנו ועברה שנתו וחד להיכא דעבר זמנו ולא עברה שנתו וחד להיכא דלא עבר לא זמנו ולא שנתו, וצריכי דאי כתב רחמנא חד הוה אמינא היכא דעבר זמנו ושנתו דאידיחי ליה מפסח לגמרי אבל עבר זמנו ולא שנתו דחזי לפסח אימא לא, ואי כתב רחמנא הני תרתיה משום דאידיחי להו ממילתייהו אבל לא זמנו ולא שנתו דחזי לפסח אימא לא קמ"ל זכר או נקבה זכר ודאי ונקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס, והלא דין הוא

- (ח) וזרקו - שתי מתנות שהן ארבע^ט ועל ידי הכלי הוא זורק ואינו נותן באצבעה אלא חטאת^ז:
 (ט) חלבו - המובחר שבו ומהו זה האליה תמימה^{כז}:
 לעמת העצה - למעלה מן הכליות היועצות⁹⁷:
 (יא) לחם אשה לה' - לחמו של אשו לשם גבוה^{כב}:
 לחם - לשון מאכל^{כג} וכן (ירמיהו יא יט) נשחיתה עץ בלחמו עבד לחם רב (דניאל ה א) לשחוק עושים לחם (קהלת י יט):
 (יז) חקת עולם - יפה מפורש בתורת כהנים כל הפסוק הזה⁹⁸:
 פרק ד
 (ב) מכל מצות ה' - פירשו רבותינו אין חטאת באה אלא על דבר שזדונוט לאו וזכרת (ושגגתו חטאת)⁹⁹:
 מאחת מהנה - ממצות אחת מהן כגון הכותב בשבת שם משמעוין נח מנחור דן מדניאל¹⁰⁰:

ומה אם עולה שכשרה לבוא מן העוף לא כשרה לבוא טומטום ואנדרוגינוס שלמים (מן בן הבקר) שלא כשרו לבוא מן העוף אינו דין שלא יכשרו לבוא טומטום ואנדרוגינוס, לא אם אמרת בעולה שלא כשרה לבוא (זכרים נקבות) [נקבות כזכרים] תאמר בשלמים שכשרה לבוא (זכרים נקבות) [נקבות כזכרים], חטאת תוכיח שכשרה לבוא נקבות כזכרים ולא כשרה לבוא ט"א, לא אם אמרת בחטאת שלא כשרה לבוא כל מין זכרים וכל מיני נקבות תאמר בשלמים שכשרו לבוא כל מיני זכרים וכל מיני נקבות, מעשר יוכיח שכשר לבוא כל מיני זכרים וכל מיני נקבות ולא כשר לבוא טומטום ואנדרוגינוס. לא אם אמרת במעשר שהוא אחד מעשרה תאמר בשלמים שהוא אחד מאחד הואיל והוא אחד מאחד יכשרו לבוא טומטום ואנדרוגינוס, ת"ל זכר או נקבה [ג, ו] זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס, כשב [ג, ז] למה נאמר (אם) כשב להביא פסח לאליה כשהוא אומר אם כשב לרבות פסח שעברה שנתו ושלמים??????

⁹⁷ עי' תלמוד בבלי מסכת חולין דף יא ע"א

רחמנא חלבו האליה תמימה וליחוש שמא נפסקה חוט השדרה אלא לאו משום דאמרין זיל בתר רובא וכי תימא דמתתאי פסיק לה לעומת העצה אמר רחמנא מקום שהכליות יועצות ממאי דלמא דפתח לה ובדיק לה ואי משום תמימה הני מילי היכא דחתכה לגמרי אבל היכא דליף לית לן בה רב ⁹⁸ עי' ספרא פרשת ויקרא דיבורא דנדבה פרק כ

לה': (ו) חקת עולם לבית העולמים. לדורותיכם שינהוג הדבר לדורות. בכל מושבותיכם בארץ ובחוצה לארץ כל חלב וכל דם לא אתכלו. רבי יהודה אומר חלב ודם הקיש החלב לדם מה חלב בשני לאוין אף הדם בשני לאוין וחכ"א אין בו אלא אזהרה אחת: (ז) יכול אף דם פסולי המוקדשים יהו חייבים עליהם משום שני לאוין ת"ל רק הדם לא תאכלו אין בהן אלא אזהרה אחת. אין לי אלא דמן חלבן מנין ת"ל חלב ודם הקיש חלב לדם מה הדם בלאו אחד אף החלב בלאו אחד: (ח) שמתוך שיצא הבכור מכלל פסולי המוקדשין יכול יהו חייבין על דמו משם שני לאוין ת"ל רק את דמו לא תאכלו אין בו אלא אזהרה אחת אין לי אלא דמו חלבן מנין ת"ל חלב ודם הקיש החלב לדם מה הדם בלאו אחד אף החלב בלאו אחד:??????????

⁹⁹ ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרשתא א

(ו) מצות ה' שומע אני עשה ולא תעשה ת"ל אשר לא תעשינה. אוציא מצות עשה הקלה ולא אוציא מצות עשה החמורה ת"ל אשר לא תעשינה. אוציא את מצות שאין חייבין עליהן כרת ולא אוציא את הפסח ואת המילה שחייבין עליהם כרת ת"ל אשר לא תעשינה אוציא את הפסח שאין תדיר ולא אוציא את המילה שהיא תדירה ת"ל אשר לא תעשינה. או יכול שאני מוציא את מצות עשה שבנדה ת"ל מכל מצות ה' ריבה מה ראית להוציא את כל המצות ולהביא מצות עשה שבנדה אחר שריבה הכתוב ומיעט מפני מה אני מוציא את כל המצות שאין בהן בלא תעשה ומביא את מצות עשה שבנדה שיש בה בלא תעשה: (ז) אשר לא תעשינה יכול דברים בזדון כרת ודברים שאין זדון כרת תלמוד לומר תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה הרי כל העושה בשגגה כעבודת אלילים מה עבודת אלילים מיוחדת מעשה שחייבין על זדונה כרת ועל שגגתו חטאת אף כל מעשה שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת:

עי' תלמוד בבלי מסכת שבת דף סט ע"א

וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה וכתוב והנפש אשר תעשה ביד רמה הוקשו כולם לעבודה זרה מה להלן דבר שחייבים על זדונו כרת ושגגתו חטאת אף כל דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת ואלא מונבז שגגה במאי כגון ששגג בקרבן ורבנן שגגת קרבן לא שמה שגגה ורבנן שגגה במאי רבי יוחנן אמר כיון ששגג בכרת אף על פי שהזיד בלאו וריש לקיש אמר עד שישגוג בלאו ¹⁰⁰ עי' ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרק א

(ג) אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם - מדרשו אינו חייב אלא בהעלם דבר עם שגגתך מעשה¹⁰¹ כמו שנאמר לאשמת העם ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו (פסוק יג) ופשוטו לפי אגדה כשכהן גדול חוטא אשמת העם הוא זה שהן תלויין בו לכפר עליהם ולהתפלל בעדם ונעשה מקולקל¹⁰²:
 פר - יכול זקן תלמוד לומר בן אי בן יכול קטן תלמוד לומר פר הא כיצד זה פר בן שלש¹⁰³:
 (ה) אל אהל מועד - למשכן ובבית עולמים להיכל¹⁰⁴:
 (ו) את פני פרכת הקדש - כנגד מקום קדושתה מכוון כנגד בין הבדים ולא היו נוגעים דמים בפרוכתס ואם נגעו נגעו¹⁰⁴:
 (ז) ואת כל דם - שיריע הדם¹⁰⁵:
 (ח) ואת כל חלב פר - חלבו היה לו לומר מה תלמוד לומר פר לרבות פר של יום הכיפורים לכליות ולחלבים וליותרת¹⁰⁶:

מעשה שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת: (ד) ועשה אחת יכול עד שיכתוב את כל השם עד שיארוג את כל הבגד עד שיעשה את כל הנפה ת"ל מאחת. אי מאחת יכול אפילו כתב אות אחת אפילו ארג חוט אחד אפילו עשה בית אחד בנפה ובכברה ת"ל ועשה אחת. הכיצד עד שיכתוב שם קטן משם גדול שם משמעון ומשמואל ונח מנחור ודן מדניאל וגד מגדיאל: (ה) רבי יהודה אומר אפילו כתב

תלמוד בבלי מסכת שבת דף ע"א

יוסי דתניא רבי יוסי אומר ועשה מאחת מהנה פעמים שחייבים אחת על כולן ופעמים שחייבין על כל אחת ואחת אמר רבי יוסי ברבי חנינא מאי טעמא דרבי יוסי אחת מאחת הנה מהנה אחת שהיא הנה הנה שהיא אחת אחת שמעון מאחת שם משמעון הנה אבות מהנה תולדות אחת שהיא הנה זדון שבת ושגגת מלאכות הנה שהיא אחת שגגת שבת וזדון מלאכות ושמואל אחת שהיא הנה והנה שהיא אחת לא משמע ליה: בעא מיניה רבא

¹⁰¹ ע"י ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרק ב

(א) לאשמת העם הרי משיח כציבור מה צבור אינו מביא אלא על העלם דבר ועם שגגת המעשה אף משיח לא יביא אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה. הלא דין הוא צבור מוצא מכלל היחיד ומשיח מוצא מכלל היחיד מה ציבור אינו מביא אלא על העלם דבר ועם שגגת המעשה אף משיח לא יביא אלא על העלם דבר ועם שגגת המעשה: (ב) או כלך לדרך הזו נשיא מוצא מכלל היחיד ומשיח מוצא

¹⁰² ע"י מדרש רבה ויקרא פרשה ה פסקה ו

(ו) ד"א אם הכהן המשיח יחטא הכהן משיח מכפר וצריך כפרה תני ר' חייא הואיל ומשיח מכפר וציבור מתכפר מוטב שיקדים מכפר למתכפר דתנן (ויקרא טו) וכפר בעדו ובעד ביתו ביתו זו אשתו ד"א אם הכהן המשיח יחטא וכהן המשיח חוטא א"ר לוי עלובה היא מדינתא דאסיא פודגריס ודאיקוטטא בחדא עינא וסניגוריא מקטרג בדיני נפשות לאשמת העם לאשמת העם משל לשושטה של דוב שהיה אוכל סדורים של דוב אמר המלך הואיל והוא אוכל סדורים של דוב תאכלנו הדוב כך אמר הקב"ה הואיל והוא נהנה מן ההקדשות תאכלנו האש א"ר אייבו מעשה בטבח אחד בציפורי שהיה מאכיל את ישראל נבילות וטריפות פעם אחת עיוה"כ אכל ושתה ונשתכר ועלה לראש הגג ונפל ומת התחילו

¹⁰³ ע"י ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרק ג

(א) פר יכול זקן ת"ל בן אי בן יכול קטן ת"ל פר הא כיצד בן שלש כדברי חכמים. ר' מאיר אומר אף בני ארבע ובני חמש כשרין אלא שאין מביאין זקנים מפני הכבוד:

¹⁰⁴ ע"י תלמוד בבלי מסכת יומא דף נז ע"א

כמה טיפי דמים של פר ושעיר של יום הכפורים ודילמא דפר העלם דבר של צבור ושעירי עבודה זרה הוו דחזא דעבידי כסדרן ותנן נמי גבי פר העלם דבר של צבור כי האי גוונא כשהוא מזה לא היו נוגעין בפרוכת ואם נגעו נגעו אמר רבי אלעזר ברבי יוסי אני ראיתיה ברומי והיו עליה כמה טיפי דמים של????????

¹⁰⁵ ע"י תלמוד בבלי מסכת זבחים דף כה ע"א

הפר דם מהפר יקבלנו וקסבר גורעין ומוסיפין ודורשין גופא אמר רב יהודה אמר רב השוחט צריך שיקבל את כל דמו של פר שנאמר ואת כל דם הפר ישפך והא בשיריים כתיב אם אינו ענין לשיריים דהא ליתיה לכוליה דם תניהו ענין בקבלה אמר רב יהודה אמר שמואל השוחט צריך שיגביה סכין

¹⁰⁶ ע"י ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרק ד

(א) ואת כל חלב פר לרבות חלב פר יום הכפורים לשתי כליות וליותרת הכבד. החטאת לרבות שעירי ע"א לכל האמור בענין. ירים ממנו מן המחובר:

החטאת - להביא שעירי עבודה זרה לכליותצ ולחלבים ויותרת¹⁰⁷:
 ירים ממנו - מן המחוברק שלא ינתחנו קודם הסרת חלבו [ת"כ]¹⁰⁸:
 (י) כאשר יורם - מאותן אימורין המפורשין בשור זבח השלמים וכי מה פירש בזבח השלמים שלא פירשר כאן אלא להקישו לשלמים מה שלמים לשמוש אף זה לשמו ומה שלמים שלום לעולם אף זה שלום לעולם¹⁰⁹ ובשחטת קדשים מצריכו ללמוד הימנו שאין למדין למד מן הלמדת בקדשים בפרק איזהו מקומן [זבחים מט]¹¹⁰:
 על הכבד על הכליות על ראשו ועל כרעיו - כולן לשון תוספת הן כמו מלבד¹¹¹:
 (יב) אל מקום טהור - לפי שיש מחוץ לעיר מקום מוכן לטומאה להשליך אבנים מנוגעות ולבית הקברות הוצרך לומר מחוץ למחנה זה שהוא חוץ לעיר שיהא המקום טהור¹¹¹:
 מחוץ למחנה - חוץ לשלש מחנותא ובבית עולמים חוץ לעירב כמו שפירשוהו רבותינו במסכת יומא (סח א) ובסנהדרין (מב ב)¹¹²:
 אל שפך הדשן - מקום ששופכין בו הדשן המסולק מן המזבח כמו שנאמר (ויקרא ו ד) והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה¹¹³:
 על שפך הדשן ישרף - שאין תלמוד לומר אלא ללמד שאפילו אין שם דשן:
 (יג) עדת ישראל - אלו סנהדרין¹¹³:
 ונעלם דבר - טעו להורות באחת מכל כריתות שבתורה שהוא מותר¹¹⁴:

¹⁰⁷ ע"י הערה הקודמת.

¹⁰⁸ ע"י הערה קודמת.

¹⁰⁹ ע"י ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרק ד

ר: (ב) כאשר יורם משור זבח השלמים וכי מה מפורש בזבח השלמים שאין מפורש כאן. אלא מה שלמים לשמן אף זה לשמו. מה שלמים מביאין שלום לעולם אף זה מביא שלום לעולם: (ג) או מה שלמים טעונים הפרש אליה אף זה יטען הפרש אליה ת"ל משור זבח לשלמי שור הקשתיו לא הקשתיו לשלמי כבש. ר' יהודה בן שמעון אומר מה שלמים מביאים שלום לעולם אף זה מביא שלום לעולם: (ד) או מה זבחי שלמי צבור דוחין את השבת ואת הטומאה אף זה ידחה את השבת ואת הטומאה ת"ל משור זבח לשלמי שור הקשתיו לא הקשתיו לשלמי כבש:
¹¹⁰ ע"י תלמוד בבלי מסכת זבחים דף מט ע"ב

לעולה ולא ניקשיה לחטאת הוה אמינא דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש וכי תימא ניקשי אקושי לחטאת ניחא ליה דמקיש ליה לעיקר ולא נקיש ליה לטפל להכי אקשיה לחטאת ואקשיה לעולה למימר דבר הלמד בהיקש שאינו חוזר ומלמד בהיקש רבא אמר מהכא דכתיב כאשר יורם משור זבח השלמים למאי הלכתא אי ליותרת הכבד ושתי הכליות בגופיה כתיב (אמר רב פפא) משום דבעי אגמורי יותרת הכבד ושתי הכליות מפר העלם דבר של צבור לשעירי עבודה כוכבים בגופיה לא כתיב ומפר כהן משיח הוא דגמר להכי איצטריך כאשר יורם דניהוי כמאן דכתב בגופיה ולא ניהוי דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש אמר ליה רב פפא לרבא וליכתביה בגופיה ולא נקיש אי כתב?????????
¹¹¹ ע"י ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרק ה

(ד) וכשהוא אומר בדשן אל מחוץ למחנה שאין ת"ל שכבר נאמר אל מקום טהור אל שפך הדשן. וא"כ למה נאמר אל מחוץ למחנה ליתן לו מחנה שלישית: (ה) אל מקום טהור שיהא מקומו טהור ואם טמא יטהרנו שיהא מקום מתוקן להם לכך. אל שפך הדשן שיהא שם דשן שיקדום את הדשן ששם יהו נותנין את הדשן. ר"א בן יעקב אומר שיהא מקומו משופך: ??????
¹¹² ע"י הערה הקודמת.

¹¹³ ע"י ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרשתא ד

(ב) עדת ישראל יכול בכל העדה הכתוב מדבר ת"ל כאן עדה ולהלן נאמר עדה מה עדה אמורה להלן ב"ד אף כאן ב"ד. או מה עדה אמורה להלן בכ"ג אף כאן בכ"ג ת"ל עדת ישראל העדה המיוחדת שבישראל ואי זו זו סנהדרי גדולה היושבת בלשכת הגזית:
 () ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרשתא ד¹¹⁴

(ה) ישגו יכול יהו חייבין על שגגת המעשה ת"ל ישגו ונעלם דבר הא אינן חייבין אלא על העלם דבר על שגגת המעשה: (ו) מתוך שיצאת ע"א לידון בעצמה יכול יהו חייבין על שגגת המעשה שלה. ת"ל כאן מעיני ולהלן נאמר מעיני מה מעיני האמור להלן ב"ד אף כאן ב"ד. ומה מעיני האמור להלן העלם דבר ועם שגגת המעשה אף מעיני האמור כאן העלם דבר ועם שגגת המעשה: (ז) ונעלם דבר לא שתעלם מצוה כלה. כיצד אמרו אין נדה בתורה אין שבת בתורה אין ע"א בתורה. יכול יהו חייבים ת"ל ונעלם דבר לא שתעלם מצוה כלה:

????????? ע"י תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף פז ע"א

מדברי סופרים רבי שמעון אומר אפילו דקדוק אחד מדקדוקי סופרים מאי טעמא דרבי מאיר גמר

הקהל ועשו - שעשו צבורו על פיהם¹²:

(יז) את פני הפרכת - ולמעלה הוא אומר את פני פרוכת הקדש¹¹⁵ משל למלך שסרחה עליו מדינה אם מיעוטה סרחה פמליא שלו מתקיימת ואם כולה סרחה אין פמליא שלו מתקיימת אף כאן כשחטא כהן משיח עדיין שם קדושת המקום על המקדש משחטאו כולם חס ושלום נסתלקה הקדושה¹¹⁶:

(יח) יסוד מזבח העלה אשר פתח אהל מועד - זה יסוד מערבי שהוא כנגד הפתח¹¹⁷:
(יט) ואת כל חלבו ירים - אף על פי שלא פירש כאן יותרת ושתי כליות למדין הם מועשה לפר כאשר עשה וגו' ומפני מה לא נתפרשו בו¹¹⁸ תנא דבי ר' ישמעאל (זבחים מא ב) משל למלך שזעם על אוהבו ומיעט בסרחונו מפני חיבתו¹¹⁸:

(כ) ועשה לפר - זהה כאשר עשה לפר החטאת כמו שמפורש בפר כהן משיח להביא יותרת ושתי כליות שפירש שם מה שלא פירש כאן ולכפול במצות העבודותי ללמד שאם חסר אחת מכל המתנות פסול לפי שמצינו בנייתנין על המזבח החיצון שנתנן במתנה אחת כפר הוצרך לומר כאן שמתנה אחת מהן מעכבת¹¹⁹:

(כב) אשר נשיא יחטא - לשון אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה על שגגתו קל וחומר שמתחרט על זדונותיו¹²⁰:

(כג) או הודע - כמו אם הודעל הרבה או יש שמשמשין בלשון אם ואם במקום או וכן או נודע כי שור נגח הוא (שמות כא לו)¹²¹:

דבר דבר כתיב הכא כי יפלא ממך דבר למשפט וכתיב התם ונעלם דבר מעיני הקהל מה להלן דבר שחייב על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת אף כאן דבר שחייב על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת ורבי יהודה על

ע"י ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרק ו'¹¹⁵

טעונה סמיכה: (ד) ושחט את הפר לפני ה' בצפון. נאמר כאן פני פרכת ונאמר להלן פני פרכת מה פני פרכת אמור להלן פני פרכת הקדש אף פני פרכת האמור כאן פני פרכת הקדש: (ה) ועשה כאשר עשה

ע"י תלמוד בבלי מסכת זבחים דף מא ע"ב¹¹⁶

מפני חיבתו ותנא דבי רבי ישמעאל מפני מה נאמרה פרוכת הקדש בפר כהן משיח ולא נאמר בפר העלם דבר של צבור משל למלך בשר ודם שסרחה עליו מדינה אם מיעוטה סרחה פמליא שלו מתקיימת אם רובה סרחה אין פמליא שלו מתקיימת: לפיכך אם נתן כולן כתיקנן כו': תנן התם פיגל

ע"י ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרשתא ג'¹¹⁷

מתן דם קרניו שם מתן דם יסודו אף מזבח הפנימי מקום דם קרניו שם מתן דם יסודו: (יג) כשהוא אומר בעדה אל יסוד מזבח העולה שאין ת"ל אלא ללמד שאין יסוד לפנימי עצמו. וכשהוא אומר בנשיא אל יסוד מזבח העולה שאין ת"ל אם את שיריו לא קבל מזבח הפנימי שירי מזבח החיצון הוא מקבל. דבר אחר וכי יש יסוד לפנימי עצמו וא"כ למה נאמר אל יסוד מזבח העולה שיהא יסוד מזבח של עולה. אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד זה יסוד מערבי:

ע"י הערה 116.

119

ועשה לפר כאשר עשה מה תלמוד לומר לכפול בהזאות ללמד שאם חסר אחת מן המתנות לא עשה כלום. ואין לי אלא מתן שבע שמעכבת בכל מקום מתן ארבע מנין תלמוד לומר כן יעשה. לפר זה פר?????

ע"י תלמוד בבלי מסכת מנחות דף כז ע"א

אלי ואנוהו: שבע הזאות שבפרה מעכבות זו את זו חוקה שבע הזאות שעל בין הבדים ושעל מזבח הזהב ושעל הפרוכת מעכבות זו את זו דיום הכפורים כתיב חוקה דפר כהן משוח ודפר העלם דבר של ציבור ודשעירי עבודת כוכבים כדתניא ועשה לפר כאשר עשה לפר מה ת"ל לכפול בהזאות שאם חסר אחת מן המתנות לא עשה כלום: תנו רבנן שבע הזאות שבפרה שעשאן בין שלא לשמן בין

ע"י ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרשתא ה'¹²⁰

(א) אשר נשיא יחטא אמר רבן יוחנן בן זכאן אשרי הדור שהנשיא שלו מביא חטאת על שגגתו. אם על שגגתו מביא חטאת צ"ל מהו על זדונו. ואם נשיא שלו מביא חטאת צ"ל מהו הדיוט. נשיא יכול נשיא שבט כנחשון ת"ל ועשה אחת מכל מצות ה' אלהיו ולהלן הוא אומר למען ילמד ליראה את ה' אלהיו מה אמור להלן נשיא שאין על גביו אלא ה' אלהיו אף נשיא האמור כאן שאין על גביו אלא ה' אלהיו:

ע"י ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרשתא יב'¹²¹

(ה) ולא ידע פרט להודע. יכול לא הודע של קלות ולא הודע של חמורות. הכל בכלל הין אם את הודע שלהם פטרתי אינו דין שיפטר את לא הודע. או חילוף אם את לא הודע שלהם חייבתי אינו דין

הודע אליו - כשחטא היה סבור שהוא היתר ולאחר מכאן נודע לו שאיסור היה¹²¹:
 (כד) במקום אשר ישחט את העולה - בצפון משהוא מפורש בעולה¹²²:
 חטאת הוא - לשמו כשרנ שלא לשמו פסול¹²³:
 (כה) ואת דמו - שיריס הדם¹²⁴:
 (כו) כחלב זבח השלמים - כאותן אימורין המפורשים בעז האמור אצל שלמים¹²⁵:
 (לא) כאשר הוסר חלב מעל זבח השלמים - כאימורי עז האמורים בשלמים:
 (לג) ושחט אתה לחטאת - שתהא שחיטתה לשם חטאת¹²⁶:
 (לה) כאשר יוסר חלב הכשב - שנתרבו אימוריו באליה אף חטאת כשהיא באה כשבה טעונה אליה עם האימורין:
 על אשי ה' - על מדורות האשפ העשויות לשם פואייל"ש בלע"ז [מדורות]¹²⁷:
 פרק ה
 (א) ושמעה קול אלה - בדבר שהוא עד בוצ שהשביעוהו שבועה שאם יודע לו בעדות שיעיד לו¹²⁷:
 (ב) או נפש אשר תגע וגו' - ולאחר הטומאה הזו יאכל קדשים או יכנס למקדש שהוא דבר שזדונו כרת במסכת שבועות (יד ב) נדרש כן¹²⁸:
 ונעלם ממנו ד- הטומאה¹²⁹:

שנתחייב את הודע. הודע פטרתו הודע של חמורות שיצא לידון בחטאת: ??????
¹²² עי' תלמוד בבלי מסכת זבחים דף מח ע"א
 מנא לן אמר קרא ולקח לו יקח אשכחן למצוה לעכב מנין קרא אחרינא כתיב ושחט אותו במקום אשר ישחט את העולה ותניא היכן עולה נשחטה בצפון אף זה בצפון עי' ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרשתא ו
 שכיפרו בעלים ושעברה שנתה ביחיד דברים אמורים ולא בצבור: (י) ושחט אותו במקום אשר ישחט העולה היכן עולה נשחטת בצפון אף זה בצפון וכי מכאן אני למד והלא כבר נאמר במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת לפני ה'. ולמה יצא מעתה לקובעו שאם לא נשחט בצפון פסול: (יא)
¹²³ עי' תלמוד בבלי מסכת זבחים דף י ע"ב
 חוזרני חלילה חזר רבי אליעזר ודנו דין אחר חטאת נאמר בה היא בשחיטה היא לשמה כשירה שלא לשמה פסולה ופסח נאמר בו הוא בזביחה הוא לשמו כשר שלא לשמו פסול אף אשם נאמר בו הוא הוא לשמו כשר שלא לשמו פסול אמר לו רבי יהושע חטאת נאמר בה היא בשחיטה היא לשמה כשרה עי' ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרק ח
 אבל לכל חטאות שאם לא נשחטו בצפון יהו פסולות: (ו) חטאת שיהו כל מעשיו לשום חטאת. הוא פרט לששחטו שלא לשמו:
¹²⁴ עי' לעיל הערה 105
¹²⁵ עי' ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרק ט
 נותן את הדם אלא אל יסוד הסמוך לו ואיזה זה זה יסוד דרומי: (ד) ואת כל חלבו יקטיר המזבחה כחלב זבח השלמים. מה פירש בזבח השלמים. חלב תותב וקרום ונקלף. שני כליות ויותרת. אף כאן חלב תותב וקרום ונקלף ושתי הכליות ויותרת: (ה) וכפר עליו שתהא כפרה לשמו שלא יכפר לשנים ??????
¹²⁶ עי' תלמוד בבלי מסכת זבחים דף ג ע"ב
 אלמא דבר מינה מחריב בה דלאו מינה לא מחריב בה ומשני התם ושחט אותה לחטאת אמר רחמנא והרי חטאת לשם חטאת נשחטה הכא וכפר עליו כתיב עליו ולא על חבירו חבירו דומיא דידיה
¹²⁷ () ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרשתא ח
 : (ד) שלח להן ביד בנו ביד עבדו ביד שלוחו או שאמר להן הנתבע משביעני עליכם אם יודעין אתם לו עדות שתבואו ותעידוהו יכול יהו חייבין ת"ל ושמעה קול אלה והוא עד עד שישמעו מפי התובע:
¹²⁸ עי' ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרק יג
 (א) או נפש אשר תגע בכל דבר טמא. הזקנים הראשונים היו אומרים יכול אפילו אם נגע אדם במגע טמאות יהא חייב. ת"ל בנבלת חיה בנבלת בהמה בנבלת שרץ מה אלו מיוחדין שהן אבות הטומאה יצא דבר שאין אב הטומאה: (ב) רבי עקיבא אומר יכול אפילו נגע באוכלים במשקים ובכלי חרס יהא חייב ת"ל בהמה מה בהמה מיוחדת שהיא אב הטומאה יצאו אלו שאינן אבות הטומאה: (ג) או דבר ??????????????????
¹²⁹ עי' ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרק יג
 (ז) ונעלם ממנו ונעלמה ממנו טומאה או יכול ונעלם ממנו מקדש ת"ל ונעלם ממנו והוא טמא על העלם טומאה הוא חייב אינו חייב על העלם מקדש דברי ר"ע. רבי אליעזר אומר השרץ ונעלם ממנו על העלם שרץ הוא חייב אינו חייב על העלם מקדש. רבי ישמעאל אומר ונעלם ממנו ונעלם ממנו שני

ואשם - באכילת קדש או בביאת מקדש:
(ג) בטמאת אדם - זו טומאת מת¹³⁰:
לכל טמאתו - לרבות טומאת מגע זבין וזבות¹³¹:
אשר יטמא - לרבות הנוגע בבוועל נדה¹³²:
בה - לרבות בולע נבלתש עוף טהור¹³³:
ונעלם - ולא ידע ששכחת הטומאה¹³⁴:
ואשם - באכילת קדש או בביאת מקדש¹³⁵:
(ד) בשפתים - ולאב בלב¹³⁵:
להרע - לעצמו¹³⁶:
או להיטיב - לעצמו כגון אוכל ולא אוכל אישן ולא אישן¹³⁷:
לכל אשר יבטא - לרבות לשעבר¹³⁸:
ונעלם ממנו - ועברד על שבועתו כל אלה בקרבן עולה ויורדה כמפורש כאן¹³⁹ אבל שבועה שיש בה כפירת ממון אינה בקרבן זה אלא באשם¹³⁹:
(ח) והקריב את אשר לחטאת ראשונה - חטאת קודמת לעולה למה הדבר דומה לפרקליט שנכנס לרצות ריצה פרקליט נכנס דורון אחריו¹⁴⁰:

פעמים לחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש:
¹³⁰ עי' ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרק יג
ממנו ונעלם ממנו שני פעמים לחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש: (ח) או כי יגע בטומאת אדם. אדם זה המת. בטומאת אדם זה טמא מת. טומאתו לרבות זבים ובזות נדות ויולדות אין לי אלא ימי חומרן ימי קולן מנין ת"ל לכל טומאתו. אשר יטמא לרבות בוועל נדה. בה לרבות הבולע נבלת העוף הטהור:

¹³¹ עי' הערה הקודמת.

¹³² עי' הערה הקודמת.

¹³³ עי' הערה הקודמת.

¹³⁴ עי' ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרק יג
עירובו מנין ת"ל טמא: (ז) ונעלם ממנו ונעלמה ממנו טומאה או יכול ונעלם ממנו מקדש ת"ל ונעלם ממנו והוא טמא על העלם טומאה הוא חייב אינו חייב על העלם מקדש דברי ר"ע. רבי אליעזר אומר השרץ ונעלם ממנו על העלם שרץ הוא חייב אינו חייב על העלם מקדש. רבי ישמעאל אומר ונעלם ממנו ונעלם ממנו שני פעמים לחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש: (ח) או כי יגע בטומאת??????

¹³⁵ עי' מסכת כלה פרק שני

היה ר' עקיבא נשבע בשפתיו היכי עביד ר' עקיבא הכי והכתיב או נפש כי תשבע לבטא בשפתים ולא בלב ואין צריך הלב אלא דמשתבע לה כר' יוחנן דאמר לאלהי ישראל מיייתנא לך ואפילו הכי מבטל בלבו ובעלני שושביני מנא נפל כדתניא בראשונה היו השושבינים ישנים בבית שהחתן והכלה ישנים בו כדי לשמש את החתן ואת הכלה בחופה כד חזא בעל דנדה הוה פירש ממנה ומי מוקמי שושבינין חשודים אלא איהו דסרכא עליה:

¹³⁶ עי' ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרשת ט

רשות יצא הנשבע להרע לאחרים: (ד) יכול הנשבע להרע לעצמו יהא פטור ת"ל להרע או להטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות אף אני אביא הנשבע להרע לעצמו שיהא חייב: (ה) יכול שאני מוצא אף עי' תלמוד בבלי מסכת שבועות דף כז ע"א

נשבע לקיים את המצוה ולא קיים שהוא פטור יכול נשבע להרע לעצמו ולא הרע יכול יהא פטור ת"ל להרע או להיטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות אביא נשבע להרע לעצמו ולא הרע שהרשות בידו

¹³⁷ עי' הערה הקודמת.

¹³⁸ עי' תלמוד בבלי מסכת שבועות דף כו ע"א

כי תשבע לבטא בשפתים אין לי אלא להבא לשעבר מנין תלמוד לומר לכל אשר יבטא האדם בשבועה דברי רבי עקיבא רבי ישמעאל אומר להרע או להיטיב להבא אמר לו רבי עקיבא אם כן אין לי אלא

¹³⁹ עי' תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף לו ע"א

פעמים ששניהם באשם פעמים שהשוכר בחטאת והשואל באשם פעמים שהשוכר באשם והשוואל בחטאת הא כיצד כפירת ממון אשם ביטוי שפתים חטאת פעמים ששניהם בחטאת כגון שמתה כדרכה עי' ילקוט שמעוני במדבר פרק טו רמז תשמח¹⁴⁰

ולא יבדיל - אינו מולק אלאז סימן אחד¹⁴¹:
 ערף - הוא גובה הראש המשופע לצד הצואר¹⁴²:
 מול עורף - מול הרואה את העורף והוא אורך כל אחורי הצואר¹⁴³:
 (ט) והזה מדם החטאת - בעולה לא הטעין אלא מצוי ובחטאת הזאה ומצוי אוחז בעורף ומתז והדם ניתז והולך למזבח¹⁴⁴:
 חטאת הוא - לשמה כשרהח שלא לשמה פסולה¹⁴⁵:
 (י) כמשפט - כדת האמור בעולת העוף של נדבהט בראש הפרשה¹⁴⁶:
 (יא) כי חטאת הוא - ואין בדין שיהא קרבנו מהודר¹⁴⁷:
 (יב) חטאת הוא - נקמצה ונקטרה לשמה כשרה שלא לשמה פסולה¹⁴⁸:
 (יג) על חטאתו אשר חטא - כאן שנה הכתוב שהרי בעשירות ובדלות נאמר (פסוק י) מחטאתו וכאן בדלי דלות נאמר על חטאתו דקדקו רבותינו (כריתות כז ב¹⁴⁹) מכאן שאם חטא כשהוא עשיר והפריש מעות לכשבה או שעירה והעני יביא ממקצתן שתי תורים הפריש מעות לשתי תורים והעני יביא ממקצתן עשירית האיפה [לכך נאמר מחטאתו] הפריש מעות לעשירית האיפה והעשיר יוסיף עליהן ויביא קרבן עשיר לכך נאמר כאן על חטאתו¹⁵⁰:
 מאחת מאלה - מאחת משלש כפרות האמורות בענין או בעשירות או בדלות או בדלי דלות ומה תלמוד לומר שיכול החמורין שבהם יהיו בכשבה או שעירה והקלין יהיו בעוף והקלין שבקלין יהיו בעשירית האיפה תלמוד לומר מאחת מאלה להשוות קלין לחמורין לכשבה ושעירה אם השיגה יד ואת החמורין לקלין לעשירית האיפה בדלי דלות¹⁵¹:
 והיתה לכהן כמנחה - ללמד על מנחת חוטא שיהיו שיריה נאכלין זהו לפי פשוטו ורבותינו דרשו

הרי כבר נאמר ואת השני יעשה עולה כמשפט, אלא זה בנה אב שיהו כל חטאות קודמות לעולה [הבאות עמה], וקיימא לן דאפילו חטאת העוף קודמת לעולת בהמה. פר עבודת אלילים קודם¹⁵²

ע"י ספרא פרשת ויקרא דיבורא דנדבה פרשתא ז אמורה להלן ממול העורף אף כאן ממול העורף. אי ומה מליקה אמורה להלן מולק ואינו מבדיל אף כאן ימלוק ולא יבדיל ת"ל ומלק את ראשו והקטיר המזבחה ונמצה דמו על קיר. וכי איפשר לומר כן¹⁵³

ע"י ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרק יח (ט) חטאת שיהו כל מעשים לשם חטאת הוא פרט לשמלקו שלא לשמו

ע"י ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרק יח לשם חטאת הוא פרט לשמלקו שלא לשמו: (י) ואת השני יעשה עולה כמשפט כמשפט חטאת בהמה או יכול כמשפט חטאת העוף וכשהוא אומר והקריבו חלק עולה מן החטאת שתמצא אומר כמשפט כמשפט חטאת בהמה מה חטאת בהמה מן החולין וביום וביד ימנית אף עולת העוף מן החולין וביום וביד ימנית. ר' ישמעאל אומר כמשפט חטאת העוף מה חטאת העוף ממול ערפו אף עולת העוף ממול ערפו. ר"א בר"ש אומר כמשפט חטאת העוף מה חטאת העוף אוחז בראש ובגוף ומזה אף עולת העוף אוחז בראש ובגוף ומזה. אי מה להלן בסימן אחד אף כאן בסימן אחד תלמוד לומר והקריבו:

ע"י תלמוד בבלי מסכת סוטה דף טו ע"א שתהא מנחת חוטא טעונה שמן ולבונה שלא יהא חוטא נשכר ומפני מה אינה טעונה שלא יהא קרבנו מהודר ובדין הוא שתהא חטאת חלב טעונה נסכים שלא יהא חוטא נשכר ומפני מה אינה טעונה שלא יהא קרבנו מהודר אבל חטאתו של מצורע ואשמו טעונים נסכים לפי שאין באין על חטא איני והאמר

ע"י לעיל הערה 142 גמרא מנא הני מילי דתנו רבנן מחטאתו על חטאתו מה תלמוד לומר מנין אתה אומר שמביאין מהקדש כשבה שעירה ומהקדש שעירה כשבה ומהקדש תורים ובני יונה ומהקדש תורין ובני יונה עשירית האיפה כיצד הפריש לכשבה ולשעירה והעני יביא עוף העני יביא עשירית האיפה הפריש עשירית האיפה והעשיר יביא עוף העשיר יביא כשבה או שעירה הפריש כשבה או שעירה ונסתאבו [אם רצה] יביא בדמיהן עוף הפריש עוף ונסתאב לא יביא בדמיו עשירית האיפה שאין לעוף פדיון לכן נאמר מחטאתו על חטאתו ואיצטריך למכתב מחטאתו גבי כשבה או שעירה ואיצטריך למכתב גבי עוף דאי כתיב קרא גבי הקדש כשבה או שעירה ה"א הפריש כשבה

ע"י ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרק יט שמה: (י) וכפר עליו הכהן על חטאתו אשר חטא מאחת מאלה מה תלמוד לומר שיכול החמורים שבהן יהיו בכשבה ושעירה הקלים יהיו בעוף הקלים שבקלים יהו בעשירית האיפה ת"ל מאחת מאלה להשוות את הקלים לחמורים לכשבה ושעירה ואת החמורים לקלים לעשירית האיפה: (יא) והי

ע"י ספרא בהערה הקודמת.

והיתה לכהן כמנחה ואם חוטא זה כהן הוא תהא לו כשאר מנחת נדבת כהן שהיא בכליל תהיה לא תאכל (ויקרא ו טז)¹⁴⁹:
 (טו) כי תמעל מעל - אין מעילה בכל מקום אלא שינויס וכן הוא אומר (דה"א ה כה) וימעלו באלהי אבותיהם ויזנו אחרי אלהי עמי הארץ וכן הוא אומר בסוטה (במדבר ה יב) ומעלה בו מעל¹⁵⁰:
 וחטאה בשגגה מקדשי ה' - שנהנה מן ההקדשע והיכן הוזהר נאמר כאן חטא ונאמר להלן חטא בתרומה (ויקרא כב ט) ולא ישאו עליו חטא מה להלן הזהיר אף כאן הזהיר אי מה להלן לא הזהיר אלא על האוכל אף כאן לא הזהיר אלא על האוכל תלמוד לומר תמעול מעלצ ריבה¹⁵¹:
 מקדשי ה' - המיוחדים לשם יצאוק קדשים קלים¹⁵²:
 איל - לשון קשה כמו (יחזקאל יז יג) ואת אילי הארץ לקח אף כאן קשה בן שתיר שנים¹⁵³:
 בערכך כסף שקלים - שיהא שוהש שתי סלעים:
 (טז) ואת אשר חטא מן הקדש ישלם - קרן וחומשת להקדש¹⁵³:
 (יז) ולא ידע ואשם והביא - הענין הזה מדבר במי שבא ספק כרת לידו ולא ידע אם עבר עליו אם לאו כגון חלב ושומן לפניו וכסבור ששתיהן היתר ואכל את האחת אמרו לו אחת של חלב היתה ולא ידע אם זו של חלב אכל הרי זה מביא אשם תלוי ומגין עליו כל זמן שלא נודע לו שודאי חטא ואם נודע לו לאחר זמן יביא חטאת¹⁵⁴:
 ולא ידע ואשם ונשא עונו - ר' יוסי הגלילי אומר הרי הכתוב ענש את מי שלא ידע על אחת כמה

¹⁴⁹ עי' ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרק יט
 יפה: (יא) והיתה לכהן כמנחה שתהא עבודת מנחת של כהן כשרה. או אינו אומר אלא להתיר עשירית האיפה של כהן. מה אני מקיים וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל מנחת נדבתו אבל עשירית האיפה שלו תאכל ת"ל לכהן כמנחה הרי היא לכהן כמנחת נדבתו מה מנחת נדבתו אינה נאכלת אף עשירית האיפה אינה נאכלת. ר"ש אומר והיתה לכהן כמנחה הרי עשירית האיפה של כהן כעשירית האיפה של ישראל מה עשירית האיפה של ישראל נקמצת אף זו נקמצת. הקומץ קרב בעצמו והשירים קרבים בעצמם:

¹⁵⁰ עי' ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרשתא יא
 (א) נפש לרבות כהן משיח למעילה. כי תמעול מעל אין מעילה אלא שינוי וכן הוא אומר וימעלו בה' אלהי אבותם ויזנו אחרי הבעלים. וכן הוא אומר בסוטה איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל: (ב)

¹⁵¹ כי
 עי' תלמוד בבלי מסכת תמורה דף ג ע"א
 מדרבנן ולא מועלין מדאורייתא מאי טעמא דכתיב נפש כי תמעול מעל וחטאה בשגגה וילפינן חטא חטא מתרומה ובתרומה כתיב בני ישראל ולא עובדי כוכבים ואין חייבין עליהם משום פיגול נותר
 עי' ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרשתא יא
 אלהי אבותם ויזנו אחרי הבעלים. וכן הוא אומר בסוטה איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל: (ב) כי תמעול מעל מקדשי ה' יכול נהנה ולא פגם או פגם ולא נהנה במחובר לקרקע ובשליח שעשה שליחותו ת"ל וחטאה. נאמר כאן חטא ונאמר חטא בתרומה: (ג) מה חטא האמור בתרומה פגם ונהנה מה שפגם נהנה בדבר שפגם בו נהנה פגמו והנאתו כאחד בתלוש מן הקרקע ובשליח שעשה שליחותו: (ד) אף חטא האמור כאן פגם ונהנה מה שפגם הוא נהנה ובדבר שפגם הוא נהנה ופגמו והנאתו כאחד בתלוש מן הקרקע ובשליח שעשה שליחותו: (ה) אי מה חטא האמור בתרומה אוכל

¹⁵² עי' ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרק כ
 (א) מקדשי ה' המיוחדים לשם יצאו קדשים קלים שאינם לשם אין לי אלא פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים שכולם לשם מנין לרבות עולה שעורה מתנה לכהן קדשי קדשים בשרם ואימוריהם לפני זריקת דמים ואמוריהם לאחר זריקת דמים ואמורים קדשים קלים לאחר זריקת דמים ת"ל קדשי ה' ריבה: (ב)

¹⁵³ עי' ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרק כ
 (ז) ואשר חטא מן הקודש ישלם לאותו שעל הקודש. מנין לרבות פחות משהו פרוטה שיכול שאין חייבים עליו משום מעילה לא יהו חייבים עליו בתשלומים. ת"ל מן הקודש לרבות פחות משהו פרוטה. מנין שמשלם חומש ואשם על התשלומים האלו ת"ל הקודש ישלם: (ח) וחמישתו יוסיף עליו
 עי' ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרשתא יב

¹⁵⁴ ת"ל ואשם ואשם לגזירה שוה מה ואשם האמור להלן דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת וספיקו אשם תלוי אף ואשם האמור כאן דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת וספיקו אשם תלוי: (ז) ולא ידע ואשם ונשא עונו ר' יוסי הגלילי אומר הרי הכתוב ענש את מי שאינו יודע. אם כך ענש הכתוב למי שאינו יודע על אחת כמה וכמה שיענוש למי שיודע:

וכמה שיעניש את שידע¹⁵⁵ רבי יוסי אומר אם נפשך לידע מתן שכרן של צדיקים צא ולמד מאדם הראשון שלא נצטווה אלא על מצות לא תעשה ועבר עליה ראה כמה מיתות נקנסו עליו ולדורותיו וכי איזו מדה מרובה של טובה או של פורענות הוי אומר מדה טובה אם מדת פורענות המעוטה ראה כמה מיתות נקנסו לו ולדורותיו מדה טובה המרובה היושב לו מן הפיגולין והנותרות והמתענה ביום הכיפורים על אחת כמה וכמה שיזכה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות¹⁵⁶ רבי עקיבא אומר הרי הוא אומר (דברים יז ו) על פי שנים עדים או שלשה עדים וגו' אם מתקיימת העדות בשנים למה פרט לך הכתוב שלשה אלא להביא שלישי להחמיר עליו ולעשות דינו כיוצא באלו לענין עונש והזמה אם כך ענש הכתוב לנטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה על אחת כמה וכמה שישלם שכר טוב לנטפל לעושי מצוה כעושי מצוה¹⁵⁷ רבי אלעזר בן עזריה אומר כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה (דברים כד יט) הרי הוא אומר (דברים כד יט) למען יברכך וגו' קבע הכתוב ברכה למי שבאת על ידו מצוה בלא ידע אמור מעתה היתה סלע צרורה בכנפיו ונפלה הימנו ומצאה העני ונתפרנס בה הרי הקדוש ברוך הוא קובע לו ברכה¹⁵⁸:

(יח) בערךך לאשם - בערך האמורא למעלה (פסוק טו):

אשר שגג והוא לא ידע - הא אם ידע לאחר זמן לא נתכפר לו באשם זה עד שיביא חטאת הא למה זה דומה לעגלה ערופה שנתערפה ואחר כך נמצא ההורג הרי זה יהרג¹⁵⁹:

(יט) אשם הוא אשם אשם - הראשון כולו קמץ שהוא שם דבר והאחרון חציו קמץ וחציו פתח שהוא לשון פעל ואם תאמר מקרא שלא לצורך הוא כבר נדרש הוא בתורת כהנים אשם אשם להביא אשם שפחה חרופה שיהא איל (בן שתי שנים) שוה שתי סלעים יכול שאני מרבה אשם נזירב ואשם מצורע תלמוד לומר הוא¹⁶⁰:

(כא) נפש כי תחטא - אמר ר' עקיבא מה תלמוד לומר ומעלה מעל בה' לפי שכל המלוה והלוה והנושא והנותן אינו עושה אלא בעדים ובשטר לפיכך בזמן שהוא מכחש מכחש בעדים ובשטר אבל

¹⁵⁵ עי' הערה הקודמת.

¹⁵⁶ עי' ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרשתא יב

(י) רבי יוסי אומר אם נפשך לידע מתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא צא ולמד מאדם הקדמוני שלא נצטווה אלא מצוה אחת בלא תעשה ועבר עליה ראה כמה מיתות נקנסו לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף דורותיו וכי אי זו מידה מרובה מידת הטובה או מידת פורענות הוי אומר מידת הטובה. אם מידת פורענות מועטת הרי כמה מיתות נקנסו לו ולדורות ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות. השב מן הפיגול ומן הנותר והמתענה ביוה"כ על אחת כמה וכמה שמזכה לו ולדורות ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות:

¹⁵⁷ עי' תלמוד בבלי מסכת מכות דף ה ע"ב

בהדיה אי נמי פיוסי פייסיה: משנה על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת אם מתקיימת העדות בשנים למה פרט הכתוב בשלשה אלא להקיש (שלשה לשנים) [שנים לשלשה] מה שלשה מזימין את השנים אף השנים יזומו את הג' ומנין אפי' מאה ת"ל עדים ר' שמעון אומר מה שנים אינן נהרגין עד שיהיו שניהם זוממין אף שלשה אינן נהרגין עד שיהיו שלשתן זוממין ומנין אפי' מאה ת"ל עדים רבי עקיבא אומר לא בא השלישי להקל אלא להחמיר עליו ולעשות דינו כיוצא באלו ואם כן ענש הכתוב לנטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה על אחת כמה וכמה ישלם שכר לנטפל לעושי מצוה כעושי מצוה ומה שנ

¹⁵⁸ עי' ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרשתא יב

(יג) רבי אלעזר בן עזריה אומר הרי הוא אומר כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו לגר וליתום ולאלמנה יהיה למען יברכך ה' אלהיך קבע הכתוב ברכה למי שבא לידו מצוה בלא ידיעה אמור מעתה היתה סלע צרורה לו בכנפיו ונפלה ממנו מצאה העני ומתפרנס בה הרי הכתוב קובע לו ברכה כשוכח עומר בתוך שדהו:

¹⁵⁹ עי' ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרק כא

אשם תלוי על כל אחת ואחת: (ב) רבי אלעזר בר' שמעון ורבי שמעון בר' יהודה אמרו משום ר' שמעון אינו חייב אלא אחת שנאמר על שגגתו אשר שגג. והוא לא ידע פרט לשאמרו לו אחרים. יכול אעפ"י שאינו מכחיש ת"ל או הודע אליו חטאתו והביא והוא לא ידע ונסלח לו הא אם ידע אין מתכפר לו. הא למה הדבר דומה לעגלה ערופה שאעפ"י שנתערפה ואח"כ נמצא ההורג הרי זה יהרג: (ג) אשם

¹⁶⁰ עי' ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרק כא

(ז) מנין לאשם שפחה חרופה לא יביא אלא בכסף שקלים ת"ל אשם אשם. יכול שאני מרבה אף אשם נזיר ומצורע ת"ל הוא. ומה ראית לרבות אשם שפחה חרופה ולהוציא אשם נזיר ואשם מצורע. אחר שריבה הכתוב מיעט מרבה אני שפחה חרופה שהוא איל ומוציא אני אשם נזיר ומצורע שאינו איל:?????

המפקיד אצל חבירו אינו רוצה שתדע בו נשמה אלא שלישי שביניהם לפיכך כשהוא מכחש מכחש בשלישי שביניהם¹⁶¹:

בתשומת יד - ששם בידו ממון להתעסק או במלוה¹⁶²:

או בגזל - שגזל מידוה כלום:

או עשק - הוא שכר שכיר¹⁶²:

(כב) וכחש בה - שכפר על אחת מכל אלה אשר יעשה האדם לחטואו ולהשבע על שקר לכפירת ממון¹⁶³:

(כג) כי יחטא ואשם - כשיכיר בעצמו לשוב בתשובה ולדעת ולהתודות כי חטא ואשם¹⁶⁴:

(כד) בראשו - הוא הקרן ראש הממון¹⁶⁴:

וחמשתיו - רבתה תורה חמשיות הרבה לקרן אחת שאם כפר בחומש ונשבע והודה חוזר ומביא חומש על אותו חומש¹⁶⁵ וכן מוסיף והולך עד שיתמעט הקרן שנשבע לו פחות משהו פרוטה¹⁶⁶:

לאשר הוא לו - למיט שהממון שלו¹⁶⁷:

רש"י פרשת צו

פרק ו

(ב) צו את אהרן - אין צו אלא לשון זרוז, מיד ולדורות. אמר ר' שמעון ביותר צריך הכתוב לזרוז במקום שיש בו חסרון כיס¹⁶⁸:

זאת תורת העלה וגו' - הרי הענין הזה בא ללמד על הקטר חלבים ואיברים שיהא כשר כל הלילה¹⁶⁹, וללמד על הפסולין איזה אם עלה ירד, ואיזה אם עלה לא ירד, שכל תורה לרבות הוא בא, לומר תורה אחת לכל העולים ואפילו פסולין, שאם עלו לא ירדו¹⁶⁹:

¹⁶¹ עי' ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרק כב

וכחש בעמיתו ושאיין חייב באחריותו קורא אני בהם בה' וכחש: (ד) רע"א מה ת"ל ומעלה מעל בה' לפי שהמלוה ולוה. והנושא והנותן. אינו מלוה ואינו לוה. ואינו נושא ואינו נותן אלא בשטר ובעדים. לפיכך בזמן שהוא מכחיש מכחיש בעדים. ובשטר. אבל המפקיד אצל חבירו אינו רוצה שתדע בו נשמה אלא שלישי שביניהם בזמן שמכחיש מכחיש בשלישי שביניהם: (ה) וכחש בעמיתו יכול

¹⁶² עי' ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרק כב

הנטלים מרשות לבעלים הכובש שכר שכיר שאינו ניטל מרשות בעלים מנין ת"ל או עשק את עמיתו.

¹⁶³ עי' ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרק כב

חטא: (ב) רבי אומר וכיחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עזק את עמיתו או מצא אבידה וכחש בה ונשבע על שקר מה אלו מיוחדים שהם של ממון יצאו אלו שאינן של ממון: (ג) ומעל?????????

¹⁶⁴ עי' תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף קי ע"א

מעכב אדרבה חומש מעכב כשהוא אומר והשיב את אשמו בראשו וחמישיתו הוי אומר אשם זה קרן????

¹⁶⁵ עי' תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף סה ע"ב

זוזא וחומשיה זוזא אלמא קרן כעין שגנב תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' כשעת העמדה בדין אמר רבא לעולם דמעיקרא שויה ארבעה והשתא נמי שויה ארבעה ודקא קשיא כפילא ד' וחומשיה זוזא הב"ע כגון שנשבע וחזר ונשבע ארבע פעמים והודה והתורה אמרה וחמישיתו התורה ריבתה חמישיות הרבה בקרן אחת אמר מר וחכמים אומרים בראשו וחמישיתו ממון המשתלם בראש מוסיף חומש ממון שאין משתלם בראש אין מוסיף חומש אבל אשם מייתי מאי שנא חומש דלא משלם דכתיב

¹⁶⁶ עי' ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרשתא יג

מש: (יב) וחמישיתו מלמד שמוסיף חומש על חומש עד שתתמעט הקרט משהו פרוטה. יוסיף עליו שיהא הוא וחומשו חמשה. לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו ולא יתננו לשלוחו שיוליך לו. יכול לא יתן לשליח בית דין וליוורש ת"ל יתננו: (יג)

¹⁶⁷ עי' הערה הקודמת?

¹⁶⁸ עי' ספרא (אמור יג א) צו אין צו אלא זירוז מיד ולדורות. אמר רבי שמעון ביותר כל מקום שיש בו חסרון כיס. [על הפסוק ויקרא כד ב, צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלת נר תמיד:]

¹⁶⁹ עי' ספרא (צו א ז) ר' יהודה אומר זאת היא העולה הרי אלו מיעוטים פרט לנשחט בלילה ושנשפך דמה ושיצא דמה חוצה לקלעים. ר"ש אומר עולה אין לי אלא כשירה שנשפך דמה ושנשחטה

הוא העלה - למעט את הרובע ואת הנרבע וכיוצא בהן, שלא היה פסולן בקדש שנפסלו קודם שבאו לעזרה¹⁷⁰:

(ג) מדו בד - היא הכתונת, ומה תלמוד, לומר מדו, שתהא כמדתו¹⁷¹:
על בשרו - שלא יהא דבר חוצץ בנתיים¹⁷²:

והרים את הדשן - היה חותה מלא מחתה מן המאוכלות הפנימיות, ונותנן במזרחו של כבש¹⁷³:
הדשן אשר תאכל האש את העלה - ועשאתה דשן מאותו דשן, ירים תרומה ושמך אצל המזבח¹⁷⁴:
על המזבח - מצא אברים שעדיין לא נתעכלו, מחזירן על המזבח לאחר שחתה גחלים אילך ואילך, ונטל מן הפנימיות, שנאמר את העולה על המזבח¹⁷⁵:

(ד) ופשט את בגדיו - אין זו חובה אלא דרך ארץ, שלא ילכלך בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד, בגדים שבשל בהן קדרה לרבו. אל ימזוג בהן כוס לרבו, לכך ולבש בגדים אחרים פחותין מהן¹⁷⁶:

והוציא את הדשן - הצבור בתפוח כשהוא רבה, ואין מקום למערכה, מוציאו משם, ואין זה חובה בכל יום, אבל התרומה חובה בכל יום^מ:

(ה) והאש על המזבח תוקד בו - ריבה כאן יקידות הרבה על מוקדה, ואש המזבח תוקד בו, והאש על המזבח תוקד בו, אש תמיד תוקד על המזבח, כולן נדרשו במסכת יומא (מג ע"ב) שנחלקו רבותינו במנין המערכות שהיו שם¹⁷⁷:

וערך עליה העלה - עולת תמיד היא תקדים¹⁷⁸:

חלבי השלמים - אם יביאו שם שלמים, ורבותינו למדו מכאן עליה על עולת הבוקר, השלם כל הקרבנות כולם, מכאן שלא יהא דבר מאוחר לתמיד של בין הערבים¹⁷⁹:

(ו) אש תמיד - אש שנאמר בה תמיד, היא שמדליקין בה את הנרות, שנאמר בה (שמות כז כ)

בלילה ושיצא דמה חוצה לקלעים מנין להלן והיוצא והטמא והנשפך והנשחט חוץ לזמנו וחוץ למקומו ושקיבלוהו פסולים וזרקו את דמו והניתנים למטה שנתנם למעלה והניתנים למעלה שנתנם למטה והניתנים בפנים שנתנם בחוץ והניתנים בחוץ שנתנם בפנים והפסח והחטאת ששחטן שלא לשמן. ת"ל זאת התורה העולה תורה אחת לכל העולים שאם עלו לא ירדו:

¹⁷⁰ עי' ספרא (צו א ח) יכול אף הרובע והנרבע והמוקצה והנעבד והאתנן והמחיר והכלאים והטריפה והיוצא דופן ובעלי מומין אם עלו לא ירדו. ת"ל זאת היא העולה הרי אלו מיעוטים. ומה ראית לרבות את אלו ולהוציא את אלו. אחר שריבה הכתוב מיעט מרבה אני את אלו שהיה פסולן בקודש ומוציאני את אלו שלא היה פסולן בקודש: (ט)

¹⁷¹ עי' ספרא (צו ב א) ולבש הכהן מדו בד מדו כמידתו

¹⁷² עי' ספרא (צו ב ג) מכנסי בד ילבש על בשרו ולא רטייה על בשרו. כשהוא אומר להלן מכנסי בד יהיו על בשרו שלא יהיה דבר קודם למכנסים:

¹⁷³ עי' ספרא (צו ב ד) והרים את הדשן אשר תאכל האש יכול עצים ת"ל עולה אי עולה יכול אברי עולה ת"ל אשר תאכל האש הא כיצד חותה מן המאוכלות הפנימיות ויורד. ושמך בנחת ושמך כולו ושמך שלא יפזר. אצל המזבח סמוך למזבח. מנין

¹⁷⁴ עי' ספרא (צו ב ד) והרים את הדשן אשר תאכל האש יכול עצים ת"ל עולה אי עולה יכול אברי עולה ת"ל אשר תאכל האש הא כיצד חותה מן המאוכלות הפנימיות ויורד. ושמך בנחת ושמך כולו ושמך שלא יפזר. אצל המזבח סמוך למזבח. מנין לאברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב שמסלקן לצידי המזבח ואם אין הצדדים מחזיקים סודרם על הסובב או על הכבש עד שסודר את המערכה ומחזירם למערכה ת"ל אשר תאכל האש את העולה על המזבח:

¹⁷⁵ עי' הערה הקודמת.

¹⁷⁶ עי' ילקוט שמעוני (ויקרא פרק ו רמז תפד) מנין לשנוי בגדים מן התורה שנאמר ופשט את בגדיו [ולבש] מכאן למדה תורה דרך ארץ בגדים שבשל בהם קדרה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו.

¹⁷⁷ עי' ספרא (צו ב ז) והאש על המזבח תוקד בו א"ר יהודה מנין להצתת האש שלא תהא אלא בראשו של מזבח ת"ל והאש על המזבח תוקד בו. אמר ר' יוסי מניין לעשות מערכה אחת לקיום האש ת"ל והאש על המזבח תוקד בו. מנין שכל המכבה עובר בלא תעשה ת"ל לא תכבה:
ל אמצאתי ביומא מג ע"ב? מסתמא עצלות.

¹⁷⁸ עי' פסחים (נח ע"ב) תנו רבנן מנין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר תלמוד לומר וערך עליה העלה מאי תלמודא אמר רבא העלה עולה ראשונה ומנין שאין דבר קרב אחר תמיד של בין הערבים תלמוד לומר והקטיר

¹⁷⁹ עי' שם, אמר רבא העלה עולה ראשונה ומנין שאין דבר קרב אחר תמיד של בין הערבים תלמוד לומר והקטיר עליה חלבי השלמים מאי תלמודא אמר אביי עליה שלמים ולא על חבירתה שלמים מתקיף לה רבא

להעלות נר תמיד, אף היא מעל המזבח החיצון תוקד¹⁸⁰:
לא תכבה - המכבה אש על המזבח עובר בשני לאוין¹⁸¹:
(ז) וזאת תורת המנחה - תורה אחת לכולן, להטעינן שמן ולבונה האמורין בענין, שיכול אין לי טעונות שמן ולבונה אלא מנחת ישראל שהיא נקמצת, מנחת כהנים שהיא כליל מנין, תלמוד לומר תורת¹⁸²:
הקרב אתה - היא הגשה בקרן מערבית דרומית¹⁸³:
לפני ה' - הוא מערב, שהוא לצד אהל מועד¹⁸⁴:
אל פני המזבח - הוא הדרום, שהוא פניו של מזבח, שהכבש נתון לאותו הרוח¹⁸⁵:
(ח) והרים ממנו - מהמחובר, שיהא עשרון שלם בבת אחת בשעת קמיצה¹⁸⁶:
בקמצו - שלא יעשה מדה לקומץ (ספר צו ב ה):
מסלת המנחה ומשמנה - מכאן שקומץ ממקום שנתרבה שמנה (סוטה יד ע"ב):
המנחה - שלא תהא מעורבת באחרת¹⁸⁷:
ואת כל הלבנה אשר על המנחה והקטיר - שמלקט את לבונה לאחר קמיצה ומקטירו¹⁸⁸, ולפי שלא פירש כן אלא באחת מן המנחות, בויקרא (ב א - ג), הוצרך לשנות פרשה זו לכלול כל המנחות כמשפטן¹⁸⁹:
(ט) במקום קדש - ואיזהו, בחצר אהל מועד¹⁹⁰:
(י) לא תאפה חמץ חלקם - אף השירים אסורים בחמץ¹⁸⁹:
כחטאת וכאשם - מנחת חוטא הרי היא כחטאתה, לפיכך קמצה שלא לשמה פסולה, מנחת נדבה, הרי היא כאשם, לפיכך קמצה שלא לשמה כשרה¹⁹⁰:
(יא) כל זכר - אפילו בעל מום, למה נאמר, אם לאכילה הרי כבר אמור לחם אלהיו מקדשי הקדשים

¹⁸⁰ ע"י ספרא (צו א &) נאמר תן אש במזבח הפנימי ונאמר תן אש במחתה ומנורה מה אש מזבח הפנימי ממזבח חוצה לו אף אש מחתה ומנורה ממזבח חוצה להם תלמוד לומר אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה אף אש שאמרתי לך תהא תמיד לא תהא אלא ממזבח החיצון. למדנו אש למנורה למחתה מנין ודין הוא נאמר אש במנורה ונאמר אש במחתה מה להלן על מזבח החיצון אף כאן על מזבח החיצון. או כלך לדרך זו
¹⁸¹ ע"י ספרא (צו ב ז) והאש על המזבח תוקד בו א"ר יהודה מנין להצתת האש שלא תהא אלא בראשו של מזבח ת"ל והאש על המזבח תוקד בו. אמר ר' יוסי מנין לעשות מערכה אחת לקיום האש ת"ל והאש על המזבח תוקד בו. מנין שכל המכבה עובר בלא תעשה ת"ל לא תכבה:
¹⁸² ע"י ספרא (צו ב א) זאת תורת המנחה לבית עולמים. זאת אינה נוהגת בבמה. תורת המנחה תורה אחת לכל המנחות שיהו טעונות שמן ולבונה: (ב) וכי מנין יצאו מכלל שנאמר ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו. יכול אין טעונה שמן ולבונה אלא מנחות ששיריהם נאכלים מנחות שאין שיריהם נאכלים מנין ת"ל תורת המנחה תורה אחת לכל המנחות שיהו טעונות שמן ולבונה:
¹⁸³ ע"י ספרא (צו ב ד) והקריב אותה כשירה ולא פסולה. אותה כולה כאחת. בני אהרן ולא בנות אהרן. לפני ה' יכול במערב ת"ל אל פני המזבח. אי אל פני המזבח יכול בדרום ת"ל לפני ה'. הא באיזה צד מגישה בקרן דרומית מערבית:
¹⁸⁴ ע"י הערה הקודמת.
¹⁸⁵ ע"י הערה 183.
¹⁸⁶ ע"י ספרא (צו ב ה) והרים ממנו מן המחובר שלא יביא עשרון אחד בשני כלים.
¹⁸⁷ ע"י ספרא צו (ב ה) מסולת המנחה ולא מסולת חבירתה. ומשמנה ולא משמן חבירתה שלא יביא שתי מנחות בכלי אחד.
¹⁸⁸ ע"י ספרא (צו ב ה) מסלת המנחה ומשמנה ואת כל הלבונה שתהא שם לבונה בשעת קמיצה. ואת כל הלבונה אשר על המנחה והקטיר שילקוט את הלבונה ויעלה לאישים:
¹⁸⁹ ע"י יבמות (דף מ ע"א) אכילה והאמר ריש לקיש האוכל אכילה גסה ביום הכפורים פטור מלא טעונה אלא רצה מצה אוכלה רצה חמץ אוכלה והכתוב לא תאפה חמץ חלקם ואמר ריש לקיש ואפילו חלקם לא תאפה חמץ אלא רצה מצה אוכלה רצה חלוט אוכלה האי חלוט היכי דמי אי מצה היא הא מצה היא ואי לא מצה היא
¹⁹⁰ ע"י מנחות (דף ב ע"ב) מתני' דלא כר"ש ורמי דר"ש אדר"ש דתניא ר' שמעון אומר קדש קדשים היא כחטאת וכאשם יש מהן כחטאת ויש מהן כאשם מנחת חוטא הרי היא כחטאת לפיכך קמצה שלא לשמה פסולה כחטאת מנחת נדבה הרי היא כאשם לפיכך קמצה שלא לשמה כשירה וכאשם מה אשם כשר ואינו מרצה אף מנחת נדבה כשירה ואינה מרצה אמר רבה לא קשיא כאן בשינוי קודש כאן

וגו', אלא לרבות בעלי מומין למחלוקת¹⁹¹:
 כל אשר יגע וגו' - קדשים קלים או חולין שיגעו בה ויבלעו ממנה¹⁹²:
 יקדש - להיות כמוה, שאם פסולה יפסלו, ואם כשרה יאכלו כחומר המנחה¹⁹³:
 (יג) זה קרבן אהרן ובניו - אף ההדיוטות מקריבין עשירית האיפה ביום שהן מתחנכין לעבודה¹⁹⁴,
 אבל כהן גדול בכל יום, שנאמר מנחה תמיד וגו', והכהן המשיח תחתיו מבניו וגו', חק עולם וגו' (פסוק
 טו)¹⁹⁵:
 (יד) מרבכת - חלוטה ברותחין כל צרכה¹⁹⁶:
 תפיני - אפוי אפיות הרבה, שאחר חליטתה אופה בתנור, וחוזר ומטגנה במחבת¹⁹⁷:
 מנחת פתים - מלמד שטעונה פתיתה¹⁹⁸:
 (טו) המשיח תחתיו מבניו - המשיח מבניו תחתיו:
 כליל תקטר - אין נקמצת להיות שיריה נאכלין, אלא כולה כליל, וכן כל מנחת כהן של נדבה כליל
 תהיה¹⁹⁹:
 (טז) כליל - כולה שוה לגבוה:
 (יט) המחטא אתה - העובד עבודותיה, שהיא נעשית חטאת על ידו²⁰⁰:
 המחטא אתה יאכלנה - הראוי לעבודה, יצא טמא בשעת זריקת דמים שאינו חולק בבשר, ואי
 אפשר לומר שאוסר שאר כהנים באכילתה חוץ מן הזורק דמה, שהרי נאמר למטה (פסוק כב) כל זכר
 בכהנים יאכל אתה²⁰¹:
 (כ) כל אשר יגע בבשרה - כל דבר אוכל אשר יגע ויבלע ממנה²⁰²:
 יקדש - להיות כמוה, אם פסולה תפסל, ואם היא כשרה תאכל כחומר שבה²⁰³:
 ואשר יזה מדמה על הבגד - ואם הוזה מדמה על הבגד, אותו מקום דם הבגד אשר יזה עליה תכבס
 בתוך העזרה²⁰⁴:

¹⁹¹ ע"י ספרא (צו ג ה) כל זכר לרבות בעלי מומים. למה אם לאכילה כבר אמור א"כ למה נאמר כל
 זכר לרבות בעלי מומים למחלוקת. יאכלוה כשירה ולא פסולה. חק עולם לבית עולמים. לדורותיכם
 שיהוג הדבר לדורות. מאישי ה' אין להם אלא אחר מתן אישים: (ו) כל
¹⁹² ע"י ספרא (צו ג ו) כל אשר יגע בהם יקדש יכול אע"פ שלא בלעו ת"ל בהם משיבלע. יכול אם
 נגע במקצתו יהא כולו פסול. הא כיצד חותך מקום הבלע. יקדש להיות כמוהו אם פסול יפסל ואם
 כשר יאכל כחומר שבו:
¹⁹³ ע"י ספרא (צו ד &) בבשרה ולא בעצמות ולא בגידים ולא בקרנים ולא בטלפיים. יקדש להיות
 כמוה אם פסולה תפסל ואם כשירה יאכל כחומר שבה:
¹⁹⁴ ע"י ספרא (צו ג אג) זה קרבן אהרן ובניו יכול יהו אהרן ובניו מביאים כאחד את הקרבן הזה ת"ל
 בניו אשר יקריבו הא כיצד אהרן מביא לעצמו ובניו מביאים לעצמם: (ב) בניו אלו כהנים הדיוטים. או
 בניו הרי כהנים גדולים כשהוא אומר הכהן המשיח תחתיו מבניו הרי כ"ג אמור הא מה אני מקיים בניו
 אלו כהנים הדיוטים: (ג) כשהכהן מתקרב בתחילה לעבודה מביא עשירית האיפה משלו ועובדה בידו.
 אחד כ"ג ואחד כהן הדיוט שעבדו עד שלא הביא עשירית האיפה משלו עבודתם פסולה:
¹⁹⁵ ע"י ספרא (צו ד ו) תעשה מורבכת מלמד שנעשית ברותחים כל צורכה.
¹⁹⁶ ע"י ספרא צו ד &, תביאנה יכול לפני המוספין כשהוא אומר תקריב אף לאחר המוספין. תופיני
 תאפה נא. ר' יהודה אומר תופיני תאפה נאה. רב אסי אמר תאפינה נא. ר' יוסי אומר תאפה ריבה. ???
¹⁹⁷ ע"י ספרא (צו ד ו) מנחת פיתים מלמד שכופל א' לשנים ושנים לארבעה ומבדיל.
¹⁹⁸ ע"י ספרא (צו ה &) אין לי אלא העליונה בכליל תקטר והתחתונה בלא תאכל. מנין העליונה בלא
 תאכל והתחתונה בכליל תקטר ת"ל כליל לגז"ש. רבי אליעזר אומר כליל תהיה לא תאכל כל שבכליל
 ליתן לא תעשה על אכילתן: ???
¹⁹⁹ ע"י ספרא (צו ד ג) הכהן המחטא אותה יאכלנה פרט לטבול יום ולמחוסר כפורים ולאונן. אותה
 כשירה ולא פסולה. אותה שיתן דמה למעלה ושלא יתן דמה למטה. וכי מאין באת מכלל שנאמר ודם
 זבחישפך על מזבח ה' אלהיך והבשר תאכל שומע אני חטאת שניתן דמה למטה כשירה והא מה אני
 מקיים על קרנות המזבח מצוה. יכול כשם שטעון ארבע מתנות ואם נתנם מתנה אחת כיפר כך תהא
 טעונה דמים למעלה ואם נתנם למטה כשירה:
²⁰⁰ ע"י ספרא (צו ד ו) כל אשר יגע בבשרה יקדש. יכול אף על פי שלא בלע תלמוד לומר בבשרה עד
 שיבלע. יכול אף נגע במקצתו יהיה כולו פסול תלמוד לומר אשר יגע יקדש הנוגע פסול הא כיצד חותך
 מקום הבלע. בבשרה ולא בעצמות ולא בגידים ולא בקרנים ולא בטלפיים.
²⁰¹ ע"י ספרא שם יקדש להיות כמוה אם פסולה תפסל ואם כשירה יאכל כחומר שבה:
²⁰² ע"י ספרא (צו ו ג) על הבגד ניתז על מקצתו של בגד יכול יהא בגד כולו טעון כבוס ת"ל אשר יזה
 עליה תכבס מקום הדם טעון כיבוס ואין הבגד כולו טעון כיבוס:

אשר יזה - יהא נזה, כמו (איוב טו כט) ולא יטה לארץ מנלם יהא נטוי:
 (כא) ישבר - לפי שהבליעה שנבלעת בו נעשה נותרת, והוא הדין לכל הקדשים²⁰¹:
 ומרק - לשון תמרוקי הנשים (אסתר ב יב) אישקורימינ"ט בלע"ז [נקוי]:
 ומרק ושטף - לפלוט את בליעתו, אבל כלי חרס למדך הכתוב כאן שאינו יוצא מידי דפיו לעולם²⁰²:
 (כב) כל זכר בכהנים יאכל אתה - הא למדת שהמחטא אותה האמור למעלה לא להוציא שאר
 הכהנים, אלא להוציא את שאינו ראוי לחטוי²⁰³:
 (כג) וכל חטאת וגו' - שאם הכניס מדם חטאת החיצונה לפני פסולה, "וכל", לרבות שאר
 קדשים²⁰⁴:
 פרק ז
 (א) קדש קדשים הוא - הוא קרב ואין תמורתו קרבה (ספרא צו ה ב):
 (ב) ישחטו - (ריבה לנו שחיטות הרבה, לפי שמצינו אשם בצבור, נאמר ישחטו רבים, ותלאו בעולה,
 להביא עולת צבור לצפון)²⁰⁵:
 (ג) ואת כל חלבו וגו' - עד כאן לא נתפרשו אמורין באשם, לכך הוצרך לפרשם כאן, אבל חטאת כבר
 נתפרשו בה בפרשת ויקרא (פרק ב)²⁰⁶:
 את האליה - לפי שאשם אינו בא אלא איל או כבש, ואיל וכבש נתרבו באליה²⁰⁷:
 (ה) אשם הוא - עד שינתק שמו ממנו. לימד על אשם שמתו בעליו, או שנתכפרו בעליו, אף על פי
 שעומד להיות דמיו עולה לקיץ המזבח, אם שחטו סתם אינו כשר לעולה, קודם שנתק לרעה, ואינו
 בא ללמד על האשם שיהא פסול שלא לשמו כמו שדרשו, הוא הכתוב בחטאת²⁰⁸, לפי שאשם לא נאמר
 בו אשם הוא, אלא לאחר הקטרת אמורין, והוא עצמו שלא הוקטרוה אמוריו כשר²⁰⁹:
 (ו) קדש קדשים הוא - בתורת כהנים הוא נדרש:
 (ז) תורה אחת להם - בדבר זה:
 הכהן אשר יכפר בו - הראוי לכפרה חולק בו, פרט לטבול יום ומחוסר כפורים ואונן²⁰⁷:
 (ח) עור העלה אשר הקריב לכהן לו יהיה - פרט לטבול יום ומחוסר כפורים ואונן, שאינן חולקים
 בעורות²⁰⁸:
 (ט) לכהן המקריב אתה וגו' - יכול לו לבדו, תלמוד לומר לכל בני אהרן תהיה, יכול לכולן, תלמוד
 לומר לכהן המקריב, הא כיצד לבית אב של אותו יום, שמקריבין אותה²⁰⁹:
 (י) בלולה בשמן - זו מנחת נדבה:

ועייש אות ז', תכבס במקום קדוש מלמד שהכיבוס במקום קדוש. הא כיצד הבגד שיצא חוץ
 לקלעים נכנס ומכבסו במקום קדוש. אין
²⁰³ עי' ספרא (צו ז ו) כל זכר לרבות כל בעלי מומין. למה אם לאכילה כבר אמור אם למחלוקת כבר
 אמור א"כ למה נאמר כל זכר שיכול אין לי אלא בעלי מום עובר בעלי מום קבוע מנין ת"ל כל זכר
 בכהנים יאכל. אותה קדושה ולא פסולה. ??????
²⁰⁴ עי' ספרא (צו ח א) חטאת אין לי אלא חטאות מנין לרבות כל הקדשים ת"ל וכל חטאת דברי
 רבי עקיבא. אמר לו רבי יוסי הגלילי עקיבא אפילו אתה מרבה כל היום אין כאן אלא חטאת אם כן
 למה נאמר וכל שיכול אין לי אלא חטאת יחיד חטאת ציבור מנין ת"ל כל. אין לי אלא חטאת זכר
 חטאת נקבה מנין ת"ל וכל חטאת. רבי אליעזר אומר אף האשם שנאמר כחטאת כאשם:
²⁰⁵ עי' ספרא (צו ה ג) ישחטו ריבה כאן שוחטים הרבה אף הגרים ואף הנשים ואף העבדים. אין
 לשון שחיטה אלא משיכה שנאמר זה שחוט. ר"א אומר מיכן לעולת ציבור שלא תהא שחיטתה אלא
 בצפון. קודש קדשים לרבות זבחי שלמי ציבור שלא תהא שחיטתן אלא בצפון. הוא פרט לתודה ואיל
 נזיר:
²⁰⁶ עי' זבחים דף ה ע"ב) אשם למאי קרב למותרו חטאת נמי מיקרב קרבה מותרת חטאת אף על גב
 דקרבה מותרת מיעט רחמנא הוא אשם נמי כתיב ביה הוא ההוא לאחר הקטרת אימורים הוא דכתיב
 כדתניא אבל אשם לא
²⁰⁷ עי' ספרא (צו ט &*) תורה אחת להם לסמיכה. הכהן אשר יכפר בו לו יהיה פרט לטבול יום
 ולמחוסר כיפורים ואונן.
²⁰⁸ (ספרא צו ט ה) חטאת ואשם וזבחי שלמי ציבור ניתנים מתנה לכהן לעולה רצו להפשיט
 מפשיטים רצו לאוכלן אוכלים אותן ואת עורותיהם. אבל העולה לפי שנאמר בה והפשיט את העולה
 צריך הכתוב לומר עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה ונתן לכהן פרט לטבול יום ולמחוסר כיפורים
 ולאונן יכול לא יחלקו בבשר שהוא לאכילה אבל יחלקו בעורות שאינו לאכילה ת"ל עור העולה אשר
 הקריב לכהן לו יהיה פרט לטבול יום ולמחוסר כיפורים ולאונן:
²⁰⁹ עי' ספרא (צו י ב) לכהן המקריב אותה לו תהיה יכול לו לבדו ת"ל לכל בני אהרן תהיה. יכול
 לכולן ת"ל לכהן המקריב אותה. הא כיצד זה בית אב המקריבים אותה:

וחרבה - זו מנחת חוטא ומנחת קנאות, שאין בהן שמן²¹⁰:
 (יב) אם על תודה יקריבנו - אם על דבר הודאה על נס שנעשה לו, כגון יורדי הים והולכי מדברות
 וחושי בית האסורים וחולה שנתרפא, שהם צריכין להודות, שכתוב בהן (תהלים קז כא - כב) יודו לה'
 חסדו ונפלאותיו לבני אדם, ויזבחו זבחי תודה אם על אחת מאלה נדר שלמים הללו שלמי תודה הן,
 וטעונות לחם האמור בענין, ואינן נאכלין אלא ליום ולילה כמו שמפורש כאן²¹⁰.
 והקריב על זבח התודה - ארבעה מיני לחם חלות ורקיקין ורבוכה שלשה מיני מצה, וכתוב (פסוק
 יג) על חלת לחם חמץ וגו', וכל מין ומין עשר חלות, כך מפורש במנחות (עז ע"א) ושעורן חמש סאין
 ירושלמיות שהן שש מדבריות עשרים עשרון²¹¹:
 מרבכת - לחם חלוט ברותחין כל צרכו²¹².
 (יג) יקריב קרבנו על זבח - ס מגיד שאין הלחם קדוש קדושת הגוף להפסל ביוצא וטבול יום
 ומלצאת לחולין בפדיון עד שישחט הזבח²¹³:
 (יד) אחד מכל קרבן - לחם אחד מכל מין ומין עשרה יטול תרומה לכהן העובד עבודתה והשאר נאכל
 לבעלים ובשרה לבעלים חוץ מחזה ושוק שבה כמו שמפורש למטה (פסוקים כט - לב) תנופת חזה
 ושוק בשלמים והתודה קרויה שלמים²¹⁴:
 (טו) ובשר זבח תודת שלמיו - יש כאן רבויין הרבה לרבות חטאת ואשם ואיל נזיר וחגיגת י"דפ
 שיהיו נאכלין ליום ולילה²¹⁵:
 ביום קרבנו יאכל - וכזמן בשרהצ זמן לחמה²¹⁶:
 לא יניח ממנו עד בקר - אבל אוכל הוא כל הלילה אם כן למה אמרוק עד חצות כדי להרחיק אדם
 מן העבירה²¹⁶:
 (טז) ואם נדר או נדבה - שלא הביאה על הודאה של נסר אינה טעונה לחם ונאכלת לשני ימים כמו
 שמפורש בענין²¹⁷:

210 ????
 עי' ספרא (צו ז &) למדנו לחמץ שהיא עשרה עשרונות ומנין למצה שהיא עשרה עשרונות ת"ל
 על חלת לחם חמץ כנגד חמץ הביא מצה מה חמץ עשרה עשרונות אף מצה עשרה עשרונות. יכול
 עשרה עשרונות שבמצה לא יהו כולן אלא קרבן אחד ת"ל והקריב על זבח התודה חלות מצות בלולות
 בשמן ורקיקי מצות משוחים בשמן וסלת מרבכת חלת בלולות בשמן ואומר והקריב ממנו אחד מכל
 קרבן תרומה לה' נמצאו שלשה עשרונות ושליש קרבן אחד לכל מין ונמצאו שליש עשרון ונמצאו
 לחמה של תודה מ' חלות נוטל אחד מהם מכל מין הרי ארבע חלות ונותן לכהן והכהן הזורק את דם
 השלמים לא יהיה והשאר יהיה נאכל לבעלים:???

212 עי' ספרא (צו ד ו) תעשה מורבכת מלמד שנעשית ברותחים כל צורכה. אין לך רבוכה בתורה
 אלא זו ורבוכה שבתודה ושבמילואים.
 213 עי' תלמוד בבלי מסכת מנחות דף עב ע"ב
 לשמן וזרק דמן לשמן קדש הלחם שחטן שלא לשמן וזרק דמן שלא לשמן לא קדש הלחם שחטן
 לשמן וזרק דמן שלא לשמן קדוש ואינו קדוש דברי רבי ר' אלעזר בר' שמעון אומר לעולם אינו
 קדוש עד שישחוט לשמן ויזרוק דמן לשמן אמר רב נחמן בר יצחק הוקבעו ולא הוקבעו קא אמר:
 @חלקי@

214 עי' ספרא פרשת צו פרשתא ז
 יהו כולן אלא קרבן אחד ת"ל והקריב על זבח התודה חלות מצות בלולות בשמן ורקיקי מצות
 משוחים בשמן וסלת מרבכת חלת בלולות בשמן ואומר והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה'
 נמצאו שלשה עשרונות ושליש קרבן אחד לכל מין ונמצאו שליש עשרון ונמצאו לחמה של תודה מ'
 חלות נוטל אחד מהם מכל מין הרי ארבע חלות ונותן לכהן והכהן הזורק את דם השלמים לא יהיה
 והשאר יהיה נאכל לבעלים:

215 עי' ספרא פרשת צו פרק יב
 (א) ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל הרי זה בא ללמד על הנאכלים ליום א' שאכילתם
 ליום אחד. ואין לי אלא תודה מנין לרבות את הלחם ת"ל קרבנו. מנין לרבות הולדות והתמורות ת"ל
 ובשר. מנין לרבות חטאת ואשם ת"ל זבח. מנין לרבות שלמי נזיר ושלמים הבאים מחמת פסח ת"ל
 שלמיו:

216 עי' ילקוט שמעוני ויקרא פרק ז רמז תצו
 תהא זביחתן אלא ע"מ להאכל ליום אחד]. לא יניח ממנו עד בקר אבל אוכל הוא כל הלילה. אם כן
 למה אמרו חכמים עד חצות להרחיק מן העבירה. אבל אין מחשבה פוסלת בדין ואין חייבין עליה
 וכן ברכות ב ע"א
 217 עי' תלמוד בבלי מסכת פסחים דף עא ע"ב

וממחרת והנותר ממנו - בראשון יאכל וי"ו זו יתירה היא ויש כמוה הרבה במקרא כגון ואלה בני זבעון ואיה וענה (בראשית לו כד) תת וקדש וצבא מרמס (דניאל ח יג):
 (יח) ואם האכל יאכל וגו' - במחשב בשחיטה לאכלו בשלישי הכתוב מדברת יכול אם אכל ממנו בשלישי יפסל למפרעא תלמוד לומר המקריב אותו לא יחשב בשעת הקרבה הוא נפסל ואינו נפסל בשלישי וכן פירושו בשעת הקרבתו לא תעלה זאת במחשבה ואם חשב פגולג יהיה²¹⁸:
 והנפש האכלת ממנו - אפילו בתוך הזמנד עונה תשא²¹⁹
 (יט) והבשר - של קדש שלמים אשר יגע בכל טמא לא יאכל²² והבשר - לרבות אבר שיצא מקצתו שהפנימי מותר²¹:
 כל טהור יאכל בשר - מה תלמוד לומר לפי שנאמר (דברים יב כז) ודם זבחיך ישפך וגו' והבשר תאכל יכול לא יאכלו שלמים אלא הבעלים לכך נאמר כל טהור יאכל בשר²²⁰:

לימד על חגיגת ארבעה עשר שנאכלת לשני ימים ולילה אחד או אינו אלא ליום ולילה כשהוא אומר ביום הראשון (לבקר) הרי בקר שני אמור או אינו אלא בקר ראשון ומה אני מקיים חגיגה הנאכלת לשני ימים ולילה אחד חוץ מזו כשהוא אומר בו אם נדר או נדבה לימד על חגיגת ארבעה עשר שנאכלת לשני ימים ולילה אחד אמר מר או אינו אלא בקר ראשון הא אמרת כשהוא אומר ביום עי' ספרא פרשת צו פרק יב

שחר: (ו) ואם נדר או נדבה זבח קרבנו הרי זה בא ללמד על הנאכלים לשני ימים שנאכלים לשני ימים. אין לי אלא שלמים מנין לרבות את החגיגה. ארבה את החגיגה הבאה בזמנה מנין חגיגה הבאה מחמת פסח חגיגה הבאה תשלומים שלמים הבאים בתוך המועד שלמים הבאים לאחר המועד ת"ל נדר ואם נדר או נדבה: (ז) מתוך

²¹⁸ עי' תלמוד בבלי מסכת זבחים דף יג ע"א

במחשבת שלא לשמה דיקא נמי דקתני שהזבח נפסל ולא קתני מתפגל שמע מינה: ומחשבת פיגול לא פסלה בקבלה והתניא יכול לא תהא מחשבה מועלת אלא בזריקה בלבד מנין לרבות שחיטה וקבלה ת"ל ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו (פיגול הוא) לא ירצה בדברים המביאין לידי אכילה הכתוב מדבר יכול שאני מרבה אף שפיכת שיריים והקטרת אימורין ת"ל ביום השלישי לא ירצה המקריבעי' ספרא פרשת צו פרשת ח

(א) ואם האכל יאכל ביום השלישי לא ירצה א"ר אליעזר כוף אנזך לשמוע שהשוחט את זבחו ע"מ לאוכלו ביום השלישי הרי זה בלא ירצה. אמר ר"ע שומע אני אם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה אם אכל ממנו ביום השלישי יהיה פסול וא"א לומר כן מאחר שהוכשר יחזור ויפסל הן אם מצינו בזב זובה ושומרת יום כנגד יום שהן בחזקת טהרה וכשראו סתרו אף זה שהיה בחזקת היתר אם אכל ממנו ביום השלישי יהיה פסול ת"ל המקריב בשעת הקרבה הוא נפסל ואינו נפסל ביום השלישי: (ב) או אינו אומר המקריב אלא זה כהן המקריב ת"ל אותו בזבח הוא מדבר ולא בכהן: (ג) עי' ספרא פרשת צו פרשת ח

ג': (ד) יכול אין מחשבה פוסלת אלא בזריקה מנין לרבות שחיטה וקיבול הדם ת"ל אם האכל יאכל לרבות שחיטה וקיבול הדם. יכול שאני מרבה שירי הדם והקטר חלבים (ואכילת בשר) ת"ל המקריב זריקה בכלל היתה למה יצאת להקיש אליה מה זריקה מיוחדת שמעכבה כפרה אף אני מרבה שחיטה וקיבול הדם שמעכבים את הכפרה ומוציאני את שירי הדם והקטרת חלבים (ואכילת בשר) שאין מעכבים את הכפרה: (ה) ר' מ

²¹⁹ עי' ילקוט שמעוני ויקרא פרק ז רמז תקד

אבל נבלה אימא לא צריכא. כי כל אוכל חלב (כתוב ברמז תק"ג). ונכרתה הנפש ולא צבור. הנפש האוכלת להביא את השותה. האוכלת ולא המאכלת. אוכלת כדי אכילה כזית. מעמיה ועמיה בשלום. עי' תלמוד בבלי מסכת זבחים דף כט ע"א

לא יערב בו מחשבות אחרות פיגול זה חוץ למקומו יהיה מלמד שמצטרפין זה עם זה והנפש האוכלת ממנו אחד ולא שנים ואיזה זה חוץ לזמנו דגמר עון עון מנותר דדמי ליה בז"ב אמר ליה רב פפא לרבא

²²⁰ עי' ספרא פרשת צו פרשת ט

ובמוקדשים חותך בקופיץ כל מקום שירצה אין בו משום שבירת עצם: (ח) כל טהור יאכל בשר מה ת"ל לפי שנאמר ודם זבחיך ישפך על המזבח ה' אלהיך והבשר תאכל יכול לא יאכלו אלא בעליו ק"ו לפסח לכך נאמר כל טהור יאכל בשר. יכול יהיו חייבים עליו משום טומאה לפני זריקת דמים ת"ל כל טהור יאכל בשר והנפש אשר תאכל בשר המותר לטהורים חייבים עליו משום טומאה לפני זריקת דמים הואיל ואין מותר לטהורים לא יהיו חייבים עליו משום טומאה. אתה אומר לכך נאמר או אינו נאמר אלא הנאכל לטהורים חייבים עליו משום טומאה יוצא לאחר זריקת דמים הואיל ואינו נאכל לטהורים לא יהיו חייבים עליו משום טומאה ת"ל אשר לה' לרבות היוצא והלן: (ט) או יכול שאני

והבשר כל טהור יאכל בשר - כלומר כל מה שאסרתי לך בחטאת ואשם שאם יצאו חוץ לקלעים אסורין כמו שכתוב (ו ט) בחצר אהל מועד יאכלו בבשר זה אני אומר לך כל טהור יאכל בשר אפילו בכל העיר²²¹.

(כ) וטומאתו עליו - בטומאת הגוף הכתוב מדבר²²² אבל טהור שאכל את הטמא אינו ענוש כרת אלא באזהרה והבשר אשר יגע בכל טמא וגו' (פסוק יט) ואזהרת טמא שאכל את הטהור אינה מפורשת בתורה אלא חכמים למדוה בגזרה שוהט שלש כריתות אמורות באוכלי קדשים בטומאת הגוף ודרשוה רבותינו בשבועות (ז א²²³) אחת לכלל ואחת לפרט ואחת ללמד על קרבן עולה ויורדכ שלא נאמר אלא על טומאת מקדש וקדשיו²²⁴.

(כד) יעשה לכל מלאכה - בא ולימד על החלב שאינו מטמא טומאת נבלות²²⁵:
ואכל לא תאכלהו - אמרה תורה יבוא איסור נבלה וטרפה ויחול על איסור חלב שאם אכלו יתחייב אף על לאו של נבלה ולא תאמר אין איסור חל על איסור²²⁶.

(כו) בכל מושבתיכם - לפי שהיא חובת הגוף ואינה חובת קרקע נוהגת בכל מושבות²²⁷ ובמסכת קדושין בפרק א' (לז א) מפרש למה הוצרך לומר²²⁸:
לעוף ולבהמה - פרט לדם דגים וחגבים²²⁹.

(ל) ידיו תביאנה וגו' - שתהא יד הבעלים מלמעלה והחלב והחזות נתונין בה ויד כהן מלמטה ומניפן²²⁷.

²²¹ עי' ספרא פרשת צו פרשת ט

לטהורים לא יהו חייבים עליו משום טומאה ת"ל אשר לה' לרבות היוצא והלן: (ט) או יכול שאני מרבה את הפיגול ואת הנותר ת"ל מזבח השלמים מיעט. מה ראית לרבות את היוצא ואת הלן ולהוציא את הפיגול ואת הנותר אחר שריבה הכתוב מיעט מרבה אני את היוצא ואת הלן שהיתה להם שעת הכושר ומוציא אני את הפיגול ואת הנותר שלא היתה להם שעת הכושר:?

²²² עי' ספרא פרשת צו פרק יד

(ד) רבי אומר ואכל וטומאתו עליו בטומאת הגוף דיבר ולא דיבר בטומאת בשר: (ה) ר' חייא אומר נאמרו קדשים על שם רבים ונאמר טומאתו על שם היחיד והא מה אני מקיים וטומאתו עליו בטומאת הגוף דיבר ולא בטומאת בשר:
²²³

תלמוד בבלי מסכת שבועות דף ז ע"א

אמר רבא שלש כריתות בשלמים למה אחת לכלל ואחת לפרט ואחת לטומאה הכתובה בתורה סתם ואיני יודע מה היא הוי אומר טומאת קודש ואם אינו ענין לטומאת קודש דנפקא ליה מדרבי תנהו ענין לטומאת מקדש והאי מיבעי ליה לכדברי אבהו דאמר רבי אבהו שלש כריתות בשלמים למה אחת לכלל ואחת לפרט ואחת לדברים שאינן נאכלין ????

²²⁴ ?????

²²⁵ ????????? עי' תלמוד בבלי מסכת קידושין דף לז ע"א

איבעיא להו ר"א לקולא פליג או לחומרא פליג לחומרא פליג וה"ק תנא קמא חוץ מן הערלה ומן הכלאים דהלכתא גמירי לה אף על גב דאיכא למימר חובת קרקע היא אבל חדש בארץ אין בחוץ לארץ לא מאי טעמא מושב לאחר ירושה וישיבה משמע ואתא ר"א למימר אף חדש נוהג בין בארץ בין בחוץ לארץ מאי טעמא מושב בכל מקום שאתם יושבים או דלמא לקולא פליג וה"ק תנא קמא חוץ מן הערלה והכלאים דהלכתא גמירי לה וכו"ש חדש דמושב כ"מ שאתם יושבים משמע ואתא ר"א למימר חדש אינו נוהג אלא בארץ דמושב לאחר ירושה וישיבה משמע ומאי אף אקמייתא תא שמע דאמר אביי מאן תנא דפליג עליה דר"א ר' ישמעאל היא דתניא ללמדך שכל מקום שנאמר בו מושב אינו אלא לאחר ירושה וישיבה דברי רבי ישמעאל אמר לו ר"ע הרי שבת שנאמר בו מושבות ונוהגת בין בארץ בין בחוץ לארץ א"ל שבת ק"ו אתיא מה מצות קלות נוהגות בין בארץ בין בחוץ לארץ שבת חמירא לא כ"ש מדאמר אביי מאן תנא דפליג עליה דר"א רבי ישמעאל שמע מינה רבי אליעזר לחומרא פליג שמע מינה מכדי רבי ישמעאל אהיכא ק

²²⁶ עי' ספרא פרשת צו פרשת י

בשלום: (יא) כל דם לא תאכלו יכול אף דם מהלכי שתיים דם שרצים ודם ביצים דם חגבים ודם דגים הכל בכלל ת"ל לעוף ולבהמה מה עוף ובהמה מיוחדים שיש בהם טומאה קלה ויש בהם טומאה חמורה יש בהם איסור ויש בהם היתר והם מין בשר יצא דם מהלכי שתיים שאין בו טומאה קלה דם שרצים שאין בו טומאה חמורה דם ביצים שאין מין בשר דם חגבים ודם דגים שכולו מותר. לעוף
²²⁷ ספרא פרשת צו פרשת יא (ג) ואין לי אלא בני ישראל מנין לרבות הגרים העבדים המשוחררים ת"ל המקריב. או אינו אומר המקריב אלא זה כהן המקריב כשהוא אומר ידו תביאנה לרבות ידי בעלים הא כיצד כהן מניח תחת יד בעלים:

את אשי ה' - ומה הן האשים את החלב על החזה יביאנו - כשמביאו מבית המטבחים נותן החלב על החזה וכשנותנו ליד הכהן המניף נמצא החזה למעלה והחלב למטה וזהו האמור במקום אחר (ויקרא י טו) שוק התרומה וחזה התנופה על אשי החלבים יביאו להניף וגו' ולאחר התנופה נותנו לכהן המקטיר ונמצא החזה למטה וזהו שנאמר (ויקרא ט כ) וישימו את החלבים על החזות ויקטר החלבים המזבחה למדנו ששלשה כהנים זקוקין להצ כך מפורש במנחות (סב א) ²²⁸:

את החלב על החזה יביאנו - ואת החזה למה מביא להניף אותו הוא מביאו ולא שיהא הוא מן האשים לפי שנאמר את אשי ה' את החלב על החזה יכול שיהא אף החזה לאשים לכך נאמר את החזה להניף וגו' ²²⁹:

(לא) והקטיר הכהן את החלב - ואחר כך והיה החזה לאהרן למדנו שאין הבשר נאכל בעוד שהאמורים למטה מן המזבח ²²⁹:

(לב) שוק - מן הפרק של ארכובה הנמכרת עם הראש עד הפרק האמצעי שהוא סובך של רגל ²³⁰:
(לג) המקריב את דם השלמים וגו' - מי שהוא ראוי לזריקתו ולהקטיר חלבו יצא טמא בשעת זריקת דמים או בשעת הקטר חלבים שאינו חולק בבשר ²³¹
(לד) התנופה התרומה - מוליך ומביא מעלה ומוריד ²³¹
(לז) ולמלואים - ליום חינוך הכהונה ²³²:

פרק ח

(ב) קח את אהרן - פרשה זו נאמרה שבעת ימים קודם הקמת המשכן שאין מוקדם ומאוחר בתורה ²³²:

קח את אהרן - קחנא בדברים ומשכהו ²³²:

228

תלמוד בבלי מסכת מנחות דף סב ע"א

כיצד עושה מניח אימורין על פיסת היד וחזה ושוק עליהן ובכל מקום שיש לחם הלחם מלמעלה היכא אמר רב פפא במלואים מאי טעמא אילימא משום דכתיב שוק התרומה וחזה התנופה על אשי החלבים יביאו להניף תנופה והכתיב את החלב על החזה יביאנו אמר אבבי ההוא דמייתי ליה כהן מבית המטבחים ורמי ליה והכתיב וישימו את החלבים על החזות ההוא דיהיב ליה לכהן אחרינא ואזיל ומקטר ליה והא קמ"ל דבעינן שלשה כהנים משום דכתיב ברוב עם הדרת מלך: ושתי הלחם ושני כבשי עצרת [וכו'] תנו רבנן והניף הכהן אותם על לחם הביכורים יכול יניח כבשים על גבי ע"י תלמוד בבלי מסכת פסחים דף נט ע"ב ²²⁹

לאקטורי אמר ליה כהנים זריזין הן אמר ליה רב אשי לרב כהנא ואמרי לה רב הונא בריה דרב נתן לרב פפא והא כמה דלא מתקטרי אמורין כהנים לא מצו אכלי בשר דתניא יכול יהו כהנים רשאים בחזה ושוק קודם הקטרת אמורין תלמוד לומר והקטיר הכהן את החלב המזבחה והדר והיה החזה לאהרן ולבניו וכמה דכהנים לא אכלי בשר בעלים לא מתכפרי דתניא ואכלו אתם אשר כפר בהם מלמד שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרי אמר ליה כיון דלא אפשר עשאום כמי שנטמאו או שאבדו דתניא יכול נטמאו אמורין או שאבדו לא יהו כהנים זכאין בחזה ושוק תלמוד לומר והיה החזה לאהרן ולבניו ²³⁰

ע"י תלמוד בבלי מסכת חולין דף קלד ע"ב

הכהנים מגדלין אותו תלמוד לומר והכהן הגדול מאחיו גדלהו משל אחיו: משנה איזהו הזרוע מן הפרק של ארכובה עד כף של יד והוא של נזיר וכנגדו ברגל שוק ר' יהודה אומר שוק מן הפרק של ארכובה עד סובך של רגל איזהו לחי מן הפרק של לחי עד פיקה של גרגרת: גמרא תנו רבנן הזרוע זה ע"י תלמוד בבלי מסכת זבחים דף צח ע"ב ²³¹

מומין קבועין חולקין ואוכלין אבל לא מקריבין כל שאינו ראוי לעבודה אינו חולק בבשר וכל שאין לו בבשר אין לו בעורות אפילו טמא בשעת זריקת דמים וטהור בשעת הקטר חלבים אינו חולק בבשר שנא' המקריב את דם השלמים [ואת החלב מבני אהרן] לו [יהיה] [תהיה שוק הימין למנה]: ע"י ספרא פרשת צו פרק טז

(ז) מנין טמא בשעת זריקה וטהור בשעת הקטר חלבים שאינו חולק תלמוד לומר המקריב את דם השלמים ואת החלב מבני אהרן: (ח) אבא שאול אומר מנין טהור בשעת זריקת דמים וטמא בשעת זריקת דמים? נצרך? ²³²

ע"י מדרש תנחומא צו פרק י

ולא היו בניו כמותו שנא' (שמואל א ח) ולא הלכו בניו בדרכיו ולמה אתה אומר מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו שראה בניו בחייו משמשין בכהונה גדולה לפיכך קח את אהרן ואת בניו דבר אחר קח את אהרן ואת בניו א"ל הקב"ה למשה פתה אותו בדברים לפי שהיה בורח מן השררה ואין

ואת פר החטאת וגו' - אלו האמורים בענין צוואת המלואים בואתה תצוה ועכשיו ביום ראשון למלואים חזר וזרזו בשעת מעשה²³⁰:
 (ג) הקהל אל פתח אהל מועד - זה אחד מן המקומות שהחזיק מועט את המרובה²³³:
 (ה) זה הדבר - דברים שתראוב שאני עושה לפניכם צוני הקדוש ברוך הוא לעשות ואל תאמרו לכבודי ולכבוד אחי אני עושה כל הענין הזה פירשתי בואתה תצוה²³⁰:
 (ח) את האורים - כתב של שם המפורש²³⁰:
 (ט) וישם על המצנפת - פתילי תכלת הקבועים בציץ נתן על המצנפת נמצא הציץ תלוי במצנפת²³⁰:
 (יא) ויז ממנו על המזבח - לא ידעתי היכן נצטוה בהזאות הללו²³⁰:
 (יב) ויצק וימשח - בתחלה יוצק על ראשו ואחר כך נותן בין ריסי עינו ומושך באצבעו מזה לזה²³⁴:
 (יג) ויחבש - לשון קשירה²³⁰:
 (טו) ויחטא את המזבח - חטאו וטהרו מזרותה להכנס לקדושה²³⁰:
 ויקדשהו ו- בעבודה זו²³⁰:
 לכפר עליו - מעתה כל הכפרות²³⁰:
 (טז) ואת יתרת הכבד - על הכבד (שמות כט יג) לבד הכבד שהיה נוטל מעט מן הכבד עמה²³⁵:

קח אלא לשון פתוי שכן נבוכדנצר אמר לנבזראדן קחנו ועינך שים עליו (ירמיה לט) וכן הוא אומר בשרה אמנו

²³³ עי' מדרש רבה ויקרא פרשה י פסקה ט

(ט) העדה הקהל פתח אהל מועד אמר רבי אלעזר כל ישראל ששים רבוא ואת אומר אל פתח אהל מועד אלא זה אחד מן המקומות שהחזיק מועט את המרובה דכוותה (בראשית א) יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד בנוהג שבעולם אדם מפנה כלי מלא לתוך כלי ריקן או שמא כלי מלא לתוך כלי מלא העולם כולו מים במים ואת אומר יקוו המים אלא זה אחד מן המקומות שהחזיק מועט המרובה דכוותה (שמות ט) קחו לכם מלא חפניכם פיח כבשן אמר רב הונא לא דמי הדין דחפין להדין דקמיץ הדין דחפין תרין הדין דקמיץ ארבע חופניו תמניא קומצין נמצא חפנו של משה מחזקת שמונה קומצין אלא מלמד שהקב"ה הוא מספיק ואהרן חופן ומשה זורקן ואת אמר (שם) וזרקו משה השמימה בבת אחת אלא זה אחד מן המקומות שהחזיק מועט למרובה ודכוותה (שם כז) אך החצר מאה באמה ורחב חמשים בחמשים אמר ר' יוסי בר חלפתא אורך החצר מאה באמה וכל ישראל עומדים בתוכה אלא זה אחד מן המקומות שהחזיק מועט את המרובה ודכוותה (במדבר כ) ויקהילו משה ואהרן את הקהל אל פני הסלע א"ר חנין כמין כברה היתה וכל ישראל עומדין עליה אלא זו אחד מן המקומות שהחזיק מועט את המרובה ודכוותה (יהושע ג) ויאמר יהושע אל בני ישראל גשו הנה רב הונא אמר זקפן בין שני בדי הארון רבי חמא בר חנינא אמר שמן בין שני בדי הארון ורבא אמר צמצמן בין שתי בדי הארון הה"ד (שם) ויאמר יהושע בזאת תדעו כי אל חי בקרבכם אמר להם מתוך שהחזיקו אתכם שני בדי הארון יודע אני ששכינתי ביניכם אף בבית המקדש כן דתנינן עומדים צפופים ומשתחויים רווחים רבי שמואל בר איביה בשם רבי אחי אמר ריח ארבע אמות בין כל אחד ואחד אמה לכל צד שלא יהא אחד מהן שומע קול חבירו מתפלל אף לעתיד לבא כן שנאמר (ירמיה ג) בעת ההיא יקראו לירושלים כסא ה' ונקוו אליה כל הגוים ר' יוחנן סלק למשאל בשלמיה דרבי חנינא ואשכחיה דהוה עסיק בהדין פסוקא בעת ההיא יקראו לירושלים כסא ה' ונקוו אליה כל הגוים אמר לו ומחזקת היא אותן א"ל המקרא אומר (ישעיה נד) הרחיבי מקום אהלך (שם) כי ימין ושמאל תפרוצי: [ועי' תנחומא צו פרק יב, ובראשית רבה פרשה ה פסקה ז].

²³⁴ עי' תלמוד בבלי מסכת כריתות דף ה ע"ב

יציקה עדיפא שנאמר ויצק משמן המשחה על ראש אהרן ומאן דאמר משיחה עדיפא קסבר שכן נתרבה אצל כלי שרת והכתיב ויצק ולבסוף וימשח ה"ק מה טעם ויצק משום וימשח אותו לקדשו תנו רבנן כשמן הטוב הירוד על הראש וגו' כמין שתי טיפין מרגליות היו תלויות לאהרן בזקנו אמר רב כהנא תנא כשהוא מספר עולות ויושבות בעיקרי זקנו ועל דבר זה היה משה רבינו דואג שמא חסעי' ילקוט שמעוני שמות פרק ל רמז שפח

מאי טעמא דמאן דאמר יציקה עדיפא מדכתיב ויצק (עליה שמן) [משמן המשחה] ומאן דאמר משיחה עדיפא סבר שכן נתרבה אצל כלי שרת. והכתיב ויצק (לו שמן) ולבסוף וימשח. הכי קאמר מה טעם ויצק משום דוימשח. תנו רבנן כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן זקן אהרן כמין שתי טפי מרגליות היו תלויות לו לאהרן בזקנו. תנא כשהוא מספר עולות ויושבות בעיקרי זקנו ועל דבר זה היה משה

???????

²³⁵ עי' ספרא פרשת ויקרא דיבורא דנדבה פרשתא יד

אף אין לי אלא תותב וקרום נקלף: (ח) ואת היותרת על הכבד דבר שקול שיטול מן הכבד על

(כב) איל המלואים - איל השלמים שמלואים לשון שלמים שממלאים ומשלמים את הכהנים
 בכהונתם²³⁶
 (כו) וחלת לחם שמן - היא רבוכה שהיה מרבה בה שמנט כנגד החלות והרקיקין כך מפורש במנחות
 (עח א)²³⁷:
 (כח) ויקטר המזבחה - משה שמש כל שבעתי ימי המלואים בחלוק לבן²³⁸:
 על העלה - אחר העולה ולא מצינו שוק של שלמים קרב בכל מקום חוץ מזה^א:
 (לד) צוה ה' לעשת - כל שבעתל הימים²³⁹
 ורבותינו ז"ל דרשו לעשות - זה מעשה פרה²⁴⁰
 לכפר - זה מעשה יום הכפורים²⁴¹ וללמד שכהן גדול טעון פרישה קודם יום הכפורים שבעת ימים
 וכן הכהן השורף את הפרה²⁴²:

היותרת ומן היותרת על הכבד וכשהוא אומר ואת היותרת על הכבד ומן החטאת והקטיר המזבחה
 שיטול מן הכבד על היותרת: (ט) יסיר יותרת אע"פ שאין כליות יסיר כליות אע"פ שאין יותרת יסירנה
 אפילו כוליא אחת: (י) והקטירו אותו והקטירו והקטירם מה תלמוד לומר והקטירו אותו כשר לא
 הפסול.?????

ע"י ספרא פרשת צו מכילתא דמילואים²³⁶
 ידי קידושם. (כ) איל המילואים שמושלם על הכל מלמד שהמילואים שלמים לאהרן ולבניו ויסמכו
 את ידיהם על ראש האיל סמכו ידיהם עליו בשמחה ועשו י"ט. משל למי שפרע חובו ועשה י"ט אף
 ע"י תלמוד בבלי מסכת מנחות דף עח ע"א²³⁷
 הוי היקש אלא למ"ד הוי היקש מאי איכא למימר תביאו רביא היא: משנה המילואים היו באין
 כמצה שבתודה חלות ורקיקין ורביכה נזירות היתה באה שתי ידות כמצה של תודה חלות ורקיקין ואין
 בה רבוכה נמצא עשרה קבין ירושלמית שהן ששה עשרונות ועודין גמרא מנא ה"מ אמר רב חסדא
 אמר רב חמא בר גוריא דאמר קרא ומסל המצות אשר לפני ה' לקח חלת מצה אחת וחלת לחם שמן
 אחת ורקיק אחד בשלמא חלות חלות ריקק ריקק שמן מאי נינהו לאו רבוכה מתקיף לה רב אויא
 אימא אנתא דמשחא אלא כדרש רב נחמן בר רב חסדא משמיה דרבי טבלא זה קרבן אהרן ובניו אשר
 יקריבו לה' ביום המשח אותו וכי מה למדנו לבניו ביום המשחו אלא מקיש חינוכו להמשחו מה
 המשחו רבוכה אף חינוכו רבוכה אמר רב חסדא כהן גדול המתקרב לעבודה צריך שתי עשרונות
 האיפה אחת להמשחו ואחת לחינוכו מר בר רב אשי אמר שלש ולא פליגי הא דעבד עבודה כשהוא כהן
 הדיוט הא דלא עבד עבודה כשהוא כהן הדיוט: נזירות היתה באה שתי ידות כמצה שבתודה: תנו²³⁸

תלמוד בבלי מסכת תענית דף יא ע"ב
 ן במה שימש משה כל שבעת ימי המלואים בחלוק לבן רב כהנא מתני בחלוק לבן שאין לו אימרא
 אמר רב חסדא

ע"י ספרא פרשת צו מכילתא דמילואים²³⁹
 (לז) כאשר עשה ביום הזה צוה ה' מיכן אמרו שבעת ימים קודם יום הכפורים מפרישין כהן גדול
 מביתוללשכת פרהדרין. וכשם שמפרישים כ"ג מביתו כך מפרישים כהן השורף את הפרה מביתו. ולמה
 מפרישים שבעה שמא תמצא את אשתו ספק נידה וידחה כל שבעת הימים. צוה ה' לעשות לכפר
 עליהם אמר להם כפרה זו תכפר עליכם עד שיחיו המתים:
 ע"י ילקוט שמעוני ויקרא פרק ח רמז תקיט²⁴⁰

כאשר עשה ביום הזה צוה ה' לעשות וגו' לעשות אלו מעשה פרה לכפר אלו מעשה יום הכפורים.
 האי

נוסף משהו? יש מקור יותר טוב.
 שם.²⁴¹

ע"י תלמוד בבלי מסכת יומא דף ב ע"א²⁴²
 משנה שבעת ימים קודם יום הכפורים מפרישין כהן גדול מביתו ללשכת פרהדרין ומתקינין לו כהן
 אחר תחתיו שמא יארע בו פסול רבי יהודה אומר אף אשה אחרת מתקינין לו שמא תמות אשתו
 שנאמר וכפר בעדו ובעד ביתו ביתו זו אשתו אמרו לו אם כן אין לדבר סוף: גמרא תנן התם שבעת
 ימים קודם שריפת הפרה היו מפרישין כהן השורף את הפרה מביתו ללשכה שעל פני הבירה צפונה
 מזרחה ולשכת בית האבן היתה נקראת ולמה נקרא שמה לשכת בית האבן שכל מעשיה בכלי גללים
 בכלי אבנים ובכלי אדמה מאי טעמא כיון דטבול יום כשר בפרה דתנן מטמאין היו הכהן השורף את
 הפרה ומטבילין אותו להוציא מלבן של צדוקין שהיו אומרים במעורבי השמש היתה נעשית תקינו לה
 רבנן כלי גללים כלי אבנים וכלי אדמה דלא ליקבלו טומאה כי היכי דלא ליזלזלו בה מאי שנא צפונה
 מזרחה כיון דחטאת היא וחטאת טעונה צפונה וכתוב בה אל נכח פני אהל מועד תקינו לה רבנן לשכה

(לה) ולא תמותו - הא אם לא תעשו כן הרינ אתם חייבים מיתה²⁴³:
(לו) ויעש אהרן ובניו - להגיד שבחןע שלא הטו ימין ושמאל²⁴⁴:

רש"י פרשת שמיני

פרק ט

(א) ויהי ביום השמיני - שמיני למלואים²⁴⁵, הוא ראש חודש ניסן, שהוקם המשכן בו ביום²⁴⁶, ונטל עשר עטרות השנויות בסדר עולם (פרק ז)²⁴⁴:
ולזקני ישראל - להשמיעם שעל פי הדבור אהרן נכנס ומשמש בכהונה גדולה, ולא יאמרו מאליו נכנס²⁴⁵:
(ב) קח לך עגל - להודיע שמכפר לו הקדוש ברוך הוא ע"י עגל זה על מעשה העגל שעשה²⁴⁶:
(ד) כי היום ה' נראה אליכם - להשרות שכינתו במעשה ידיכם, לכך קרבנות הללו באין חובה ליום זה²⁴⁷:

צפונה מזרחה כי היכי דלהוי לה היכירא מאי בירה אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן מקום היה??????

²⁴³ עי' ספרא פרשת שמיני מכילתא דמילואים

להלן גידול שיער אף פריעה האמורה כאן גידול שער: (מא) ובגדיכם לא תפרומו לא תקרעו בגדיכם ולא תמותו ממשמע לאו אתה שומע הין. ועל כל העדה יקצוף ואחיכם כל בית ישראל יבכו את עי' ספרא פרשת שמיני פרשת א

יציאה כביאה ואת המזבח כאהל מועד ולא יהיה חייב אלא בשעת עבודה: (ה) א"מ איל לי אלא א"מ מנין לרבות שילה ובית עולמים ת"ל חוקת עולם. ולא תמותו מכלל לאו אתה שומע הין: (ו) יכול יהו ישראל חייבים מיתה על ההוראה ת"ל אתה ובניך ולא תמותו אתה ובניך במיתה ואין ישראל חייבים במיתה: (ז) יכול לא יהו ישראל חייבים על ההוראה אבל יהו אהרן ובניו חייבים על ההוראה במיתה. ודין הוא מה אם ישראל שמוזהרין לבוא אל אהל מועד שתויי יין ולא שתויי יין אין חייבים מיתה על ההוראה אהרן ובניו שאין מוזהרין לבוא אל אהל מועד אלא שתויי יין אינו דין שלא יתחייבו מיתה על ההוראה יצאו ישראל מן הכתוב אהרן ובניו מק"ו: (ח) חקת עולם לדורותיכם לרבות יציקות²⁴⁴ עי' שבת (דף פז ע"ב) תא שמע ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן תנא אותו יום נטל עשר עטרות ראשון למעשה בראשית ראשון לנשיאים ראשון לכהונה ראשון לעבודה ראשון לירידת האש ראשון לאכילת קדשים ראשון לשכון שכינה ראשון לברך את ישראל ראשון לאיסור הבמות ראשון לחדשים. וז"ל סדר עולם: התחילו ז' ימי המלואים בכ"ג באדר, ובאחד בניסן שלמו, וכו' ראשון למעשה בראשית ראשון לנשיאים ראשון לשכון שכינה בישראל וכו' ראשון לאיסור במה ראשון לכהונה ראשון לברכה ראשון לעבודה ראשון לחדשים ראשון לשחיטת צפון [ראשון לשחיטת צפון נמחק בגר"א] ראשון לאכילת קדשים, ראשון לירידת האש.

²⁴⁵ עי' תנחומא (שמיני פרק י) כל אותם שבעת הימים שמשו עסוק במשכן הוא היה זורק את הדם ומקטיר החלבים א"ל הקב"ה מה אתה סבור קרא לאחיך לכך כתיב קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל כדי לגדלו בפני הזקנים א"ל הקב"ה קרא לזקנים ומנה אותו לפניהם שלא יאמרו מעצמו נעשה כהן גדול קח לך עגל בן בקר

²⁴⁶ עי' תנחומא (שמיני פרק ז) ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר ולמה לא אמר לו פר אלא עגל לפי שע"י העגל נתפקקה הכהונה בידך ובעגל היא מתבססת בידך ולא עוד אלא שלא יהו ישראל אומרים יש להם עונות ממעשה העגל לפיכך א"ל הקב"ה אף הם יקריבו עגל ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים לחטאת ועגל שידעו הכל שנתכפר להם על מעשה העגל אמר הקב"ה בעה"ז נתכפר להם ע"י קרבן ולעה"ב אני מוחה עונותיהם שלא בקרבן שנא' (ישעיה מג) אנכי אנכי הוא מוחה פשעיק למעני:

ועי' ספרא (שמיני & ג) ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת מלמד שאמר לו משה לאהרן אהרן אחי אע"פ שנתרצה המקום לכפר על עונותיך צריך אתה ליתן לתוך פיו של שטן שלח דורון לפניך עד שלא תיכנס למקדש שמא ישנאך בביאתך למקדש ושמא תאמר א"צ כפרה אלא אני והלא אף ישראל צריכים כפרה שנאמר ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים לחטאת וכי מה ראו ישראל להביא יותר מאהרן. אלא אמר להם אתם יש בידכם בתחלה ויש בידכם בסוף. יש בידכם בתחילה וישחטו שעיר עזים ויש בידכם בסוף עשו להם עגל מסכה. יבא שעיר עזים ויכפר על מעשה עזים יבא עגל ויכפר על מעשה עגל:

²⁴⁷ עי' ספרא שמיני (יד &) בשנה השנית [באחד לחודש] הוקם המשכן מלמד שבר"ח הוקם המשכן. יכול הוקם בראש חודש ושרתה שכינה בשמיני בחודש ת"ל וביום הקים את המשכן כסה הענן מלמד שביום הוקם המשכן בו ביום שרתה שכינה על מעשה ידי אהרן שכל מעשה שבעת ימי המילואים היה

(ז) קרב אל המזבח - שהיה אהרן בוש וירא לגשת, אמר לו משה למה אתה בוש לכך נבחרת²⁴⁸:
את חטאתך - עגל בן בקר:
ואת עלתך - איל:
קרבן העם - שעיר עזים ועגל וכבש, כל מקום שנאמר עגל בן שנה הוא, ומכאן אתה למד²⁴⁹:
(יא) ואת הבשר ואת העור וגו' - לא מצינו חטאת חיצונה נשרפת אלא זו ושל מלואים, וכולן על פי הדבור²⁵⁰:
(יב) וימצאו - לשון הושטה והזמנה²⁵¹:
(טו) ויחטאהו - עשהו כמשפט חטאת²⁵²:
כראשון - כעגל שלו²⁵³:
(טז) ויעשה כמשפט - המפורש בעולת נדבה, בויקרא (פרק א):
(יז) וימלא כפו - היא קמיצה²⁵⁴:
מלבד עלת הבקר - כל אלה עשה אחר עולת התמיד²⁵⁵:
(יט) והמכסה - חלב המכסה את הקרב:
(כ) וישימו את החלבים על החזות - לאחר התנופה נתנן כהן המניף לכהן אחר להקטירם, נמצאו העליונים למטה²⁵⁶:
(כב) ויברכם - ברכת כהנים, יברכך יאר ישא:
וירד - מעל המזבח:
(כג) ויבא משה ואהרן וגו' - למה נכנסו, מצאתי בפרשת מלואים בברייתא הנוספת על תורת כהנים שלנו, למה נכנס משה עם אהרן ללמדו על מעשה הקטרת או לא נכנס אלא לדבר אחר, הריני דן ירידה וביאה טעונות ברכה, מה ירידה מעין עבודה, אף ביאה מעין עבודה. הא למדת, למה נכנס משה עם אהרן, ללמדו על מעשה הקטרת²⁵⁷. דבר אחר כיון שראה אהרן שקרבו כל הקרבנות ונעשו כל המעשים ולא ירדה שכינה לישראל, היה מצטער ואמר, יודע אני שכעס הקדוש ברוך הוא עלי ובשבילי לא ירדה שכינה לישראל. אמר לו למשה, משה אחי, כך עשית לי שנכנסתי ונתביישתי, מיד נכנס משה עמו ובקשו רחמים וירדה שכינה לישראל²⁵⁸.

משה משמש ולא שרת' שכינה על ידו עד שבא אהרן ושימש בבגדי כהונה גדולה ושרתה שכינה על ידו שנאמר כי היום ה' נראה אליכם:

²⁴⁸ עי' ספרא שמיני (& ח) קרב אל המזבח משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שנשא אשה והיתה מתבישת מלפניו ונכנסה אחותה אצלה אמר לה על מה נכנסת לדבר זה אלא שתשמישי את המלך הגיסי דעתך ובואי ושמישי את המלך כך אמר משה לאהרן אהרן אחי על מה נתבחרת להיות כ"ג אלא שתשרת לפני הקב"ה הגיס דעתך ובוא ועבוד עבודתך. ויש אומרים היה אהרן רואה את המזבח כתבנית שור והיה מתיירא ממנו וא"ל משה אחי לא ממה שאתה מתיירא ממנו הגיס דעתך וקרב אליו לכך נאמר קרב אל המזבח:

²⁴⁹ ספרא ויקרא דבורא דחובה פרשה ב תחילת פרק ג

(ו) רבי שמעון אומר כל מקום שנאמר עגל בתורה סתם בן שנה שנאמר ועגל וכבש בני שנה בן בקר בן שתי שנים שנאמר קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעולה תמים תמימים אף בשנים פר סתם בן שלש אף בני ארבע ובני חמש כשרין אלא שאין מביאין זקנים מפני הכבוד:

²⁵⁰ עי' הוריות (דף יב ע"ב) משנה כל התדיר מחבירו קודם את חבירו וכל המקודש מחבירו קודם את חבירו פר המשיח ופר העדה עומדים פר המשיח קודם לפר העדה בכל מעשיו: גמרא מנא הני מילי אמר אביי דאמר קרא מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד (למה לי) מכדי כתיב עולת הבקר עולת ²⁵¹ עי' ילקוט שמעוני (ויקרא פרק ז רמז תקח) אמר אביי ההוא (מיבעי) [דמייתי] ליה כהן מבית המטבחים. והכתיב וישימו את החלבים על החזות דיהיב ליה כהן אחרינא ואזיל ומקטיר ליה והא קמ"ל דבעינן ג' כהנים משום ברב עם הדרת מלך:

²⁵² עי' ספרא שמיני (& ל) ויבא משה ואהרן אל אהל מועד למה נכנס משה ואהרן ביחד ללמד אהרן על מעשה הקטורת. או לא נכנס אלא לדבר אחר הריני דן ירידה טעונה ברכה וביאה טעונה ברכה מה יציאה מעין עבודה אף ביאה מעין עבודה. מנין לביאה שהיא טעונה ברכה ודין הוא ומה אם יציאה שאינה טעונה רחיצה טעונה ברכה ביאה שטעונה רחיצה אינו דין שטעונה ברכה. או חילוף ומה אם ביאה שאינה טעונה ברכה טעונה רחיצה יציאה שטעונה ברכה אינו דין שטעונה רחיצה. לא אם אמרת בביאה שכן יצא מחול אל הקודש תאמר ביציאה שכן יוצא מקודש לחול. בטל החילוף וחזרנו לדין ירידה טעונה ברכה וביאה טעונה ברכה מה ירידה מעין עבודה אף ביאה מעין עבודה. הא למה נכנס משה עם אהרן ללמדו על מעשה הקטורת:

²⁵³ עי' ספרא שמיני (& יט) ויבא משה ואהרן אל אהל מועד כיון שראה אהרן שקרבו כל הקרבנות ונעשו כל המעשים ולא ירדה שכינה לישראל היה עומד אהרן ומצטער אמר יודע אני שכעס עלי

ויצאו ויברכו את העם - אמרו ויהי נועם ה' אלהינו עלינו (תהלים צ ז), יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם²⁵⁴, לפי שכל שבעת ימי המלוואים שהעמידו משה למשכן ושמש בו ופרקו, בכל יום לא שרתה בו שכינה, והיו ישראל נכלמים ואומרים למשה, משה רבינו כל הטורח שטרחנו שתשרה שכינה בינינו ונדע שנתכפר לנו עון העגל, לכך אמר להם זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה' (פסוק ו), אהרן אחי כדאי וחשוב ממני, שע"י קרבנותיו ועבודתו תשרה שכינה בכם, ותדעו שהמקום בחר בו³:

(כד) וירנו - כתרגומו:

פרק י

(ב) ותצא אש - רבי אליעזר אומר לא מתו בני אהרן אלא על ידי שהורו הלכה בפני משה רבן²⁵⁵, רבי ישמעאל אומר שתויי יין נכנסו למקדש, תדע שאחר מיתתן הזהיר הנותרים שלא יכנסו שתויי יין למקדש, משל למלך שהיה לו בן בית וכו' כדאיתא בויקרא רבה²⁵⁶:

(ג) הוא אשר דבר וגו' - היכן דבר, ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי (שמות כט מג), אל תקרי בכבודי אלא במכובדי. אמר לו משה לאהרן, אהרן אחי יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום, והייתי סבור או בי או בך, עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך²⁵⁷:
וידם אהרן - קבל שכר על שתיקתו, ומה שכר קבל, שנתייחד עמו הדיבור, שנאמר לו לבדו פרשת

המקום בשבילי לא ירדה שכינה לישראל כך עשה לי משה אחי שנכנסתי ונתביישתי ולא ירדה שכינה לישראל מיד נכנס משה עמו ובקשו רחמים וירדה שכינה לישראל לכך נאמר וירא משה ואהרן אל א"מ: (כ) ותצא אש לפני ה'

²⁵⁴ ע"י פסיקתא דרב כהנא (נספחים אות א) משה ואהרן אל אהל מועד ויצאו ויברכו (ויקרא ט כג) וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה י"י כן עשו ויברך אותם משה (שמות לט מג) מה ברכה ברכן א"ל יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם הה"ד ויהי נועם י"י אלהינו עלינו וגו' (תהלים צ ז) והדין וזאת הברכה (דברים לג א):

²⁵⁵ ע"י ספרא שמיני (מכילתא & לב) ויקחו בני אהרן אף הם בשמחתם כיון שראו אש חדשה עמדו להוסיף אהבה על אהבה ויקחו אין קיחה אלא שמחה. נדב ואביהוא מה ת"ל בני אהרן שלא חלקו כבוד לאהרן. נדב ואביהוא לא נטלו עצה משה. איש מחתתו איש מעצמו יצאו ולא נטלו עצה מזה ומזה. ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא צוה אותם רבי ישמעאל אומר יכול אש זרה ממש ת"ל אשר לא צוה אותם הכניסוה בלא עצה. ר"ע אומר לא הכניסוה אלא מין הכיריים שנאמר ויקריבו לפני ה' אש זרה א"כ למה נאמר אשר לא צוה אותם שלא נמלכו במשה רבן. ר"א אומר לא נתחייבו אלא על שהורו הלכה בפני משה רבן וכל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה:

²⁵⁶ ע"י ויקר"ר (פ"ב סי' א) דתני רבי שמעון לא מתו בניו של אהרן אלא על שנכנסו שתויי יין לאהל מועד רבי פנחס בשם ר' לוי אמר משל למלך שהיה לו בן בית נאמן מצאו עומד על פתח חניות והתיז את ראשו בשתיקה ומינה בן בית אחר תחתיו ואין אנו יודעים מפני מה הרג את הראשון אלא ממה שמצוה את השני ואמר לא תכנס בפתח חניות אנו יודעים שמתוך כך הרג הראשון כך (ויקרא ט) ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם ואין אנו יודעים מפני מה מתו אלא ממה שמצוה את אהרן ואמר לו (שם י) יין ושכר אל תשת אנו יודעים מתוך כך שלא מתו אלא מפני היין לכך חבבו הכתוב לאהרן וייחד אליו הדבור בפני עצמו שנאמר יין ושכר אל תשת:

²⁵⁷ ע"י תנחומא (שמיני א &) מלפני ה' ותאכל אותם וימותו לפני ה' בא משה ואמר לאהרן הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש והיכן דבר במדבר סיני ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי וכן אמר משה לאהרן העת שאמר לי בקרובי אקדש חשבתי כי בי או בך יפגע ועכשיו אני יודע כי הם גדולים ממני וממך וידום

ע"י ספרא שמיני (&) עומד ותוהא אומר אוי לי כך עבירה בידי וביד בני שכך הגעתי. נכנס משה אצלו והיה מפייסו אמר לו אהרן אחי מסיני נאמר לי עתיד אני לקדש את הבית הזה באדם גדול אני מקדשו הייתי סבור או בי או בך הבית מתקדש עכשיו נמצאו בניך גדולים ממני וממך שבהם הבית נתקדש כיון ששמע אהרן כך צדק עליו את הדין ושתק שנאמר וידום אהרן. ולמודים צדיקים שמצדיקים עליהם את הדין אברהם צידק עליו את הדין שנאמר ואנכי עפר ואפר יעקב צידק עליו את הדין שנאמר קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך: (כד) דוד צידק עליו את הדין שנאמר הבאישו נמקו חבורותי מפני

ע"י ויקר"ר (פ"ב סי' ב) ר' יצחק פתח (ירמיה טו) נמצאו דבריק ואוכלם ויהי דברך לי לששון ולשמחת לבבי כי נקרא שמך עלי ה' אלהי צבאות א"ר שמואל בר נחמן זה הדבור נאמר למשה בסיני ולא נודע לו עד שבא מעשה לידו אמר משה לאהרן אחי בסיני נאמר לי שאני עתיד לקדש את הבית הזה ובאדם גדול אני מקדשו והייתי סבור שמא או בי או בך הבית הזה מתקדש ועכשיו ב' בניך גדולים ממני וממך כיון ששמע אהרן שבניו יראי שמים הן שתק וקבל שכר על שתיקתו

שתויי יין²⁵⁸:

בקרבי - בבחירי:

ועל פני כל העם אכבד - כשהקב"ה עושה דין בצדיקים מתיירא ומתעלה ומתקלס, אם כן באלו כל שכן ברשעים, וכן הוא אומר (תהלים סח לו) נורא אלהים ממקדשיך, אל תקרא ממקדשיך אלא ממקדשיך²⁵⁹:

(ד) דד אהרן - עזיאל אחי עמרם היה, שנאמר (שמות ו יח) ובני קהת וגו':

שאו את אחיכם וגו' - כאדם האומר לחבירו, העבר את המת מלפני הכלה, שלא לערבב את השמחה²⁶⁰:

(ה) בכתנתם - של מתים, מלמד שלא נשרפו בגדיהם אלא נשמתם, כמין שני חוטין של אש נכנסו לתוך חוטמיהם²⁶¹:

(ו) אל תפרעו - אל תגדלו שער²⁶², מכאן שאבל אסור בתספורת²⁶³, אבל אתם אל תערבבו שמחתו של מקום²⁶⁴:

ולא תמתו - הא אם תעשו כן תמותו²⁶⁴:

ואחיכם כל בית ישראל - מכאן שצרתן של תלמידי חכמים מוטלת על הכל להתאבל בה²⁶⁵:

(ט) יין ושכר - יין דרך שכרותו²⁶⁵:

בבאכם אל אהל מועד - אין לי אלא בבואם להיכל, בגשתם למזבח מנין, נאמר כאן ביאת אהל מועד, ונאמר בקידוש ידים ורגלים ביאת אהל מועד, מה להלן עשה גישת מזבח כביאת אהל מועד, אף כאן עשה גישת מזבח כביאת אהל מועד²⁶⁶:

²⁵⁸ עי' ויק"ר פ"ב ס' ב' (ב) ועכשיו ב' בניך גדולים ממני וממך כיון ששמע אהרן שבניו יראי שמים הם שתק וקבל שכר על שתיקתו ומנין ששתק שנא' (ויקרא י') וידם אהרן ומנין שקיבל שכר על שתיקתו שזכה ונתייחד אליו הדיבור שנאמר וידבר ה' אל אהרן:

²⁵⁹ עי' זבחים דף קטו ע"ב, והיינו דא"ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן מאי דכתיב נורא אלהים ממקדשך אל תיקרי ממקדשך אלא ממקודשיך בשעה שעושה הקב"ה דין בקדושיו מתיירא ומתעלה ומתהלל

²⁶⁰ עי' פסיקתא רבתי (פרשה מז) פי כן לא (סילקו) [סלקתי] כבודי מהם אלא ובאשר חללים שם הוא (שם). קרבו שאו את אחיכם מאת פני הקודש (ויקרא י' ד') כאדם שאומר (לחבירו) [לחבירי] הכנסו העבירו את המת מפניו של אבל ויאמר ה' אל משה [דבר אל אהרן אחיך וגו']:

עי' ויק"ר פ"כ ס' ד' קרבו שאו את אחיכם מאת פני הקודש מאת פני הארון אינו אומר אלא מאת פני הקודש כאדם שאומר לחבירו העבר המת הזה מאת פני האבל הזה עד מתי אבל זה מצטער הה"ד אחרי מות שני בני אהרן:

²⁶¹ עי' ספרא שמיני (& לד) ותצא אש מלפני ה' מלמד שיצא אש מבית קדש הקדשים ושרף נשמתם אבא יוסי בן דוסתאי אומר שני חוטמים של אש יצאו מבית קדש הקדשים ונחלקו לארבעה ונכנסו שנים בחוטמו של זה ושנים בחוטמו של זה. ותאכל אותם נשמתם נשרפת ולא בגדיהם שנאמר ויקרבו וישאום בכתנות בכתנות הנישאים. או יכול בכתנות הנושאים ת"ל ותאכל אותם ולא בגדיהם ואומר ולבני אהרן תעשה כתנות לכהנים ולא כתנות ללוים:

²⁶² עי' ספרא (שמיני & מ) ראשיכם אל תפרעו ואל תגדילו פרע יכול אל תפרעו מן הכובע הרי אתה דן נאמר כאן פריעה ונאמר להלן פריעה מה פריעה האמורה להלן גידול שיער אף פריעה האמורה כאן גידול שער: (מא) וב

²⁶³ עי' מועד קטן (דף יד ע"ב) שמע מינה אבל אסור בתספורת מדקאמר להו רחמנא לבני אהרן ראשיכם אל תפרעו מכלל דכולי עלמא אסור

²⁶⁴ עי' ספרא פרשת שמיני (פרשתא א ה) ולא תמותו מכלל לאו אתה שומע הין:

²⁶⁵ עי' ספרא שמיני (א א ב) יין ושכר אל תשת יכול כל שהוא יכול מגיתו ת"ל שכר לא אמרתי אלא כדי לשכר רביעית בן ארבעים א"כ למה נאמר יין מוזהרים עליו כל שהוא ומוזהרים עליו מגיתו: (ב) ר' יהודה אומר יין אל תשת אין לי אלא יין מנין לרבות כל המשכרים ת"ל שכר. א"כ למה נאמר יין על היין במיתה ועל שאר כל המשכרים באזהרה. ר"א אומר יין אל תשת ושכר אל תשת אל תשתו בדרך שכרותו הא אם נתן לתוכו מים כל שהוא פטור:

²⁶⁶ עי' ספרא (שמיני א ד) בבואכם אין לי אלא בבואה מנין אף ביציאה תלמוד לומר אתה ובניך. מנין לעשות המזבח כאהל מועד ת"ל אתה ובניך. ומנין שאינו חייב אלא בשעת עבודה ת"ל אתה ובניך. ר' אומר נאמר כאן בבואכם ונאמר להלן בבואכם אל אוהל מועד מה בבואם אל אוהל מועד עשה את היציאה כביאה ואת המזבח כאוהל מועד ואינו חייב אלא בשעת עבודה אף בבואכם אל אוהל מועד האמור כאן עשה יציאה כביאה ואת המזבח כאהל מועד ולא יהיה חייב אלא בשעת עבודה: ???

(י) ולהבדיל - כדי שתבדילו בין עבודה קדושה למחוללת, הא למדת שאם עבד עבודתו פסולה²⁶⁷:
 (יא) ולהורת - למד שאסור שיכור בהוראה. יכול יהא חייב מיתה, תלמוד לומר אתה ובניך אתך ולא תמותו (פסוק ט), כהנים בעבודתם במיתה ואין חכמים בהוראתם במיתה²⁶⁸:
 (יב) הנותרים - מן המיתה, מלמד שאף עליהם נקנסה מיתה על עון העגל, הוא שנאמר (דברים ט כ) ובאהרן התאנף ה' מאד להשמידו, ואין השמדה אלא כלוי בנים, שנאמר (עמוס ב ט) ואשמיד פריו ממעל, ותפלתו של משה בטלה מחצה, שנאמר (דברים ט כ) ואתפלל גם בעד אהרן בעת ההיא²⁶⁸:
 קחו את המנחה - אף על פי שאתם אוננים וקדשים אסורים לאונן²⁶⁹:
 את המנחה - זו מנחת שמיני ומנחת נחשון²⁶⁹:
 ואכלו מצות - מה תלמוד לומר, לפי שהיא מנחת צבור ומנחת שעה, ואין כיוצא בה לדורות, הוצרך לפרש בה דין שאר מנחות²⁷⁰:
 (יג) וחק בניך - אין לבנות חק בקדשים²⁷¹:
 כי כן צויתי - באינינות יאכלו²⁷²:
 (יד) ואת חזה התנופה - של שלמי צבור:
 תאכלו במקום טהור - וכי את הראשונים אכלו במקום טמא, אלא הראשונים שהם קדשי קדשים הוזקה אכילתם במקום קדוש. אבל אלו אין צריכים תוך הקלעים, אבל צריכים הם להאכל תוך מחנה ישראל, שהוא טהור מליכנס שם מצורעים, מכאן שקדשים קלים נאכלין בכל העיר²⁷³:
 אתה ובניך ובנותיך - אתה ובניך בחלק, אבל בנותיך לא בחלק, אלא אם תתנו להן מתנות רשאות הן לאכול בחזה ושוק, או אינו אלא אף הבנות בחלק, תלמוד לומר כי חקך וחק בניך, נתנו חק לבנים ואין חק לבנות²⁷⁴:
 (טו) שוק התרומה וחזה התנופה - לשון אשר הונף ואשר הורם תנופה, מוליך ומביא, תרומה מעלה ומוריד, ולמה חלקן הכתוב תרומה בשוק, ותנופה בחזה, לא ידענו ששניהם בהרמה והנפה²⁷⁵:
 על אשי החלבים - מכאן שהחלבים למטה בשעת תנופה²⁷⁵, וישוב המקראות שלא יכחישו זה את זה כבר פירשתי שלשתן בצו את אהרן (ז ל):
 (טז) שעיר החטאת - שעיר מוספי ראש חודש ושלושה שעירי חטאות קרבו בו ביום שעיר עזים

²⁶⁷ עי' ספרא (שמיני א &) ובלילות ותנופות והגשות וקמיצות והקטרות והמליקות והקבלות והזאות. מנין דשתוי יין שאם עבד עבודה פסולה תלמוד לומר ולהבדיל בין הקודש ובין החול. ומנין למחוסר בגדים ושלא רחוק ידיים
²⁶⁸ עי' ויק"ר פ"ז סי' א) הה"ד (דברים ט) ובאהרן התאנף ה' מאד להשמידו וגו' ר' יהושע דסיכנין בשם ר' לוי אין לשון השמדה הכתוב כאן אלא לשון כלוי בנים ובנות כמה דתימא (עמוס ב) ואשמיד פריו ממעל ושרשיו מתחת ועל כל פשעים תכסה אהבה תפלה שנתפלל משה עליו ומה נתפלל משה עליו רבי מנא דישאב ור' יהושע דסיכנין בשם ר' לוי מתחלת הספר ועד כאן כתיב (ויקרא א) וערכו בני אהרן (שם) וזרקו
 עי' שם פ"י סי' ה) עתיה דריב"ל דאמ' תפלה עשתה מחצה ממי אתה למד מאהרן שבתחלה נגזרה גזירה עליו שנא' (דברים ט) ובאהרן התאנף ה' מאד להשמידו אמר רבי יהושע דסיכנין בשם רבי לוי אין השמדה אלא כלוי בנים כמד"א (עמוס ב) ואשמיד פריו ממעל ושרשיו מתחת כיון שהתפלל משה עליו נמנעה ממנו חצי הגזירה מתו שנים ונשת"ירו שנים הה"ד (ויקרא ח) קח את אהרן ואת בניו אתו:
²⁶⁹ ספרי שמיני א ג) קחו את המנחה זו מנחת נחשון. הנותרת זו מנחת יום השמיני. מאשי ה' אין להם אלא אחר מתן אישים:
²⁷⁰ עי' ספרא (שמיני א ד) ואכלו מצות מה ת"ל מפני שהיא מנחת ציבור והיא מנחת מצות שעה ואין כיוצא בה לדורות לכן נאמר ואכלו מצות:
²⁷¹ עי' ספרא שמיני א ז) כי חקך וחק בניך הוא חק לבנים ואין חק לבנות.
²⁷² עי' שם (אות ח) כי כן צויתי כאשר צויתי כאשר צוה ה'. כי כן צויתי לומר לכם בשעת אנינות יאכלו. כאשר צויתי בשעת מעשה. כאשר צוה ה' ולא מעצמי אני אומר לכם:
²⁷³ עי' ספרא (שמיני א ט) תאכלו במקום טהור א"ר נחמיה וכי הראשונים אינם במקום טהור אלא זו טהרה שאינה ממין טומאה לטהר מטומאת מצורע לומר שיהו נאכלים בתוך ירושלים:
²⁷⁴ עי' שם אות י) אתה ובניך ובנותיך אתה ובניך בחלק ובנותיך במתנות. או יכול אתה ובניך ובנותיך בחלק כשהוא אומר כי חקך וחק בניך הוא אין חוק לבנות הא מה אני מקיים אתה ובניך ובנותיך אתה ובניך בחלק ובנותיך במתנות:
²⁷⁵ עי' שם אות יא) נתנו מזבחי שלמי בני ישראל לרבות זבחי שלמי ציבור שיהו שם באותו היום שנאמר ושור ואיל לשלמים לזבוח לפני ה'. שוק התרומה וחזה התנופה על אשי החלבים יביאו מלמד שהחלבים למטה:??????

ושעיר נחשון ושעיר ראש חודש ומכולן לא נשרף אלא זה²⁷⁶ ונחלקו בדבר חכמי ישראל יש אומרים מפני הטומאה שנגעה בו נשרף ויש אומרים מפני אנינות נשרף לפי שהוא קדשי דורות אבל בקדשי שעה סמכו על משה שאמר להם במנחה (פסוק יב) ואכלו מצותת²⁷⁷:
דרש דרש - שתי דרישות הללו מפני מה נשרף זה ומפני מה לא נאכלו אלא כך הוא בתורת כהנים²⁷⁸:

על אלעזר ועל איתמר - בשביל כבודו של אהרן הפך פניו כנגד הבנים וכעס²⁷⁹:
לאמר - אמר להם השיבוני על דברי²⁸⁰:

(יז) מדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש - וכי חוץ לקדש אכלו והלא שרפוהו ומה הוא אומר במקום הקדש אלא אמר להם שמא חוץ לקלעים יצאה ונפסלה²⁸¹:
כי קדש קדשים הוא - ונפסלת ביוצא והם אמרו לו לאו אמר להם הואיל ובמקום הקדש היתה מדוע לא אכלתם אותה²⁸²:

ואתה נתן לכם לשאת וגו' - שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים²⁸³:
לשאת את עון העדה - מכאן למדנו ששעיר ראש חודש היה שהוא מכפר על עון טומאת מקדש

²⁷⁶ () ספרא פרשת שמיני פרק ב

(א) שעיר זו שעיר נחשון. חטאת זה חטאת יום השמיני: (ב) דרוש דרש משה זה שעיר של ראש חדש. יכול שלשתם נשרפו ת"ל והנה שורף אחד נשרף ולא נשרפו שלשתם. עי' ילקוט שמעוני ויקרא פרק י רמז תקלא

ואת שעיר החטאת. שעיר זה שעיר נחשון. חטאת זו חטאת שמיני. דרש זה שעיר של ראש חדש. יכול שלשתן נשרפו ח"ל והנה שורף אחד נשרף ולא שלשתן נשרפו. דרש דרש שתי דרישות למה אמר להם מפני מה חטאת זו נשרפה ואלו מונחות. ואינו יודע איזו היא כשהוא אומר ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה הוי אומר זה שעיר של ראש חדש:

²⁷⁷ עי' ספרא פרשת שמיני פרק ב

באנינה לשיר: (י) ר' יהודה ורבי שמעון אומרים וכי מפני אנינות נשרפה והלא לא נשרף אלא מפני טומאה שאילו מפני אנינות נשרף היה להם לשלשתם לשרף. דבר אחר והלא מותרים לאוכלם לערב. דבר אחר והלא פינחס היה עמהם. מה ת"ל אלה לא היה לי להסתכל באלו שעשו שלא בעצה ונשטפו ומה ת"ל כאלה אמר אילו לא אלו בלבד קברתי אלא אפילו אלה קברתי עם אלו לא כך הייתי מבזה קדשי המקדש: (יא) ואכלתי חטאת היום היום אני אסור ומותר בלילה ולדורות אסור ביום ובליהעי' תלמוד בבלי מסכת זבחים דף קא ע"א

צויתי באנינות יאכלו כאשר צויתי בשעת מעשה אמר להן כאשר צוה ה' לא מאליי אני אומר ורמינהי מפני אנינות נשרפה לכך נאמר כאלה אמר שמואל לא קשיא הא ר"י הא ר"נ דתניא מפני אנינות שרפוה לכך נאמר כאלה דברי רבי נחמיה רבי יהודה ור"ש אומרים מפני טומאה נשרפה שאם אתה אומר מפני אנינות נשרפה היו לשלשתן שישרפוה ד"א היו ראוי לאוכלן לערב ד"א והלא פינחס היה עמהן רבא אמר אידי ואידי רבי נחמיה ולא קשיא כאן בקדשי שעה כאן בקדשי דורות רבי נחמיה היכי

²⁷⁸ () ספרא פרשת שמיני פרק ב

(ב) מה ת"ל דרוש דרש משה שתי דרישות. אמר להם מפני מה נשרף זה ומפני מה נאכלו אלו. איני יודע איזה נשרף כשהוא אומר ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה לכפר עליכם איזה שעיר נושא את עון העדה זה שעיר של ראש חודש שנאמר ושעיר אחד לחטאת לכפר עליכם:

²⁷⁹ עי' שם: (ג) ויקצוף על אלעזר ועל איתמר בני אהרן מלמד שנתן פניו כלפי בניו וכעס כנגד אהרן מלמד שאף אהרן היה בקיצפון. הנותרים לא היה פינחס עמהם. לאמר השיבוני על דברי: שם²⁸⁰.

²⁸¹ () ספרא פרשת שמיני פרק ב

רי: (ד) מדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקודש וכי חוץ לקודש נאכלת והלא נשרפה שנאמר והנה שורף א"כ למה נאמר מדוע לא אכלתם. אמר להם שמא חוץ לקלעים יצאת מפני שחטאת שיצא חוץ לקלעים פסולה. אין לי אלא זה בלבד מנין לרבות קדשי קדשים ת"ל קודש קדשים. מנין שאכילת קדשים כפרה לישראל ת"ל ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה לכפר עליהם לפני ה' הא כיצד כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים:

²⁸² עי' ספרא פרשת שמיני פרק ב

(ד) מדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקודש וכי חוץ לקודש נאכלת והלא נשרפה שנאמר והנה שורף א"כ למה נאמר מדוע לא אכלתם. אמר להם שמא חוץ לקלעים יצאת מפני שחטאת שיצא חוץ לקלעים פסולה. ??

²⁸³ עי' הערה הקודמת. (לפני ב' הערות)

וקדשיו שחטאת שמיני וחטאת נחשונה לא לכפרה באו¹²:
(יח) הן לא הובא וגו' - שאילו הובא היה לכם לשרפה כמו שנאמר (ויקרא ו כג) וכל חטאת אשר יובא מדמה וגו'²⁸⁴:

אכל תאכלו אתה - היה לכם לאכלהו אף על פי שאתם אוננים²⁸⁵:
כאשר צויתי - לכם במנחה¹⁹:

(יט) וידבר אהרן - אין לשון דיבור אלא לשון עז שנאמר (במדבר כא ה) וידבר העם וגו'²⁸⁶ אפשר משה קצף על אלעזר ועל איתמר ואהרן מדבר הא ידעת שלא היתה אלא מדרך כבוד אמרו אינו בדין שיהא אבינו יושב ואנו מדברים לפניו ואינו בדין שיהא תלמיד משיב את רבו יכול מפני שלא היה באלעזר להשיב תלמוד לומר (במדבר לא כא) ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא וגו' הרי כשרצה דבר לפני משה ולפני הנשיאים זו מצאתי בספרי של פנים שני²⁸⁷:

הן היום הקריבו - מהו אומרט אלא אמר להם משה שמא זרקתם דמה אוננים שהאונן שעבד חילל אמר לו אהרן וכי הם הקריבו שהם הדיוטות אני הקרבתי שאני כהן גדול ומקריב אונן²⁸⁸:
ותקראנה אותי כאלה - אפילו לא היו המתים בני אלא שאר קרובים שאני חייב להיות אונן עליהם כאלו כגון כל האמורים בפרשת כהנים שהכהן מטמא להם¹⁹:
ואכלתי חטאת - ואם אכלתי הייטב וגו':

היום - אבל אנינות לילה מותר שאין אונן אלא יום קבורה²⁸⁹:

²⁸⁴ עי' ספרא פרשת צו פרק ח

לא תעשה על אכילתו: (ח) ר' יוסי הגלילי אומר כל הענין הזה אינו מדבר אלא בפרים הנשרפים ושעירים הנשרפים ליתן ל"ת על אכילתן ללמד שפסוליהם נשרפים לפני הבירה. אמרו לו מנין לחטאת שנכנס דמה לפנים שהיא תהיה פסול. אמר להם הן לא הובא את דמה אל הקודש פנימה: עי' ספרא פרשת שמיני פרק ב

לפני ה' הא כיצד כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים: (ה) הן לא הובא את דמה אל הקודש פנימה אמר להם שמא נכנס מדמה לפנים מפני שחטאת נכנס מדמה לפנים פסולה. ר' יוסי הגלילי אומר מיכאן לחטאת שנכנס דמה לפני ולפנים שתהא היא פסולה ואין חטאת פסולה עד שיכנס דמה לפנים. פנימה אין לי אלא לפני ולפנים מנין אף בהיכל ת"ל אל הקודש: (ו) תאכלו אותה בקדש מלמד שאכילתה

²⁸⁵ עי' תלמוד בבלי מסכת זבחים דף קא ע"א

לו משה לאהרן שמא נכנס דמה לפני ולפנים אמר לו הן לא הובא את דמה שמא חוץ למחיצתה יצאת אמר לו בקדש היתה ודלמא באנינות אקריבתה ופסלתה אמר לו משה וכי הם הקריבו אני הקרבתי וא"ל הן לא הובא את דמה ובקדש היתה אכול תאכלו אותה כאשר צויתי באנינות יאכלה אמר לו ותקראנה אותי כאלה ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה' שמא לא שמעת אלא בקדשי שעה

דאי

²⁸⁶ עי' ספרא פרשת שמיני פרק ב

שלא תהא שריפתה אלא בחוץ: (ז) וידבר אהרן אל משה אין דיבור אלא לשון עז וכן הוא אומר וידבר העם באלהים ובמשה: (ח) ה

²⁸⁷ עי' מדרש רבה ויקרא פרשה יג פסקה א

אמר משה אמר אלעזר הכהן תחתיו שנאמר (שם) ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא אמר להם למשה רבי צוה ולי לא לא צוה באונן מנין שנאמר ויקצוף על אלעזר ועל איתמר וכיון שכעס נתעלמה ממנו הלכה שאונן אסור לאכול בקדשים הנותרים לאמר רבי פנחס ור' יהודה ברבי סימון אמר להון אף אתון לא אשתריתון וידבר אהרן אל משה בדיבור ענה כנגדו כדכתיב (בראשית מב) דבר האיש אדוני הארץ וגו' הן היום הקריבו את חטאתם ואת עולתם אמר לו היום מתו בני והיום אקריב קרבן היום מתו והיום אוכל בקדשים מיד דרש אהרן ק"ו למשה ומה מעשר הקל אסור לאונן חטאת דחמיר אינו דין שיהא אסור באונן מיד וישמע משה וייטב בעיניו הוציא כרוז לכל המחנה ואמר אני טעיתי את ההלכה ואהרן אחי בא ולמד לי אלעזר ידע את ההלכה ושתק איתמר ידע את ההלכה ושתק זכו ונתייחד הדיבור עליהם ועל אביהם ועל אחי אביהם בחייהם הה"ד וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר אליהם תני ר' חייא לאמר אליהם לבנים לאלעזר ואיתמר:

²⁸⁸ עי' ילקוט שמעוני ויקרא פרק י רמז תקלא

את דמה. שמא חוץ למחיצה יצתה אמר לו הן בקודש היתצה. ודילמא באנינות אקריבתה ופסלתה אמר ליה משה הן הקריבו דפסלה בהו אנינות אני הקרבתי ודילמא אגב טרדייכו פשעיתו בה ואטמאי אמר ליה משה כך אני בעיניך שאנימבזה קדשי שמים. ותקראנה אותי כאלה אפילו אלה כאלה אין אני מבזה קדשי שמים. אמר ליהאי הן לא הובא את דמה ובקודש היתה אכול תאכלו אותה בקדש כאשר

²⁸⁹ עי' ספרא פרשת שמיני פרק ב

הייטב בעיני ה' - אם שמעת בקדשי שעה אין לך להקל בקדשי דורות²⁹⁰:
(כ) וייטב בעיניו - הודה ולא בוש לומר לא שמעת²⁹¹:
פרק יא

(א) אל משה ואל אהרן - למשה אמר שיאמר לאהרן²⁹²:
לאמר אליהם - אמר שיאמר לאלעזר ולאיתמר או אינו אלא לאמר לישראל כשהוא אומר דברו אל בני ישראל הרי דבור אמור לישראל הא מה אני מקיים לאמר אליהם לבניו לאלעזר ולאיתמר²⁹²:
(ב) דברו אל בני ישראל - את כולם השווה להיות שלוחים בדבור זה לפי שהושוו בדמימה וקבלו עליהם גזירת המקום באהבה²⁹³:
זאת החיה - לשון חיים מ לפי שישראל דבוקים במקום וראויין להיות חיים לפיכך הבדילם מן הטומאה וגזר עליהם מצות ולאומות העולם לא אסר כלום משל לרופא שנכנס לבקר את החולה וכו' כדאיתא במדרש רבי תנחומא²⁹⁴:
זאת החיה - מלמד שהיה משה אוחז בחינה ומראה אותה לישראל זאת תאכלו וזאת לא תאכלו²⁹⁵:
את זה תאכלו וגו' - אף בשרצי המים אחז מכל מין ומין והראה להם וכן בעוף ואת אלה תשקצו מן

דש: (יא) ואכלתי חטאת היום היום אני אסור ומותר בלילה ולדורות אסור ביום ובלילה דברי ר' יהודה. רבי אומר אין האונן אסור לאכול בקדשים בלילה אלא מדברי סופרים תדע שהרי אמרו אונן טובל ואוכל פסחו לערב: (יב) עי' תלמוד בבלי מסכת זבחים דף ק ע"ב
לילו אמרו קמיה דרבא מדקאמר רבי יום קבורה תופס לילו מדרבנן מכלל דיום מיתה תופס לילו מדאורייתא וסבר רבי אנינות לילה דאורייתא והתניא הן היום אני אסור ולילה מותר ולדורות בין ביום ובין בלילה אסור דברי רבי יהודה רבי אומר אנינות לילה אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים

עי' תלמוד בבלי מסכת זבחים דף קא ע"א²⁹⁰

אומר מפני אנינות נשרפה היו לשלשתן שישרפוה ד"א היו ראוי לאוכלן לערב ד"א והלא פינחס היה עמהן רבא אמר אידי ואידי רבי נחמיה ולא קשיא כאן בקדשי שעה כאן בקדשי דורות רבי נחמיה היכי מתריץ להני קראי ורבנן היכי מתרצי להו להני קראי רבי נחמיה מתריץ להו הכי מדוע לא אכלתם אמר

עי' ספרא פרשת שמני פרק ב²⁹¹

(יב) וישמע משה וייטב בעיניו הודה מיד ולא בוש לומר לא שמעתי. א"ר יהודה חנניה בן יהודה היה דורש כל ימיו קשה הקפדה שגרמה לו למשה לטעות אחר מיתתו הרי ני כמשיב על דבריו ומי גרם לו שהקפיד אלא שטעה:

עי' ספרא פרשת שמני פרשת א ב²⁹²

(א) וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר אליהם. לאמר להם לבנים לאלעזר ולאיתמר. או לאמר להם לישראל כשהוא אומר דברו אל בני ישראל זו דיבור האמור לישראל הא מה אני מקיים לאמר אליהם לאמר לבנים לאלעזר ולאיתמר: (ב) זא

עי' ספרא פרשת שמני פרק א²⁹³

(א) וידבר משה אל אהרן ואל אלעזר ואל איתמר בניו. בניו שקולים בו בכבוד ושקולים בו בדמימה. יכול אף הראשונים שקולים בו בכבוד ת"ל הנותרים הנותרים שקולים בו בכבוד ואין הראשונים שקולים בו בכבוד: (ב)

עי' מדרש תנחומא שמני פרק ו²⁹⁴

ראה ויתר גוים רבי תנחומא בן חנילאי אמר התיר להם את האסורים ואת השקצים ואת הרמשים מלה"ד לרופא שהלך לבקר ב' חולים ראה אחד מהם שהיה בסכנה אמר לבני ביתו תנו לו כל מאכל שהוא מבקש ראה האחד שעתיד לחיות אמר להם כך וכך מאכל יאכל כך וכך לא יאכל אמרו לרופא מה זה אתה אומר יאכל כל מאכל שהוא מבקש ולאחר אמרת לא יאכל כו"כ אמר להם הרופא לזה שהוא לחיים אמרתי לו זה אכול וזה לא תאכל אבל אותו שהוא למיתה אמרתי להם כל מה שהוא מבקש תנו לו שאינו לחיים וכך הקב"ה התיר לעכו"ם השקצים והרמשים אבל ישראל שהם לחיים אמר להם והייתם לי קדושים כי קדוש אני אל תשקצו את נפשותיכם את זה תאכלו ואת זה לא תאכלו לא תטמאו בהם ונטמאתם במה שהם לחיים שנאמר (דברים ז) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום הוי עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים שלשה דברים נתקשה משה והראה לו הקב"ה וכו'. (כאן נשלמו חדושים מפנינים יקרים מה שמצאנו נוסף על הראשונים):

עי' ספרא פרשת שמני פרשת א ב²⁹⁵

(ב) זאת החיה אשר תאכלו מלמד שהיה משה אוחז בחיה ומראה להם לישראל ואומר להם זו תאכלו וזו לא תאכלו. את זה תאכלו מכל אשר במים זה תאכלו וזה לא תאכלו. את אלה תשקצו מן העוף את אלה תשקצו ואת אלה לא תשקצו. זה לכם הטמא זה טמא וזה אינו טמא:

העוף וכן בשרצים וזה לכם הטמא²⁹⁶:
 זאת החיה מכל הבהמה - מלמד שהבהמה בכלל חיה²⁹⁷:
 (ג) מפרסת - כתרגומוע סדיקא:
 פרסה - פלאנט"ה בלע"ז [כף רגל]:
 ושעטת שסע - שמובדלת מלמעלה ומלמטה בשתי צפרנין כתרגומו ומטלפא טלפין שיש שפרסותיו
 סדוקות מלמעלה ואינן שסועות ומובדלות לגמרי שמלמטה מחוברות³:
 מעלת גרה - מעלה ומקיא האוכל ממעיה ומחזרת אותו לתוך פיה לכתשו ולטחנו הדק³⁰⁰:
 גרה - כך שמו ויתכן להיות מגזרת מים הנגרים (ש"ב יד יד) שהוא נגרר אחר הפה ותרגומו פשרא
 שעל ידי הגרה האוכל נפטר ונמוח³⁰¹:
 בבהמה - תיבה זו יתירה היא לדרשה להתיר את השליל הנמצא במעי אמו²⁹⁸:
 אתה תאכלו - ולא בהמה טמאה והלא באזהרה היא אלא לעבור עליה בעשה ולא תעשה²⁹⁹:
 (ח) מבשרם לא תאכלו - אין לי אלא אלו שאר בהמה טמאה שאין לה שום סימן טהרה מנין אמרת
 קל וחומרק ומה אלו שיש בהן קצת סימני טהרה אסורות וכו'³⁰⁰:
 מבשרם - על בשרם באזהרה ולא על עצמות וגידין וקרנים וטלפים³⁰¹:
 ובנבלתם לא תגעו - יכול יהו ישראל מוזהרים על מגע נבלה תלמוד לומר אמור אל הכהנים וגו'
 (ויקרא כא א) כהנים מוזהרין ואין ישראל מוזהרין קל וחומר מעתה ומה טומאת מת חמורה לא הזהיר
 בה אלא כהנים טומאת נבלה קלה לא כל שכן ומה תלמוד לומר לא תגעו ברגל זהו שאמרו חייב אדם
 לטהר עצמו ברגל³⁰²:

²⁹⁶ עי' הערה הקודמת

²⁹⁷ עי' תלמוד בבלי מסכת חולין דף עא ע"א

שלא שימש את רבי ישמעאל חיה בכלל בהמה מנלן דכתיב זאת הבהמה אשר תאכלו שור שה
 כשבים וגו' איל וצבי ויחמור וגו' הא כיצד חיה בכלל בהמה בכלל חיה מנלן דכתיב זאת החיה
 אשר תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ כל מפרסת פרסה הא כיצד בהמה בכלל חיה חיה טהורה
 בכלל

עי' ספרא פרשת שמיני פרשתא ב

ץ: (ח) זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ מלמד שבהמה בכלל חיה. מנין שאף
 חיה בכלל בהמה ת"ל זאת הבהמה אשר תאכלו שור שה כשבים ושה עזים איל וצבי ויחמור אקו
 ודישון ותאו זמר:)
 נסוף כאן משהו?

²⁹⁸ עי' ספרא פרשת שמיני פרשתא ב

וכל בהמה מפרסת פרסה ושועת שסע שתי פרסות מעלת גרה בבהמה אותה תאכלו תאכלו
 לרבות את השליל. הוציא העובר את ידו והחזירה מותר באכילה. יכול אפילו הוציא את ראשו והחזירו
 יהא

²⁹⁹ עי' ספרא פרשת שמיני פרק ג

(א) בבהמה אותה תאכלו לרבות את השיליא יכול אפילו יצאת מקצתה ת"ל אותה תאכלו אותה
 באכילה ואין בהמה טמאה באכילה: (ב) אין לי אלא בעשה בלא תעשה מנין תלמוד לומר הגמל
 והארנבת והשפן והחזיר מבשרם לא תאכלו. אין לי אלא אלו בלבד שאר בהמה טמאה מנין ודין הוא
 ומה אלו שיש בהם סימני טהרה הרי זה בלא תעשה על אכילתן שאין בהם סימני טהרה אינו דין שיהו
 בלא תעשה על אכילתם. נמצאו הגמל והארנבת והשפן והחזיר מן הכתוב ושאר בהמה טמאה מקל
 וחומר. נמצא מצות עשה שלהם מן הכתוב ומצות לא תעשה שלהם מק"ו: (ג) אך את זה לא תאכלו

³⁰⁰ עי' הערה הקודמת

³⁰¹ עי' ספרא פרשת שמיני פרק ד

ולא גרה טמאה הוא: (ח) מבשרם ולא מן העצמות ולא מן הגידים ולא מן הטלפיים שלהם. ובנבלתם
 לא תגעו יכול יהו ישראל מוזהרים על מגע נבילות תלמוד לומר אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת
 אליהם לנפש לא יטמא בעמיו הכהנים אין מטמאים למתים ישראל מטמאים למתים: (ט) ק"ו אם

³⁰² עי' ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרק יז

פטור: (ב) מתוך שנאמר ובנבלתם לא תגעו יכול יהו ישראל חייבין על מגע נבילות תלמוד לומר
 מאלה יש מאלה פטור: (ג) אוציא את ישראל שאינן מוזהרין על אבות הטומאה כל ימות השנה ולא
 אוציא את הכהנים שהן מוזהרין על אבות הטומאה כל ימות השנה שנאמר אמור אל הכהנים בני
 אהרן ואמרת אליהם ת"ל מאלה וגו': (ד) ר"א בן יעקב אומר מתוך שנאמר לא אכלתי ממנו ולא בערתי
 ממנו בטמא

(ט) סנפיר - אלו ששט בהם³⁰³:
 קשקשת - אלו קליפים הקבועים בו כמו שנאמר (ש"א יז ה) ושריון קשקשים הוא לבוש³⁰⁴:
 (י) שרץ - בכל מקום משמעו דבר נמוך שרוחש ונע ונד על הארץ³⁰⁵:
 (יא) ושקץ יהיו - לאסור את עירוביהן אם יש בו בנותן טעם³⁰⁵:
 מבשרם - אינו מוזהר על הסנפירים ועל העצמות³⁰⁶:
 ואת נבלתם תשקצו - לרבות יבחושינא שסיננן יבחושינא מושקירונ"ש בלע"ז [יבחושינא]³⁰⁷:
 (יב) כל אשר אין לו וגו' - מה תלמוד לומר לומר שיש לו שיהא מותר אלא המעלה סימנין שלו
 ליבשה השירין במים מנין תלמוד לומר כל אשר אין לו סנפיר וקשקשת במים האם היו לו במים אף
 על פי שהשירין בעלייתו מותר³⁰⁸:
 (יג) לא יאכלו - לחייב את המאכילן לקטנים שכך משמעו לא יהיו נאכלים על ידך או אינו אלא
 לאסור בהנאה תלמוד לומר (דברים יד יב) לא תאכלו באכילה אסורין בהנאה מותרין³⁰⁹ כל עוף
 שנאמר בו למינה למינהו יש באותו המין שאין דומין זה לזה לא במראהם ולא בשמותם וכולן
 מין אחד³¹⁰:
 (טז) הנץ - אישפרוי"ר [נץ]:
 (יז) השלך - פירשו רבותינו זה השולה דגים מן הים³¹¹ וזהו שתרגם אונקלוס ושלינונא:
 כוס וינשוף - הם צואיטי"ש [כוס] הצועקים בלילה³¹² ויש להם לסתות כאדם³¹² ועוד אחר דומה לו
 שקורין יב"ן [לילית]:
 (יח) התנשמת - היא קלב"א שורי"ץ [עטלף] ודומה לעכבר ופורחת בלילה ותנשמת האמורה
 בשרצים היא דומה לה ואין לה עינים וקורין לה טלפ"א [חפרפרת]³¹³:
 (יט) החסידה - זו דיה לבנה ציגוני"ה [חסידה] ולמה נקרא שמה חסידה שעושה חסידות עם

³⁰³ עי' הערה הבאה
³⁰⁴ עי' תלמוד בבלי מסכת חולין דף סו ע"ב
 אקונס ואפונס כספתיאס ואכספטיאס ואטונס ה"ז מותר תנן התם כל שיש לו קשקשת יש לו
 סנפיר ויש שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת יש לו קשקשת ויש לו סנפיר דג טהור יש לו סנפיר ואין לו
 קשקשת דג טמא מכדי אקשקשת קא סמכינן ליכתוב רחמנא קשקשת ולא ליכתוב סנפיר אי כתב
 רחמנא קשקשת ולא כתב סנפיר הוה אמינא מאי קשקשת סנפיר ואפי' דג טמא כתב רחמנא סנפיר
 וקשקשת והשתא דכתב רחמנא סנפיר וקשקשת ממאי דקשקשת לבושה הוא דכתיב ושריון קשקשים
 הוא לבוש וליכתוב רחמנא קשקשת ולא ליכתוב סנפיר א"ר אבהו וכן תנא דבי ר' ישמעאל יגדיל תורה
 ויאדיר
³⁰⁵ עי' ספרא פרשת שמיני פרשתא ג
 : (ט) ושקץ יהיו לכם לאסור את עירובם. כמה יהיה בו ויהא אסור עשר זוז ביהודה שהן עשר
 סלעים בגליל בגרב שמחזיק סאתים. דג טמא צירו אסור ר' יהודה אומר רביעית בסאתים רבי יוסי
 אומר אחד בששה עשר בו: (י) מב
³⁰⁶ עי' ספרא פרשת שמיני פרשתא ג
 : (י) מבשרם ולא מן העצמות ולא מן הסנפירים שלהם. ואת נבלתם תשקצו להביא מן היבחושים
 שסיננן:
³⁰⁷ שם
³⁰⁸ עי' ספרא פרשת שמיני פרשתא ג
 : (יא) כל אשר אין לו סנפיר וקשקשת במים מה תלמוד לומר שיכול אין לי אלא המעלה סימני
 טהרה שלו ליבשה השירין במים מנין תלמוד לומר במים. שקץ הוא לכם שלא יעשה בהם סחורה: (יב)
³⁰⁹ עי' ספרא פרשת שמיני פרק ה
 (א) לא יאכלו לחייב את המאכיל כאוכל. או לא יאכלו לאוסרה בהנאה תלמוד לומר לא תאכלו הא
 כיצד בהנאה מותרים באכילה אסורים הא מה אני מקיים לא יאכלו לחייב את המאכיל כאוכל: (ב)
³¹⁰ (ספרא פרשת שמיני פרק ה ה) נץ זה הנץ. למינהו להביא בר חריא. מה תלמוד לומר למינהו
 למינהו ארבע פעמים שיכול אלו יהיו אסורים והשאר יהיו מותרים תלמוד לומר למינהו למינהו ריבה
 הא כיצד הריני למד מן המפורש: ?????
³¹¹ חולין סג ע"א.
³¹² עי' תלמוד בבלי מסכת נדה דף כג ע"א
 תיבדק למאן תיבדק לאו לדברי ר"מ דאמר קריא וקיפופא אין שאר עופות לא אמר רב אחא בריה
 דרב איקא לא תיבדק לרבנן דאמרי קריא וקיפופא אין שאר עופות לא ומ"ש קריא וקיפופא מבהמה
 וחיה הואיל ויש להן לסתות כאדם בעא מיניה רבי ירמיה מר' זירא לר"מ דאמר בהמה במעי אשה
 ולד'???

חברותיה במזונות³¹³:
 האנפה - היא דיה רגזנית ונראה לי שזו היא שקורין לה הייר"ן [אנפה]³¹⁴:
 הדוכיפת - תרנגול הבר וכרבלתו כפולה ובלע"ז הירופ"א [דוכיפת] ולמה נקרא שמו דוכיפת שהודו
 כפות וזו היא כרבלתו ונגר טורא נקרא על שם מעשיו כמו שפירשו רבותינו במסכת גיטין בפרק מי
 שאחזו (דף סח ב)³¹⁵:
 (כ) שרץ העוף - הם הדקים הנמוכים הרוחשין על הארץ כגון זבובים וצרעין ויתושין וחגבים³¹⁶:
 (כא) על ארבע - על ארבע רגלים:
 ממעל לרגליו - סמוך לצוארו יש לו כמין שתי רגלים לבד ארבע רגליו וכשרוצה לעוף ולקפוץ מן
 הארץ מתחזק באותן שתי כרעים ופורח³¹⁷ ויש הרבה מהם במקומינו בינותינו כאותן שקורין לנגושט"א
 [ארבה] אבל אין אנו בקיאים בהן שארבעה סימני טהרה נאמרו בהם ארבע רגלים וארבע כנפים
 וקרסולין אלו כרעים הכתובים כאן וכנפיו חופין את רובו וכל סימנים הללו מצויין באותן שבינותינו
 אבל יש שראשן ארוך ויש שאין להם זנב וצריך שיהא שמו חגב ובזה אין אנו יודעים להבדיל
 ביניהם³¹⁸:
 (כג) וכל שרץ העוף וגו' - בא ללמד שאם יש לוז חמש טהור³¹⁶:
 (כד) ולא לה - העתידין להאמרח למטה בענין³¹⁷:
 טטמאו - כלומר בנגיעתם יש טומאה³¹⁷:
 (כה) וכל הנשא מנבלתם - כל מקום שנאמרה טומאת משא חמורה מטומאת מגעי שהיא טעונה
 כבוס בגדים³¹⁷:
 (כו) מפרסת פרסה ושסע איננה שוסעת - כגון גמל שפרסתו סדוקה למעלה אבל למטה היא
 מחוברת כאן למדך שנבלת בהמה טמאה מטמאה ובענין שבסוף הפרשה פירש על בהמה טהורה³¹⁷:
 (כז) על כפיו - כגון כלב ודובל וחתול³¹⁸:
 טמאים הם לכם - למגע³¹⁷:
 (כט) וזה לכם הטמא - כל טומאות הללו אינן לאיסור אכילה אלא לטומאה ממש להיות טמא
 במגען ונאסר לאכול תרומה וקדשים וליכנס במקדש³¹⁹:

³¹³ עי' תלמוד בבלי מסכת חולין דף סג ע"א
 למינהו להביא את בר חיריא מאי בר חיריא אמר רב חיריא אמר רב שוריקא אמר רב יהודה החסידה זו דיה
 לבנה למה נקרא שמה חסידה שעושה חסידות עם חברותיה האנפה זו דיה רגזנית למה נקרא שמה
 אנפה
³¹⁴ עי' תלמוד בבלי מסכת חולין דף סג ע"א
 למה נקרא שמה חסידה שעושה חסידות עם חברותיה האנפה זו דיה רגזנית למה נקרא שמה אנפה
 שמנאפת עם חברותיה אמר רב חנן בר רב חסדא אמר רב חסדא אמר רב חנן בריה דרבא אמר רב
 #למה @רש"י כאן לא מביא את הגמ'
³¹⁵ עי' תלמוד בבלי מסכת חולין דף סג ע"א
 שריא וסימניך מורזמא גוצי וסומקי אסירי וסימניך ננוס פסול אריכי שקי וירוקי אסירי וסימניך
 ירוקין פסולין אמר רב יהודה שלך זה השולה דגים מן הים דוכיפת שהודו כפות תניא נמי הכי דוכיפת
 שהודו כפות וזהו שהביא שמיר לבית המקדש רבי יוחנן כי הוה חזי שלך אמר משפטך תהום רבה כי
 הוה חזי
³¹⁶ עי' ספרא פרשת שמני פרק ה
 להביא צפורת כרמים ויוחנא ירושלמית והצדיא ואת הערצוביא ואת הארזבונית: (י) רבי אומר כל
 שרץ העוף אשר לו ארבע רגלים שקץ הוא לכם אם יש לו חמש הרי זה טהור. שקץ הוא פרט לעירוביו
 מיכן אמרו חכמים חגבים טמאים שנכבשו עם חגבים טהורים לא פסלו את צירן. העיד רבי צדוק על
 ציר חגבים טמאים שהוא טהור:
³¹⁷ ספרא שמני (ד י) אחרים אומרים ובנבלתם לא תגעו יכול אם נוגע אדם בנבילה ילקה את
 הארבעים תלמוד לומר ולא לה טטמאו. יכול אם ראה אדם את הנבילה ילך ויטמא בה תלמוד לומר
 ובנבלתם לא תגעו. הא כיצד הוי אומר רשות:?????
³¹⁸ עי' ספרא פרשת שמני פרק ו
 (ה) וכל הולך על כפיו זה הקוף. כל הולך להביא את הקפוד ואת חולדת הסנאים ואת אדני השדה
 ואת כלב הים. זו חיה טהורה. חיה טמאה מנין תלמוד לומר ההולכת על ארבע. כל חיה להביא את
 הפיל:
³¹⁹ עי' ספרא פרשת שמני פרשת ה
 (א) וזה לכם הטמא בשרץ השורץ על הארץ החולד והעכבר והצב למינהו והאנקה והכח והלטאה
 והחומט והתנשמת. אלה הטמאים לכם בכל השרץ מה תלמוד לומר לפי שנאמר לא טטמאו בהם

החלד - מושטיל"ה [נמיה]:

והצב - פרו"ט [קרפדה] שדומה לצפרדע:

(ל) אנקה - היריצו"ן [קיפוד]:

הלטאה - לישרד"ה [לטאה]:

החמט - לימצ"ה [חילזון]:

והתנשמת - טלפ"א [חפרפרת]:

(לב) במים יובא - ואף לאחר טבילתו טמא הוא לתרומה עד הערב ואחר כך וטהר בהערב

השמש³²⁰:

(לג) אל תוכו - אין כלי חרס מיטמאן אלא מאוירו³²¹:

כל אשר בתוכו יטמא - הכלי חוזר ומטמאס מה שבאוירו³²²:

ואתו תשבורו - למד שאין לו טהרהע במקוה³²³:

(לד) מכל האכל אשר יאכל - מוסב על מקראפ העליון כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל אשר יאכל

אשר יבא עליו מים והוא בתוך כלי חרס הטמא יטמא וכן כל משקה אשר ישתה בכל כלי והוא בתוך

כלי חרס הטמא יטמא, למדנו מכאן דברים הרבה למדנו שאין אוכל מוכשר ומתוקן לקבל טומאה עד

שיבאו עליו מים פעם אחת^ק ומשבאו עליו מים פעם אחת מקבל טומאה לעולם ואפילו נגובצ והיין

והשמן וכל הנקרא משקה מכשיר זרעים לטומאה כמים³²⁴ שכך יש לדרוש המקרא אשר יבא עליו מים

או כל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא האוכל ועוד למדו רבותינו^ק מכאן שאין וליד הטומאה מטמא

ונטמתם בם שומע אני טומאת הגויות וטומאת הקדשות תלמוד לומר החולד והעכבר והצב למינהו.

(טמאים) יכול יהו אלו מטמאים אדם וכלים ואלו יהו מטמאים אדם ולא כלים או כלים ולא אדם

תלמוד לומר אלה אין לך אלא אלו. או אינו מוציא אלא אלו שלא היה בענין הפרט מה הפרט מפורש

בעל עצמות ופרה ורבה אף אינו מוציא אלא כל שאינו בעל עצמות ופרה ורבה מנין בעל עצמות ואינו

פרה ורבה או אינו בעל עצמות ופרה ורבה עד שאתה מרבה את בעל עצמות שהם פרים ורבים תלמוד

לומר אלה הטמאים לכם בכל השרץ אין לך מטמא בשרץ אלא אלו בלבד: (ב) זה לכם הטמא להביא

ע"י תלמוד בבלי מסכת יבמות דף עה ע"א³²⁰

דמייתי כפרה תרי קראי בקדשים ל"ל צריכי דאי כתב רחמנא ביולדת משום דמרובה טומאתה אבל בזב

אימא לא ואי כתב רחמנא בזב דלא הותר מכללו אבל יולדת אימא לא צריכא במים יובא וטמא עד

הערב למה לי א"ר זירא לנגיעה דתניא וטמא יכול לכל ת"ל וטהר אי וטהר יכול לכל ת"ל וטמאע"י

ספרא פרשת שמיני פרק ח

לים: (ח) במים יובא כולו כאחת יכול מקצתו תלמוד לומר ובא השמש וטהר מה טהרה אמורה

למטן ביאת שמש כולו כאחת אף כאן ביאת כלי כולו כאחת: (ט) וטמא עד הערב יכול לכל דבר תלמוד

לומר וטהר. אי וטהר יכול לכל דבר תלמוד לומר וטמא עד הערב. הא כיצד טהור לחולין מבעוד יום

ולתרומה משתחשך:

ע"י ספרא פרשת שמיני פרשת ז³²¹

(ה) אל תוכו מתוכו הוא מטמא ואינו מטמא מאחוריו. הלא דין הוא מה כלי שטף שאינו מטמא מתוכו

מטמא מאחוריו כלי חרס שמטמא מתוכו אינו דין שמטמא מאחוריו תלמוד לומר מתוכו מתוכו הוא

מטמא ואין מטמא מאחוריו: ע"י תלמוד בבלי מסכת מנחות דף כד ע"א

טבול יום את אצבעו ביניהן מהו אמר להו אין לך דבר שמטמא מאוירו אלא כלי חרס בלבד הדר

איהו???"אל טוב יותר טוב הספרא.

ע"י ספרא פרשת שמיני פרשת ז³²²

לתוך תוכו: (ח) כל אשר בתוכו יטמא ולא מה שבתוך תוכו כיצד חבית שהיא נתונה בתנור ופיה????

ע"י ספרא פרשת שמיני פרשת ז

ן: (יב) כל אשר בתוכו יטמא ר' עקיבא אומר אינו אומר טמא אלא יטמא אחרים וללמד על

ככר השני שיטמא השלישי הא כיצד התנור תחילה והככר שני והנוגע בככר שלישי. אמר רבי יהושע

מי יגלה עפר מבין עיניך רבן יוחנן בן זכאי שהיית אומר עתיד דור אחר לטהר הככר השלישי שאין לו

מקרא מן התורה והרי עקיבא תלמידך הביא לו מקרא מן התורה שהוא טמא שנאמר כל אשר בתוכו

יטמא: (יג) או³²³

ואותו תשברו יכול ישברנו ודאי שנאמר בזב ישבר תלמוד לומר אותו תשברו אותו אתה שובר ואי

אתה שובר כלי חרס של זב. קל וחומר ומה הנוגע בזב חמור אין טעון שבירה הנוגע בשרץ הקל אינו

דין שלא יטעון שבירה אם כן למה נאמר ראותו תשבורו שיאן לו טהרה אלא שבירה. ר"א אותו תשברו

אותו אתה שובר לטהרתו ואיאתה שובר אוכלין ומשקין לטהרתן????????

ספרא³²⁴ ?

כלים שכך שנינו יכול יהיו כל הכלים מיטמאין מאויר כלי חרס תלמוד לומר כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל אוכל מיטמאק מאויר כלי חרס ואין כל הכלים מיטמאין מאויר כלי חרס³²⁵ לפי שהשרץ אב הטומאה והכלי שנטמא ממנו ולד הטומאה לפיכך אינו חוזר ומטמא כלים שבתוכו^ק ולמדנו עוד שהשרץ שנפל לאויר תנור והפת בתוכו ולא נגע השרץ בפת התנור ראשון והפת שנייה ולא נאמר רואין את התנור כאלו מלא טומאה ותהא הפת תחלה שאם אתה אומר כן לא נתמעטו כל הכלים מלהטמא מאויר כלי חרס שהרי טומאה עצמה נגעה בהן מגבן³²⁶ ולמדנו עוד על ביאת מים שאינה מכשרת זרעים אלא אם כן נפלו עליהן משנתלשו שאם אתה אומר מקבלין הכשר במחובר אין לך שלא באו עליו מים ומהו אומר אשר יבוא עליו מים משנתלשו ולמדנו עוד שאין אוכל מטמא אחרים ש אלא אם כן יש בו כביצה שנאמר אשר יאכל אוכל הנאכל בבת אחת ושיערו חכמים אין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת³²⁷:

(לה) תנור וכירים - כלים המטלטלין הם והם של חרס ויש להן תוקף ושופת את הקדרה על נקב החלל ושניהם פיהם למעלה^ק:

יתץ - שאין לכלי חרס טהרה בטבילה^ק:

וטמאים יהיו לכם - שלא תאמר מצווה אני לנותצם תלמוד לומר וטמאים יהיו לכם אם רצה לקיימן בטומאתן רשאי^ק:

(לו) אך מעין ובור מקוה מים - המחוברים לקרקע אין מקבלין טומאה ועוד יש לך ללמוד יהיה טהור הטובל בהם מטומאתו³²⁸:

ונוגע בנבלתם יטמא - אפילו הוא בתוך מעין ובור ונוגע בנבלתם יטמא שלא תאמר קל וחומר אם מטהר את הטמאים מטומאתם קל וחומר ש יציל את הטהור מליטמא לך נאמר ונוגע בנבלתם יטמא³²⁹:

(לז) זרע זרוע - זריעה של מיני זרעונין זרוע שם דבר הוא כמו (דניאל א יב) ויתנו לנו מן הזרועים^{קט}:

טהור הוא - למדך הכתוב שלא הוכשר ונתקן לקרות אוכל לקבל טומאה עד שיבואו עליו מים³³⁰:

(לח) וכי יתן מים על זרע - לאחר שנתלש שאם תאמר יש הכשר במחובר אין לך זרע שלא הוכשר^ק:

מים על זרע - בין מים בין שאר משקיה בין נפלו הם על הזרע בין הזרע נפל לתוכו הכל נדרש בתורת כהנים³³¹:

³²⁵ שבת קלח ע"ב

³²⁶ ספרא?

³²⁷ יומא פ ע"א?

³²⁸ והנה כל בחי' האר"א אשר בל"ה שאמרנו, הנה הם נקראים נסתרות, וכמ"ש אליהו זל"ט (תיקו"ז דף יט ע"א) שעליהם נאמר (דברים כט כח) הנסתרות לה' אלהינו, והוא משום כי כל גילוי המאציל ית"ש אשר נתגלה להקרא בשם שהוא השם הו"ה ב"ה, הנה הוא רק בז"א???????

³²⁹ עי' ספרא פרשת שמיני פרשתא ט

פוסלין אותו בשינוי מראה: (ה) ונוגע בנבלתם יטמא. הילל אומר אפילו הם בתוך המים שהיית אומר הואיל והארץ מעלה את הטמאים מטומאתן והמקוה מעלה את הטמאים מטומאתן מה הארץ מצלת את הטהורים מליטמא אף המקוה יציל את הטהורים מליטמא תלמוד לומר ונוגע בנבלתם יטמא אפילו הם בתוך המים: (ו) ר' יוסי הגלילי אומר ונוגע בנבלתם יטמא במגע הם מטמאים ואין מטמאים?????

³³⁰ עי' ספרא (שמיני פרק יא ה) וכי יתן מים על זרע. הרי זה בא ללמד על השרץ שלא יטמא את הזרעים אלא לאחר הכשר. והלא דין הוא טימא כלי חרס וטימא בשרץ מה כלי חרס אינו מטמא את הזרעים אלא לאחר הכשר אף השרץ לא יטמא את הזרעים אלא לאחר הכשר. הין. אם הקל בכלי חרס הקל נקל בשרץ החמור אלא יטמא בהכשר ושלא בהכשר תלמוד לומר וכי יתן מים טמא הרי בא ללמד על השרץ שלא יטמא את הזרעים אלא לאחר הכשר:

³³¹ עי' ספרא פרשת שמיני פרק יא

(ג) וכי יפול מנבלתם על כל זרע זרוע אשר יזרע טהור הוא. וכי יתן מים על זרע טנפל מנבלתם עליו טמא הוא. יש לי בענין הזה זרעים טמאים וזרעים טהורים מחוברים לקרקע ותלושין מן הקרקע מתן בידי אדם ומתן בידי שמים אוכלי אדם ואוכלי בהמה יש לך לחילוק אם אומר אתה מחוברים טמאים ותלושים טהורים טמאת את הכל וכשאתה אומר מחוברים טהורים ותלושים טמאים טמאת מקצת וטהרת מקצת: (ד) אם אתה אומר בידי שמים טמאים ובידי אדם טהורים טמאת הכל וכשאתה אומר בידי שמים טהורים ובידי אדם טמאת מקצת וטהרת מקצת. ואם אומר אתה אוכלי בהמה טמאים ואוכלי אדם טהורים טמאת את הכל וכשאתה אומר אוכלי אדם טמאים ואוכלי בהמה

ונפל מנבלתם עליו - אף משנגב מן המים שלא הקפידה תורה אלא להיות עליו שם אוכל ומשירד עליו הכשר קבלת טומאה פעם אחת שוב אינו נעקר הימנו³³²:
 (לט) בנבלתה - ולא בעצמות וגידים ולא בקרנים וטלפים ולא בעור³³²:
 (מ) והנשא את נבלתה - חמורה טומאת משא מטומאת מגע שהנושא מטמא בגדים והנוגע אין בגדיו טמאין שלא נאמר בו יכבס בגדיו³³²:
 והאכל מנבלתה - יכול תטמאנו אכילתו כשהוא אומר בנבלת עוף טהור (ויקרא כב ח) נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה אותה מטמאה בגדים באכילתה ואין נבלת בהמה מטמאה בגדים באכילתה בלא משא כגון אם תחבה לו חבירו בבית הבליעה אם כן מה תלמוד לומר האוכל ליתן שיעור לנושא ולנוגע כדי אכילה והוא כזית³³³:
 וטמא עד הערב - אף על פי שטבל צריך הערב שמש³³⁴:
 (מא) השרץ על הארץ - להוציא את היתושין שבכליטין ושבפולין ואת הזיזין שבעדשים שהרי לא שרצו על הארץ אלא בתוך האוכל אבל משיצאו לאויר ושרצו הרי נאסרו³³⁵:

טהורים טמאת מקצת וטהרת מקצת: (ה) וכי יתן מים על זרע. הרי זה בא ללמד על השרץ שלא יטמא את הזרעים אלא לאחר הכשר. והלא דין הוא טימא כלי חרס וטימא בשרץ מה כלי חרס אינו מטמא את הזרעים אלא לאחר הכשר אף השרץ לא יטמא את הזרעים אלא לאחר הכשר. הין. אם הקל בכלי חרס הקל נקל בשרץ החמור אלא יטמא בהכשר ושלא בכהשר תלמוד לומר וכי יתן מים טמא הרי בא ללמד על השרץ שלא יטמא את הזרעים אלא לאחר הכשר: (ו) אין לי אלא אחר הכשר מים מנין לרבות לעשות שאר משקים כמים. ודין הוא ומה אם כלי חרס הקל עשה בו שאר משקים כמים השרץ החמור אינו דין שנעשה בו שאר משקים כמים. או כלך לדרך זו חמור כלי חרס שהוא מטמא מאוירו תלמוד לומר מים מים אמורים למעלה ומים אמורים למטה מה מים אמורים למעלה עשה בהם שאר משקים כמים אף מים האמורים למטה עשה בו שאר משקים כמים: (ז) דין אחר ומה מים שהם חוזרים לידי אביהם ליטהר מכשירים את הזרעים משקין שאין חוזרים לידי אביהן ליטהר אינו דין שמכשירים את הזרעים. לא אם אמרת במים שנעשין אב הטומאה לטמא אדם טלמא בגדים תאמר במשקין שאין נעשים אב הטומאה לטמא אדם ולטמא בגדים. הואיל ואין נעשים אב הטומאה לטמא אדם ולטמא בגדים. הואיל ואין נעשים אב הטומאה לטמא אדם ולטמא בגדים לא יכשירו את הזרעים תלמוד לומר מים מים נאמר מים למעלה ומים אמורים למטה מה מים אמורים למעלה עשה בו שאר משקין כמים אף מים אמורים למטה עשה בה שאר משקין כמים: (ח) אריכות?

³³² עי' ספרא פרשת שמיני פרשתא י

תו. בנבלתה לא בעצמות ולא בגידים ולא בקרנים ולא בטלפים. או יכול אפילו בשעת חיבורן תלמוד לומר יטמא. בנבלתה ולא בקולית סתומה. או יכול אפילו נקובה תלמוד לומר יטמא:
³³³ עי' ילקוט שמעוני ויקרא פרק יא רמז תקמד

אמר רבה כשם שטומאה בלועה אינה מטמאה כך טהרה בלועה אינה מטמאה, טומאה בלועה מנין דכתיב והאוכל מנבלתה יכבס בגדיו וטמא עד הערב מי לא עסקינן דאכל סמוך לשקיעת החמה וקאמר רחמנא טהור, אשכחן טומאה בלועה טהרה בלועה מנלן, ק"ו ומה כלי חרס המוקף צמיד פתיל שאינו מציל על טומאה שבתוכו מלטמא דאמר מר טומאה רצוצה בוקעת ועולה מציל על טהרה שבתוכו מלטמא, אדם שמציל על טומאה שבתוכו מלטמא אינו דין שיהא מציל על טהרה שבתוכו מלטמא:

והאוכל מנבלתה יכול תהא נבלת בהמה מטמאה בגדים אבית הבליעה ת"ל נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה את שאין לו טומאה אלא באכילתה יצאת נבלת בהמה שמטמאה עד שלא יאכלנה, יכול נבלת העוף מטמאה מן הכתוב נבלת בהמה מקל וחומר, תלמוד לומר בה בה אתה מטמא בבית הבליעה [ואי אתה מטמא בנבלת בהמה בבית הבליעה], א"כ למה נאמר האוכל ליתן שיעור [לנוגע ולנושא] מה אוכל בכזית אף הנוגע והנושא בכזית. יכבס יכול אף הציפה תלמוד לומר בגד, אי בגד יכול בגד גדול לבן מטמא בזב ומטמא בנגעים מנין גדול צבוע וקטן לבן וקטן צבוע, עד שאתה מרבה להביא שביס של שבכה והגלגלין תלמוד לומר בגד בגדיו מרבה, מנין לעשות שאר כלים בבגדים תלמוד לומר וטמא, יכול יטמא אדם וכלי חרס תלמוד לומר בגד בגד הוא מטמא ואין מטמא אדם וכלי חרס: ????

³³⁴ עי' ספרא פרשת שמיני פרק ח

(ט) וטמא עד הערב יכול לכל דבר תלמוד לומר וטהר. אי וטהר יכול לכל דבר תלמוד לומר וטמא עד הערב. הא כיצד טהור לחולין מבעוד יום ולתרומה משתחשך:

³³⁵ עי' ספרא פרשת שמיני פרק יב

(א) בכל השרץ השורץ על הארץ להוציא את היתושים בהכליטין ואת הזיזים שבעדשים ואת התולעים שבתמרים ושבגרוגרות. לא יאכלו לחייב את המאכיל כאוכל. או לא יאכלו לאוסרם בהנאה ת"ל לא תאכלום. הא כיצד באכילה הם אסורים בהנאה הם מותרים. הא מה אני מקיים לא יאכלו

לא יאכל - לחייב על המאכיל כאוכל³³⁶ ואין קרוי שרץ אלא דבר נמוך קצר רגליים שאינו נראה אלא כרוחש ונד^{ק"י}:
 (מב) הולך על גחון - זה נחש³³⁷ ולשון גחון שחיה שהולך שח ונופל על מעיו^{ק"י}:
 כל הולך - להביא השלשולין ואת הדומה לדומה³³⁸:
 הולך על ארבע - זה עקרב³³⁹:
 כל - להביא את החפושית³⁴⁰ אישקרב^ט בלע"ז [חיפושית] ואת הדומה לדומה:
 מרבה רגלים - זה נדל³⁴¹ שרץ שיש לו רגלים מראשו ועד זנבו לכאן ולכאן וקורין ציינפיי"ש [נדל]:
 (מג) אל תשקצו - באכילתן שהרי כתיב נפשותיכם ואין שיקוץ נפש במגע וכן ולא תטמאו באכילתן^{קט"ו}:
 ונטמתם בם - אם אתם מטמאין בהם בארץ אף אני מטמא אתכם בעולם הבא ובישיבת מעלה³⁴²:
 (מד) כי אני ה' אלהיכם - כשם שאני קדוש שאני ה' אלהיכם כך והתקדשתם קדשוע עצמכם למטה³⁴³:
 והייתם קדשים - לפי שאני אקדש אתכם למעלה ובעולם הבא^{קט"ו}:
 ולא תטמאו וגו' - לעבור עליהם בלאוין הרבה^{ק"י} וכל לאו מלקות וזהו שאמרו בתלמוד [מכות טז] אכל פוטייתא לוקה ארבע נמלה לוקה חמש צרעה לוקה שש:
 (מה) כי אני ה' המעלה אתכם - על מנת שתקבלו מצותי העליתי אתכם דבר אחר כי אני ה' המעלה אתכם בכלן כתיב והוצאתי וכאן כתיב המעלה³⁴⁴ תנא דבי רבי ישמעאל אלמלי לא העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל שאין מטמאין בשרצים כשאר אומות דיים ומעליותא היא גבייהו זהו לשון מעלה³⁴⁵:
 (מז) להבדיל - לא בלבד השונה אלא שתהא יודע ומכיר ובקי בהן^{ק"י}:
 בין הטמא ובין הטהר - צריך לומר בין חמור לפרהק והלא כבר מפורשים הם אלא בין טמא לך לטהורה לך בין נשחט חציו של קנהש לנשחט רובו³⁴⁶:
 ובין החיה הנאכלת - צריך לומר בין צבי לערוד והלא כבר מפורשים הם אלא בין שנולדו בה סימני

לחייב את המאכיל כאוכל:

³³⁶ יע' הערה הקודמת.

³³⁷ עי' ספרא פרשת שמיני פרק יב

(ב) הולך על גחון זה נחש. כל הולך על גחון להביא את השלשולים ואת הדומה לדומה. הו

³³⁸ עי' הערה הקודמת.

³³⁹ ספרא שמיני יב ב

³⁴⁰ שם

³⁴¹ עי' ספרא פרשת שמיני פרק יב

ה. מרבה רגלים זה נדל עד כל מרבה להביא את הדומה ואת הדומה לדומה. לכל

³⁴² עי' תלמוד בבלי מסכת יומא דף לט ע"א

תנו רבנן (אל) [ולא] תטמאו בהם ונטמתם בם אדם מטמא עצמו מעט מטמאין אותו הרבה מלמטה מטמאין אותו מלמעלה בעולם הזה מטמאין אותו לעולם הבא תנו רבנן והתקדשתם והייתם קדשים אדם מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה מלמטה מקדשין אותו מלמעלה בעולם הזה מקדשין אותו לעולם הבא:

³⁴³ עי' ספרא פרשת שמיני פרק יב ג: כי אני ה' אלהיכם והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני (ה') כשם שאני קדוש כך אתם קדושים כשם שאני פרוש כך אתם היו פרושים:

³⁴⁴ עי' ספרא פרשת שמיני פרק יב

ורבה. כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים על כן העליתי אתכם מארץ מצרים על תנאי שתקבלו עליכם עול מצות שכל המודה בעול מצות מודה ביציעת מצרים וכל הכופר בעול מצות כופר ביציאת מצרים. להיות לכם לאלהים בעל כורחכם. והיי

³⁴⁵ עי' תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף סא ע"ב

לכדתנא דבי רבי ישמעאל דתנא דבי רבי ישמעאל אמר הקדוש ברוך הוא אילמלא (לא) העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל דבר זה שאין מטמאין בשרצים דיי אמר ליה ומי נפיש אגרייהו טפי מרבית ומציצית וממשקלות אמר ליה אף על גב דלא נפיש אגרייהו טפי מאיסי למכלינהו: ואיזהו

³⁴⁶ עי' ספרא פרשת שמיני פרק יב

ר: (ז) להבדיל בין הטמא ובין הטהור צ"ל בין פרה לחמור. והלא כבר הם מפורשים א"כ למה נאמר ולהבדיל בין הטמא ובין הטהור בין טמא לך לטהורה לך בין שנשחט רובו של קנהש לנשחט חציו וכמה הוא בין רובו לחציו מלא שיערה:

טרפה כשרה לנולדו בה סימניא טרפה פסולה³⁴⁷:

רש"י פרשת תזריע

פרק יב

(ב) אשה כי תזריע - אמר ר' שמלאי, כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשיתא, כך תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף³⁴⁸:
 כי תזריע - לרבות שאפילו ילדתו מחוי, שנמחה ונעשה כעין זרע, אמו טמאה לידה³⁴⁹:
 כימי נדת דותה תטמא - כסדר כל טומאה האמורה בנדה, מטמאה בטומאת לידה, ואפילו נפתח הקבר בלא דם³⁵⁰:
 דותה - לשון דבר הזבה מגופה³⁵¹. לשון אחר לשון מדוה וחולי, שאין אשה רואה דם שלא תחלה ראשה ואבריה כבדין עליה³⁵²:
 (ד) תשב - אין תשב אלא לשון עכבה, כמו (דברים א מו) ותשבו בקדש, וישב באלוני ממרא (בראשית יג יח)³⁵³:
 בדמי טהרה - אף על פי שרואהו דם טהורה³⁵¹, בדמי טהרה לא מפיק ה"א, והוא שם דבר כמו טוהר ימי טהרה מפיק ה"א, ימי טוהר שלה:
 בכל קדש וגו' - לרבות את התרומה³⁵², לפי שזו טבולת יום ארוך, שטבלה לסוף שבעה, ואין שמשה מעריב לטהרה עד שקיעת החמה של יום ארבעים, שלמחר תביא את כפרת טהרתה³⁵³:
 לא תגע - אזהרה לאוכל כמו ששנויה ביבמות (עה א)³⁵³:
 (ז) והקריבו - למדך שאין מעכבה לאכול בקדשים אלא אחד מהם, ואי זה הוא, זה חטאת, שנאמר וכפר עליה הכהן וטהרה, מי שהוא בא לכפר בו הטהרה תלויה³⁵⁴:
 וטהרה - מכלל שעד כאן קרויה טמאה (ילקוט שמעוני ויקרא - פרק יב - רמז תקמח):

(ח) בין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל צ"ל בין צבי לערוד. והלא הם כבר מפורשים א"כ למה נאמר בין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל בין טריפה כשירה לטריפה פסולה. אחרים אומרים בין החיה אשר לא תאכל בא ליתן אזהרה לחיה:
³⁴⁸ עי' ויק"ר (פי"ד סי' א) א"ר שמלאי כשם שיצירתו של אדם אחר בהמה חיה ועוף כך תורתו אחר בהמה חיה ועוף הה"ד זאת תורת הבהמה ואח"כ אשה כי תזריע:
³⁴⁹ עי' ספרא (תזריע פרשת נגעים א ו) אין לי אלא בן תשעה. בן שמונה בן שבעה בן ששה בן חמשה מנין תלמוד לומר וילדה זכר כל שתלד. אי וילדה אין לי אלא הוולד מנין המפלת סנדל או שיליה ושפיר מרוקם והיוצא מחותך תלמוד לומר כי תזריע וילדה כל זרע שתלד:
³⁵⁰ עי' ילקוט (ויקרא פרק יב המשך רמז תקמז) יכול בין סמוכין בין מפוזרים ת"ל כימי נדתה מה ימי נדתה סמוכין אף ימי לידתה סמוכין, כימי נדת דותה תטמא כימי נדתה כך ימי לידתה מה ימי נדתה אין ראויים לזיבה ואין ספירת שבעה עולה לה אף ימי לידתה אין ראויים לזיבה ואין ספירת ז' עולה בהן, דותה תטמא לרבות את בועלה, דותה תטמא לרבות את הלילות, דותה תטמא לרבות את היולדת בזוב שצריכה שתשב שבעה נקיים:
³⁵¹ עי' ספרא תזריע א ז, בדמי טהרה אע"פ שהיא רואה:
³⁵² עי' ספרא (תזריע א ח) בכל קדש לא תגע יכול אף למעשר ת"ל ואל המקדש לא תבוא מה מקדש שיש בו נטילת נשמה אף קודש שיש בו נטילת נשמה יצא המעשר. אי מה מקדש הנכנס לו בטומאה ענוש כרת אף קדש האוכלו בטומאה ענוש כרת יצתה תרומה ת"ל בכל קודש לרבות תרומה. אי מה קודש משמע נגיעה אף מקדש משמע נגיעה ומנין שלא בנגיעה ת"ל ואל המקדש לא תבא. עד מלאת ימי טהרה לרבות יולדת נקבה:
³⁵³ עי' יבמות עה ע"א, דמעשר ה"נ חמירא נגיעה דתרומה מנגיעה דמעשר ואיבעית אימא נגיעה דתרומה מהכא נפקא בכל קדש לא תגע אזהרה לאוכל או אינו אלא לנוגע ת"ל בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא מקיש קדש למקדש מה מקדש דבר שיש בו נטילת נשמה אף קדש דבר שיש בו נטילת נשמה ובנגיעה נטילת נשמה ליכא והאי דאפקיה בלשון נגיעה הכי קאמר נגיעה כאכילה:
 עי' ספרא (תזריע א ח) בכל קדש לא תגע יכול אף למעשר ת"ל ואל המקדש לא תבוא מה מקדש שיש בו נטילת נשמה אף קודש שיש בו נטילת נשמה יצא המעשר. אי מה מקדש הנכנס לו בטומאה ענוש כרת אף קדש האוכלו בטומאה ענוש כרת יצתה תרומה ת"ל בכל קודש לרבות תרומה. אי מה קודש משמע נגיעה אף מקדש משמע נגיעה ומנין שלא בנגיעה ת"ל ואל המקדש לא תבא. עד מלאת ימי טהרה לרבות יולדת נקבה:
³⁵⁴ עי' ספרא תזריע ג ה) והקריבו מה תלמוד לומר לפי שהיא טעונה שנים יכול יהיו שנים מעכבים אותה תלמוד לומר והקריבו אחד מעכבה ואין שנים מעכבים אותה. איני יודע אם חטאת אם עולה כשהוא אומר וכפר מה מצינו בכל מקום כפרה בחטאת אף כאן כפרה בחטאת:

(ח) אחד לעלה ואחד לחטאת - לא הקדימה הכתוב אלא למקראה, אבל הקרבת חטאת קודם לעולה, כך שנינו בזבחים בפרק כל התדיר (זבחים צ א) ³⁵⁵:
פרק יג

(ב) שאת או ספחת וגו' - שמות נגעים הם, ולבנות זו מזו ^{קכ}:

בהרת - חברבורות ^{קכ}, טי"א בלע"ז [כתם], וכן (איוב לז כא) בהיר הוא בשחקים:

אל אהרן וגו' - גזירת הכתוב היא שאין טומאת נגעים וטהרתן אלא על פי כהן ³⁵⁶:

(ג) ושער בנגע הפך לבן - מתחלה שחור והפך ללבן בתוך הנגע ³⁵⁷, ומעוט שער שנים ^{קכ}:

עמק מעור בשרו - כל מראה לבן עמוק הוא כמראה חמה עמוקה מן הצל ³⁵⁸:

וטמא אתו - יאמר לו טמא אתה, ששער לבן סימן טומאה הוא גזירת הכתוב ^{קכ}:

(ד) ועמק אין מראה - לא ידעתי פירושו:

והסגיר - יסגירנו בבית אחד, ולא יראה עד סוף השבוע ויוכיחו סימנים עליו ³⁵⁹:

(ה) בעיניו - במראהו ובשיעורו הראשון:

והסגירו שנית - הא אם פשה בשבוע ראשון טמא מוחלט ^{קכ}:

(ו) כהה - הוכחה מראיתו, הא אם עמד במראיתו או פשה טמא ³⁶⁰:

מספחת - שם נגע טהור:

וכבס בגדיו וטהר - הואיל ונזקק להסגר נקרא טמא וצריך טבילה ^{קכ}:

(ח) וטמאו הכהן - ומשטמאו הרי הוא מוחלט וזקוק לצפרים ולתגלחת ולקרבת האמור בפרשת זאת תהיה ³⁶¹:

צרעת הוא - המספחת הזאת:

צרעת - לשון נקבה:

נגע - לשון זכר:

(י) ומחית - שינמינ"ט בלע"ז [רפוי], שנהפך מקצת הלובן שבתוך השאת למראה בשר, אף הוא סימן

טומאה, שער לבן בלא מחיה, ומחיה בלא שער לבן, ואף על פי שלא נאמרה מחיה אלא בשאת, אף

³⁵⁵ עי' ספרא תזריע (ד ג) אחד לעולה ואחד לחטאת כל מקום שנתחלפה חטאת הקדים חטאת לעולה וכאן שנתחלפה עולה הקדים עולה לחטאת. כל מקום שהיא באה על חטא הקדים חטאת לעולה כאן שאינה באה על חטא הקדים עולה לחטאת. כל מקום ששנים באים תחת חטאת הקדים חטאת לעולה ואחד לחטאת לפי שנאמר את האחד חטאת ואת האחד עולה שאם הביאה חטאתה תחילה תביא עולתה ממין חטאתה מנין שאם הביאה עולתה תחילה שתביא חטאתה ממין עולתה תלמוד לומר אחד לעולה ואחד לחטאת. הביאה חטאתה תור ועולתה בן יונה תכפול ותביא עולתה תור. עולתה תור וחטאתה בן יונה תכפול ותביא עולתה בן יונה. בן עזאי אומר הולכים אחר הראשונה. אחד לעולה ואחד לחטאת וכפר מלמד שהכפרה בחטאת. וטהרה לאכול בזבחים:

³⁵⁶ עי' ספרא (תזריע דיבורא דנגעים א ח) והובא אל אהרן אין לי אלא אהרן עצמו מנין לרבות כהן אחר תלמוד לומר הכהן. מנין לרבות בעלי מומים תלמוד לומר הכהנים יצאו חללים. ומנין לרבות כל ישראל תלמוד לומר או אל אחד: (ט) אם סופינו לרבות כל ישראל מה

³⁵⁷ עי' ספרא (תזריע דיבורא דנגעים ב ג) ושער בנגע הפך לבן מכאן אמרו שתי שערות עיקרן משחיר וראשן מלבין טהור עיקרן מלבין וראשן משחיר טמא. וכמה יהא בלבנונית. רמ"א כל שהוא וחכ"א כשיעור. ר"מ אומר שלא יהא בני אדם מדמין שבגולם הם נידונים אלא חוד שער לבן טמא ושאינו לבן טהור:

³⁵⁸ עי' ב"ב פד ע"א, מיתבי ומראהו עמוק מן העור כמראה חמה עמוקה מן הצל

ועי' ילקוט (ויקרא פרק יא רמז תקלז) זה עורב שחור. וכן הוא אומר שחורות כעורב, עורב העמקי זהו עורב חוורת. וכן הוא אומר מראהו עמוק מן העור כמראה חמה העמוקה מן הצל. והבא בראש יונים אמר רב פפא לא תימא דאתי בריש

³⁵⁹ עי' נגעים (פ"ב מ"ו) אינו הולך לתוך ביתו ומסגיר, ולא בתוך הבית שהנגע בתוכו ומסגיר, אלא עומד על פתח הבית שהנגע בתוכו ומסגיר, שנאמר (ויקרא יד), ויצא הכהן מן הבית אל פתח הבית והסגיר את הבית שבעת ימים. ובא בסוף השבוע וראה אם פשה, וצוה הכהן וחלצו את האבנים

³⁶⁰ עי' ספרא (תזריע דיבורא דנגעים ב ד) והנה הנגע עמד בעיניו שאם העז והכהה כהה והעז כאילו לא כהה. ולא פשה שאם כנס ופשה או פשה וכנס כאילו לא פשה.?????

³⁶¹ עי' ספרא מצורע (ז יב - יג) חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע חזר נותץ לא חזר טעון ציפרים. עמד בזה ובזה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע חזר נותץ לא חזר טעון ציפרים: (יג) וטמא מה תלמוד לומר לפי שמצינו בבית המוסגר שאינו אלא מתוכו יכול אף המוחלט כן תלמוד לומר טמא הוא הוסיף לו טומאה שיטמא בין מתוכו בין מאחוריו:???????

בכל המראות ותולדותיהן הוא סימן טומאה^{קכט}:
 (יא) צרעת נושנת הוא - מכה ישנה היא תחת המחיה, וחבורה זו נראית בריאה מלמעלה, ותחתיה מלאה לחה, שלא תאמר הואיל ועלתה מחיהו אטהרנה³⁶²:
 (יב) מראשו - של אדם ועד רגליו⁷⁷:
 לכל מראה עיני הכהן - פרט לכהן שחשך מאורו³⁶³:
 (יד) וביום הראות בו בשר חי - אם צמחה בו מחיה, הרי כבר פירש שהמחיה סימן טומאה. אלא הרי שהיה הנגע באחד מעשרים וארבעה ראשי איברים שאין מטמאין משום מחיה (נגעים פ"ו מ"ז), לפי שאין נראה הנגע כולו כאחד, ששופע איך ואיך, וחזר ראש האבר ונתגלה שפועו ע"י שומן, כגון שהבריא ונעשה רחב ונראית בו המחיה, למדנו הכתוב שתטמא³⁶⁴:
 וביום - מה תלמוד לומר, ללמד יש יום שאתה רואה בו, ויש יום שאין אתה רואה בו, מכאן אמרו חתן נותנין לו כל שבעת ימי המשתה לו [ולאצטליתו] ולכסותו ולביתו, וכן ברגל נותנין לו כל ימי הרגל³⁶⁵:
 (טו) צרעת הוא - הבשר ההוא, בשר לשון זכר:
 (יח) שחין - לשון חמום, שנתחמם הבשר בלקוי הבא לו מחמת מכה שלא מחמת האור³⁶⁶:
 ונרפא - השחין העלה ארוכה, ובמקומו העלה נגע אחר³⁶⁷:
 (יט) או בהרת לבנה אדמדמת - שאין הנגע לבן חלק אלא פתוך ומעורב בשתי מראות לובן ואודם³⁶⁸:

362 ??????????

ע"י ספרא (תזריע דיבורא דנגעים פרשתא ג ח) יכול לא תהא בה עד שיהא בה שער לבן ומחית תלמוד לומר צרעת נושנת היא היא טמאה ואינה צריכה דבר אחר לסעדה: (ט) ואם כן למה נאמר שער לבן ומחית בשר חי מלמד שלא תהא טמאה עד שיהא בה כדי לקבל ששער לבן ומחית: (י) יכול שער לבן מצד זה ומחית מצד זה תלמוד לומר בשאת שתהא מבוצרת בשאת:
³⁶³ ע"י ספרא (תזריע דיבורא דנגעים ב ב) יכול כל מראה היום יהו כשרים תלמוד לומר לכל מראה עיני הכהן ומה כהן פרט לשחשך מאור עיניו אף היום פרט לשחשך מאור עיניו:
³⁶⁴ ע"י ספרא (תזריע דיבורא דנגעים ב ח) יכול לא יאמר הרי את מוסגר בזה ומוחלט בזה מוחלט בזה ומוסגר בזה ומוחלט בזה ובזה ת"ל נגע וראהו צרעת וראהו. כולו כאחת שאם היה בראש חטמו שופע הילחך הילך בראש אצבעו שופע הילך והילך אינו טמא: (ט) מיכן אמרו כ"ד ראשי אברים שבאדם שאינן מטמאים משום מחיה. ראשי אצבעות ידים ורגלים וראשי אזנים וראש החוטם וראש הגוייה וראשי דדים באשה. רבי יהודה אומר אף של איש. ר"א אומר היבולות והדלדולים והמסמרות אינן מטמאין משום מחיה:

ע"י ילקוט (ויקרא פרק יג רמז תקנא) וביום הראות בו בשר חי יטמא, הרי זה בא ללמד על ראשי אברים שנתגלו שיהו טמאים, יכול כל שהוא ת"ל בשר חי ולמעלה נאמר בשר חי מה בשר חי האמור למעלה בכעדשה אף בשר חי האמור כאן בכעדשה דברי רבי יוסי, א"ר מאיר וכי משום מחיה הן מטמאין והלא אין המחיה בראשי אברים

ע"י ספרא (תזריע דיבורא דנגעים ה א) וביום הראות בו בא ללמד על ראשי אברים שנתגלו שיהו טמאים. יכול כל שהוא תלמוד לומר כאן בשר חי ולהלן הוא אומר בשר חי מה בשר חי נאמר להלן כעדשה אף כאן כעדשה דברי ר' יוסי. רבי מאיר אומר וכי משום מחיה הוא מטמא והלא אין מחיה מטמא בראשי אברים אלא גזירת מלך הוא ואפילו כל שהן. א"ר יוסי וכי משום ראשי אברים הוא מטמא והלא אם חזרה לאמצעיתו טמא אלא נאמר כאן בשר חי ולהלן נאמר בשר חי מה בשר האמור להלן בכעדשה אף כאן בכעדשה: (ב)

³⁶⁵ ע"י ספרא (תזריע דיבורא דנגעים ה ב) וביום מלמד שנותנים לו ב' ימים ב' ימים לביתו ב' ימים לכסותו דברי ר' יהודה. רבי אומר הרי הוא אומר וצוה הכהן וגו' אם ממתנינים לדבר הרשות לא ימתינו לדבר מצוה. וכמה היא מצותו נראה בחתן נותנים ז' ימי המשתה לו ולביתו ולכסותו וכן ברגל נותנים לו כל ימי הרגל: (ג) בו

³⁶⁶ ע"י ספרא (תזריע דיבורא דנגעים ו ו) אין לי אלא שחין שעלה מאליו מנין לקה בעץ ובאבן ובגפת ובמי טבריא ובכל שאינו בא מחמת האש הוא שחין תלמוד לומר שחין שחין ריבה. אין לי אלא שחין שלאחר הדיבור שלפני הדיבור מנין.

³⁶⁷ ע"י ספרא (שם ה) שחין יכול מורד תלמוד לומר ונרפא. אי ונרפא יכול עד שיעשה צלקת תלמוד לומר שחין. הא כיצד נרפא ולא נרפא וכן הוא אומר למטה צרבת השחין הוא עד שתקרום כקליפת השום:

³⁶⁸ ע"י ספרא פרשת תזריע דיבורא דנגעים ז

מנין תלמוד לומר בעורו בעורו ריבה: (ה) בהרת לבנה אדמדמת מלמד שהיא מטמאה בפתוך ומנין

(כ) מראה שפל - ואין ממש שפל, אלא מתוך לבנוניתו הוא נראה שפל ועמוק, כמראה חמה עמוקה מן הצל^{קלא}:
 (כב) נגע הוא - השאת הזאת או הבהרת:
 (כג) תחתיה - במקומה:
 צרבת השחין - כתרגומו, רושם שיחנא, אינו אלא רושם החמום הניכר בבשר, כל צרבת לשון רגיעת עור, הנרגע מחמת חימום, כמו (יחזקאל כא ג) ונצרבו בה כל פנים רייטרי"ר בלע"ז [לכווץ]:
 צרבת - רייטרימינ"ט בלע"ז [כיווץ]:
 (כד) מחית המכוה - שיינימנ"ט בלע"ז [רפוי], כשחיתה המכוה נהפכה לבהרת פתוכה או לבנה חלקה, וסימני מכוה וסימני שחין שוים הם, ולמה חלקן הכתוב, לומר שאין מצטרפין זה עם זה, נולד חצי גריס בשחין וחצי גריס במכוה לא ידונו כגריס^{קלב}:
 (כט) בראש או בזקן - בא הכתוב לחלק בין נגע שבמקום שער לנגע שבמקום בשר, שזה סימנו בשער לבן, וזה סימנו בשער צהוב^{קלג}:
 (ל) ובו שער צהב - שנהפך שער שחורס שבו לצהוב^{קלד}:
 נתק הוא - כך שמו של נגע שבמקום שער^{קלה}:
 (לא) ושער שחר אין בו - הא אם היה בו שער שחור טהורפ ואין צריך להסגר ששער שחור סימן טהרה הוא בנתקים כמו שנאמר (פסוק לז) ושער שחור צמח בו וגו'^{קלו}:
 (לב) והנה לא פשה וגו' - הא אם פשה או היה בו שער צהוב טמא^{קלה}:
 (לג) והתגלח - סביבות הנתק^{קלז}:
 ואת הנתק לא יגלח - מניח שתי שערות סמוך לו סביב כדי שיהא ניכר אם פשה שאם יפשה ועבר השערות ויצא למקום הגילוח טמא^{קלז}:
 (לה) אחרי טהרתו - אין לי אלא פושה לאחר הפטור מנין אף בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני תלמוד לומר פשה יפשה^{קלז}:
 (לז) ושער שחר - מנין אף הירוק והאדום שאינו צהוב תלמוד לומר ושער ולמה צהוב דומה לתבנית הזהב^{קלז} צהוב כמו זהוב אורבל"א בלע"ז [זהוב]:
 טהור הוא וטהרו הכהן - הא טמא שטהרור הכהן לא טהור^{קלז}:

שתטמא חלקה תלמוד לומר לבנה. מנין לרבות שאר המראות תלמוד לומר או לבנה: (ו) ואם יראנה עי' ספרא פרשת ויקרא יג מדות פרק ב פסקא ג³⁶⁹
 וכל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל לטעון טען אחר שלא כענינו יצא להקל ולהחמיר. כיצד ואיש או אשה כי יהיה בו נגע בראש או בזקן והלא הראש והזקן בכלל עור ובשר היו וכשיצאו מן הכלל לטעון טען אחר שלא כענינו יצאו להקל ולהחמיר להקל עליהם שלא ידונו בשער לבן ולהחמיר עליהם שידונו בשער צהוב:
³⁷⁰ עי' ספרא פרשת תזריע דיבורא דנגעים פרק ח
 (ט) ושער שחור אין בו והסגיר ואם יש בו פטור. או אינו אומר אלא ושער שחור אין בו והסגיר ואם יש בו מטמא. כשהוא אומר ואם בעיני עמד הנתק טהור הוא הרי זה בא ללמד על שער שחור שהוא סימן טהרה בנתק הא מה אני מקיים ושער שחור אין בו ואם יש בו פטור. והסגיר הכהן את נגע הנתק שבעת ימים תחילה:
³⁷¹ עי' ספרא פרשת תזריע דיבורא דנגעים פרק ט
 (ז) יכול כשם שתגלחת שהוא [ודאי] (ספק) תלמוד לומר ואת הנתק לא יגלח. וכי מה יש בו ואם כן למה נאמר ואת הנתק לא יגלח אלא סמוך לנתק לא יגלח הא כיצד מגלח חוצה לו ומניח שתי שערות סמוך לו כדי שיהא ניכר אם פשה. ומנין לתולש סימני טומאה מתוך נגעו עובר בלא תעשה תלמוד לומר ואת הנתק לא יגלח:
³⁷² עי' ספרא פרשת תזריע דיבורא דנגעים פרק ט
 (ט) אחרי טהרתו אין לי אלא לאחר הפטור ומנין אף בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני תלמוד לומר יפשה ואם פשה יפשה:
³⁷³ עי' ספרא פרשת תזריע דיבורא דנגעים פרשתא ה
 ערות. צהוב לא ירוק לא אדום ולא שחור. אוציא את כולו ולא אוציא את שער לבן. ודין הוא ומה אם שער צהוב שאינו סימן טומאה בנגע הרי הוא סימן טומאה בנתק שער לבן שהוא סימן טומאה בנגע אינו דין שיהא סימן טומאה בנתק תלמוד לומר צהוב צהוב ולא לבן. ולמה הוא דומה לתבנית הזהב:
³⁷⁴ עי' ספרא פרשת תזריע דיבורא דנגעים פרק ט יז: טהור הוא. יכול יפטור וילך לו תלמוד לומר וטהרו הכהן. אי וטהרו הכהן יכול אם אמר כהן על טמא טהור יהא טהור תלמוד לומר טהור וטהרו הכהן. על הדבר הזה עלה הילל מב

(לח) בהרת - חברבורות:
 (לט) כהות לבנת - שאין לובן שלהן עז אלא כהה^{קלז}:
 בהק - כמין לובן הנראה בבשר אדם³⁷⁵ שקורין ר"ש [אדמוני] בין חברבורות אדמיותו קרוי
 בהק כאיש עדשן שבין עדשה לעדשה מבהיק הבשר בלובן צח^{קזח}:
 (מ) קרח הוא טהור הוא - טהור מטומאת נתקין שאינו נדון בסימני ראש וזקן שהם מקום שער
 אלא בסימני נגע עור בשר בשער לבן מחיה ופשוין³⁷⁶:
 (מא) ואם מפאת פניו - משפוע קדקד כלפי פניו קרוי גבחת ואף הצדעין שמכאן ומכאן בכלל
 ומשפוע קדקד כלפי אחוריו קרוי קרחת³⁷⁷:
 (מב) נגע לבן אדמדם - פתוך מנין שאר המראות תלמוד לומר נגע³⁷⁸:
 (מג) כמראה צרעת עור בשר - כמראה הצרעת האמור בפרשת עור בשר (פסוק ב) אדם כי יהיה
 בעור בשרו ומה אמור בו שמטמא בארבע מראות ונדון בשני שבועות ולא כמראה צרעת האמור
 בשחין ומכוח שהוא נדון בשבוע אחד ולא כמראה נתקין של מקום שער שאין מטמאין בארבע מראות
 שאת ותולדתה בהרת ותולדתה³⁷⁹:
 (מד) בראשו נגעו - אין לי אלא נתקין מנין לרבות שארש המנוגעים תלמוד לומר טמא יטמאו
 לרבות את כולן על כולן הוא אומר בגדיו יהיו פרומים וגו'³⁸⁰:
 (מה) פרמים - קרועים³⁸¹:
 פרוע - מגודל שער³⁸²:

³⁷⁵ () ספרא פרשת תזריע דיבורא דנגעים פרשתא ב
 ג: (ג) יכול לכל מראה השלג יהיו טמאים ושאר כל המראות יהיו טהורים תלמוד לומר בוהק הוא
 בוהק טהור הוא ממנו ולמעלה טמא: (???????)
³⁷⁶ () ספרא פרשת ויקרא יג מדות פרק ב פסקא ה
 דבר הלמד מענינו כיצד ואיש כי ימרט ראשו קרח הוא טהור הוא. יכול יהא טהור מכל טומאה ת"ל
 וכי יהיה בקרחת או בגבחת נגע לבן אדמדם. דבר למד מענינו שאינו טהור מכל טומאה אלא מטומאת
 נתקים בלבד:
³⁷⁷ () ספרא פרשת תזריע דיבורא דנגעים פרק י
 (ז) ואם מפאת פניו ימרט ראשו גבח הוא טהור הוא. פאת פניו אין לי אלא פאת פניו מנין לרבות
 הצדעין מיכן ומיכן תלמוד לומר ואם מפאת פניו. איזהו קרחת ואיזהו גבחת מן הקדקד שופע לאחוריו
 זו היא קרחת מהקדקוד שופע לפניו זו היא גבחת:
³⁷⁸ () ספרא פרשת תזריע דיבורא דנגעים פרק יא
 (א) נגע לבן אדמדם מלמד שהוא מטמא בפתוך. צרעת מלמד שהוא מטמא במחיה. הלא דין הוא
 מה אם השחין והמכוח שהם מטמאים בשער לבן אין מטמאים במחיה קרחת וגבחת שאינן מיטמות
 בשער לבן אינו דין שלא יטמאו במחיה תלמוד לומר צרעת מלמד שהוא מטמא במחיה:
³⁷⁹ () ספרא פרשת תזריע דיבורא דנגעים פרק יא
 (ו) נראה למי דומה דנים דבר שהוא מיטמא במחיה מדבר שהוא מטמא במחיה ואל יוכיחו שחין
 ומכוח שאינן מיטמים במחיה. או כלך לדרך זו דנים דבר שהוא מטמא בב' סימנים מדבר שהוא מטמא
 בב' סימנים ואל יוכיחו עור הבשר שהוא מטמא בג' סימנים ת"ל כמראה צרעת עור בשר בב' שבועות
 הרי עור הבשר כזו מה זה מטמא בפתוך אף עור הבשר מטמא בפתוך. ר' אומר הרי היא כעור הבשר
 מה עור הבשר מטמא חלקה שלא פתוחה אף זו תטמא חלקה שלא פתוחה. צרעת כגריס הלא דין הוא
 טימא כאן וטימא בשחין ובמכוח מה שחין ומכוח כגריס אף כאן כגריס:)
³⁸⁰ () ספרא פרשת תזריע דיבורא דנגעים פרק יב
 מת: (ב) יטמאנו הכהן מלמד שטומאתו בכהן. אין לי אלא זה בלבד מנין לרבות שאר המנוגעים ת"ל
 טמא יטמאנו הכהן
³⁸¹ מ"ק טו ע"א.
³⁸² () תלמוד בבלי מסכת מועד קטן דף טו ע"א
 עים וראשו יהיה פרוע אין פריעה אלא גידול שער דברי רבי אליעזר רבי עקיבא אומר נאמרה הוייה
 בראש ונאמרה הוייה בבגד מה הוייה האמורה בבגד דבר שחוץ מגופו אף הוייה בראש דבר שחוץ
 מגופו מאי לאו אתפילין אמר רב פפא לא אכומתא וסודרא אבל אסור בשאילת שלום דקאמר ליה
 רחמנא ליחזקאל האנק דם מנודה מהו בשאילת שלום אמר רב יוסף ע"י ספרא פרשת תזריע דיבורא
 דנגעים פרק יב
 ג: (ו) בגדיו יהיו פרומים יהיו קרועים. וראשו יהיה פרוע לגדל פרע דברי ר"א. ר"ע אומר נאמר
 הוייה בראש ונאמר הוייה בבגדים מה הוייה אמורה בבגדים דברים שהם חוץ מגופו אף הוייה האמורה
 בראש דברים שהם חוץ מגופו:

ועל שפם יעטה - כאבל³⁸³:
 שפם - שער השפתים גירנו"ן בלע"ז [שפם]:
 וטמא טמא יקרא - משמיע שהוא טמאת ויפרשו ממנו³⁸⁴:
 (מו) בדד ישב - שלא יהיו שאר טמאים יושבים עמו³⁸⁵ ואמרו רבותינו מה נשתנה משאר טמאים
 לישב בדד הואיל והוא הבדיל בלשון הרעא בין איש לאשתו ובין איש לרעהו אף הוא יבדל³⁸⁶:
 מחוץ למחנה - חוץ לשלש מחנות³⁸⁷:
 (מח) לפשתים ולצמר - של פשתים או של צמר^{קלט}:
 או בעור - זה עור שלא נעשה בו מלאכה³⁸⁸:
 או בכל מלאכת עור - זה עור שנעשה בו מלאכה³⁸⁹:
 (מט) ירקרק - ירוק שבירוקין³⁹⁰:
 אדמדם - אדום שבאדומים³⁹¹:
 (נא) צרעת ממארת - לשון סילון ממאיר (יחזקאל כח כד) פוינינ"ט בלע"ז [דוקר] ומדרשו תן בו
 מארה שלא תהנה הימנו³⁹²:
 (נב) בצמר או בפשתים - של צמר או של פשתים זה פשוטו ומדרשו יכול יביא גיזי צמר ואניצי
 פשתן וישרפם עמו תלמוד לומר היא באש תשרף אינה צריכה דבר אחר עמה אם כן מה תלמוד לומר
 בצמר או בפשתים להוציא את האומרות שבו שהן ממין אחר³⁹³ אומרות לשון שפה כמו אימרא:
 (נד) את אשר בו הנגע - יכול מקום הנגע בלבד תלמוד לומר את אשר בו הנגע יכול כל הבגד כולו

() ספרא פרשת תזריע דיבורא דנגעים פרק יב
 (ז) ועל שפם יעטה חופה ראשו כאבל. וטמא טמא יקרא אומר פרוש.
 () ספרא פרשת תזריע דיבורא דנגעים פרק יב
 בל. וטמא טמא יקרא אומר פרוש. אין לי אלא זה בלבד מנין לרבות שאר המנוגעים ת"ל טמא טמא
 () ספרא פרשת תזריע דיבורא דנגעים פרק יב
 (יב) בדד ישב אין לי אלא זה בלבד מנין לרבות שאר המנוגעים ת"ל בדד ישב: (יג) או מה זה מיוחד
 שבראשו נגעו אף אני אביא את הנתקים שבראשו נגעו ומנין לרבות שאר המנוגעים ת"ל בדד ישב.
 יכול יהיו שנים טמאים עמו ת"ל הוא בדד ישב אין שני טמאים עמו: (יד)
 () תלמוד בבלי מסכת ערכין דף טז ע"ב
 חנינא מרבי חנינא ואמרי לה מרבי יהושע בן לוי מה נשתנה מצורע שאמרה תורה בדד ישב מחוץ
 למחנה מושבו הוא הבדיל בין איש לאשתו בין איש לרעהו לפיכך אמרה תורה בדד ישב וגו' אמר רבי
 יהודה בן לוי מה נשתנה מצורע שאמרה תורה יביא שתי ציפרים לטהרתו אמר הקדוש ברוך הוא
 () ספרא פרשת תזריע דיבורא דנגעים פרק יב
 יד
 () ספרא פרשת תזריע דיבורא דנגעים פרק יג
 : (י) יכול אף עור המצה ועור האיפה במשמע ת"ל מלאכת עור יצאו עור המצה ועור האיפה שלא
 נעשה בהם מלאכה: (יא) אוציא את עור המצה ועור האיפה שלא נעשה בו מלאכה ולא אוציא עורות
 רצועות סנדלים שנעשה בהם מלאכה ת"ל כלי יצאו עורות רצועות סנדלים שאינן כלים: (יב) או יכול
 שאני מוציא עורות אהלים שאינם כלים ת"ל לכל אשר יעשה העור למלאכה לרבות עורות אהלים:
 עי' הערה הקודמת.³⁸⁹
 () ספרא פרשת תזריע דיבורא דנגעים פרק יד
 אומר בבגד וכתוב אחד אומר בעור הא כיצד צבועים בידי שמים מיטמים בידי אדם אין מיטמים:
 (ב) והיה הנגע ירקרק יכול כל מראה ירוק ת"ל ירקרק ירוק שבירוקים. אדום יכול כל מראה אדום ת"ל
 אדמדם אדום שבאדומים. ירקרק או אדמדם מלמד שאין מטמאים בפתוך. יכול כשם שאין מטמאים
 עי' הערה הקודמת.³⁹¹
 () ספרא פרשת תזריע דיבורא דנגעים פרק יד
 יס: (יא) צרעת ממארת תן בו מאירה ולא תהנה בו. אין לי אלא מה מוחלט ועשאו מוכין טמא
 ואסור בהנייתו יכול אף מוסגר תלמוד לומר כי צרעת:
 עי' ספרא פרשת תזריע דיבורא דנגעים פרק טו
 (א) ושרף את הבגד או את השתי או את הערב בצמר או בפשתים. יכול יביא גיזי צמר ואניצי פשתן
 וישרפם עמה ת"ל היא באש תשרף אינה צריכה ד"א לשרף עמה: (ב) א"כ למה נאמר בצמר או
 בפשתים להוציא את האימרות: (ג) אוציא את האימרות של שיראים ושל זהב שאין מינן מיטמי
 בנגעים ולא אוציא את של ארגמן ושל זהורית טובה שמינו מיטמי בנגעים ת"ל אשר בו הנגע הראוי
 לקבל נגע: (ד)

רש"י ויקרא

טעון כבוס תלמוד לומר הנגעח הא כיצד יכבס מן הבגד עמו³⁹⁴:
(נה) אחרי הכבס - לשון העשות:

לא הפך הנגע את עינו ט לא הוכחה ממראיתו³⁹⁵:

והנגע לא פשה - שמענו שאם לא הפך ולא פשה טמא ואין צריך לומר לא הפך ופשה הפך ולא פשה איני יודע מה יעשה לוכ תלמוד לומר והסגיר את הנגע מכל מקום דברי רבי יהודה וחכמים אומרים וכו' כדאיתא בתורת כהנים³⁹⁶ ורמזתיה כאן ליישב המקרא על אופניו:
פחתת היא - לשון גומא כמו (שמואל ב' יז ט) באחת הפחתים כלומר שפלה היא נגע שמראיו שוקעין³⁹⁷:

בקרחתו או בגבחתו - כתרגומו בשחיקותיה או בחדותותיה:

קרחתו - שחקים ישנים³⁹⁸ ומפני המדרש שהוצרך לגזרה שוה מנין לפריחה בבגדים שהיא טהורה נאמרה קרחת וגבחת באדם ונאמרה קרחת וגבחת בבגדים מה להלן פרח בכולו טהור אף כאן פרח בכולו טהור³⁹⁹ לכך אחז הכתוב לשון קרחת וגבחת ולענין פירושו ותרגומו זהו משמעו קרחת לשון ישנים וגבחת לשון חדשים כאלו נכתב באחריתו או בקדמותו שהקרחת לשון אחוריים והגבחת לשון פנים כמו שכתוב (פסוק מא) ואם מפאת פניו וגו' והקרחת כל ששופע ויורד מן הקדקדק ולאחריו כך מפורש בתורת כהנים⁴⁰⁰:

(נו) וקרע אתו - יקרע מקום הנגע מן הבגדל וישרפנו⁴⁰⁰:

(נז) פרחת הוא - דבר החוזר וצומח^{קמא}:

באש תשרפנו - את כל הבגד⁴⁰¹:

(נח) וסר מהם הנגע - אם כשכבסוהו בתחלה על פי כהן סר ממנו הנגע לגמרי⁴⁰²:

וכבס שנית - לשון טבילה תרגום של כבוסין שבפרשה זו לשון לבון ויתחורר חוץ מזה שאינו ללבון אלא לטבול לכך תרגומו ויצטבע וכן כל כבוסים בגדים שהן לטבילה מתורגמין ויצטבע⁴⁰³:

רש"י פרשת מצורע

שם: (ה) וכבסו הנגע יכול הנגע בלבד ת"ל וכבסו אשר בו הנגע הא כיצד יכבס מן הבגד עמו:

ע"י ילקוט שמעוני ויקרא פרק יג רמז תקנב³⁹⁵

שהוא עומד, הא מה אני מקיים והנה לא הפך הנגע את עינו והנגע לא פשה טמא בכל מין שיטמא לו, פחתת היא עד שיהו מראיה שוקעין, או אינו אומר פחתת אלא למראה שני, ת"ל היא תהא כמות שהיתה, והא מה אני מקיים פחתת שיהו מראיה שוקעין, בקרחתו אלו השחקין, בגבחתו אלו חדשים,
ע"י ספרא פרשת תזריע דיבורא דנגעים פרק טו³⁹⁶

(ז) וראה הכהן אחרי הכבס ולא פשה טמא הא אם לא הפך ולא פשה טמא. הפך ולא פשה איני יודע מה יעשה לו ת"ל והסגירו שבעת ימים שנית דברי ר' יהודה. וחכ"א טמא אינו אלא משם עומד הא מה אני מקיים והנה לא הפך הנגע את עינו והנה לא פשה טמא (הפך טמא) בכל מין שהוא מטמא לו: (ח)

ע"י ספרא פרשת תזריע דיבורא דנגעים פרק טו³⁹⁷

(ח) פחתת שיהו כל מראיה שוקעין. או אינו פחתת אלא כמראה שני כשהוא אומר היא הרי היא כמות שהיתה הא מה אני מקיים פחתת שיהו כל מראיה שוקעים:

ע"י ספרא פרשת תזריע דיבורא דנגעים פרק טו³⁹⁸

(ט) בקרחתו אלו השחקים. בגבחתו אלו החדשים. מיכן אמרו סגוס שנראה בו נגע. ר"א בן יעקב אומר עד שיראה באריג ובמוכין: (י)
³⁹⁹

לפריחה בבגדים שהיא טהורה נאמרה קרחת וגבחת באדם ונאמרה קרחת וגבחת בבגדים מה להלן פרח בכולו טהור אף כאן פרח בכולו טהור דברי אלו הערכין והחרמים והקדישות הערכין בפלוגתא
ע"י ספרא פרשת תזריע דיבורא דנגעים פרק טז⁴⁰⁰

(א) וקרע יכול יקרע בו קרע קטן ויקיים בו מצות קריעה תלמוד לומר אותו. אי אותו יכול ישצפנו וינחנו במקומו ת"ל מן הבגד ינתקנו מן הבגד: (ב) אי מן הבגד יכול יקרע וישליך את הקרעים לאשפות ת"ל באש תשרפנו את אשר בו הנגע לימד על כל הקרעים שהם טעונים שריפה: (ג)
ע"י הערה הקודמת.⁴⁰¹

ע"י ספרא פרשת תזריע דיבורא דנגעים פרק טז⁴⁰²

ס: (ז) והבגד או השתי או הערב או כל כלי העור אשר תכבס יכול יקיים בו מצות כבוס ת"ל וסר מהם הנגע. אי וסר יכול מצד זה לצד זה ת"ל מהם עד שיעקר מהם מכולו: (יא) ו

ע"י ספרא פרשת תזריע דיבורא דנגעים פרק טז⁴⁰³

: (יא) וכובס שנית וטהר השניה לטהרו והראשונה להסגיר את נגעו: ?????

פרק יד
 (ב) זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו - מלמד שאין מטהרין אותו בלילה⁴⁰⁴:
 (ג) אל מחוץ למחנה - חוץ לשלש מחנותב שנשתלח שם בימי חלוטו^{קמ"ב}:
 (ד) חיות - פרטג לטרפות⁴⁰⁵:
 טהרות - פרט לעוף טמא⁴⁰⁶ לפי שהנגעים באין על לשון הרע שהוא מעשה פטופטי דברים לפיכך
 הוזקקו לטהרתו צפרים שמפטפטין תמיד בצפצוף קול⁴⁰⁷:
 ועץ ארז - לפי שהנגעים באינה על גסות הרוח⁴⁰⁸:
 ושני תולעת ואזב - מה תקנתו ויתרפא ישפיל עצמו מגאותו כתולעת וכאזוב⁴⁰⁹:
 עץ ארז - מקלו של ארז⁴¹⁰:
 ושני תולעת - לשון של צמרז צבוע זהורית⁴¹¹:
 (ה) על מים חיים - נותן אותם תחלה בכליח כדי שיהא דם צפור ניכר בהסט וכמה הם רביעית⁴¹²:
 (ו) את הצפר החיה יקח אתה - מלמד שאינו אוגדה עמהם אלא מפרישה לעצמה אבל העץ והאזוב
 כרוכים יחד בלשון הזהוריתכ כענין שנאמר ואת עץ הארז ואת שני התולעת ואת האזוב קיחה אחת
 לשלשתן יכול כשם שאינה בכלל אגודה כן לא תהא בכלל טבילה תלמוד לומר וטבל אותם ואת הצפור
 החיה החזיר את הצפור לכלל טבילה⁴¹³:

⁴⁰⁴ עי' ספרא פרשת מצורע פרשת א
 (א) תורת המצורע לבית עולמים. זאת אינה נוהגת בבמה. תהיה בזמן הזה. תורת המצורע תורה
 אחת לכל המצורעין עד שיהיו מביאים קרבן זה. וכי מנין יצאו. לפי שמצינו שחילק הכתוב
 בטומאותיהם ובשבועותיהם יכול אף כן נחלוק בקרבן תלמוד לומר תורת המצורע תורה אחת לכל
 המצורעים שיהיו מביאים קרבן זה: (ב) תורת המצורע ביום מלמד שטומאתו וטהרתו ביום. אין לי
 אלא טומאתו וטהרתו ביום מנין שחיטת ציפרים והזיית דם ציפרים ותגלחתו ביום תלמוד לומר תורת
 המצורע. יכול אף לקיחת ציפרים ושילוח ציפרים וכיבוס בגדיו ורחיצתו ביום תלמוד לומר תורת
 המצורע ביום: (ג)

⁴⁰⁵ עי' ספרא פרשת מצורע פרשת א
 ה: (יב) חיות ולא שחוטות. טהורות ולא טמאות. טהורות ולא טריפות
⁴⁰⁶ עי' הערה הקודמת.

⁴⁰⁷ אמר רבי יהודה בן לוי מה נשתנה מצורע שאמרה תורה יביא שתי ציפרים לטהרתו אמר הקדוש
 ברוך הוא הוא עושה מעשה פטיט לפיכך אמרה תורה יביא קרבן פטיט (ערכין טז ע"ב)
 עי' מדרש תנחומא מצורע פרק ג

(ג) ביום טהרתו כמה שתי צפרים חיות טהורות מה נשתנה קרבנו משאר קרבנות על שספר לשון
 הרע לפיכך אמר הכתוב יהא קרבנו שתי צפרים ששקולן מוליכות
⁴⁰⁸ עי' מדרש תנחומא מצורע פרק ג

ועץ ארז הארז הזה אין גבוה ממנו ולפי שהגביה עצמו כארז באה עליו הצרעת ד"א אמר רבי
 שמעון בן אלעזר על גסות הרוח הצרעת בא שכן את מוצא בעזיהו כתיב (ד"ה ב כו) ובחזקתו גבה לבו
 עד להשחית וכתיב (שם) ובזעפו עם הכהנים והצרעת זרחה במצחו
⁴⁰⁹ עי' מדרש תנחומא מצורע פרק ג

האזוב הזה אין באילנות שפל ממנו ולפי שהשפיל עצמו לפיכך מתרפא על ידי אזוב ושחט את
 הצפור האחת למה שוחט אחת ומשלח אחת אלא אם עשה תשובה אין הצרעת חוזר עליו והובא אל
 הכהן מהו והובא אל הכהן הוא בא למה שהכל רחוקים ובדלים ממנו שכן דוד אומר אוהבי ורעי מנגד
 נגעי יעמדו וקרובי מרחוק עמדו (תהלים לח) וכן הוא אומר בדד ישב מחוץ למחנה מושבו מחוץ
 למחנה ישראל לכך נאמר והובא אל הכהן והוא בא:
⁴¹⁰ עי' ספרא פרשת מצורע פרשת א יב

ות. ועץ יכול כל עץ תלמוד לומר ארז אי ארז יכול טרף ת"ל ועץ הא כיצד בקעת של ארז. רבי
 חנניה בן גמליאל אומר ובראשה טרף:

⁴¹¹ עי' & (יד) ושני יכול פיקס תלמוד לומר תולעת. אי תולעת יכול אחד מן הצבעים תלמוד לומר
 ושני. הא כיצד זו זהורית טובה. יוחנן בן דהבאי אומר ושני תולעת שני שבתולעת: לבדוק אם אין גמ'
 בב"מ כט

⁴¹² עי' ילקוט שמעוני ויקרא פרק יד רמז תקנט
 אל כלי חרש על מים חיים רביעית מים למצורע. מים שדם צפור ניכר בהם וכמה הן רביעית. עשר
 רביעיות הן (כתוב לעיל):

⁴¹³ עי' ספרא פרשת מצורע פרק א
 (ו) ומנין אם נשפך הדם תמות המשתלחת מתה המשתלחת ישפך הדם תלמוד לומר את הציפור

(ח) וישב מחוץ לאהלו - מלמד שאסור בתשמיש המטה:⁴¹⁴
 (ט) את כל שערו וגו' - כלל ופרט וכלל להביאם כל מקום כנוס שער ונראה:⁴¹⁵
 (י) וכבשה אחת - נ לחטאת^{קמ"ג}:
 ושלושה עשרנים - לנסכי שלשה כבשים הללו שחטאתו ואשמו של מצורעס טעונין נסכים⁴¹⁶:
 ולג אחד שמן - להזות עליו שבע וליתן ממנו על תנוך אזנו ומתנע בהונות^{קמ"ד}:
 (יא) לפני ה' - בשער נקנורפ ולא בעזרה עצמה לפי שהוא מחוסר כפורים⁴¹⁷:
 (יב) והקריב אתו לאשם - יקריבנו לתוך העזרה לשם אשם⁴¹⁸:
 והניף - שהוא טעון תנופה חי⁴¹⁹:
 והניף אתם - את האשםק ואת הלוג^{קמ"ה}:
 (יג) במקום אשר ישחט וגו' - על ירך המזבח בצפון ומה תלמוד לומר והלא כבר נאמר בתורת אשם
 בפרשת צו את אהרן שהאשם טעון שחיטה בצפון לפי שיצא זה מכלל אשמות לידון בהעמדה יכול
 תהא שחיטתו במקום העמדתו לכך נאמר ושחט במקום אשר ישחט וגו'⁴²⁰:
 כי כחטאת - כי ככל החטאות^{קמ"ו}:
 האשם - הזה:

החיה. יקח אותה מלמד שהוא מפרישה לעצמה. ואת עץ הארז ואת שני התולעת ואת האזוב. וטבל
 מה תלמוד לומר יכול הואיל ולא היתה עמהם בכלל אגודה לא תהא בכלל טבילה תלמוד לומר וטבל
 אותם ואת הצפור החיה בדם הצפור השחוטת החזיר את הציפור לכלל טבילה:

⁴¹⁴ עי' ספרא פרשת מצורע פרשתא ב

(יא) וישב מחוץ לאהלו יהא כמנודה. ויהא אסור בתשמיש המטה אהלו אין אהלו אלא אשתו
 שנאמר שובו לכם לאהליכם. שבעה ימים ולא ימי החליטו דברי רבי ורבי יוסי ברבי יהודה אומר ק"ו
 לימי החליטו. א"ר חייא השבתי לפני רבי והלא למדנו רבי שלא היה יותם לעוזה אלא בימי החליטו
 אמר ליה אף אני כך אמרתי:

⁴¹⁵ עי' תלמוד בבלי מסכת סוטה דף טז ע"א

ליחשוב נמי האי תנא ושייר ומאי שייר דהאי שייר מצורע דתניא והיה ביום השביעי יגלח את
 כל שערו כלל את ראשו ואת זקנו ואת גבות עינו פרט ואת כל שערו יגלח חזר וכלל כלל ופרט וכלל
 אי אתה דן אלא כעין הפרט מה פרט מפורש מקום כנוס שער ונראה אף כל מקום כנוס שער ונראה

מה

⁴¹⁶ עי' ספרא פרשת מצורע פרשתא ג

(א) רבי יהודה בן בתירה אומר הרי הוא אומר ואם דל הוא וגו' ועשרון מה מצינו בעני שהוא מביא
 בהמה אחת ומביא עשרון אחד אף העשיר שהוא מביא שלש בהמות יביא שלשה עשרונים הא מה אני
 מקיים שלשה עשרונים סולת מנחה בלולה בשמן לבהמה: (ב)

תלמוד בבלי מסכת מנחות דף צ ע"ב

והאשם אלא שחטאתו של מצורע ואשמו טעונין נסכים: גמרא תנו רבנן ועשיתם אשה לה' יכול כל
⁴¹⁷ עי' ספרא פרשת מצורע פרשתא ג

(ו) לפני ה' פני אהל מועד מעמידו בשער ניקנור אחוריהן למזרח ופניהם למערב:

⁴¹⁸ עי' ספרא פרשת מצורע פרשתא ג

(ז) ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם למדנו שהם טעונים תנופה כאחת. מנין אם
 הניף זה בפני עצמו וזה בפני עצמו יצא תלמוד לומר אותו לאשם. יכול יניף ויחזור ויניף תלמו דלומר
 והניף תנופה תנופה ולא תנופות. לפני ה' במזרח:

⁴¹⁹ עי' משנה מסכת מנחות פרק ה

(ז) רבי שמעון אומר, שלשה מינים טעונים שלש מצות, שתיים בכל אחת ואחת, והשלישית אין בהן.
 ואלו הן, זבחי שלמי יחיד, וזבחי שלמי צבור, ואשם מצורע. זבחי שלמי יחיד, טעונים סמיכה חיים,
 ותנופה שחוטים, ואין בהם תנופה חיים. זבחי שלמי צבור, טעונים תנופה חיים ושחוטים, ואין בהן
 סמיכה. ואשם מצורע, טעון סמיכה ותנופה חי, ואין בו תנופה שחוט: עי' ספרא פרשת צו פרשתא יא

ס: (ו) אוציא הבכור הפסח והמעשר שאין טעונים סמיכה ולא אוציא חטאת ואשם שהם טעונים
 סמיכה ת"ל שלמיו. אוציא חטאת שאין למינה תנופה ולא אוציא אשם שיש למינו תנופה. אוציא את
 כל אשמות ולא אוציא את אשם מצורע. ודין הוא ומה אם שלמי יחיד שאין טעונים תנופה חיים
 טעונים תנופה שחוטים אשר מצורע שטעון תנופה חי אינו דין שיטעון תנופה שחוט ת"ל שלמיו ולא

אשם מצורע: (ז)

⁴²⁰ עי' ספרא פרשת מצורע פרשתא ג

(ח) ושחט את הכבש במקום אשר ישחט את החטאת ואת העולה מה תלמוד לומר לפי שיצא לידון
 בעמידה יכול מקום העמדה שתהא שחיטה תלמוד לומר במקום אשר ישחט את החטאת ואת העולה:

הוא לכהן - בכל עבודות התלויות בכהן הושוה אשם זה לחטאת שלא תאמר הואיל ויצא דמו מכלל שאר אשמות לינתן על תנוך ובהונות לא יהא טעון מתן דמים ואימורים לגבי מזבח לכן נאמר כי כחטאת האשם הוא לכהן יכול יהא דמו ניתן למעלהת כחטאת תלמוד לומר וכו' בתורת כהנים⁴²¹:
 (יד) תנוך - גדר אמצעי שבאוזן ולשון תנוך לא נודע לי והפותרים קורים לו טנדרו"ס [חסחוס]⁴²²:
 בהן - גודל:
 (טז) לפני ה' - כנגד ביתב קדשי הקדשים^{קמז}:
 (כ) ואת המנחה - מנחת נסכים של בהמה:
 (כא) ועשרון סלת אחד - לכבש זה שהוא אחד יביא עשרון אחד לנסכיו^{קמח}:
 ולוג שמן - לתת ממנו על הבהונות ושמן של נסכי המנחה לא הוזקה הכתוב לפרש^{קמט}:
 (כג) ביום השמיני לטהרתו - שמיני לצפרים ולהזאת עץ ארזו ואזוב ושני תולעת^ק:
 (כח) על מקום דם האשם - אפילו נתקנה הדם למד שאין הדם גורם אלא המקום גורם⁴²³:
 (לד) ונתתי נגע צרעת - בשורה היא להסז שהנגעים באים עליהם לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות של זהב בקירות בתיהם כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר ועל ידי הנגע נותץ הבית ומוצאן⁴²⁴:
 (לה) כנגע נראה לי בבית - אפילו תלמיד חכם שיודע שהוא נגע ודאי לא יפסוק דבר ברור לומר נגע נראה לי אלא כנגע נראה לי⁴²⁵:
 (לו) בטרם יבא הכהן וגו' - שכל זמן שאין כהן נזקק לו אין שם תורת טומאה^{קנא}:
 ולא יטמא כל אשר בבית - שאם לא יפנהו ויבא הכהן ויראהט הנגע נזקק להסגר וכל מה שבתוכו יטמא ועל מה חסה תורה אם על כלי שטף יטבילם ויטהרו ואם על אוכלין ומשקין יאכלם בימי טומאתו הא לא חסה התורה אלא על כלי חרס שאין להם טהרה במקוה⁴²⁶:

⁴²¹ עי' ספרא פרשת מצורע פרק ג

(א) כי כחטאת האשם הוא לכהן מה חטאת מן החולין ביום בידו הימנית אף אשם מן החולין וביום ובידו הימנית. מה חטאת טעונה כלי אף אשם טעון כלי. מה חטאת דם מזבח מתירה אף אשם דם מזבח מתירו. אי מה חטאת דמה נתון למעלה אף אשם יהיה דמו נתון למעלה תלמוד לומר קודש קדשים הוא ואת דמו יזרוק לרבות כל האשמות ואשם מצורע שיהא דמו נתון למטה: (ב) ואיני יודע

⁴²² עי' ספרא פרשת צו מכילתא דמילואים

(כא) וישחט ויקח משה מדמו ג' דמים האמורים בפ' אין דומים זה לזה הראשון טעון שש מתנות והשני שתיים והג' י"ג לכן נאמר וישחט ויקח משה מדמו. ויתן על תנוך אוזן אהרן הימנית זה גדר האמצעי ועל בהן ידו הימנית זו פרק האמצעי: (כב)

⁴²³ עי' ספרא פרשת מצורע פרק ג

(ה): (י) ומיתר השמן אשר על כפו על דם האשם שיקדום הדם לשמן. או אינו אלא יש שם דם יתן אין שם שם לא יתן תלמוד לומר אל מקום דם האשם הווי אין הדם גורם אלא המקום גורם: (יא) אין

⁴²⁴

מדרש רבה ויקרא פרשה יז פסקה ו

(ו) וכתוב נגע צרעת תני ר' חייא וכי בשורה היא להם שנגעים באים עליהם תני רבי שמעון בן יוחאי כיון ששמעו כנענים שישראל באים עליהם עמדו והטמינו ממונם בבתיים ובשדות אמר הקדוש ב"ה אני הבטחתי לאבותיהם שאני מכניס את בניהם לארץ מלאה כל טוב שנאמר (דברים ו) ובתיים מלאים כל טוב מה הקב"ה עושה מגרה נגעים בביתו והוא סותרו ומצא בו סימא וכי מי בא ואומר לכנענים שישראל נכנסין לארץ אמר רבי ישמעאל ב"ר נחמן ג' פרוזדיגמאות שלח יהושע אצלם הרוצה לפנות יפנה להשלים ישלים לעשות מלחמה יעשה גרגשי עמד (ופנה) מאליו לפיכך נתנה לו ארץ יפה כארצו הה"ד (ישעיה לו) עד באי ולקחתי אתכם אל ארץ כארצכם זו אפריקי גבעונים השלימו שנאמר (יהושע י) וכי השלימו יושבי גבעון ל"א מלכים עשו מלחמה ונפלו:

⁴²⁵ עי' משנה מסכת נגעים פרק יב

(ה) כיצד ראית הבית, ובא אשר לו הבית והגיד לכהן לאמר כנגע נראה לי בבית (ויקרא יד), אפלו תלמיד חכם ויודע שהוא נגע ודאי, לא יגזור ויאמר נגע נראה לי בבית, אלא כנגע נראה לי בבית. וצעי' ספרא פרשת מצורע פרשת ה

ו': (ז) נגע מה ת"ל כנגע אפי' ת"ח ויודע שהוא נגע ודאי לא יגזור ויאמר נגע נראה לי בבית אלא כנגע נראה לי בבית:)

⁴²⁶ עי' משנה מסכת נגעים פרק יב

וצוה הכהן ופנו את הבית (בטרם יבא הכהן לראות את הנגע ולא יטמא כל אשר בבית ואחר כן יבא הכהן לראות את הבית(שם)), ואפלו חבילי עצים, ואפלו חבילי קנים, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר, עסק הוא לפניו. אמר רבי מאיר, וכי מה מטמא לו, אם תאמר כלי עציו ובגדיו ומתכותיו, מטבילין והן טהורים. על מה חסה התורה, על כלי חרסו, ועל פכו, ועל טפיו. אם כך חסה התורה על

(לז) שקערורת - שוקעותכ במראיהן⁴²⁷:
 (מ) וחלצו את האבנים - כתרגומו וישלפון יטלום משסל כמו (דברים כה ט) וחלצה נעלו לשון הסרה:
 אל מקום טמא - מקום שאין טהרות משתמשות שם למדך הכתוב שהאבנים הללו מטמאות מקומן בעודן בו⁴²⁸:
 (מא) יקצע - רודוני"ר בלע"ז [להקציע] ובלשון משנה יש הרבה:
 מבית - מ מבפנים:
 סביב - סביבות הנגענ בתורת כהנים נדרש כן שיקלוף הטיח שסביב אבני הנגע⁴²⁹:
 הקצו - לשון קצה אשר קצעו בקצותס הנגע סביב:
 (מג) הקצות - לשון העשות וכן הטוחע אבל חלץ את האבנים מוסב הלשון אל האדם שחלצן והוא משקל לשון כבדפ כמו כפר דבר:
 ואם ישוב הנגע וגו' - יכול חזר בו ביום יהא טמא תלמוד לומר ושב הכהן ואם ישוב מה שיבה האמורה להלן לסוף שבוע אף שיבה האמורה כאן בסוף שבוע⁴³⁰:
 (מד) ובא הכהן וראה והנה פשה - יכול לא יהא החוזר טמא אלא אם כן פשה נאמר צרעת ממארת בבתים ונאמר צרעת ממארת בבגדים מה להלן טמא את החוזר אף על פי שאינו פושה אף כאן טמא את החוזר אף על פי שאינו פושה⁴³¹ אם כן מה תלמוד לומר והנה פשה אין כאן מקומו של מקרא זה אלא ונתן את הבית היה לו לכתוב אחר ואם ישוב הנגעצ וראה והנה פשה הא לא בא ללמד אלא על נגע העומד בעינו בשבוע ראשון ובא בסוף שבוע שני ומצאו שפשהק שלא פירש בו הכתוב למעלה כלום בעומד בעינו בשבוע ראשון ולמדך כאן בפשוין זה שאינו מדבר אלא בעומד בראשון ופשה בשני ומה יעשה לו יכול יתצנו כמו שסמך לו ונתן את הבית תלמוד לומר ושב הכהן ובא הכהן נלמד ביאה משיבה מה שיבה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע אף ביאה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע ואם חוזר נותן לא חזר טהור ומנין שאם עמד בזה וזוה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע תלמוד לומר ובא ואם בא יבא במה הכתוב מדברש אם בפושה בראשון הרי כבר אמור אם בפושה בשני הרי כבר אמור הא אינו אומר [ובא] ואם בא יבאת אלא את שבא בסוף שבוע ראשון ובא בסוף שבוע שני וראה והנה לא פשה זה העומד מה יעשה לו יכול יפטר וילך כמו שכתוב כאן וטהר את הבית תלמוד לומר כי נרפא הנגע לא טהרתי אלא את הרפוי מה יעשה לו ביאה אמורה למעלה וביאה אמורה למטה מה בעליונה

ממונו הבזוי, קל וחמר על ממונו החביב. אם כך על ממונו, קל וחמר על נפש בניו ובנותיו. אם כך על של רשע, קל וחמר על של צדיק: עי' ספרא פרשת מצורע פרשתא ה (יב) וצוה הכהן ופינו הצווי בכהן והפינוי בכל אדם. ופינו את הבית אפילו חבילי עצים אפילו חבילו קנים דברי רבי יהודה. ר' מאיר אומר עסק הוא לפינוי. א"ר מאיר וכי מה מיטמי לו אם תאמר כלי עצו ובגדיו ומתכתו מטבילם והם טהורים. על מה חסה התורה על כלי חרסו ועל פכו. וכי מה מטמא בנגעים הרשעים או הצדיקים הוי אומר הרשעים אם כך חסה תורה על ממונו הבזוי ק"ו על ממונו החביב. אם כך על ממונו ק"ו על נפש בניו ובנותיו. אם כך על של רשע ק"ו על צדיק: (יג) בטרם יבוא ספרא מצורע ו ה.

⁴²⁸ עי' ספרא פרשת מצורע פרק ד

(ד) והשליכו אתה אל מחוץ לעיר אתהן חוץ לכל עיר אין אדם חוץ לכל עיר אלא חוץ לעירות המוקפות חומה בלבד. אל מקום טמא שיהא מקומו טמא. רבי יהודה אומה אל מקום טמא לרבות את הניטל: (ה)

⁴²⁹ עי' ספרא פרשת מצורע פרק ד

(ה) ואת הבית יקציע יכול מבפנים ומבחוץ תלמוד לומר מבית. אי מבית יכול מן הקרקע ומן הקירות תלמוד לומר סביב לא אמרתי אלא סביב לנגע: (ו) ו

⁴³⁰ עי' ספרא פרשת מצורע פרשתא ז

(ו) אם סופנו לרבות את החוזר מה תלמוד לומר ובא הכהן וראה והנה פשה הנח לו. או שומע אני אם ישוב הנגע ופרח בבית אם חזר הנגע בו ביום יהי טמא תלמוד לומר ושב הכהן ואם ישוב הנגע מה שיבה האמורה להלן בסוף שבוע אף כאן בסוף שבוע: (ז)

⁴³¹ עי' ספרא פרשת מצורע פרשתא ז

(ג) אין לי אלא כמראיו שלא כמראיו מנין ת"ל ופרח כמראיו ושלא כמראיו: (ד) או אינו אומר ופרח אלא שלא יהא מטמא עד שיחזור ויפסה. ודין הוא טימא את החוזר אע"פ שאינו פושה אף בבתים יטמא החוזר אע"פ שאינו פושה: (ה) הין אם החמיר בבגדים שהעומד בהם בסוף שני שבועות שורף נחמיר בבתים שהעומד בסוף שני שבועות אינו נותן תלמוד לומר צרעת ממארת לגזירה שוה מה צרעת ממארת האמור בבגדים טימא את החוזר אע"פ שאינו פושה אף צרעת האמור בבתים יטמא החוזר אע"פ שאינו פושה:

חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע דגמר לה זהו שיבה זהו ביאה אף בתחתונה כן וכו' כדאיתא בתורת כהנים גמרו של דבר אין נתיצה אלא בנגע החוזר אחר חליצה וקצוע וטיחה ואין החוזר צריך פשיון וסדר המקראות כך הוא ואם ישוב ונתן והבא אל הבית והאוכל בבית ובא הכהן וראה והנה פשה ודבר הכתוב בעומד בראשון שנותן לו שבוע שני להסגרו ובסוף שבוע שני להסגרו בא וראהו שפשה ומה יעשה לו חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע חזר ונתן לא חזר טעון צפרים שאין בנגעים יותר משלשה שבועות⁴³²:

ואם בא יבא - לסוף שבוע שני:⁴³³

וראה והנה לא פשה - מקרא זה בא ללמד בעומד בעיניו בראשון ובשני מה יעשה לו יכול יטהרנו כמשמעו של מקרא וטהר הכהן את הבית תלמוד לומר כי נרפא הנגע לא טהרתי אלא את הרפוי ואין רפוי אלא הבית שהוקצה והוטח ולא חזר הנגע אבל זה טעון חליצה וקצוי וטיחה ושבוע שלישי וכן המקרא נדרש ואם בא יבא בשני וראה והנה לא פשה יטיחנו ואין טיחה בלא חלוץ וקצוי ואחרי הטוח את הבית וטהר הכהן את הבית אם לא חזר לסוף השבוע כי נרפא הנגע ואם חזר כבר פירש על החוזר שטעון נתיצה⁴³⁴:

(מו) כל ימי הסגיר אותו - ולא ימים שקלף את נגעו שאני מוציא המוחלט שקלף את נגעו תלמוד לומר כל ימי⁴³⁵:

יטמא עד הערב - מלמד שאין מטמא בגדים יכול אפילו שהה בכדי אכילת פרס תלמוד לומר והאוכל בבית יכבס את בגדיו אין לי אלא אוכל שוכב מנין תלמוד לומר והשוכב אין לי אלא אוכל ושוכב לא אוכל ולא שוכב מנין תלמוד לומר יכבס יכבס ריבה אם כן למה נאמר אוכל ושוכב ליתן שיעור לשוכב כדי אכילת פרס⁴³⁶:

432

צרעת ממארת האמור בבגדים טימא את החוזר אל"פ שאינו פושה אף צרעת האמור בבתיים יטמא (ז) ומנין אם עמד בראשון ופשה בשני חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע תלמוד לומר ובא הכהן וראה והנה פשה במה הוא מדבר אם בפושה בראשון הרי אמור הא אינו אומר ובא הכהן וראה והנה פשה אלא שבא בסוף שבוע ראשון ומצאו עומד ובא בסוף שבוע שני ומצאו פושה מה יעשה לו הרי אני דן מה מצינו בפושה בראשון חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע אף בפושה בשני חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע. הין אם היקל בפושה בראשון שהרי היקל בעומד בו נקל בפושה בשני שהרי החמיר בעומד בו ויהיה הפושה כעומד תלמוד לומר ושב הכהן ובא הכהן זו היא שיבה זו היא ביאה מה שיבה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע אף ביאה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע: (ח) מנין אם עמד בזה ובזה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע תלמוד לומר ובא הכהן ובא הכהן כן ב' ביאות במי הוא מדבר אם בפושה בראשון הרי אמור ואם בפושה בשני הרי אמור הא אינו אומר (ובא) ואם בוא יבוא אלא את שבא בסוף שבוע ראשון ובא בסוף שבוע שני וראה והנה לא פשה זה העומד. מה יעשה לו וטהר הכהן את הבית. יכול יפטר וילך לו תלמוד לומר כי נרפא הנגע. לא טיהרתי אלא הרפוי: (ט) מה יעשה לו הרי אני דן מה מצינו בפושה בשני חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע אף העומד בשני חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע: (י) הין אם נחמיר בפושה בשני שהרי החמיר בפושה בראשון נחמיר בעומד בשני שהרי היקל בעומד בראשון ויהא עומד כפושה בשני תלמוד לומר ובא ואם בוא יבוא הרי כן ב' ביאות ביאה האמורה למעלה וביאה האמורה למטה מה ביאה האמורה למעלה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע אף ביאה האמורה למטה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע: (יא) משום רבי ישמעאל אמרו נאמר צרעת ממארת בבגדים ונאמר צרעת ממארת בבתיים מה צרעת ממארת האמור בבגדים עשה העמוד בשני כפושה בשני אף צרעת ממארת האמורה בבתיים נעשה העומד בשני כפושה בשני. אחרי הקצות את הבית ואחרי הטוח מה תלמוד לומר שיכול אין לי חוזר ונותן אלא אחר פושה בראשון מנין להרבות את החוזר אחר פושה בשני ואחר העומד בשני תלמוד לומר ואחר חלץ את האבנים שאין תלמוד לומר אחרי הקצות וטח וכי יש חליצה שאין עמה קציעה וטיחה אם כן למה נאמר אחרי הצקות את הבית ואחרי הטוח אלא לרבות את החוזר אחר הפושה בשני ואחר העומד בשני: (י)

אולי ערכין ח ע"ב?

⁴³³ ברוב הדפוסים מופיע כאן (מח) וזה בטעות.

⁴³⁴ ע"י הערה הקודמת.

⁴³⁵ ספרא מצורע ה ד, ימי הסגיר אותו לא ימים שקלף את נגעו. יכול שאני מוציא את המוחלט

שקלף נגעו תלמוד לומר כל ימי:

⁴³⁶ ספרא מצורע ה

(ה) יטמא עד הערב מלמד שאין מטמא בגדים. יכול אפילו שהה כדי אכילת פרס תלמוד לומר והאוכל בבית יכבס: (ו) אין לי אלא אוכל שוכב מנין תלמוד לומר והשוכב בבית יכבס: (ז) אין לי אלא

(נז) להורת ביום הטמא - איזה יום מטהרו ואיזה יום מטמאו⁴³⁷:

פרק טו

(ב) כי יהיה זב - יכול זב מכל מקום יהא טמא תלמוד לומר מבשרו ולא כל בשרו אחר שחלק הכתוב בין בשר לבשר זכיתי לדין טמא בזב וטמא בזב מה זבה ממקום שהיא מטמאה טומאה קלה נדהח מטמאה טומאה חמורה זיבה אף הזב ממקום שמטמא טומאה קלה קרי מטמא טומאה חמורה זיבה⁴³⁷:

זובו טמא - למד על הטפהט שהיא מטמאה⁴³⁸ זוב דומה למי בצק של שעורין ודחויי ודומה ללובן ביצה המוזרת שכבת זרע קשור ללובן ביצה שאינה מוזרת⁴³⁹:

(ג) רר - לשון ריר שזב את בשרו:

זובו - כמו ריר שיוצא צלול:

או החתים - שיוצא עב וסותם את פי האמה ונסתם בשרו מטפת זובו⁴⁴⁰ זהו פשוטו ומדרשו מנה הכתוב הראשון ראיות שתיים וקראו טמא שנאמר זב מבשרו זובו טמא הוא ומנה הכתוב השני ראיות שלש וקראו טמא שנאמר טומאתו בזובו רר בשרו את זובו או החתים בשרו מזובו טומאתו היא הא כיצד שתיים לטומאה והשלישיתל מזיקתו לקרבן⁴⁴¹:

(ד) כל המשכב - הראוי למשכב יכול אפילו מיוחד למלאכה אחרת תלמוד לומר אשר ישכב אשר שכב לא נאמר אלא אשר ישכב המיוחד תמיד לכך יצא זה שאומרים לון עמוד ונעשה מלאכתנו⁴⁴²:

אוכל ושוכב לא אוכל ולא שוכב מנין תלמוד לומר יכבס יכבס ריבה:

⁴³⁷ עי' ספרא פרשת מצורע פרק זבים פרשתא א

(ג) כי יהיה זב יכול אפילו זב מ"מ יהיה טמא ודין הוא טימא בזב וטימא בזבה מה זבה מקום שמטמאה בטומאה קלה מטמאה טומאה חמורה אף הזב במקום שמטמא בטומאה קלה מטמא טומאה חמורה: (ד) לא אם אמרת בזבה שאינה מטמאה אלא בשלש ראיות לשלשה ימים תאמר בזב שהוא מטמא בשלש ראיות ליום אחד. הואיל והוא מטמא בשלש ראיות ליום אחד יטמא מ"מ ת"ל מבשרו ולא כל בשרו: (ה) אחר שחילק הכתוב זכיתי לדין. טימא בזב וטימא בזבה מה זבה מקום שמטמאה טומאה קלה מטמאה טומאה חמורה אף הזב מקום שמטמא טומאה קלה מטמא טומאה חמורה:

⁴³⁸ עי' תלמוד בבלי מסכת נדה דף לד ע"א

ולטמוי לדמה רוקה ומימי רגליה דשכיחי גזרו בהו רבנן דמה דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן אמר רבא זובו טמא אפילו לבית שמאי אומרים קריו טהור אפילו לבית הלל זובו טמא אפילו לבית שמאי אומרים דהא איכא למעבד היכרא בקריו קריו טהור אפי' לבית הלל עבוד ביה רבנן היכרא כי היכיעי' ספרא פרשת מצורע פרק זבים פרשתא א

(ח) זובו טמא לימד על הזוב שהוא טמא. והלא דין הוא ומה אם הזב שהזוב גרם לו טומאה הרי הוא טמא הזוב שהוא גרם לטומאה אינו דין שיהא טמא. שעיר המשתלח יוכיח שגרם לטומאה והרי הוא טהור: ???

⁴³⁹ עי' תלמוד בבלי מסכת נדה דף לה ע"ב

אמר רב הונא זוב דומה למי בצק של שעורים זוב בא מבשר המת שכבת זרע בא מבשר החי זוב דיהה ודומה ללובן ביצה המוזרת שכבת זרע קשורה ודומה ללובן ביצה שאינה מוזרת: דם ה

⁴⁴⁰ עי' תלמוד בבלי מסכת נדה דף מג ע"ב

אמר שמואל זב צריך כחתימת פי האמה שנאמר או החתים בשרו מזובו והאנן תנן מטמאין בכל שהן הוא דאמר כרבי נתן דתניא רבי נתן אומר משום רבי ישמעאל זב צריך כחתימת פי האמה ולא הודו לו מאי טעמא דרבי ישמעאל דאמר קרא או החתים בשרו מזובו ורבנן ההוא מבעי ליה לח מטמא ⁴⁴¹ עי' תלמוד בבלי מסכת נדה דף מג ע"ב

שהן: אמר שמואל זב צריך כחתימת פי האמה שנאמר או החתים בשרו מזובו והאנן תנן מטמאין בכל שהן הוא דאמר כרבי נתן דתניא רבי נתן אומר משום רבי ישמעאל זב צריך כחתימת פי האמה ולא הודו לו מאי טעמא דרבי ישמעאל דאמר קרא או החתים בשרו מזובו ורבנן ההוא מבעי ליה לח מטמא ואינו מטמא יבש ורבי ישמעאל ההוא מרר נפקא ורבנן ההוא למנינא הוא דאתא זובו חדא רר בשרו תרי את זובו תלת לימד על זב בעל שלש ראיות שחייב בקרבן או החתים בשרו מזובו טמא מקצת זובו טמא לימד על זב בעל שתי ראיות שמטמא משכב ומושב ורבי ישמעאל מנינא מנא ליה נפקא ליה

⁴⁴² עי' ספרא פרשת מצורע פרק זבים פרק ב

יחד: (ג) אין לי אלא מיטה והבגד מנין הסגוס והרדיד והחלוק והטלית והקלסטר ארבעת קבים והתורמל חמשת קבים והכריתית סאה והחמת של שבעה קבים ת"ל כל משכב ריבה. או יכול שאני מרבה הסרוד והדף של נחתומים ועריבה גדולה שהנדות שוכבות בתוכה תלמוד לומר אשר ישכב עליו המיוחד לשכיבה ולא שאומרים לו עמוד ונעשה את מלאכתנו: (ד) או יכול שאני מוציא הסגוס והרדיד

- אשר ישב - ישב לא נאמר אלא אשר ישב עליו הזב במיוחד תמיד לכך⁴⁴³:
 (ה) ואיש אשר יגע במשכבו - לימד על המשכב שחמור מן המגע שזה נעשה אב הטומאה לטמא אדם לטמא בגדים והמגע שאינו משכב אינו אלא ולד הטומאה ואינו מטמא אלא אוכלין ומשקין⁴⁴⁴:
 (ו) והישב על הכלי - אפילו לא נגע אפילו עשרה כלים זה על זה כולן מטמאין משום מושב וכן במשכב⁴⁴⁵:
 (ח) וכי ירק הזב בטהור - ונגע בו או נשאו שהרוקצ מטמא במשא⁴⁴⁶:
 (ט) וכל המרכב - אף על פי שלא ישב עליו כגון התפוס של סרגא שקורין ארצו"ן [שלד האוכף]

והחלוק והקלסטר ד' ותורמל חמשת קבים והכריתית סאה והחמת של ז' קבים ת"ל כל משכב ריבה. מה ראית לרבות את אלו ולהוציא את אלו. אחר שריבה הכתוב מיעט מרבה אני את אלו שהם משמשים שכיבה עם מלאכתם ומוציא אני את אלו שאינן משמשים שכיבה עם מלאכתם. אשר ישב עליו הזב יטמא יכול אפילו ישב על האבן ועל הקורה ת"ל כלי ולא אבן ולא קורה. אוציא כסא של גללים ושל אדמה ושל אבנים ת"ל כלי המיוחד: (ה) אין לי אלא כסא וספסל וקתדרה המיוחדין מנין תיבת הבלנים ותיבה שפתחה מצידה ועריבה מב' לוג ועד ט' קבים שנסדקה שאינו יכול להרחיק בה רגלו אחת תלמוד לומר כל כלי ריבה. יכול אפילו כפה סאה וישב עליה תרקב וישב עליה תלמוד לומר אשר ישב עליו המיוחד לשיבה לא שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו: (ו) ???????
 עי' הערה הקודמת.⁴⁴³

⁴⁴⁴ עי' ספרא פרשת מצורע פרק זבים פרשתא ב

(א) ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו אדם נוגע במשכב מטמא בגדים ואין המשכב הנוגע במשכב מטמא בגדים. הלא דין הוא ומה אם במקום שלא נטמא אדם מתחת הזב לטמא אדם ולטמא בגדים נטמא משכב מתחת הזב לטמא אדם ולטמא בגדים מקום שנטמא אדם במגע משכב (לטמא אדם) לטמא בגדים אינו דין שיטמא משכב במגע משכב (לטמא אדם) לטמא בגדים תלמוד לומר ואיש אשר יגע במשכבו יכבס את בגדיו אדם הנוגע במשכבו מטמא בגדים ואין המשכב הנוגע במשכב מטמא בגדים: (ב) קל וחומר שיטמא אדם מתחת הזב לטמא אדם ולטמא בגדים ומה במקום שלא נטמא משכב במגע משכב לטמא בגדים מטמא אדם במגע משכב לטמא אדם ולטמא בגדים מתחת הזב לטמא אדם ולטמא בגדים אינו דין שיטמא אדם מתחת הזב לטמא אדם ולטמא בגדים ת"ל כל משכב אשר ישכב עליו הזב יטמא משכב מיטמא מתחת הזב לטמא אדם ולטמא בגדים ואין אדם מטמא מתחת הזב לטמא אדם ולטמא בגדים: (ג) משכב במשכבו ואם נשבר טהור. הלא דין הוא מה אם כלי חרס שאין לו טהרה מטמאתו אם נשבר טהור משכב שיש לו טהרה מטמאתו אם נשבר לא יהיה טהור. לא אם אמרת בכלי חרס שאין נעשה אב הטומאה לטמא אדם ולטמא בגדים תאמר במשכב שהוא נעשה אב הטומאה לטמא אדם ולטמא בגדים. הואיל והוא נעשה אב הטומאה לטמא אדם ולטמא בגדים אם נשבר לא יהיה טהור תלמוד לומר משכב במשכבו אם נשבר טהור: (ד) במשכבו ולא בחבל היוצא מן המטה פחות מחמשה או יתר על עשרה. או יכול שאני מוציא מחמשה או יתר על עשרה. או יכול שאני מוציא מחמשה עד עשרה תלמוד לומר טמא: (ה) במשכבו ולא בנימין היוצאים מן הקשר חוץ משלש אצבעות או יכול שאני מוציא משלש ולמטן תלמוד לומר טמא: (ו) במשכבו ולא הגזול או יכול שאני מוציא את הגנוב תלמוד לומר טמא: (ז) ר"ש אומר במשכבו ולא הגנוב או יכול שאני מוציא את הגזול תלמוד לומר טמא: (ח) אמרו לו מה ראית לרבות זה ולהוציא את זה. אחר שריבה הכתוב מיעט מרבה אני את זה שנתייאשו הבעלים ממנו ומוציא אני את זה שלא נתייאשו הבעלים ממנו: (ט) ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו בשעת מגעו מטמא בגדים פירש אינו מטמא בגדים: (י) יכבס בגדיו יכול הציפה תלמוד לומר בגד. אי בגד יכול בגד גדול לבן המיטמא

⁴⁴⁵ עי' ספרא פרשת מצורע פרק זבים פרק ג

(א) והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב יטמא. אין לי אלא בזמן שיושב עליו ונוגע בו מנין לעשרה מושבות זה על זה ואפילו על גבי אבן מסמא תלמוד לומר והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב יטמא מקום שהזב יושב ומטמא יושב הטהור ויטמא:)

⁴⁴⁶ עי' נדה נה ע"ב: רוק מנלן דתניא וכי ירוק יכול אף על פי שלא נגע ת"ל בטהור עד שיגע בטהור אין לי אלא רוקו כיחו וניעו ומי האף שלו מנין ת"ל וכי ירוק אמר מר יכול אף על פי שלא נגע מהיכא תיתי סלקא דעתך אמינא נילף רוק רוק מבימה מה התם אף על פי דלא נגע אף ה"נ דלא נגע קא משמע לן ואימר הני מילי במגע אבל במשא לא מידי דהוה אשרץ אמר ריש לקיש תנא דבי רבי ישמעאל אמר קרא בטהור מה שביד טהור טמאתי לך ואימא במשא מטמא אדם ובגדים במגע אדם לטמא בגדים לא לטמא מידי דהוה אמגע נבלה אמר ריש לקיש וכן תנא דבי רבי ישמעאל אמר קרא בטהור טהרה שטהרתי לך במקום אחר טמאתי לך כאן ואיזה זה זה מגע נבלה ואימא כמשא דשרץ אם כן נכתוב קרא באדם מאי בטהור שמע מינה תרתי:

טמא משום מרכב והאוכף שקורין אלור"ש [אוכף] טמא טומאת מושב⁴⁴⁷:
 (י) וכל הנגע בכל אשר יהיה תחתיו - של זבר בא ולימד על המרכב שיהא הנוגע בו טמא ואין טעון כבוס בגדים והוא חומר במשכב במרכב⁴⁴⁸:
 והנושא אותם - את כל האמור בענין הזב זובו ורוקו ושכבת זרעו ומימי רגליו והמשכב והמרכב והמושב שיהא משאן מטמא אדם לטמא בגדים⁴⁴⁹:
 (יא) וידיו לא שטף במים - בעוד שלא טבל מטומאתו ואפילו פסק מזובו וספר שבעה ומחוסר טבילה מטמא בכל טומאותיו וזה שהוציא הכתוב טבילת גופו של זב בלשון שטיפת ידים ללמדך שאין בית הסתרים טעון ביאת מים אלא אבר הגלוי כמו הידים⁴⁵⁰:
 (יב) וכלי חרש אשר יגע בו הזב - יכול אפילו נגע בו מאחוריו וכו' כדאיתא בתורת כהנים עד איזהו מגעו שהוא בכלולו הוי אומר זהא הסיטו⁴⁵¹:
 (יג) וכי יטהר -ב כשיפסוק⁴⁵²:
 שבעת ימים לטהרתו - שבעת ימים טהורים מטומאת זיבהג שלא יראה זוב וכולן רצופין⁴⁵³:
 (יח) ורחצו במים - גזירת מלך היא שתטמא האשה בביאה ואין הטעם משום נוגע בשכבת זרע שהרי מגע ביתד הסתרים הוא⁴⁵⁴:
 (יט) כי תהיה זבה - יכול מאחד מכל איבריה תלמוד לומר (ויקרא כ יח) והיא גלתה את מקור דמיה

⁴⁴⁷ תלמוד בבלי מסכת עירובין דף כז ע"א

האי מרכב היכי דמי אי דיתבי עליה היינו מושב אנן הכי קאמרינן הא איכא גבא דאוכפא דתניא האוכף טמא מושב והתפוס טמא מרכב אלא שמע מינה אין למידין מן הכללות ואפילו במקום שנאמר בו חוץ אמר רבינא ואיתימא רב נחמן אף אנן נמי תנינא בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים והמלח ותו ליכא והא איכא כמיהין ופטירות אלא שמע מינה אין למידין מן הכללות ואפילו במקום שנאמר בו חוץ.

⁴⁴⁸ עי' ספרא פרשת מצורע פרק זבים פרק ד

(א) וכל זב הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו תחתיו של זב. יכול תחתיו של מרכב ודין הוא אם הזב החמור לא טימא כלי שטף אלא במגע מרכב הקל אינו דין שלא יטמא כלי שטף אלא במגע הא מה אני מקיים וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו תחתיו של זב: (ב) והנושא אותם מה תלמוד לומר שיכול אין לי מטמא במשא אלא המרכב בלבד משכב ומושב מנין ודין הוא ומה אם מרכב שאין מגעו מטמא בגדים משאו מטמא בגדים משכב ומושב שמגעם מטמא בגדים אינו דין שיהא משאן מטמא בגדים. גולל ודופק יוכיחו שמגעם מטמא בגדים ואין משאם מטמאים בגדים: (ג) אף אתה אל תתמה על המשכב ועל המושב שאע"פ שמגעם מטמא בגדים לא יהיה משאם מטמא בגדים ת"ל והנושא אותם לרבות את המשכב ואת המושב:

⁴⁴⁹ עי' הערה הקודמת.

⁴⁵⁰ (ספרא פרשת מצורע פרק זבים פרק ד

(ה) בו ולא בצואה שעליו ולא בקילקית שעליו ולא בשירים ולא בנזמין ולא בטבעות אע"פ שאין יוצאים. או יכול שאני מוציא את השער ואת הצפורן תלמוד לומר טמא וידיו לא שטף במים מה ת"ל לפי שנאמר ורחץ את בשרו במים יכול אף בית הסתרים ת"ל וידיו מה ידיו בנראה (פרט לבית הסתרים) אף כל בנראה פרט לבית הסתרים:

⁴⁵¹ עי' ילקוט שמעוני ויקרא פרק טו רמז תקסח

וכלי חרש אין לי אלא כלי חרס מנין לרבות כלי נתר תלמוד לומר וכלי חרש. אשר יגע בו הזב, יכול אפילו נגע בו מאחוריו יהא טמא, ודין הוא ומה אם מת החמור לא טימא כלי חרס מאחוריו זב הקל אינו דין שלא טימא כלי חרס מאחוריו. לא אם אמרת במת שאינו עושה משכב ומושב תאמר בזב??????

⁴⁵² עי' ספרא פרשת מצורע פרק זבים פרק ה

(א) וכי יטהר הזב מזובו כשיפסוק מזובו. מזובו ולא מזובו מנגעו. מזובו וספר אף מקצת זובו טעון ספירת שבעה:)

⁴⁵³ עי"ש (ו) שבעת ימים יכול בין סמוכים בין מפוזרים תלמוד לומר לטהרתו שתהא טהרתו אחת:

⁴⁵⁴ עי' ספרא פרשת מצורע פרק זבים פרק ו

ה: (ט) ורחצו במים וטמאו עד הערב הקיש רחיצתה לרחיצתו מה רחיצתו בנקיות אף רחיצתה בנקיות מה רחיצתו בארבעים סאה אף רחיצתה בארבעים סאה מה רחיצתה פרט לבית הסתרים אף רחיצתו פרט לבית הסתרים: (י) ר"ש אומר מה תלמוד לומר ורחצו במים וטמאו עד הערב אם לענין הנוגע בשכבת זרע הרי הנוגע בשכבת זרע אמור למטן אם כן למה נאמר ורחצו במים וטמאו עד הערב אלא מפני שהוא טומאת בית הסתרים והלא אין אדם מטמא בבית הסתרים אלא גזירת מלך היא לכך נאמר ורחצו במים וטמאו עד הערב:

אין דם מטמא אלא הבא מן המקור⁴⁵⁵:
 דם יהיה זבה בבשרה - אין זובה קרוי זוב לטמא אלא אם כן הוא אדם⁴⁵⁶:
 בנדתה - כמו (איוב יח יח) ומתבל ינידוהו שהיא מנודה ממגע כל אדם⁴⁵⁷:
 תהיה בנדתה - אפילו לא ראתה אלא ראייה ראשונה⁴⁵⁸:
 (כג) ואם על המשכב הוא - השוכב או היושב על משכבה או על מושבה אפילו לא נגע בהו אף הוא
 בדת טומאה האמורה במקרא העליון שטעון כבוס בגדים⁴⁵⁷:
 על הכלי - לרבות את המרכב⁴⁵⁸:
 בנגעו בו יטמא - אינו מדבר אלא על המרכב שנתרבה מעל הכלי:
 בנגעו בו יטמא - ואינו טעון כבוס בגדים שהמרכב אין מגעו מטמא אדם לטמא בגדים:
 (כד) ותהי נדתה עליו - יכול יעלה לרגלה שאם בא עליה בחמישי לנדתה לא יטמא אלא שלשה
 ימים כמותה תלמוד לומר וטמא שבעת ימים ומה תלמוד לומר ותהי נדתה עליו מה היא מטמאה אדם
 וכלי חרס אף הוא מטמא אדם וכלי חרס:
 (כה) ימים רבים - שלשה ימים:
 בלא עת נדתה - אחר שיצאו שבעת ימי נדתה:
 או כי תזוב - את שלשת הימים הללו:
 על נדתה - מופלג מנדתה יום אחד כזו היא זבה ומשפטה חרוץ בפרשה זו ולא כדת הנדה שזו
 טעונה ספירת שבעה נקיים וקרבתן והנדה אינה טעונה ספירת שבעה נקיים אלא שבעת ימים תהיה
 בנדתה בין רואה בין שאינה רואה ודרשו רבותינו בפרשה זו אחד עשר יום יש בין סוף נדה לתחלת
 נדה שכל שלשה רצופין שתראה באחד עשר יום הללו תהא זבה:
 (לא) והזרתם - אין נזירה אלא פרישה וכן (ישעיה א ד) נזורו אחור וכן (בראשית מט כו) נזיר
 אחיו:
 ולא ימתו בטמאתם - הרי הכרת של מטמא מקדש קרוי מיתה:
 (לב) זאת תורת הזב - בעל ראייה אחת ומהו תורתו ואשר תצא ממנו שכבת זרע - הרי הוא כבעל
 קרי טמא טומאת ערב:
 (לג) והזב את זובו - בעל שתי ראיות ובעל שלש ראיות שתורתן מפורשת למעלה:

רש"י פרשת אחרי מות
 פרק טז

(א) וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן וגו' - מה תלמוד לומר, היה רבי אלעזר בן עזריה
 מושלו משל לחולה שנכנס אצלו רופא, אמר לו אל תאכל צונן ואל תשכב בטחבא. בא אחר ואמר לו
 אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב, שלא תמות כדרך שמת פלוני, זה זרזו יותר מן הראשון, לכך נאמר
 אחרי מות שני בני אהרן⁴⁵⁹:

⁴⁵⁵ עי' ספרא פרשת מצורע פרק זבים פרשתא ד
 (ב) כי תהיה מן הדיבור ואילך. כי תהיה זבה יכול אפילו זבה מכל מקום תהא טמאה תלמוד לומר
 והיא גלתה את מקור דמיה לימד על הדמים שאינן אלא מן המקור:
 (ג) י

⁴⁵⁶ עי' ספרא פרשת מצורע פרק זבים פרשתא ד
 (ג) יכול כל מראה זב שתזוב תהיה טמאה תלמוד לומר דם. אי דם אין לי אלא מראה דם אחד
 כשהוא אומר דמיה מלמד שדמים הרבה טמאים בה האדום והשחור וקקן כרכום וכמימי אדמה
 וכמזוג. ב"ש אומרים אף כמימי תלתן וכמימי בשר צלי. וב"ה מטהרים:
⁴⁵⁷ עי' ספרא פרשת מצורע פרק זבים פרשתא ד

(יד) ואם על המשכב הוא עד שינשא רובו עליו. או על הכלי אשר [היא] יושבת עליו או על
 מקצתו מיכן אמרו רוב טמא על הטהור או על מקצתו רוב טהור על הטמא או על מקצתו אחד זב
 ואחד משכב טמא. מקצת טמא על הטהור או על מקצתו מקצת טהור על הטמא או על מקצתו זב
 טמא ובמשכב טהור. ר"ש אומר אף מקצת טמא על הטהור אף בזב טהור: (טו) משכב זה משכב. אשר
 היא יושבת עליו זה המושב. כלי זה המרכב שנאמר בנגעו בו ואיזה דבר חלק מגעו ממשאו הוי אומר
 זה המרכב:

⁴⁵⁸ עי' הערה הקודמת.

⁴⁵⁹ עי' ספרא (אחרי מות פרשתא א ג) ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא בכל עת.
 ואין אנו יודעים מה נאמר לו בדבור הראשון. היה ר' אלעזר בן עזריה אומה משלו משל למה הדבר
 דומה לחולה שנכנס אצלו הרופא אומר לו אל תשתה צונן ואל תשכב בטחב. בא אחר ואומר לו אל
 תשתה צונן ואל תשכב בטחב שלא תמות כדרך שמת פלוני וזה זרזו יותר מכולם. לכך נאמר אחרי מות

(ב) ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא - שלא ימות כדרך שמתו בניו: ולא ימות - שאם בא הוא מת⁴⁶⁰:
 כי בענן אראה - כי תמיד אני נראה שם עם עמוד ענני, ולפי שגלוי שכינתי שם, יזהר שלא ירגיל לבא זהו פשוטו. ומדרשו, לא יבא כי אם בענן הקטרת ביום הכיפורים^{קנ"ה}:
 (ג) בזאת - גימטריא שלו ארבע מאות ועשרה, רמז לבית ראשון⁴⁶¹:
 בזאת יבא אהרן וגו' - ואף זו לא בכל עת כי אם ביום הכיפורים⁴⁶², כמו שמפורש בסוף הפרשה (פסוק כט) בחדש השביעי בעשור לחודש:
 (ד) כתנת בד וגו' - מגיד שאינו משמש לפניו בשמונה בגדים, שהוא משמש בהם בחוץ, שיש בהם זהב, לפי שאין קטיגור נעשה סניגור, אלא בארבעה ככהן הדיוט, וכולן של בוך⁴⁶³:
 קדש ילבש - שיהיו משל הקדש⁴⁶⁴:
 יצנף - כתרונמו יחית ברישיהי, יניח בראשו, כמו (בראשית לט טז) ותנח בגדו ואחתתיה:
 ורחץ במים - אותו היום טעון טבילה בכל חליפותיו, וחמש פעמים היה מחליף מעבודת פנים לעבודת חוץ ומחוץ לפניו, ומשנה מבגדי זהב לבגדי לבן, ומבגדי לבן לבגדי זהב, ובכל חליפה טעון טבילה ושני קדושי ידים ורגלים מן הכיור⁴⁶⁵:
 (ו) את פר החטאת אשר לו - האמור למעלה, ולמדך כאן שמשלו הוא בא ולא משל צבור⁴⁶⁶:
 וכפר בעדו ובעד ביתו - מתודה עליו עונותיו ועונות ביתו⁴⁶⁷:
 (ח) ונתן אהרן על שני השעירים גרלות - מעמיד אחד לימין ואחד לשמאל, ונותן שתי ידיו בקלפי, ונוטל גורל בימין וחברו בשמאל, ונותן עליהם את שכתוב בו לשם הוא לשם, ואת שכתוב בו לעזאזל משתלח לעזאזל⁴⁶⁸:

שני בני אהרן ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא בכל עת:
⁴⁶⁰ עי' ספרא (אחר"מ פרשתא א ד) ואם בא מת הוא שנאמר ואל יבוא ואל ימות הא אם בא מת הוא כאשר מתו בניו (לכך נאמר אחרי מות שני בני אהרן ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא בכל עת:
⁴⁶¹

(1) ספר הפליאה - ד"ה ויאמר אלהים נעשה אדם בצלמנו
 אותיות מקובצות מורות אלהות של ה"ב"ה שהוא אחד וזהו תחלת ידיעתם, בראשית ה' הוא ב"ת ושאר אותיות הם ראש ת"י והנה נרמז בו התיבה של בראשית בנין בית ראשון כמה היה עתיד לעמוד בבנינו ומצינו שעמד ת"י שנה, וע"ז נאמר בזאת יבוא אהרן אל הקודש. וגם תמצא בפ' בראשית ד'
 אמנם עי' גר"א שמביא מכילתא בפשטות "ללמד על ת"י"
⁴⁶² עי' ספרא שם אות ח', ואל יבוא בכל עת זה יום הכפורים.
⁴⁶³ עי' ויק"ר פכ"א סי' י', רבי חנינא וריב"ל חברין דרבנן אמרו מפני מה כהן גדול משמש בשמונה בגדים אלא כנגד מילה שהיא לשמונה ימים הה"ד (מלאכי ב) בריתי היתה אתו החיים והשלום ר' סימון בשם ר' יהושע אמר מפני מה אין כהן גדול נכנס בבגדי זהב אלא אין קטיגור נעשה סניגור כדי שלא ליתן פתחון פה לשטן לקטרג ולומר אתמול עשו להם אלהי זהב והיום הם מבקשים לשמש בבגדי זהב ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי אומר בשביל לחוס על ממונן של ישראל רבי לוי אמר מפני גאוה על שום (משלי כה) אל תתהדר לפני מלך:
⁴⁶⁴ עי' ספרא (אחרי מות א י) קודש ילבש שיהו משל קודש. אין לי אלא אלו בלבד מנין לרבות שאר בגדי כהונה גדולה ובגדי אחיו הכהנים תלמוד לומר בגדי קודש בנין אבל לכל הבגדים שיהיו משל קודש:
⁴⁶⁵ עי' ספרא אחרי מות (א יא) מנין שהוא טעון טבילה שנאמר ורחץ במים את בשרו ולבשם: (יב) ומנין המשנה מבגדי לבן לבגדי זהב מבגדי זהב לבגדי לבן שיהא טעון טבילה תלמוד לומר בגדי קודש הם ורחץ במים את בשרו ולבשם:
⁴⁶⁶ עי' ספרא (ב ט) והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו זהו שאמרו שלא יביא משל ציבור.
⁴⁶⁷ עי' ספרא (אחרי מות ב ג - ד) אם נפשך לומר והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו ועדיין לא נשחט: (ד) כיצד היה מתודה אנא השם עויתי ופשעתי חטאתי לפניך אני וביתי אנא השם כפר נא לעונות ולפשעים ולחטאים שעויתי ופשעתי וחטאתי לפניך אני וביתי ככתוב בתורת משה עבדך לאמר כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו ואומר והתודה עליו את כל עונות בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאותם דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים עונות אלו הזדונות פשעיהם אלו
⁴⁶⁸ עי' ספרא (אחרי מות ב בג) ונתן אהרן על שני השעירים גורלות גורלות של כל דבר. יכול שנים על זה ושנים על זה תלמוד לומר גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל. יכול של שם ושל עזאזל על זה ושל שם ושל עזאזל על זה תלמוד לומר גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל אין כאן לעזאזל אלא אחד:

עזאזל - הוא הר עז, וקשה צוק גבוה⁴⁶⁹, שנאמר (פסוק כב) ארץ גזרה חתוכה:
 (ט) ועשהו חטאת - כשמניח הגורל עליו קורא לו שם, ואומר לה' חטאת⁴⁷⁰:
 (י) יעמד חי - כמו יועמד חי על ידי אחרים. ותרגומו יתקם כד חי. מה תלמוד לומר חי, לפי שנאמר
 לשלח אותו לעזאזל, ואיני יודע שילוחו אם למיתה אם לחיים, לכך נאמר יעמד חי, עמידתו חי עד
 שישתלח מכאן ששילוחו למיתה⁴⁷¹:
 לכפר עליו - שיתודה עליו⁴⁷², כדכתיב (פסוק כא) והתודה עליו וגו':
 (יא) וכפר בעדו וגו' - וידוי שני עליו ועל אחיו הכהנים, שהם כלם קרוים ביתו, שנאמר (תהלים
 קלה יט) בית אהרן ברכו את ה' וגו', מכאן שהכהנים מתכפרים בו⁴⁷³. וכל כפרתן אינה אלא על טומאת
 מקדש וקדשיו, כמו שנאמר (פסוק טז) וכפר על הקדש מטומאות וגו'⁴⁷⁴:
 (יב) מעל המזבח - החיצון:
 מלפני ה' - מצד שלפני הפתח והוא צד מערב⁴⁷⁵:
 דקה - מה תלמוד לומר דקה, והלא כל הקטורת דקה היא, שנאמר (שמות ל לו) ושחקת ממנה הדק,
 אלא שתהא דקה מן הדקה, שמערב יום הכפורים היה מחזירה למכתשת⁴⁷⁶:
 (יג) על האש - שבתוך המחתה⁴⁷⁷:
 ולא ימות - הא אם לא עשאה כתקנה חייב מיתה⁴⁷⁸:
 (יד) והזה באצבעו - הזאה אחת במשמע⁴⁷⁹:
 ולפני הכפרת יזה שבע - הרי אחת למעלה ושבע למטה⁴⁷⁷:
 (טו) אשר לעם - מה שהפר מכפר על הכהנים, מכפר השעיר על ישראל, והוא השעיר שעלה עליו
 הגורל לשם⁴⁷⁸:

(ג) אם כן למה נאמר גורלות שיהיו שוים שלא יעשה אחד גורל גדול ואחד קטן אחד של כסף ואחד של
 זהב אחד של שיש ואחד של אשכרוע:
⁴⁶⁹ עי' ספרא (ב ח) לעזאזל למקום הקשה בהרים. יכול ביישוב תלמוד לומר המדברה. ומנין שיהיה
 בצוק תלמוד לומר אל ארץ גזירה:
⁴⁷⁰ ספרא (אחרי מות פרק ב ה) ועשהו חטאת שיאמר לה' חטאת. רבי ישמעאל אומר לא היה צריך
 לומר חטאת אינו אומר אלא לשם:
⁴⁷¹ עי' ספרא (אחרי מות ב ו) והשעיר אשר עלה עליו הגורל יכול יהא נותנו על גביו תלמוד לומר
 אשר עלה עליו הגורל שעלה לשמו מתוך קלפי. יעמד חי לפני ה' מה תלמוד לומר לפי שנאמר לשלח
 אותו (שילוחו למיתה) יכול שילוחו לחיים תלמוד לומר יעמד חי לפני ה' לכפר עליו הא כיצד עמידתו
 חי לפני ה' ומיתתו בצוק:
⁴⁷² עי' ספרא אחרי ב ב, וכפר בעדו ובעד ביתו זה וידוי דברים. יכול כפרה בדמים הריני דן נאמר כפרה
 בפר ונאמר כפרה בשעיר מה כפרה האמורה בשעיר וידוי דברים אף כפרה האמורה בפר וידוי דברים
 חוץ מדמים:
⁴⁷³ עי' ספרא אחרי מות (פרשתא ג א) ואם נפשך לומר והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו וכפר
 בעדו ובעד ביתו של אהרן הם:
⁴⁷⁴ עי' ספרא (פרשת אחרי מות פרק ה ה) אמרו לו ומהו שיקרבו זה בזה. אמר להם יקרבו. אמרו לו
 הואיל ואין כפרתן שוה היאך הם קריבים. אמר להם כולם באים על טומאת מקדש וקדשיו לכפר: (ו)
 רבי שמעון?????????
⁴⁷⁵ עי' ילקוט שמעוני ויקרא (פרק ו רמז תפב) אש וגו' איזהו דבר שמקצתו לה' ואין כולו לה' הוי אומר
 זה מזבח החיצון. ואיצטריך למיכתב מעל המזבח ואיצטריך למיכתב מלפני ה', דאי כתב רחמנא מעל
 המזבח ה"א מאי מזבח מזבח הפנימי כתב רחמנא מלפני ה'. ואי כתב רחמנא מלפני ה' הוה אמינא
 דוקא לפני ה' אבל מהאי גיסא ומהאי ניסא אימא לא צריכא: וכן ביומא מה ע"ב.
⁴⁷⁶ עי' ספרא פרשת אחרי מות (ג ח) דקה מה תלמוד לומר והלא כבר נאמר ושחקת ממנה הדק ואם כן
 למה נאמר דקה שתהא דקה מן הדקה: (ט) כיצד היה עושה מפריש שלשת מנים מערב יום הכפורים
 כדי למלאות חפניו ומחזירם למכתשת לקיים בה דקה מן הדקה:
⁴⁷⁷ יומא נג ע"ב? ועי' ספרא (פרשת אחרי מות פרק ג יד) לפני הכפורת יזה שבע פעמים לא שבע
 טיפים. שבע פעמים שיהא מונה שבע פעמים. הרי אחת ושבע: ??? עי' לקמן הערה 479.
⁴⁷⁸ עי' ספרא פרשת אחרי מות (פרשתא ג א) ושחט את שעיר החטאת אשר לעם שלא יהיו אחיו
 הכהנים מתכפרים בו. ובמה הן מתכפרים בפרו של אחיהם. יכול לא יתכפרו בפרו של אחיהם שהרי
 הוא אומר אשר לו מעתה אין להם כפרה וכשהוא אומר על הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר הוי אומר
 יש להם כפרה ובמה הם מתכפרים מוטב שיתכפרו בפרו של אחיהם שכן מצינו שחלק מכללו שהרי
 הוא וביתו מתכפרים בו ואל יתכפרו בשל ציבור שלא מצינו שחלק משל ציבור. ואם נפשך לומר
 והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו של אהרן הם:

כאשר עשה לדם הפר - אחת למעלה ושבע למטה⁴⁷⁹:
 (טז) מטמאת בני ישראל - על הנכנסין למקדש בטומאה ולא נודע להם בסוף, שנאמר לכל חטאתם
 וחטאת היא שוגג⁴⁸⁰:
 ומפשעיהם - אף הנכנסין מזיד בטומאה⁴⁸¹:
 וכן יעשה לאהל מועד - כשם שהזה משניהם בפנים אחת למעלה ושבע למטה, כך מזה על הפרוכת
 מבחוץ משניהם אחת למעלה ושבע למטה⁴⁸²:
 השכן אתם בתוך טמאתם - אף על פי שהם טמאים שכינה ביניהם⁴⁸³:
 (יח) אל המזבח אשר לפני ה' - זה מזבח הזהב שהוא לפני ה' בהיכל. ומה תלמוד לומר ויצא, לפי
 שהזה ההזאות על הפרוכת ועמד מן המזבח ולפנים והזה, ובמתנות המזבח הזקיקו לצאת מן המזבח
 ולחוץ ויתחיל מקרן מזרחית צפונית⁴⁸⁴:
 וכפר עליו - ומה היא כפרתו, ולקח מדם הפר ומדם השעיר מעורבין זה לתוך זה⁴⁸⁵:
 (יט) והזה עליו מן הדם - אחר שנתן מתנות באצבעו על קרנותיו, מזה שבע הזאות על גגו⁴⁸⁶:
 וטהרו - ממה שעבר⁴⁸⁷:
 וקדשו - לעתיד לבא:
 (כא) איש עתי - המוכן לכך מיום אתמול⁴⁸⁸:

⁴⁷⁹ עי' ספרא (פרשת אחרי מות פרשתא ג ג) והזה אותו על הכפורת מלמד שהיה נותן אחת למעלה.
 ולפני הכפורת איני יודע כמה הם הריני דן נאמר מתן דמים בפר למטה ונאמר מתן דמים בשעיר למטה
 מה מתן דמים האמורים בפר למטן שבע אף מתן דמים האמורים בשעיר למטן שבע: (ד) או כלך לדרך
 זו נאמרו דמים למעלה

⁴⁸⁰ עי' ספרא (אחרי מות פרק ד א) וכפר על הקודש מטומאת בני ישראל ומפשעיהם לכל חטאתם וכן
 יעשה לאהל מועד וגו'. יש לי בענין הזה להביא שלשה טומאות. טומאת עבודת אלילים כמה שנאמר
 למען טמא את מקדשי ולחלל את שם קדשי. טומאת גילוי עריות שנאמר לבלתי עשות מחוקות
 התועבות אשר נעשו לפניכם ולא תטמאו בהם. טומאת שפיכות דמים שנאמר ולא תטמא את הארץ
 אשר אתם יושבים בה אשר אני שוכן בתוכה: (ב) יכול על כל הטומאות הללו יהיה שעיר זה מכפר
 תלמוד לומר מטומאות ולא כל טומאות מה מצינו שחלק הכתוב מכלל כל הטומאות בטומאת מקדש
 וקדשיו אף כאן לא נחלוק אלא בטומאת מקדש וקדשיו דברי רבי יהודה. ר"ש אומר ממקומו הוא
 מוכרע שנאמר וכפר על הקודש מטומאות בני ישראל מטומאות שבקדש: (ג) יכול על כל טומאה של
 קדש יהיה שעיר זה מכפר תלמוד לומר פשעיהם אלו המרדים. וכן הוא אומר מלך מואב פשע בי וכן
 הוא אומר אז תפשע לבנה בעת ההיא וחטאים דומיא דפשעים דלאו בני קרבן:
⁴⁸¹ עי' הערה הקודמת אות ג

⁴⁸² עי' ספרא (פרשת אחרי מות פרק ד ה) וכן יעשה לאהל מועד כשם שהוא עושה לפני ולפנים כך הוא
 עושה בהיכל. מה לפני ולפנים אחת למעלן ושבע למטן מדם הפר אף בהיכל אחת למעלן ושבע למטן
 מדם הפר. ומה לפני ולפנים אחת למעלה ושבע למטה מדם השעיר אף בהיכל אחת למעלה ושבע
 למטה מדם השעיר. השוכן אתם בתוך טומאתם אע"פ שהם טמאים שכינה ביניהם:
⁴⁸³ עי' הערה הקודמת.

⁴⁸⁴ עי' ספרא (פרשת אחרי מות פרק ד ז) ויצא אל המזבח אשר לפני ה' מה תלמוד לומר א"ר נחמיה
 לפי שמצינו בפרו הבא על כל המצוות שהוא עומד חוץ למזבח ומזה על הפרכת בשעה שהוא מזה יכול
 אף זה כן תלמוד לומר ויצא אל המזבח והיכן היה לפני מן המזבח: (ח) או אינו מדבר אלא במזבח
 החיצון תלמוד לומר אשר לפני ה' הוא אינו מדבר אלא במזבח הפנימי: ???

ועי' ירושלמי יומא כז ע"ב, להזות לא למעלן ולא למטן אלא כמצליף וכך היה מונה. עירה דם הפר
 לתוך דם השעיר ונתן את המלא לתוך הריקן ויצא אל המזבח אשר לפני ה' וכפר עליו זה מזבח הזהב:
⁴⁸⁵ עי' ילקוט שמעוני ויקרא (פרק טז רמז תקעד) בההוא קרן דפגע ברישא לא עביד, מאי טעמא, אמר
 שמואל דאמר קרא ויצא אל המזבח עד דנפיק מכולי מזבח. וכפר עליו כפרה שבגופו. ולקח מדם הפר
 ומדם השיר שיהו דמיו מעורבין. או אינו אלא מזה בפני עצמו ומזה בפני עצמו, תלמוד לומר אחת
 דברי רבי יאשיה, רבי יונתן אומר מזה עצמו ומזה בפני עצמו. א"ל רבי יאשיה והלא כבר נאמר אחת,
 א"ל רבי יונתן לומר לך אחת ולא שתיים מדם הפר

⁴⁸⁶ עי' יומא דף נט ע"א, בדרום קאי ומר סבר פיתחא בצפון קאי דכולי עלמא מיהא היכא דגמרן
 מתנות דקרנות התם יהיב על גגו מאי טעמא אמר קרא וטהרו וקדשו מקום שקדשו שם טיהרו: שירי
 הדם היה שופך על יסוד מערבי: ???

⁴⁸⁷ עי' ספרא (אחרי מות ד יג) וטהרו וקדשו מטומאות בני ישראל לטהרו לשעבר וקידשו לעתיד לבוא:
⁴⁸⁸ עי' ילקוט שמעוני ויקרא (פרק טז רמז תקעו) אלא המקום יום הכפורים מכפר. ושלח ביד איש עתי
 להכשיר את הזר, פשיטא, מהו דתיכא כפרה כתיב ביה, קמ"ל. עתי שיהא מזומן, עתי ואפילו בשבת,

(כג) ובא אהרן אל אהל מועד - אמרו רבותינו שאין זה מקומו של מקרא זה, ונתנו טעם לדבריהם במסכת יומא (דף לב א), ואמרו כל הפרשה כולה אמורה על הסדר חוץ מביאה זו, שהיא אחר עשיית עולתו ועולת העם והקטרת אימורי פר ושעיר שנעשים בחוץ בבגדי זהב, וטובל ומקדש ופושטן ולובש בגדי לבן⁴⁸⁹:

ובא אל אהל מועד - להוציא את הכף ואת המחטה שהקטיר בה הקטרת לפני ולפנים⁴⁹⁰:
ופשט את בגדי הבד - אחר שהוציאם ולובש בגדי זהב לתמיד של בין הערבים. וזהו סדר העבודות: תמיד של שחר בבגדי זהב, ועבודת פר ושעיר הפנימים וקטרת של מחטה בבגדי לבן, ואילו ואיל העם ומקצת המוספין בבגדי זהב והוצאת כף ומחטה בבגדי לבן ושעירי [ושיירי] המוספין ותמיד של בין הערבים וקטורת ההיכל שעל מזבח הפנימי בבגדי זהב וסדר המקראות לפי סדר העבודות כך הוא ושלח את השעיר במדבר ורחץ את בשרו במים וגו' ויצא ועשה את עולתו וגו' ואת חלב החטאת וגו' וכל הפרשה עד ואחרי כן יבא אל המחנה ואחר כך ובא אהרן⁴⁹¹:

והניחם שם - מלמד שטעונין גניזה, ולא ישתמש באותן ארבעה בגדים ליום כפורים אחר⁴⁹²:
(כד) ורחץ את בשרו וגו' - למעלה למדנו מורחץ את בשרו ולבשם (פסוק ד), שכשהוא משנה מבגדי זהב לבגדי לבן טעון טבילה, שבאותה טבילה פשט בגדי זהב, שעבד בהן עבודת תמיד של שחר, ולבש בגדי לבן לעבודת היום, וכאן למדנו שכשהוא משנה מבגדי לבן לבגדי זהב טעון טבילה⁴⁹³:
במקום קדוש - המקודש בקדושת עזרה והיא היתה בג בית הפרוהצ וכן ארבע טבילות הבאות חובה ליום אבל הראשונה היתה בחול⁴⁹⁴:

ולבש את בגדיו - שמנה בגדים שהוא עובד בהן כל ימות השנה^{קנט}:
ויצא - מן ההיכל אל החצר שמזבח העולה שם^{קס}:
ועשה את עלתו - איל לעולה האמור למעלה (פסוק ג) בזאת יבא אהרון וגו'^{קסא}:
ואת עלת העם - ואיל אחד לעולה האמור למעלה (פסוק ה) ומאת עדת בני ישראל וגו'^{קסב}:
(כה) ואת חלב החטאת - אימורית פר ושעיר^{קסג}:
יקטיר המזבחה - על מזבח החיצון דאלו בפנימי כתיב (שמות ל ט) לא תעלו עליו קטרת זרה ועולה ומנחה^{קסד}:

(כז) אשר הובא את דמם - להיכל ולפניא ולפנים^{קסה}:
(לב) וכפר הכהן אשר ימשח וגו' - כפרה זו של יום הכיפורים אינה כשרה אלא כהן גדול לפי

למאי הלכתא שאם חלה שעיר מרכיבו על כתפו. כמאן דלא כרבי נתן דאמר חי נושא את עצמו. אפילו תימא רבי נתן חולה שאני, עתי אפילו בטומאה למאי הילכתא, לומר שאם מיטמא משלחו נכנס לעזרה ומשלח:

⁴⁸⁹ עי' ספרא (פרשת אחרי מות פרק ו ב) ובא אהרן אל אהל מועד כל הפרשה כולה אמורה על הסדר חוץ מן הפסוק הזה ובא אהרן אל אהל מועד. ולמה בא כדי להוציא את הכף ואת המחטה: (ג) אמר⁴⁹⁰ עי' הערה הקודמת.

⁴⁹¹ עי' (ספרא פרשת אחרי מות פרק ו ה) ה' עבודות היה עושה. תמיד של שחר בבגדי זהב. ועבודת היום בבגדי לבן. ויצא ועשה את עולתו ואת עולת העם אילו ואיל העם ושבעת כבשים תמימים בבגדי זהב. נכנס להוציא את הכף ואת המחטה בבגדי לבן. ועושה תמיד של בין הערבים בבגדי זהב. ואומר בגדי קודש הם ורחץ במים את בשרו ולבשם מלמד שהמשנה מבגדי זהב לבגדי לבן ומבגדי לבן לבגדי זהב טעון טבילה:

⁴⁹² עי' ספרא (פרשת אחרי מות פרק ו ז) והניחם שם מלמד שהם טעונים גניזה (ואינם כשרים ליום הכיפורים הבא). רבי יוסי אומר כשרים לכהן הדיוט ואם כן מה תלמוד לומר והניחם שם שלא ישמש בהם ביום הכיפורים אחר:

⁴⁹³ עי' ספרא שם אות ג אמר ר"י מנין לחמש טבילות ועשרה קידושים שטובל כהן גדול ומקדש בו ביום תלמוד לומר ובא אהרן אל אהל מועד ופשט את בגדי הבד אשר לבש בבואו אל הקדש ורחץ את בשרו במים במקום קדוש ולבש את בגדיו הא למדת שכל המשנה מעבודה לעבודה טעון טבילה מלמד שחמש טבילות ועשרה קידושים טובל ומקדש בו ביום: (ד) רבי אומר וכי מכאן אני למד והלא כבר נאמר בגדי קודש הם ורחץ במים את בשרו ולבשם מלמד שהמשנה מבגדי זהב לבגדי לבן ומבגדי לבן לבגדי זהב טעון טבילה:

עי' לעיל הערה 465, 491.

⁴⁹⁴ עי' (ספרא פרשת אחרי מות פרק ו ח) ורחץ את בשרו במים במקום קדוש בלשכת בית הפרוה. וחמש טבילות היו שם באותו היום וכולם בקודש בבית הפרוה חוץ מזו הראשונה שהיתה בחול על גבי שער המים. ויצא ועשה את עולתו ואת עולת העם וכיפר בעדו ובעד האם עולתו קודמת לעולת העם וכפרתו קודמת לכפרת העם:

שנאמרה כל הפרשה באהרן הוצרך לומר בכהן גדול הבא אחריו שיהא כמוהו⁴⁹⁵:
 ואשר ימלא את ידו - אין לי אלא המשוח בשמן המשחה מרובה בגדים מניג תלמוד לומר ואשר
 ימלא את ידו וגו'⁴⁹⁶ והם כל הכהנים הגדולים שעמדו מיאשיהו ואילך שבימיו נגנזה צלוחית של שמן
 המשחה⁴⁹⁷:

לכהן תחת אביו - ללמד שאם בנו ממלא את מקומו הוא קודם לכל אדם⁴⁹⁸:
 (לד) ויעש כאשר צוה ה' וגו' - כשהגיע יום הכפורים עשה כסדר זהו ולהגיד שבחו של אהרן שלא
 היה לובשן לגדולתו אלא כמקיים גזירת המלך⁴⁹⁹:
 פרק יז

(ג) אשר ישחט שור או כשב - במוקדשין הכתוב מדברח שנאמר להקריב קרבן⁵⁰⁰:
 במחנה - חוקט לעזרה⁵⁰¹:

(ד) דם יחשב - כשופך דם האדמי שמתחייב בנפשו⁵⁰¹:

דם שפך - לרבות את הזורק דמים בחוץ⁵⁰²:

(ה) אשר הם זבחים - אשר הם רגילים לזבוה⁵⁰³:

(ז) לשעירים - לשדים כמו (ישעיה יג כא) ושעירים ירקדו שם⁵⁰³:

(ח) אשר יעלה עלה - לחייב על המקטיר איבריםל בחוץ כשוחט בחוץ שאם שחט אחד והעלה

⁴⁹⁵ ע"י ספרא (פרשת אחרי מות פרק ח ד) וכיפר אשר ימשח אותו מה תלמוד לומר לפי שכל הפרשה
 אמורה באהרן אין לי אלא אהרן עצמו מנין לרבות כהן אחר תלמוד לומר אשר ימשח אותו. אין לי
 אלא משוח בשמן המשחה מרובה בגדים מנין תלמוד לומר ואשר ימלא את ידו. מנין לרבות כהן אחר
 המתמנה תלמוד לומר וכפר הכהן:

⁴⁹⁶ ע"י הערה הקודמת.

⁴⁹⁷ ע"י יומא נב ע"ב במאי עסקינן אילימא במקדש ראשון מי הווי פרוכת אלא במקדש שני מי הווי
 ארון והתניא משנגזז ארון נגנזה עמו צנצנת המן וצלוחית שמן המשחה ומקלו של אהרן
⁴⁹⁸ ע"י ספרא (אחרי מות ח ה) לכהן תחת אביו מלמד שהבן קודם לכל אדם. יכול אף על פי שאין
 ממלא מקומו של אביו תלמוד לומר ואשר ימלא את ידו בזמן שהוא ממלא מקומו של אביו הוא קודם
 לכל אדם ואם אינו ממלא מקומו של אביו יבוא אחר וישמש תחתיו:

⁴⁹⁹ ע"י ספרא (אחרי מות ח י) מנין שכל הפרשה אמורה על הסדר תלמוד לומר ויעש כאשר צוה ה'
 את משה. מנין שאין אהרן לובש בגדים לגדולתו אלא כמקיים גזירת מלך תלמוד לומר ויעש כאשר
 צוה ה' את משה. מנין שאף אהרן שומע מפי משה כשומע מפי הקודש תלמוד לומר ויעש כאשר צוה
 ה' את משה. וכן הכתוב משבחו בקבלה בריתי היתה אתו וגו' תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא
 בשפתיו בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון:

⁵⁰⁰ ע"י ספרא פרשת אחרי מות (פרשתא ו ה) יכול השוחט חולין בפנים יהא חייב ודין הוא ומה אם
 קדשים שהיה להם שעת היתר בחוץ חייבים עליהם משום שוחט בחוץ חולין שלא היתה להם שעת
 היתר בפנים אינו דין שיהו חייבים עליהם משום השוחט בפנים תלמוד לומר קרבן על הקרבן הוא
 חייב ואינו חייב על החולין: (ו) אי קרבן יכול יהיו חייבים על הקדש בדק הבית תלמוד לומר ואל פתח
 אהל מועד לא הביאו יצא הקדש בדק הבית שאינו בא אל פתח אהל מועד: (ז) אוציא הקדש??????
⁵⁰¹ ע"י מדרש תנחומא אחרי מות פרק יב

משהוקם המשכן נאסרו הבמות ועבודה בכהנים אמר הקב"ה מי שהוא מקריב שור חוץ מאהל
 מועד כמכה איש כאלו נפש שוחט שנאמר דם יחשב לאיש ההוא דם שפך וכל מי שהוא שוחט במשכן
 יכבדני שנאמר (תהלים נ) זובח תודה יכבדנני ומה שכר אני פורע לו כשאביא הישועה לישראל הוא
⁵⁰² ע"י תלמוד בבלי מסכת זבחים דף קז ע"א

ושב הוי"ן דאיכא המעלה והמעלה קשיא והדתנן הזורק מקצת דמים בחוץ חייב מנלן נפקא ליה
 מדתניא דם יחשב לרבות הזורק דברי רבי ישמעאל ר"ע אומר או זבח לרבות את הזורק ורבי ישמעאל
 האי או זבח מאי עביד ליה לחלק ור' עקיבא לחלק מנא ליה נפקא ליה מלא יביאנו ורבי ישמעאל
⁵⁰³ ע"י מדרש רבה ויקרא פרשה כב פסקה ח

(ח) רבי פנחס בשם רבי לוי אמר משל לבן מלך שגס לבו עליו והיה למד לאכול בשר נבילות
 וטריפות אמר המלך זה יהיה תדיר על שולחני ומעצמו הוא נדור (גדור) כך לפי שהיו ישראל להוטים
 אחר עבודת כוכבים במצרים והיו מביאים קרבניהם לשעירים דכתיב (ויקרא טז) ולא יזבחו עוד את
 זבחייהם לשעירים ואין שעירים אלו אלא שדים שנאמר (דברים לב) ויזבחו לשדים ואין שדים אלו אלא
 שעירים שנא' (ישעיה יג) ושעירים ירקדו שם והיו מקריבין קרבניהם באיסור במה ופורעניות באות
 עליהם אמר הקב"ה יהיו מקריבין לפני בכל עת קרבנותיהן באהל מועד והן נפרשים מעבודת כוכבים
 והם ניצולים הה"ד איש איש מבית ישראל וגו':

חבירו שניהם חייבין⁵⁰⁴:

(ט) ונכרת - זרעו נכרתו וימיו נכרתין^{קס"ח}:

(י) כל דם - לפי שנאמר בנפש יכפר יכול לא יהא חייב אלא על דם המוקדשים תלמוד לומר כל דם⁵⁰⁵:

ונתתי פני - פנאי שליס פונה אני מכל עסקי ועוסק בו⁵⁰⁶:

(יא) כי נפש הבשר - של כל בריה בדם היא תלויה ולפיכך נתתיו על המזבח לכפר על נפש האדם תבוא נפש ותכפר על הנפש⁵⁰⁷:

(יב) כל נפש מכם - להזהיר גדולים על הקטנים⁵⁰⁸:

(יג) אשר יצוד - אין לי אלא ציד אווזין ותרנגולין מנין תלמוד לומר ציד מכל מקום אם כן למה נאמר אשר יצוד שלא יאכל בשר אלא בהזמנה הזאת⁵⁰⁹:

אשר יאכל - פרטצ לטמאים⁵¹⁰:

(יד) דמו בנפשו הוא - דמו הוא לו במקום הנפשק שהנפש תלויה בו^{קס"ט}:

כי נפש כל בשר דמו הוא - הנפשו היא הדם דם ובשר לשון זכר נפש לשון נקבה^{ק"ב}:

(טו) אשר תאכל נבלה וטרפה - בנבלת עוף טהור דבר הכתובש שאין לה טומאה אלא בשעה שנבלעת בבית הבליעה ולמדך כאן שמטמאה באכילתה ואינה מטמאה במגע וטרפה האמורה כאן לא נכתבה אלא לדרוש⁵¹¹ וכן שנינו יכול תהא נבלת עוף טמא מטמאה בבית הבליעה תלמוד לומר טרפה

⁵⁰⁴ עי' תלמוד בבלי מסכת זבחים דף קט ע"א

מן העולה ומן האימורין בחוץ חייב: גמרא תנו רבנן אשר יעלה עולה או זבח אין לי אלא עולה מנין לרבות אימורי אשם ואימורי חטאת ואימורי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים ת"ל זבח מנין לרבות הקומץ והלבונה והקטורת ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח והמנסך שלשת לוגין יין ושלשת לוגין מים ת"ל ואל פתח אהל מועד לא יביאנו כל הבא לפתח אהל מועד חייבין עליו בחוץ ואין לי אלא קדשים כשרים מנין לרבות פסולין כגון הלך והיוצא והטמא ושנשחט חוץ לזמנו וחוץ למקומו ושקבלו פסולין וזרקו את דמו והניתנין למטה שנתנן למעלה והניתנין למטה שנתנן לחוץ שנתנן בפנים והניתנין בפנים שנתנן בחוץ ופסח וחטאת שנתנן שלא לשמן מנין ת"ל לא יביאנו לעשות כל המתקבל בפתח אהל מועד חייבין עליו בחוץ: המעלה כזית מן העולה כו' ????

⁵⁰⁵ עי' ספרא פרשת אחרי מות פרשת ז

(ג) אשר יאכל כל דם מה תלמוד לומר לפי שנאמר כי נפש הבשר בדם שיכול אין לי חייבים אלא דם הנפש במוקדשים מנין על דם הנפש בחולין ועל דם התמצית בחולין ועל דם התמצית במוקדשים תלמוד לומר אשר יאכל כל דם דברי רבי יהודה. וחכמים אומרים על כולם אינן חייבים אלא על דם הנפש בלבד:

⁵⁰⁶ עי' ספרא פרשת אחרי מות פרשת ז

(ד) ונתתי פני פונה אני מכל עסקי ועוסק בה. בנפש ולא בציבור. האוכלת ולא המאכלת. האוכלת [את הדם אין הדם והחלב מצטרפים זה עם זה והכרתי אותה] מקרב עמה ועמה שלום:

⁵⁰⁷ עי' ספרא פרשת אחרי מות פרשת ז

ום: (ה) כי נפש הבשר בדם הוא להגיד מה גרם. ואני נתתיו ואם נתנם במתנה אחת כיפר. לכם ולא לאחרים. על המזבח כל מקום שיתן על המזבח יכפר. על המזבח (לכפר על נפשותיכם) ולא על קרקעו של מזבח. כי הדם הוא בנפש יכפר הא אם נתן מדם התמצית לא עשה כלום: (ו) על כ

⁵⁰⁸ עי' ספרא פרשת אחרי מות פרק יא

גרם. ואומר לבני ישראל דם כל בשר לא תאכלו להזהיר גדולים על הקטנים. יכול יהו נכרתים על ידיהם תלמוד לומר כל אוכליו יכרת. הא אין נכרתים לא על ידי גדולים ולא על ידי קטנים:

⁵⁰⁹ עי' ספרא פרשת אחרי מות פרק יא

(א) ישראל אלו ישראל. גר אלו גרים. הגר לרבות נשי הגרים. בתוכם לרבות נשים ועבדים. אם כן למה נאמר איש איש לרבות לפי שנאמר אשר יצוד אין לי אלא הצד לקח ירש נתן לו במתנה מנין ת"ל איש איש: אין לי אלא צד. נצוד כגון אווזים ותרנגולים מנין תלמוד לומר ציד מכל מקום. אם כן למה נאמר אשר יצוד רבי אומר לימדך תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר אלא בהזמנה: (ג) עוף יכול אף

עוף

⁵¹⁰ ספרא פרשת אחרי מות פרק יא

(ג) עוף יכול אף עוף טמא במשמע תלמוד לומר מה חיה מה חיה שהיא מטמא בגדים אף עוף שהוא טמא בגדים יצא עוף טמא שאינו מטמא בגדים. אי מה חיה שאינה באם על הבנים אף העוף שאינו באם על הבנים יצא עוף טהור שהוא באם על הבן תלמוד לומר אשר יאכל יצא עוף טמא שאינו נאכל:

⁵¹¹ עי' תלמוד בבלי מסכת חולין דף ק ע"ב

אלא שנכתב במקומו: גמרא וסבר ר' יהודה איסור חל על איסור והתניא ר' יהודה אומר יכול תהא

מי שיש במינוא טרפה יצא עוף טמא שאין במינו טרפה⁵¹²:
 (ז) ונשא עונו - אם יאכל קדש או יכנס למקדש חייב על טומאה זו ככל שאר טומאות⁵¹³:
 ובשרו לא ירחץ ונשא עונו - על רחיצת גופו ענוש כרת ועל כבוס בגדים במלקות⁵¹⁴:

פרק יח
 (ב) אני ה' אלהיכם - אני הוא שאמרתי בסיני (שמות כ ב) אנכי ה' אלהיך וקבלתם עליכם מלכותי מעתה קבלו גזרותי רבי אומר גלוי וידוע לפניו שסופן לנתק בעריות בימי עזרא לפיכך בא עליהם בגזירה⁵¹⁵ אני ה' אלהיכם דעו מי גוזר עליכם דיין להפרע ונאמן לשלם שכר⁵¹⁶:
 (ג) כמעשה ארץ מצרים - מגיד שמעשיהם של מצריים ושל כנעניים מקולקלים מכל האומות ואותו מקום שישבו בוה ישראל מקולקל מן הכל⁵¹⁷:

נבלת עוף טמא מטמא בגדים בבית הבליעה תלמוד לומר נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה מי שאיסורו משום בל תאכל נבלה יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל נבלה אלא משום בל תאכל⁵¹²
 עי' ספרא פרשת אחרי מות פרק יב

(ז) יכול אף נבלת עוף הטמא תהא מטמא בגדים בבית הבליעה ת"ל אשר תאכל נבלה וטריפה את שאיסורו משום בל תאכל נבילה שיש לה טריפה יצא עוף טמא שאין לו טריפה: (ח) אשר תאכל⁵¹³
 עי' ספרא פרשת אחרי מות פרק יב

עים: (יד) מנין שאינו מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו. הזהיר וענוש על ידי טומאה וחייב קרבן על ידי טומאה. מה קרבן שחייב להלן על ידי טומאה בטומאת מקדש וקדשיו אף עונש ואזהרה האמורים כאן על ידי טומאה בטומאת מקדש וקדשיו: (טו) אחרים אומרים ונשא עונו ונשא עונו לגזירה שוה מה נשיאות עון אמור להלן בכרת אף כאן בכרת:
 עי' ספרא פרשת אחרי מות פרק יב⁵¹⁴

חרש: (יג) נמצאת אתה אומר היה אוכל בנבלת עוף טהור וידו אחת על גבי התנור וידו אחת על גבי חבירו שניהם טהורים. ואם לא יכבס ונשא עונו יכול על כיבוס בגדים יהיה ענוש כרת תלמוד לומר ובשרו לא ירחץ ונשא עונו הא כיצד על רחיצת גופו ענוש כרת ועל כיבוס בגדים בארבעים: (יד)
 עי' ספרא פרשת אחרי מות פרק יג⁵¹⁵

ס: (ב) וידבר ה' אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלהיכם. רשב"י אומר הוא שנאמר להלן אנכי ה' אלהיך וגו'. אני ה' שקבלתם מלכותי עליכם במצרים אמרו לו הין והין קבלתם מלכותי קבלו גזרותי לא יהיה לך אלהים אחרים על פני הוא שנאמר כאן אני ה' אלהיכם אני הוא שקבלתם מלכותי בסיני אמרו לו הין והין קבלתם מלכותי קבלו גזרותי כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו. ר' ישמעאל אומר חמורות העריות שהוא פותח בהם ביו"ד ה"א וחותרם בהם ביו"ד ה"א. שבתחלת הענין הוא אומר איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה אני ה'. ובסוף הענין הוא אומר ושמרתם את משמרתי לבלתי עשות מחקות וגו' אני ה' אלהיכם. הא חמורות העריות שהוא פותח בהן ביו"ד ה"א וחותרם בהן ביו"ד ה"א: (ג) רבי אומר גלוי היה לפני מי שאמר והיה העולם שסופן לינתק בעריות לכך בא עליהן בגזרה אני ה' אלהיכם דעו מי הגוזר עליכם. וכן מצינו שניתקו בעריות שנאמר וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו וגו'. וכן מלאכי אומר להם וזאת שנית תעשו כסות דמעה את מזבח ה' בכי ואנקה. אמר להם אין זו תחלה לכם כבר בכיתם בימי משה. אמרו לו ולא אחד עשה ושאר רוח לו לא מי שברא את ישראל הוא ברא את האומות. אמר להם ומה האחד מבקש זרע אלהים. ענו כלם ואמרו יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ער ועונה מאהלי יעקב לא יהיה לו לא ער בחכמים ולא עונה בתלמידים. ועם היה כהן ומגיש מנחה לה'. וכן הוא אומר ומבני יודע בן אלישיב הכהן הגדול חתן לסנבלט החרני:
 עי' ספרא פרשת אחרי מות פרשת ח⁵¹⁶

(א) וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלהיכם. אני ה' שאמרתי והיה העולם (אני דיין) אני מלא רחמים. אני דיין להיפרע ונאמן לשלם שכר: (ב) אני הוא שפרעתי מדור המבול ומאנשי סדום ומן המצרים ועתיד ליפרע מכם אם תעשו כמעשיהם: (ג) מנין שלא היה אומה⁵¹⁷

העולם (אני דיין) אני מלא רחמים. אני דיין להיפרע ונאמן לשלם שכר: (ב) אני הוא שפרעתי מדור ס: (ג) מנין שלא היה אומה באומות שהתעיבו מעשיהם יותר מן המצריים תלמוד לומר כמעשה ארץ מצרים לא תעשו. מנין לדור אחרון שהתעיבו מעשיהם יותר מכולם תלמוד לומר כמעשה ארץ מצרים לא תעשו. מנין למקום שישבו בו ישראל שהתעיבו מעשיהם יותר מכולם תלמוד לומר אשר ישבתם בה לא תעשו. ומנין שישבתם של ישראל גרמה להם לכל המעשים הללו תלמוד לומר אשר ישבתם בה לא תעשו: (ד) ומנין שלא היתה אומה באומות שהתעיבו מעשיהם יותר מן הכנענים תלמוד לומר וכמעשה ארץ כנען לא תעשו. ומנין לדור אחרון שהתעיבו מעשיהם יותר מכולם ת"ל וכמעשה ארץ

אשר אני מביא אתכם שמה - מגיד שאותן עממין שכבשו ישראלו מקולקלים יותר מכולם⁵¹⁸:
 ובחקתייהם לא תלכו - מה הניח הכתוב שלא אמר אלא אלו נמוסות שלהן דברים החקוקין להם
 כגון טרטיאותח ואצטדיאות רבי מאיר אומר אלו דרכי האמורי שמנו חכמים⁵¹⁹:
 (ד) את משפטי תעשו - אלו דברים האמורים בתורהט במשפט שאלו לא נאמרו היו כדאי לאמרן⁵²⁰:
 ואת חקתי תשמרו - דברים שהם גזירת המלך שיצר הרע משיב עליהם למה לנו לשומרן ואומות
 העולם משיבין עליהם כגון אכילת חזיר ולבישת שעטנז וטהרת מי חטאת לכך נאמר אני ה' גזרתי
 עליכם אי אתם רשאים להפטר⁵²¹:
 ללכת בהם - אל תפטר מתוכםי שלא תאמר למדתי חכמת ישראל אלך ואלמד חכמת האומות⁵²²:
 (ה) ושמרתם את חקתי וגו' - לרבות שאר דקדוקי הפרשהכ שלא פרט הכתוב בהם⁵²³ דבר אחר
 ליתן שמירה ועשייה לחוקים ושמירה ועשייה למשפטיםל לפי שלא נתן אלא עשייה למשפטים
 ושמירה לחוקים^{קפ"ב}:
 וחי בהם - לעולם הבא שאם תאמר בעולם הזה והלא סופו הוא מת⁵²⁴:
 אני ה' - נאמן לשלם שכר⁵²⁵:
 (ו) לא תקרבו - להזהיר הנקבה כזכר לכך נאמר לשון רבים⁵²⁶:

כנען לא תעשו. ומנין למקום שבאו בו ישראל וכבשו שהתעיבו מעשיהם יותר מכולם תלמוד לומר
 אשר אני מביא אתכם שמה. ומנין שביאתם של ישראל גרמה להם לכל המעשים הללו תלמוד לומר
 אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו: (ה)
⁵¹⁸ עי' הערה הקודמת.?

⁵¹⁹ עי' ספרא פרשת אחרי מות פרשת ח
 (ח) אי כמעשה ארץ מצרים וכמעשה ארץ כנען לא תעשו יכול לא יבנו בניינים ולא יטעו נטיעות
 כמותם תלמוד לומר ובחוקותיהם לא תלכו לא אמרתי אלא בחוקים החקוקים להם ולאבותיהם
 ולאבות אבותיהם. ומה היו עושים האיש נושא לאיש והאשה לאשה האיש נושא אשה ובתה והאשה
 ניסת לשנים לכך אמר ובחוקותיהם לא תלכו: עי' ספרא פרשת אחרי מות פרק יג
 (ח) ובחוקותיהם לא תלכו. וכי מה הניח הכתוב שלא אמרו. והלא כבר נאמר לא ימצא בך מעביר
 בנו ובתו באש וגו' וחובר חבר וגו' ומה תלמוד לומר ובחוקותיהם לא תלכו שלא תלכו בנימוסות שלהן
 בדברים החקוקין להם כגון תיטריות וקרסאות והאסטרויות. רבי מאיר אומר אלו דרכי האמורי שמנו
 חכמים. רבי יהודה בן בתירא אומר שלא תנחור ושלא תגדל ציצית ושלא תספור קומי שפה. ושמא
 תאמר להם חוקים ולנו אין חוקים תלמוד לומר את משפטי תעשו ואת חוקותי תשמרו ללכת בהם אני
 ה' אלהיכם. עדיין יש תקוה ליצר הרע להרהר ולומר שלהם נאים משלנו תלמוד לומר ושמרתם
 ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם: (ט)
⁵²⁰ עי' ספרא פרשת אחרי מות פרק יג

(ט) את משפטי תעשו אלה הדברים הכתובים בתורה שאילו לא נכתבו בדין היה לכתבן כגון
 הגזלות והעריות וע"א וקללת השם ושפיכות דמים שאילו לא נכתבו בדין היה לכתבן.
⁵²¹ עי' שם: ואלו שיצר הרע משיב עליהם ואומות העולם עו"ג משיבין עליהם כגון אכילת חזיר
 ולבישת כלאים וחליצת יבמה וטהרת המצורע ושעיר המשתלח שיצר הרע משיב עליהן ואומות
 העולם עו"ג משיבין עליהם תלמוד לומר אני ה' חקקתים אין את רשאי להשיב עליהם: (י)
⁵²² עי' ספרא פרשת אחרי מות פרק יג

(י) ללכת בהם עשם עיקר ואל תעשם טפלה. ללכת בהם שלא יהא משאך ומתנך אלא בהם שלא
 תערב בהם דברים אחרים בעולם. שלא תאמר למדתי חכמת ישראל אלמוד חכמת אומות העולם
 תלמוד לומר ללכת בהם אינך ראשי ליפטר מתוכן וכן הוא אומר יהיו לך לבדך וגו' בהתהלךך תנחה
 אותם בעולה הזה בשכבך תשמור עלטיך בשעת מיתה והקיצות היא תשיחך לעולם הבא. וכן הוא
 אומר הקיצו ורננו שוכני עפר וגו' ושמא תאמר אבד סברי ואבד סכויי תלמוד לומר אני ה' אני סברך
 ואני סכוייך ועלי בטחונך. וכן הוא אומר ועד זקנה אני הוא וגו'. ואומר כה אמר ה' מלך ישראל וגואלו
 ה' צבאות וגו'. ואומר אני ה' אני ראשון אף אני אחרון. ואומר אני ה' ראשון ואת אחרונים אני הוא:

(יא)
⁵²³ עי' ספרא פרשת אחרי מות פרק יג
 הוא: (יא) ושמרתם את חקתי ואת משפטי שאין לי אלא מה שפרט הכתוב שאר דקדוקי הפרשה
 מנין תלמוד לומר ושמרתם את חקתי ואת משפטי: (יב) א
⁵²⁴ עי' ספרא פרשת אחרי מות פרשת ח

. וחי בהם לעה"ב. וא"ת בעה"ז והלא סופו מת הוא הא מה אני מקיים וחי בהם לעה"ב. אני ה'
 נאמן לשלם שכר:
⁵²⁵ עי' הערה הקודמת.

אני ה' - נאמנן לשלם שכר^{קעב}:
 (ז) ערות אביך - זו אשת אביך או אינו אלא כמשמעו נאמר כאן ערות אביך ונאמר להלן (ויקרא כ
 יא) ערות אביו גלה מה להלן אשת אביו אף כאן אשת אביו⁵²⁷:
 וערות אמך - להביא אמו שאינהע אשת אביו⁵²⁸:
 (ח) ערות אשת אביך - לרבות לאחר מיתה⁵²⁹:
 (ט) בת אביך - אף בת אנוסהפ במשמע⁵³⁰:
 מולדת בית או מולדת חוץ - בין שאומרים לו לאביך קיים את אמה ובין שאומרים לו לאביך הוצא
 את אמה כגון ממזרת או נתינה⁵³¹:
 (י) ערות בת בנך - בבתו מאנוסתו הכתוב מדברצ ובתו ובת בתו מאשתוק אנו למדין מערות אשה
 ובתה לא תגלה בין שהיא ממנו ובין שהיא מאיש אחר⁵³²:
 ערות בת בנך - קל וחומר לבתךר אלא לפי שאין מזהירין מן הדין למדה מגזרה שוהש במסכת
 יבמות (ג א)⁵³³:
 (יא) ערות בת אשת אביך - לימד שאינו חייב על אחותו משפחה ונכרית לכך נאמר בת אשת אביך
 בראויה לקידושין⁵³⁴:
 (יד) ערות אחי אביך לא תגלה - ומה היא ערותו אל אשתות לא תקרב⁵³⁵:

⁵²⁶ עי' ספרא פרשת אחרי מות פרק יג
 (א) איש מה תלמוד לומר איש איש להביא את העכו"ם שיהיו מוזהרים על העריות כישראל. לא
 תקרבו מה תלמוד לומר לפי שנאמר איש (איש) שיכול אין לי אלא איש שהוא מוזהר על ידי אשה
 אשה מוזהרת על ידי איש מנין תלמוד לא תקרבו הרי כאן שנים:

⁵²⁷ עי' ספרא פרשת קדושים פרק י
 ולהלן נאמר דמיהם בם שנאמר כאן בסקילה. עונש שמענו אזהרה לא שמענו ת"ל ערות אביך
 וערות אמך לא תגלה ערות אביך זו אשת אביך אתה אומר זו אשת אביך או ערות אביך כשמועו הרי
 אתה דן נאמר כאן ערות אביך ונאמר להלן ערות אביו גילה מה ערות אביו שנאמר להלן באשת אביך
 הכתוב מדבר אף ערות אביך שנאמר כאן באשת אביך הכתוב מדבר. ומשמע בין אשת אביו שהיא אמו
 בין אשת אביו שאינה אמו אמו שאינה אשת אביו מנין ת"ל ערות אמך לא תגלה. אין לי אלא אזהרות
 שעשה אמו שאינה אשת אביו כאמו שהיא אשת אביו. בעונשין מנין. הרי אתה דן נאמר כאן ערות
⁵²⁸ עי' הערה הקודמת.
⁵²⁹ עי' הערה הקודמת.

⁵³⁰ עי' ספרי פרשת תצא פיסקא לו
 יב. נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו ר' יהודה אוסר באנוסת אביו ובמפותת בני לכך נאמ' לא
 יקח איש את אשת אביו: ???????????????

⁵³¹ עי' ספרא פרשת קדושים פרק יא
 (יג) אי אחותך אפילו שפחה אפילו נכרית ת"ל בת אשת אביך אי בת אשת אביך אפילו מאיש אחר
 ת"ל מולדת אביך וא"כ למה נאמר מולדת בית או מולדת חוץ בין שאומרים לו לקיים בין שאומרים לו
 הועי' תלמוד בבלי מסכת יבמות דף כג ע"א
 אהובה בנישואיה שנואה בנישואיה ואמר רחמנא כי תהיין ואימא פרט לחייבי כריתות אמר
 רבא אמר קרא ערות אחותך בת אביך או בת אמך מולדת בית או מולדת חוץ בין שאומרים לו לאביך
 קיים בין שאומרים לו לאביך הוצא ואמר רחמנא אחותך היא אימא בין שאומר לו אביך קיים בין
⁵³² עי' תלמוד בבלי מסכת יבמות דף צז ע"א

דאסור דרך שכיבה שרי אמר ליה ליקוחין כתיבי בתורה סתם הראוי לקיחה קיחה הראוי לשכיבה
 שכיבה רבא אמר אנס אשה מותר לישא בתה מהכא כתיב ערות בת בנך או בת בתך לא תגלה הא בת
 בנה דידה ובת בתה דידה גלי וכתוב ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה לא תקח הא
 כיצד כאן באונסין כאן בנשואין איפוך אנא עריות שאר כתיב בהו בנשואין איכא שאר באונסין ליכא
 שאר: רבי יהודה אוסר באנוסת אביו וכו': אמר רב גידל אמר רב מאי טעמא דרבי יהודה דכתיב לא
⁵³³

⁵³⁴ עי' תלמוד בבלי מסכת יבמות דף כג ע"א
 קיים בין שאומרים לו לאביך הוצא ואמר רחמנא אחותך היא אימא בין שאומר לו אביך קיים בין
 שאומר לו אביך הוצא ואמר רחמנא אחותך היא לרבות אחותו משפחה ועובדת כוכבים אמר קרא בת
 אשת אביך מי שיש לו אישות לאביך בה פרט לאחותו משפחה ועובדת כוכבים ומה ראית מסתברא
⁵³⁵ עי' ספרא פרשת קדושים פרק יב

כי שאר אמך היא: (ו) ואיש להוציא את הקטן. אשר ישכב את דודתו באשת אחי אביו הכתוב מדבר
 או (אינו מדבר אלא) באשת אחי אמו תלמוד לומר ערות אחי אביך לא תגלה אל אשתו לא תקרב וגו'

(טו) אשת בנך היא - לא אמרתי אלא בשיש לבנך אישות בהא פרט לאנוסה ושפחה ונכרית⁵³⁶:
 (זז) ערות אשה ובתה - לא אסר הכתוב אלא ע"י נשואי הראשונה לכך נאמר לא תקח לשון קיחה
 וכן לענין העונש אשר יקח את אשה ואת אמה (ויקרא כ יד) לשון קיחה אבל אנס אשה מותרב לישא
 בתה⁵³⁷:
 שארה הנה - קרובות (הן) זו לזו: קעג
 זמה - עצה כתרגמוג עצת חטאין שיצרך יועצך לחטוא⁵³⁸:
 (יח) אל אחתה - שתיהוד כאחת⁵³⁹:
 לצרר - לשון צרה לעשות את זו צרה לזו קע"ד:
 בחייה - למדך שאם גרשה לא ישא את אחותהה כל זמן שהיא בחיים⁵⁴⁰:
 (כא) למלך - עבודה זרה היא ששמה מולך וזו היא עבודתה שמוסר בנו לכומרים ועושין שתי
 מדורות גדולות ומעבירין את הבן ברגליו בין שתי מדורות האש⁵⁴¹:
 לא תתן - זו היא מסירתו לכומרים⁵⁴²:

נאמר כאן דדתך ונאמר להלן דדתך מה להלן באשת אחי אביו הכתוב מדבר אף דדתך שנאמר כאן
 באשת אחי אביו הכתוב מדבר. או (אינו מדבר אלא) באשת אחי אביו מאמו והדין נותן הואיל ואסר
 אחות אמו ואחות אביו ואסר אשת אחי אביו מה אחות אמו ואחות אביו בין מן האב בין מן האם אף
 אשת אחי אביו בין מן האב בין מן האם. ועוד ק"ו ומה אם במקום שהתיר מכלל אשת אחיו מאביו
 אסר מכלל אשת אחיו מאמו מקום שלא התיר מכלל אשת אחי אביו מאביו דין הוא שלא נתיר מכלל
 אשת אחי אביו מאמו תלמוד לומר דודו נאמר כאן דודו ונאמר להלן דודו מה דודו שנאמר להלן
 במשפחת אביו הכתוב מדבר אף דודו שנאמר כאן במשפחת אביו הכתוב מדבר: (ז) חטאם
 ישאו????????

⁵³⁶ ע"י ספרא פרשת קדושים פרק י (י) אי כלתך אפי' שפחה אפי' נכרית ת"ל אשת בנך היא לא אמרתי
 אלא באשה שיש לה אישות עם בנך יצאו השפחה והנכרית שאין לה אישות עם בנך:
⁵³⁷ ע"י תלמוד בבלי מסכת יבמות דף צז ע"א

שכיבה רבא אמר אנס אשה מותר לישא בתה מהכא כתיב ערות בת בנך או בת בתך לא תגלה הא
 בת בנה דידה ובת בתה דידה גלי וכתוב ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה לא תקח
 הא כיצד כאן באונסין כאן בנשואין איפוך אנא עריות שאר כתיב בהו בנשואין איכא שאר באונסין
 ליכא שאר: רבי יהודה אוסר באנוסת אביו וכו': אמר רב גידל אמר רב מאי טעמא דרבי יהודה דכתיב
 לא

⁵³⁸ ע"י תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף יז ע"ב
 ליה רבנן לרבא מאי מזימה אילימא תורה דכתיב בה זימה ומתרגמינן עצת חטאין וכתוב הפליא
 עצה הגדיל תושיה אי הכי זימה מבעי ליה הכי קאמר מדבר זימה תשמור עליך תורה תנצרכה תנו רבנן
⁵³⁹ ע"י תלמוד בבלי מסכת קידושין דף נ ע"ב

וקיבלה אחת מהן ע"י כולן ואמרו חכמים אין אחיות מקודשות: גמרא מנהגי מילי אמר רמי בר חמא
 דאמר קרא אשה אל אחותה לא תקח לצרור התורה אמרה בשעה שנעשו צרות זו לזו לא יהא לו
 ליקוחים אפי' באחת מהם אמר ליה רבא אי הכי היינו דכתיב ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם אי
 קידושין לא תפסי בה כרת מי מחייב אלא אמר רבא קרא בזה אחר זה ומתניתין כדרבה דאמר רבה
 כלע"י ספרא פרשת קדושים פרק יב

ואשה אל אחותה לא תקח וגו' עליה למה נאמר לפי שהוא אומר יבמה יבא עליה שומע אני על
 אחת מכל העריות האמורות בתורה (ת"ל עליה) לכך נאמר כאן עליה ונאמר להלן עליה מה עליה
 שנאמר כאן ביבמה הכתוב מדבר. אין לי אלא אחות אשתו שאר כל העריות מנין. אמרת מה אחות
 אשתו ערוה שחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת אסורה להתיבם אף כל ערוה שחייבין על זדונה
 כרת ועל שגגתה חטאת אסורה להתיבם: (יא) אין לי אלא היא צרתה מנין תלמוד לומר לצרור. צרת
 כל העריות????????

⁵⁴⁰ ע"י תלמוד בבלי מסכת יבמות דף ח ע"ב
 הוא במקום מצוה אסירא שלא במקום מצוה שריא אמר ליה צרה תוכיח דבמקום מצוה אסירא
 ושלא במקום מצוה שריא אמר ליה עליך אמר קרא בחייה כל שבחייה האי בחייה מיבעי ליה למעוטי
 לאחר מיתה ההיא מואשה אל אחותה נפקא אי מואשה אל אחותה ה"א נתגרשה שריא ת"ל בחייה כל
⁵⁴¹ ע"י תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף סד ע"ב

אמר רבי ינאי אינו חייב עד שימסרנו למשרתי עבודה זרה שנאמר ומזרעך לא תתן להעביר
 למולך????????????????????
⁵⁴² ע"י ילקוט שמעוני ויקרא פרק יח רמז תקצז
 ומזרעך לא תתן להעביר למולך. תניא ר' חנניא בן אנטיגנוס אומר מפני מה תפסה תורה לשון מולך

להעביר למלך - זו (היא) העברת האש⁵⁴³:
 (כג) תבל הוא - לשון קדש וערוה וניאוף וכן ואפי על תבליתם (ישעיה י כה) דבר אחר תבל הוא
 לשון בלילה וערבוב זרע אדם וזרע בהמה^{קע"ה}:
 (כח) ולא תקיא הארץ אתכם - משל לבן מלך שהאכילוהו דבר מאוס שאין עומד במעיו אלא מקיאו
 כך ארץ ישראל אינה מקיימת עובדי עבירה ותרגומו ולא תרוקין לשון ריקון מריקה עצמה מהם⁵⁴⁴:
 (כט) הנפשות העשת - הזכר והנקבה במשמע⁵⁴⁵:
 (ל) ושמרתם את משמרת - להזהיר בית דין על כך⁵⁴⁶:
 ולא תטמאו בהם אני ה' אלהיכם - הא אם תטמאו אני אלהיכם ואתם נפסלים מאחרי ומה
 הנאה יש לי בכם ואתם מתחייבים כלייה לכך נאמר אני ה' אלהיכם⁵⁴⁷:

רש"י פרשת קדושים

פרק יט

(ב) דבר אל כל עדת בני ישראל - מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהלא מפני שרוב גופי תורה תלוין
 בה⁵⁴⁸:
 קדשים תהיו - הווי פרושים מן העריותב ומן העבירה⁵⁴⁹ שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה
 מוצא קדושה⁵⁵⁰ אשה זונה וחללה וגו' אני ה' מקדשכם (ויקרא כא ז - ח) ולא יחלל זרעו אני ה' מקדשו
 (ויקרא כא טו) קדושים יהיו אשה זונה וחללה וגו' (ויקרא כא ו - ז):
 (ג) איש אמו ואביו תיראו - כל אחד מכם תיראו אביו ואמו זהו פשוטו ומדרשו אין לי אלא איש

כל שהמליכו עליהם אפילו צרור אפילו קיסם. אמר ר' ינאי אינו חייב עד שימסרנו לכהנים שנאמר
 ומזרעך לא תתן להעביר. תניא נמי הכי ומזרעך לא תתן להעביר יכול העביר ולא מסר יהא חייב

⁵⁴³ עי' תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף סד ע"ב
 תניא נמי הכי יכול העביר ולא מסר יהא חייב תלמוד לומר לא תתן מסר למולך ולא העביר יכול יהא
 חייב תלמוד לומר להעביר מסר והעביר שלא למולך יכול יהא חייב תלמוד לומר למולך מסר והעביר
 ספרא פרשת קדושים פרשת ד

מסר יהא חייב תלמוד לומר אשר יתן מזרעו. יכול אפילו מסר ולא העביר יהיה חייב תלמוד לומר
 ומזרעך לא תתן להעביר למולך. יכול אפילו מסר להעביר למולך שלא באש יהיה חייב ת"ל לא ימצא
 בך מעביר בנו ובתו באש (וקוסם קסמים) העברה העברה לגזירה שוה מה העברה האמורה כאן
 למולך?????

⁵⁴⁴ עי' ספרא פרשת קדושים פרק יב

(יד) ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה וגו' ארץ ישראל אינה כשאר כל הארץ אינה מקיימת
 בעלי עובדי עבירות משלו משל למה הדבר דומה לבן מלכים שהאכילוהו דבר שאינו עומד במעיו הוא
 מקיאו כך ארץ ישראל אינה מקיימת עובדי עבירות לכך נאמר ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה
 כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם:

⁵⁴⁵ עי' ילקוט שמעוני ויקרא פרק יח רמז תקצט

ממקצתם] ונכרתו הנפשות העושות מה תלמוד לומר, לפי שנאמר איש יכול אין לי אלא איש
 שענוש כרת על ידי אשה. אשה ענושה כרת על ידי האיש מנין. תלמוד לומר הנפשות הרי כאן שנים.
 העושות

⁵⁴⁶ (ספרא פרשת אחרי מות פרק יג כב)

⁵⁴⁷ עי' שם: ולא תטמאו בהם ונטמתם במם אם מטמים אתם בהם נפסלים אתם מאחרי מה הנייה
 יש לי בכם ואתם מתחייבים לי כלייה לכך נאמר אני ה' אלהיכם:

⁵⁴⁸ עי' ספרא פרשת קדושים פרשת א

(א) וידבר ה' אל משה לאמר. דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו מלמד
 שהפרשה נאמר בהקהל ומפני מה נאמרה בהקהל מפני שרוב גופי תורה תלוים בה. - לא נוסף כלום
 כאן?

⁵⁴⁹ עי' ספרא פרשת קדושים פרשת א

ה. קדושים תהיו פרושים היו. ק

550

מדרש רבה ויקרא פרשה כד פסקה ו

(ו) א"ר יהודה בן פזי מפני מה נסמכה פרשת עריות לפרשת קדושים אלא ללמדך שכל מקום שאתה
 מוצא בו גדר ערוה אתה מוצא קדושה ואתיא כהדא דר' יהודה בן פזי דאמר כל מי שהוא גודר עצמו
 מן הערוה נקרא קדוש רבי יהושע בן לוי מייתי מן שונמית הה"ד (מלכים ב ד) ותאמר אל אישה הנה
 נא

אשה מנין כשהוא אומר תיראו הרי כאן שניםד אם כן למה נאמר איש שהאיש סיפק בידו לעשות אבל אשה רשותה אחרים עליה⁵⁵¹:
 אמו ואביו תיראו - כאן הקדים אם לאב לפי שגלוי לפניו שהבן ירא את אביו יותר מאמו ובכבוד הקדים אב לאם לפי שגלוי לפניו שהבן מכבד את אמו יותר מאביו מפני שמשדלתו בדברים⁵⁵²:
 ואת שבתתי תשמרו - סמך שמירת שבת למורא אב לומר אף על פי שהזהרתך על מורא אב אם יאמר לך חלל את השבת אל תשמע לו וכן בשאר כל המצות⁵⁵³:
 אני ה' אלהיכם - אתה ואביך חייבים בכבודיך לפיכך לא תשמע לו לבטל את דברי⁵⁵⁴ איזהו מורא לא ישב במקומו ולא ידבר במקומו ולא יסתור את דבריו ואיזהו כבוד מאכיל ומשקה מלביש ומנעיל מכניס ומוציא⁵⁵⁵:
 (ד) אל תפנו אל האילים - ל לעבדם אלילים לשון אל כלא הוא חשוב⁵⁵⁶:
 ואלהי מסכה - תחילתן אלילים הם ואם אתה פונה אחריהם סופך לעשותן אלהות⁵⁵⁷:
 לא תעשו לכם - לא תעשו לאחרים ולא אחרים לכנס ואם תאמר לא תעשו לעצמכם אבל אחרים עושין לכנס הרי כבר נאמר (שמות כ ג) לא יהיה לך לא שלך ולא של אחרים⁵⁵⁸:

⁵⁵¹ עי' ספרא פרשת קדושים פרשתא א

(ב) איש אין לי אלא איש אשה מנין תלמוד לומר תיראו הרי כאן שנים: (ג) אם כן למה נאמר איש אלא שהאיש ספוקו בידו והאשה אין ספוקה בידה מפני שיש רשות אחרים עליה:
⁵⁵² עי' מכילתא פרשת בחדש פרשה ח

פ. רבי אליעזר אומר גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאדם מכבד אמו יותר מאביו לפי שהיא משדלתו בדברים לפיכך הקדים אב לאם לכיבוד וגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאדם מתיירא מאביו יותר מאמו לפי שהוא מלמדו תורה לפיכך הקדים אב לאם במורא מקום שחסר השלים או כל הקודם במקרא קודם במעשה תלמוד לומר איש אמו ואביו תיראו מגיד ששניהם שקולין זה בזה:

⁵⁵³ עי' תלמוד בבלי מסכת יבמות דף ה ע"ב

לפני הדבור אלא איצטריך סלקא דעתך אמינא תיתי מכבוד אב ואם דתניא יכול יהא כבוד אב ואם דוחה שבת ת"ל איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו כולכם חייבין בכבודי מאי לאו דאמר ליה שחוט לי בשל לי וטעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמורו הא לאו הכי דחי לא

⁵⁵⁴ עי' ספרא פרשת קדושים פרשתא א

א. או איש אמו ואביו תיראו יכול אם אמר לו אביו ואמו לעבור על אחת מכל המצות האמורות בתורה ישמע להם תלמוד לומר ואת שבתותי תשמורו כולכם חייבין בכבודי. עי' תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף לב ע"א

ה: תנו רבנן מנין שאם אמר לו אביו היטמא או שאמר לו אל תחזיר שלא ישמע לו שנאמר איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו אני ה' כולכם חייבין בכבודי טעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמרו

⁵⁵⁵ עי' ספרא פרשת קדושים פרשתא א

ביו: (ז) אי זו היא לא ישב במקומו ולא מדבר במקומו ולא סותר את דבריו. אי זהו כיבוד מאכיל ומשקה מלביש ומכסה מכניס ומוציא. אועי' תלמוד בבלי מסכת קידושין דף לא ע"ב
 אשי: תנו רבנן איזהו מורא ואיזהו כיבוד מורא לא עומד במקומו ולא יושב במקומו ולא סותר את דבריו ולא מכריעו כיבוד מאכיל ומשקה מלביש ומכסה מכניס ומוציא

⁵⁵⁶ עי' ספרא פרשת קדושים פרשתא א

בודי. אל תפנו אל האילים אל תפנה לעובדם. רבי יהודה אומר אל תפנה לראותם ודיי: (יא) אלילים זה אחד מעשרה שמות המגונים שנתגנה בהם עבודה זרה לשם מעשיה. אלילים על שם שהם חלולים. פסל על שם שהם נפסלים. מסכה על שם שהם ניסוכים. מצבה על שם שהם עומדים. עצבים על שם שנעשים פרקים פרקים. תרפים על שם שהם מרקיבים. גילולים על שם שהם מגועלים. שקוצים על שם שהם משוקצים. חמנים על שם שהם עומדים בחמה. אשרים על שם שהם מתאשרים מאחרים. אל תפנו אל האילים ואלהי מסכה תחילתם אלילים הם אם פונה את אחריהן את עושה אותן אלוהות:)

⁵⁵⁷ עי' הערה הקודמת.

⁵⁵⁸ עי' ספרא פרשת קדושים פרשתא א

לוהות: (יב) ואלהי מסכה לא תעשו יכול יעשו להם אחרים תלמוד לומר לא לכם. או לא לכם יכול הם יעשו לאחרים תלמוד לומר לא תעשו לא לכם. מיכן אמרו העושה ע"א לעצמו עובר משום שתי אזהרות משום לא תעשו ומשום לא לכם. רבי יוסי אומר משום שלש משום לא תעשו משום לא לכם ומשום לא יהיה לך:

(ה) וכי תזבחו וגו' - לא נאמרה פרשה זו אלא ללמד שלא תהא זביחתן אלא על מנת להאכל בתוך הזמן הזה שאם לקבוע להם זמן אכילה הרי כבר נאמר (ויקרא ז טז) ואם נדר או נדבה זבח קרבנו וגו'⁵⁵⁹:

לרצונכם תזבחו - תחלת זביחתו תהא על מנת נחת רוח שיהא לכם לרצון שאם תחשבו עליו מחשבת פסול לא ירצה עליכם לפני^{ק"י}:

לרצונכם - אפיימנ"ט [פיוס] זהו לפי פשוטו ורבותינו למדו (חולין יג א) מכאן למתעסק בקדשים פסול שצריך שיתכוין לשחוט⁵⁶⁰:

(ו) ביום זבחכם יאכל - כשתזבחוהו תשחטוהו על מנת לאכלו בזמן שקבעתי לכם כבר⁵⁶¹:

(ז) ואם האכל יאכל וגו' - אם אינו ענין לחוץ לזמנו שהרי כבר נאמר (ויקרא ז יח) ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו וגו' תנהו ענין לחוץ למקומופ יכול יהו חייבין כרת על אכילתו תלמוד לומר (שם) והנפש האוכלת ממנו עונה תשא ממנו ולא מחבירו יצא הנשחט במחשבת חוץ למקומו⁵⁶²:
פגול - מתועב כמו (ישעיה סה ד) ומרק פגולים כליהם^{ק"י}:

(ח) ואכליו עונו ישא - בנותר גמור הכתוב מדברק ואינו ענוש כרת על הנשחט חוץ למקומו שכבר מיעטו הכתוב וזהו בנותר גמור מדבר⁵⁶³ ובמסכת כריתות (ה א) למדוהור מגזירה שוה⁵⁶⁴:

(ט) לא תכלה פאת שדך - שיניח פאהש בסוף שדהו⁵⁶⁵:

⁵⁵⁹ עי' ספרא פרשת קדושים פרק א

(א) וכי תזבחו זבח שלמים לה' לרצונכם תזבחוהו ביום זבחכם יאכל וממחרת שאין תלמוד לומר אלא אם אינו ענין לאכילה תנהו ענין לזביחה אף תחילת זבחכם לא יהיה אלא על מנת לאכול לשני ימים:

⁵⁶⁰ עי' תלמוד בבלי מסכת מנחות דף קי ע"א

אתם זובחים אלא לרצונכם אתם זובחים שנאמר לרצונכם תזבחוהו דבר אחר לרצונכם תזבחוהו לרצונכם זבחו לדעתכם זבחו כדבעא מיניה שמואל מרב הונא מנין למתעסק בקדשים שהוא פסול שנאמר ושחט את בן הבקר שתהא שחיטה לשם בן בקר אמר לו זו בידינו הוא לעכב מנין ת"ל לרצונכם תזבחוהו לדעתכם זבחו:

⁵⁶¹ עי' הערה 559

⁵⁶² עי' ספרא פרשת צו פרק יג

(א) יכול אין מחשבה פוסלת אלא בחוץ לזמנו חוץ למקומו מנין ודין הוא זמן פוסל ומחיצה פוסלת מה הזמן מחשבה פוסלת בו אף מחיצה תהא מחשבה פוסלת בה: (ב) הין אם פסלה מחשבה בזמן שהזמן נוהגת בבמה תפסול מחשבה במחיצה שאין מחשבה נוהגת בבמה ת"ל בפ' קדשים ואם האכל יאכל ביום השלישי פיגול הוא לא ירצה שאין ת"ל אלא אם אינו ענין לחוץ לזמנו תנהו ענין לחוץ למקומו. יכול יהו חייבין עליו כרת ת"ל בשלמים עונו ישא חוץ לזמנו בהכרת ואין חוץ למקומו בהכרת. יכול אף השוחט לעכו"ם ולטמאים יהיה בלא ירצה תלמוד לומר אותו אותו בלא ירצה ואין השוחט לעכו"ם ולטמאים בלא ירצה:

⁵⁶³ עי' תלמוד בבלי מסכת זבחים דף כח ע"ב

אם אינו ענין לחוץ לזמנו תנהו לענין חוץ למקומו ומיעט רחמנא גבי נותר ואוכליו עונו ישא למעוטי חוץ למקומו ואימא אוכליו עונו ישא זהו חוץ למקומו ולמעוטי נותר מכרת מסתברא נותר הוה ליה לאוקמי בכרת למגמר עון עון לחוץ לזמנו דדמי ליה בז"ב אדרבה חוץ למקומו הוה ליה לאוקמי בכרת

⁵⁶⁴ דמייתר מחייב חדא אכולהון מחייב חדא אם כן נכתוב קרא לחם כרמל וקלי אי נמי נכתוב קלי ולחם וכרמל אמאי כתב לקלי באמצע הכי קאמר לחם בקלי נחייב וכרמל נחייב בקלי א"ר ינאי לעולם אל תהי גזירה שוה קלה בעיניך שהרי פיגול אחד מגופי תורה ולא לימדו הכתוב אלא מגזירה שוה דאמר רבי יוחנן תני זבדא בר לוי נאמר להלן ואוכליו עונו ישא ונאמר כאן והנפש האוכלת ממנו עונה תשא מה להלן כרת אף כאן כרת א"ר סימאי לעולם אל תהי גזירה שוה קלה בעיניך שהרי נותר אחד מגופי תורה ולא לימדו הכתוב אלא מג"ש מאי היא יליף קדש קדש ואוכליו

⁵⁶⁵ עי' ספרא פרשת קדושים פרק א

פיאה: (ט) לא תכלה פאת שדך ואין פאת אלא מחמת הכילוי ואין פיאה אלא שיש לה שם ואין פיאה אלא בסוף. מיכן אמרו נתן בין בתחילה בין מאמצע הרי זו פיאה ובלבד שלא יפחות באחרונה אחד מששים:

(י) וכן היה ר"ש אומר בשביל ד' דברים אמרו לא יתן אדם פיאה אלא בסוף שדהו מפני גזל עניים מפני בטול עניים ומפני מראית העין ומשום שאמרה תורה לא תכלה פאת שדך. מפני גזל עניים כיצד שלא יראה אדם שעה פנויה ויאמר לקרובו העני בוא וטול לך פיאה. מפני ביטול עניים כיצד שלא יהיו

ולקט קצירך - שבלים הנושרים בשעת קצירה⁵⁶⁶ אחת או שתיים אבל שלשא אין לקט⁵⁶⁷:
 (ו) לא תעולל - לא תטול עוללות שבה והן ניכרות⁵⁶⁸ איזהו עוללות כל שאין לה לא כתף ולא
 נטף⁵⁶⁹:
 ופרט כרמך - גרגרי ענבים הנושרים בשעת קצירה^{קע"ח}:
 אני ה' אלהיכם - דיין להפרע ואיני גובה מכם אלאו נפשות שנאמר (משלי כב - כג) אל תגזל דל
 וגו' כי ה' יריב ריבם וגו'⁵⁷⁰:
 (יא) לא תגנובו - אזהרה לגנוב ממון אבל לא תגנובו (שמות כ יג) שבעשרת הדברות אזהרה לגנוב
 נפשות דבר הלמד מענינו דבר שחייבין עליו מיתת בית דין⁵⁷¹:
 ולא תכחשו - לפי שנאמר (ויקרא ה כב) וכחש בה משלם קרן וחומש למדנו עונש אזהרה מנין
 תלמוד לומר ולא תכחשו⁵⁷²:
 ולא תשקרו - לפי שנאמר (שם) ונשבע על שקר ישלם קרן וחומש למדנו עונש אזהרה מנין תלמוד

עניים יושבים ומשמרים כל היום ואומרים עכשיו הוא נותן פיהא אלא ילכו וילקטו בשדה אחר ויבואו
 בשעת הכילוי. מפני מראית העין כיצד שלא יהיו העוברים והשבים אומרים ראו היאך קצר איש פלוני
 את שדהו ולא הניח פיהא לעניים. ומשום שאמרה תורה לא תכלה פאת שדך:
 (יא) ??????????????????????

ע"י תוספתא מסכת פאה פרק ב⁵⁶⁶
 (טו) איזהו לקט זה הנושר בשעת הקציר ובשעת התלישה רבי יוסי אומר אין לקט אלא הנושר
 בשעת הקצירה בלבד שנאמר (ויקרא יט) ולקט קצירך לא תלקט:
⁵⁶⁷

משנה מסכת פאה פרק ו
 (ה) שני עמרים, שכחה, ושלשה אינן שכחה. שני צבורי זיתים וחרובין, שכחה, ושלשה אינן שכחה.
 שני הצני פשתן, שכחה, ושלשה אינן שכחה. שני גרגרים, פרט, ושלשה אינן פרט. שני שבלים, לקט,
 ושלשה אינן לקט. אלו כדברי בית הלל. ועל כלן בית שמאי אומרים, שלשה לעניים, וארבעה לבעל
 הבית:

ע"י ספרא פרשת קדושים פרק ג⁵⁶⁸
 (א) וכרמך לא תעולל מיכן אמרו כרם שכולו עוללות ר"א אומר לבעל הבית רבי עקיבא אומר
 לעניים. אר"א וכי תבצור לא תעולל ואם אין בציר מנין עוללות. אמר לו רבי עקיבא וכרמך לא תעולל
 אפילו כולו עוללות אם כן למה נאמר וכי תבצור לא תעולל שיכול הואיל והתיר הכתוב את העוללות
 לעניים יכול יבואו עניים ויטלו אותם בכל שעה שירצו לכך נאמר וכי תבצור לא תעולל אין לעניים
 בעוללות קודם לבציר: (???)
⁵⁶⁹

ע"י משנה מסכת פאה פרק ז
 (ד) איזוהי עוללת. כל שאין לה לא כתף ולא נטף. אם יש לה כתף או נטף, של בעל הבית, אם ספק,
 לעניים. עוללת שבארכבה, אם נקרצת עם האשכול, הרי היא של בעל הבית, ואם לאו, הרי היא של
 עניים. גרגר יחידי, רבי יהודה אומר, אשכול. וחכמים אומרים, עוללת:
⁵⁷⁰

(ז) אני ה' אלהיכם אני איני גובה מכם אלא נפשות שנאמר אל תגזול דל כי דל הוא ואל תדכא עני
 בשער. וכן הוא אומר כי ה' יריב ריבם וקבע את קובעיהם נפש:
 ע"י תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף פו ע"א⁵⁷¹

ימכרו ממכרת עבד ולא פליגי מר קא חשיב לאו דגניבה ומר קא חשיב לאו דמכירה תנו רבנן לא
 תגנובו בגונב נפשות הכתוב מדבר אתה אומר בגונב נפשות או אינו אלא בגונב ממון אמרת צא ולמד
 משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן דבר הלמד מעניינו במה הכתוב מדבר בנפשות אף כאן
 בנפשות תניא אידך לא תגנובו בגונב ממון הכתוב מדבר אתה אומר בגונב ממון או אינו אלא בגונב
 נפשות אמרת צא ולמד משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן דבר הלמד מעניינו במה הכתוב
 ע"י מכילתא פרשת משפטים מסכת נזיקין פרשה ה

לא תגנובו. לא תגנובו הרי זו אזהרה לגונב נפש. אתה אומר אזהרה לגונב נפש או אינו אלא אזהרה
 לגונב ממון כשהוא אומר ויקרא י"ט לא תגנובו ולא תכחשו וגו' הרי זו אזהרה לגונב ממון אמור הא
 מה ת"ל לא תגנובו הרי זו אזהרה לגונב נפש. או הרי זו אזהרה לגונב ממון והלא אזהרה לגונב נפש
 אמרת שלש מצות נאמרו בענין שתיים מפורשות ואחת סתומה נלמד סתומה ממפורשות מה מפורשות
 מצות שחייבין עליה מיתת בית דין אף סתומה מצוה שחייבין עליה מיתת בית דין הא אין עליך לומר
 כלשון אחרון אלא כלשון ראשון זו אזהרה לגונב נפש והלא אזהרה לגונב ממון:

ספרא קדושים ב ג) לא תכחשו מה ת"ל לפי שנאמר וכחש בה למדנו עונש. אזהרה מנין ת"ל ולא
 תכחשו:
⁵⁷²

לומר ולא תשקרו^{קעט}:
לא תגנבו ולא תכחשו ולא תשקרו ולא תשבעו - אם גנבת סופך לכחש סופך לשקר סופך להשבע
לשקר⁵⁷³:
(יב) ולא תשבעו בשמי - למה נאמר לפי שנאמר (שמות כ ז) לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא יכול
לא יהא חייב אלא על שם המיוחד מנין לרבות כל הכנויין תלמוד לומר ולא תשבעו בשמי לשקר כל
שם שיש לי⁵⁷⁴:
(יג) לא תעשק - זה הכובש שר שכיר⁵⁷⁵:
לא תלין - לשון נקבה מוסבט על הפעולה⁹⁷:
עד בקר - בשכיר יום הכתוב מדבר שיציאתי מששקעה החמה לפיכך זמן גבוי שכרו כל הלילה
ובמקום אחר הוא אומר (דברים כד טו) ולא תבוא עליו השמש מדבר בשכיר לילה שהשלמת פעולתו
משיעלה עמוד השחר לפיכך זמן גבוי שכרו כל היום לפי שנתנה תורה זמן לבעל הבית עונה לבקש
מעות⁵⁷⁶:
(יד) לא תקלל חרש - אין לי אלא חרש מנין לרבות כל אדם תלמוד לומר (שמות כב כז) בעמך לא
תארל אם כן למה נאמר חרש מה חרש מיוחד שהוא בחיים אף כל שהוא בחיים יצא המתמ שאינו
בחיים⁵⁷⁷:
ולפני עור לא תתן מכשל - לפני הסומא בדבר לא תתן עצה שאינה הוגנת לונ אל תאמר מכור שדך
וקח לך חמור ואתה עוקף עליוס ונוטלה הימנו⁵⁷⁸:
ויראת מאלהיך - לפי שהדבר הזה אינו מסור לבריות לידע אם דעתו של זה לטובה או לרעה ויכול
להשטט ולומר לטובה נתכוונתי לפיכך נאמר בו ויראת מאלהיך המכיר מחשבותיך וכן כל דבר המסור
ללבו של אדם העושהו ואין שאר הבריות מכירות בו נאמר בו ויראת מאלהיך⁵⁷⁹:
(טו) לא תעשו עול במשפט - מלמד שהדיין המקלקל את הדין קרוי עול שנאוי ומשוקף חרם
ותועבה שהעול קרוי תועבה שנאמר (דברים כה טז) כי תועבת ה' וגו' כל עושה עולע והתועבה קרויה
שקף וחרם שנאמר (שם ז כו) ולא תביא תועבה אל ביתך והיית חרם כמוהו שקף תשקצנו וגו'⁵⁸⁰:
לא תשא פני דל - שלא תאמר עני הוא זה והעשיר חייב לפרנסו אזכנו בדין ונמצא מתפרנס

⁵⁷³ עי' ספרא פרשת קדושים פרשתא ב
מ"מ: (ה) לא תגנבו לא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו ולא תשבעו בשמי לשקר הא אם גנבת
סופך לכחש סופך לשקר סופך להישבע בשמי לשקר: (ו) לא
עי' ספרא פרשת קדושים פרשתא ב
⁵⁷⁴ ר: (ו) לא תשבעו בשמי לשקר מה ת"ל לפי שנאמר לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא שיכול אין לי
חייבים אלא על שם המיוחד בלבד מנין לרבות את כל הכינויים ת"ל בשמי כל שם שיש לי: (ז) וחל
עי' ספרא פרשת קדושים פרשתא ב
⁵⁷⁵ ר: (ט) לא תעשוק את רעך יכול אפילו אמר איש פלוני גבור הוא והוא אינו גבור איש פלוני חכם
והוא אינו חכם איש פלוני עשיר והוא אינו עשיר ת"ל לא תגזל מה הגזל מיוחד שהוא של ממון אף
עושק דבר של ממון ואיזה זה הכובש שר שכיר. לא
עי' ספרא פרשת קדושים פרשתא ב
⁵⁷⁶ (יב) לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר אין לי אלא שכיר יום שהוא גובה כל הלילה שכיר הלילה
שגובה כל היום מנין ת"ל ביומו תתן שכרו: (יג)
עי' ספרא פרשת קדושים פרשתא ב
⁵⁷⁷ (יג) לא תקלל חרש אין לי אלא חרש מנין לרבות כל אדם ת"ל ונשיא בעמך לא תאור. א"כ למה
נאמר חרש מה חרש מיוחד שהוא בחיים יצא המת שאינו בחיים: (י)
עי' ספרא פרשת קדושים פרשתא ב
⁵⁷⁸ (יד) ולפני עור לא תתן מכשול לפני סומא בדבר בא אמר לך בת איש פלוני מה היא לכהונה אל
תאמר לו כשירה והיא אינה אלא פסולה. היה נוטל ממך עצה אל תתן לו עצה שאינה הוגנת לו. אל
תאמר לו צא בהשכמה שיקפחוהו ליסטים. צא בצהרים בשביל שישתרב. אל תאמר לו מכור את שדך
וקח לך חמור ואת עוקף עליו ונוטלו ממנו. שמא תאמר עצה טובה אני נותן לו והרי הדבר מסור ללב
שנאמר ויראת מאלהיך אני ה':
עי' הערה הקודמת.
⁵⁷⁹

580

ספרא פרשת קדושים פרק ד
(א) לא תעשו עול במשפטי בדין. מלמד שהדיין המקלקל את הדין קרוי עול שנאוי משוקף חרם
ותועבה. וגורם לחמשה דברים מטמא את הארץ ומחלל את השם ומסלק את השכינה ומפיל את
ישראל בחרב ומגלה אותו מארצו: (ב)

בנקיות⁵⁸¹:

ולא תהדר פני גדול - שלא תאמר עשיר הוא זה בן גדולים הוא זה היאך אביישנו ואראה בבושתו עונש יש בדבר לכך נאמר ולא תהדר פני גדול⁵⁸²:

בצדק תשפט עמיתך - כמשמעו דבר אחר הוא דן את חברך לכך זכות⁵⁸³:

(טז) לא תלך רכיל - אני אומר על שם שכל משלחי מדנים ומספרי לשון הרע הולכים בבתי רעיהם לרגל מה יראו רע או מה ישמעו רע לספר בשוק נקראים הולכי רכיל⁵⁸⁴ הולכי רגילה אשפיימנט בלע"ז [ריגול] וראיה לדברי שלא מצינו רכילות שאין כתוב בלשון הליכה לא תלך רכיל הולכי רכיל נחשת וברזל (ירמיה ו כח) ושאר לשון הרע אין כתוב בו הליכה מלשני בסתר רעהו (תהלים קא ה) לשון רמיה (שם קכ ב) לשון מדברת גדולות (שם יב ד) לכך אני אומר שלשון רכיל לשון הולך ומרגל שהכ"ף נחלפת בגימ"ל שכל האותיות שמוצאיהם ממקום אחד מתחלפות זו בזו ב"ת בפ"א ובוי"ו גימ"ל בכ"ף וקו"ף נר"ן בלמ"ד ור"ש וז"ן בצד"י וכן (ש"ב יט כח) וירגל בעבדך רגל ותרמה לומר עלי רעה וכן (תהלים טו ג) לא רגל על לשונו וכן רוכל הסוחר ומרגל אחר כל סחורה וכל המוכר בשמים להתקטש בהם הנשים על שם שמחזר תמיד בעיירות נקרא רוכל לשון רוגל ותרגומו לא תיכול קורצין כמו (דניאל ג ח) ואכלו קרציהון די יהודיא אכל ביה קורצא בי מלכא (ברכות נח א) נראה בעיני שהיה משפטם לאכול בבית המקבל דבריהם שום הלעטה והוא גמר חזוק שדבריו מקויימים ויעמידם על האמת ואותה הלעטה נקראת אכילת קורצין לשון קורץ בעיניו (משלי ו יג) שכן דרך כל הולכי רכיל לקרוץ בעיניהם ולרמוז דברי רכילותן שלא יבינו שאר השומעים⁵⁸⁵:

לא תעמד על דם רעך - לראות במיתתו ואתה יכול להצילו כגון טובע בנהר וחיה או לסטים באים עליו⁵⁸⁵:

אני ה' - נאמן לשלם שכר ונאמן להפרע⁵⁸⁶:

(יז) ולא תשא עליו חטא - לא תלבין את פניו ברבים⁵⁸⁶:

581

ספרא פרשת קדושים פרק ד

(ב) לא תשא פני דל. שלא תאמר עני הוא זה הואיל ואני והעשיר הזה חייבים לפרנסנו אזכנו ונמצא מתפרנס בנקיות לכך נאמר לא תשא פני דל: (ג)⁵⁸²

ספרא פרשת קדושים פרק ד

(ג) ולא תהדר פני גדול. שלא תאמר עשיר הוא זה בן גדולים הוא זה לא אביישנו ואראה בבושתו עד כמה שאני מביישו לכך נאמר לא תהדר פני גדול: (ד)⁵⁸³

ספרא פרשת קדושים פרק ד

(ד) בצדק תשפט עמיתך שלא יהיה אחד מדבר כל צורכו ואחד (אתה) אומר לו קצר בדבריך ושלא יהיה אחד עומד ואחד יושב. אמר רבי יהודה שמעתי שאם רצו להושיב את שניהם מושיבים ואיזהו אסור שלא יהיה אחד עומד ואחד יושב. דבר אחר בצדק תשפוט עמיתך הוא דן את כל האדם לכך זכות:

ע"י תלמוד ירושלמי מסכת פאה דף ד ע"ב⁵⁸⁴

יך: אזהרה ללשון הרע מנין ונשמרת מכל דבר רע אמר רבי לא תני ר' ישמעאל לא תלך רכיל בעמך זו רכילת לשון הרע תני ר' נחמיה שלא תהא כרוכל הזה מטעין דבריו של זה לזה ושל זה לזה א"ר חני ע"י ספרא פרשת קדושים פרק ד⁵⁸⁵

מכסה דבר: (ח) ומנין שאם אתה יודע לו עדות אין אתה רשאי לשתוק עליה תלמוד לומר לא תעמוד על דם רעך. ומנין אם ראית טובע בנהר או ליסטים באים עליו או חיה רעה באה עליו חייב אתה להצילו (בנפשו) ת"ל לא תעמוד על דם רעך. ומנין לרודף אחר חברו להורגו ואחר הזכור ואחר נערה המאורסה חייב אתה להצילו בנפשו ת"ל ולא תעמוד על דם רעך. לא תשנא את אחיך יכול לא תקללנו לא תכנו ולא תסטרנו ת"ל בלבבך לא אמרתי כי אם בשנאה שבלב. ומנין שאם הוכחתו ד' וה' פעמים חזור והוכיח ת"ל הוכח תוכיח. יכול אפילו את מוכיחו ופניו משתנות ת"ל ולא תשא עליו חטא:)

ע"י ספרא פרשת קדושים פרק ד⁵⁸⁶

בלבבך לא אמרתי כי אם בשנאה שבלב. ומנין שאם הוכחתו ד' וה' פעמים חזור והוכיח ת"ל הוכח תוכיח. יכול אפילו את מוכיחו ופניו משתנות ת"ל ולא תשא עליו חטא: (ט) אמר רבי טרפון העבודהע"י תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף נח ע"ב ואין עולין ואלו הן הבא על אשת איש והמלבין פני חבריו ברבים והמכנה שם רע לחבירו מכנה היינוע"י תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף נט ע"א

(יח) לא תקם - אמר לו השאילני מגלך אמר לו לאו למחר אמר לו השאילני קרדומך אמר לו איני משאילך כדרך שלא השאלתני זו היא נקימה ואיזו היא נטירה אמר לו השאילני קרדומך אמר לו לאו למחר אמר לו השאילני מגלך אמר לו הא לך ואיני כמותך שלא השאלתני זו היא נטירה שנוטר האיבה בלבו אף על פי שאינו נוקם⁵⁸⁷:

ואהבת לרעך כמוך - אמר רבי עקיבא זה כללא גדול בתורה⁵⁸⁸:

(יט) את חקתי תשמרו - ואלו הן בהמתך לא תרביע כלאים וגו' חקים אלו גזרות מלך שאין טעם לדבר⁵⁸⁹:

ובגד כלאים - למה נאמר לפי שנאמר לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו (דברים כב יא) יכול לא ילבש גיזי צמר ואניצי פשתן תלמוד לומר בגד מנין לרבות הלבדים תלמוד לומר שעטנז דבר שהוא שוע טווי ונוז ואומר אני נוז לשון דבר הנמללג ושזור זה עם זה לחברו מישט"ר בלע"ז [לערבב] כמו (מועד קטן יב ב) חזיין לנאזי דאית בהון שאנו מפרשין לשון פלישטר"א [כמוש] ולשון שעטנז פירש מנחם מחברתה צמר ופשתים⁵⁹⁰:

(כ) נחרפת לאיש - מיועדת ומיוחדת לאיש ואיני יודע לו דמיון במקרא ובשפחה כנענית שחציה שפחה וחציה בת חורין המאורסת לעבד עבריח שמותר בשפחה הכתוב מדבר⁵⁹¹:
והפדה לא נפדתה - פדויה ואינה פדויה וסתם פדיון בכסף⁵⁹²:

נוח לו לאדם שיבא על ספק אשת איש ואל ילבין פני חבירו ברבים מנא לן מדדרש רבא דדרש רבא עי' ספרא פרשת קדושים פרק ד⁵⁸⁷

מוסיף לי אהבה: (י) לא תקום עד היכן היא כחה של נקימה אמר לו השאילני מגלך ולא השאילו למחר אמר לו השאילני קרדומך אמר לו איני משאילך כשם שלא השאלת לי מגלך לכך נאמר לא תקום: (יא) לא תטור עד היכן כחה של נטירה אמר לו השאילני קרדומך ולא השאילו למחר אמר לו השאילני מגלך אמר לו הא לך איני כמותך שלא השאלת לי קרדומך לכך נאמר לא תטור: (יב) לא תקום ולא תטור את בני עמך. נוקם אתה ונוטר לאחרים. ואהבת לרעך כמוך רבי עקיבא אומר זה כלל גדול בתורה. בן עזאי אומר זה ספר תולדות אדם זה כלל גדול מזה: (יג) אילו נאמר בהמתך לא תרביע

עי' ספרא פרשת קדושים פרק ד⁵⁸⁸

ר: (יב) לא תקום ולא תטור את בני עמך. נוקם אתה ונוטר לאחרים. ואהבת לרעך כמוך רבי עקיבא אומר זה כלל גדול בתורה. בן עזאי אומר זה ספר תולדות אדם זה כלל גדול מזה: (יג)

עי' מדרש תנחומא חקת פרק ז⁵⁸⁹

(ז) רבי יהושע דסכנין בשם ר' לוי אמר ארבעה דברים יצר הרע משיב עליהם וכתוב בהן חוקה ואלו הן אשת אח וכלאים שעיר המשתלח ופרה אדומה אשת אח דכתיב (ויקרא יח) ערות אשת אחיך וגו' מת בלא בנים יבמה יבא עליה (דברים כה) וכתוב בעריות ושמרתם את כל חקותי ואת כל משפטי (ויקרא כ) וכלאים דכתיב (שם יט) לא תלבש שעטנז סדין בציצית מותר וכתוב בה חוקה את חקותי תשמורו בהמך לא תרביע כלאים וגו' (שם) שעיר המשתלח דכתיב (שם טז) והמשלח את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו והוא עצמו מכפר על אחרים וכתוב בה (שם) והיתה זאת לכם לחקת עולם פרה אדומה מנין דתנן כל העוסקין בפרה מתחילה ועד סוף מטמאין בגדים והיא גופה מטהרת בגדים וכתוב בה חקה זאת חקת התורה: ?????????

עי' ספרא פרשת קדושים פרק ד⁵⁹⁰

(יח) ובגד כלאים מה תלמוד לומר לפי שנאמר לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו יכול לא ילבש גיזי צמר ואניצי פשתן ת"ל בגד. אין לי אלא בגד מנין לרבות את הלבדים תלמוד לומר שעטנז דבר שהוא שוע טווי ונוז. ר"ש בר' אלעזר אומר נלוז ומליז הוא אביו שבשמים עליו. מכלל שנאמר לא יעלה עליך יכול לא יפשיל את הקופה לאחריו תלמוד לומר לא תלבש. לא תלבש אין לי אלא שלא ילבש מנין שלא יתכסה תלמוד לומר לא יעלה עליך. מותר אתה להציעו תחתיך אבל אמרו חכמים לא תעשה כן שלא תהיה נימא אחת עולה על בשרו: ???⁵⁹¹

(-) תלמוד בבלי מסכת כריתות דף יא ע"א

והביא את אשמו לה' ואם לא תהיה בקורת לא יביא הוא את אשמו אימא הוא מעטיה קרא אבל היא תילקי ותיתי קרבן והביא את אשמו לה' כתיב א"ר יצחק לעולם אינו חייב אלא על שפחה בעולה בלבד שנאמר והיא שפחה נחרפת לאיש ומאי משמע דהאי נחרפת לישנא דשנויי הוא דכתיב ותשטח עליו הריפות ואי בעית אימא אם תכתוש האויל במכתש בתוך הריפות בעלי ויתנו ידם להוציא נשיהם ואשמים איל צאן על אשמתם אמר רב חסדא מלמד שכולן שפחות חרופות בעלו: איזוהי שפחה כו':
עי' תלמוד בבלי מסכת גיטין דף מא ע"ב⁵⁹²

ושאני הכא דאיכא למיפרך מה לאשה שכן אינה יוצאה בכסף תאמר בעבד שיוצא בכסף ורב יוסף אמר מחלוקת בכסף דרבי סבר והפדה לא נפדתה פדויה ואינה פדויה ורבנן סברי דברה תורה כלשון

או חפשה ט-בשטר⁵⁹³:
 בקרת תהיה - היא לוקה ולא הוא⁵⁹⁴ יש על בית דין לבקר את הדבר שלא לחייבו מיתה כי לא חפשה ואין קידושיה קידושין גמורין^{קפג} ורבותינו למדו מכאן שמי שהוא במלקות יהא בקריאה כ שהדיינים המלקין קורין על הלוקה (דברים כח נח - נט) אם לא תשמור לעשות וגו' והפלא ה' את מכותך וגו'⁵⁹⁵:
 כי לא חפשה - לפיכך אין חייב עליה מיתה שאין קידושיה קידושין הא אם חופשה קידושיה קידושין וחייב מיתה⁵⁹⁶:
 (כב) ונסלח לו מחטאתו אשר חטא - לרבות אתנ המזיד כשווג⁵⁹⁷:
 (כג) וערלתם ערלתו - ואטמתם אטימתו יהא אטום ונסתם מליהנות ממנו⁵⁹⁸:
 שלש שנים יהיה לכם ערלים - מאימתי מונה לו משעת נטיעתו⁵⁹⁹ יכול אם הצניעו לאחר שלש שנים יהא מותרס תלמוד לומר יהיע בהוייתו יהא^{קפד}:
 (כד) יהיה כל פרוי קדש - כמעשר שני שכתוב בו (ויקרא כז ל) וכל מעשר הארץ וגו' קדש לה' מה מעשר שני אינו נאכל חוץ לחומת ירושלים אלא בפדיון אף זה כן^{קפה} ודבר זה הלולים לה' הוא שנושא שם לשבח ולהלל לשמים⁶⁰⁰:
 (כה) להוסיף לכם תבואתו - המצוה הזאת שתשמרו תהיה להוסיף לכם תבואתו שבשכרה אני מברך לכם פירות הנטיעות היה רבי עקיבא אומר דברה תורה כנגד יצר הרע שלא יאמר אדם הרי ארבע שנים אני מצטער בו חנם לפיכך נאמר להוסיף לכם תבואתו⁶⁰¹:

בני אדם אבל בשטר דברי הכל לא קנה מיתבי המשחרר חצי עבדו בשטר רבי אומר קנה וחכמים עי' תלמוד בבלי מסכת גיטין דף לט ע"ב⁵⁹³
 או בשטר והאי פקע ליה כספיה ולאפוקי מהאי תנא דתניא רבי שמעון אומר משום רבי עקיבא יכול יהא כסף גומר בה כדרך ששטר גומר בה תלמוד לומר והפדה לא נפדתה אורעה כל הפרשה כולה ללא חופשה לומר לך שטר גומר בה ואין הכסף גומר בה אמר רמי בר חמא אמר רב נחמן הלכה כרבי עי' ספרא פרשת קדושים פרק ה'⁵⁹⁴
 ה: (ד) בקורת תהיה מכות מלמד שהיא לוקה יכול אף הוא ילקה תלמוד לומר תהיה היא לוקה והוא אינו לוקה: (ה) לא⁵⁹⁵
 בקורת תהיה מלמד שהיא לוקה יכול שניהן לוקין תלמוד לומר תהיה היא לוקה והוא אינו לוקה ומנין הוא א"ר יצחק תהא בקראי כדתניא גדול הדיינין מקרא שני מונה שלישי אומר הכהו רב אשי אומר בביקור תהיה כדתנן אין אומדין אותו אלא מכות הראוין להשתלש תנו רבנן עי' ספרא פרשת קדושים פרק ה'⁵⁹⁶
 ה: (ה) לא יומתו כי לא חופשה הא אם חופשה הרי אלו חייבים מיתה. רבי שמעון אומר משום רבי עקיבא יכול יהיה הכסף גומר בה תלמוד לומר לא יומתו כי לא חופשה עירה כל הפרשה כולה לכי לא חופשה מלמד שאין גומר בה כי אם בשטר: (ו) ו?????⁵⁹⁷
 עי' ספרא פרשת קדושים פרק ה'
 קלים: (ז) וכפר עליו הכהן באיל האשם לפני ה' על חטאתו אשר חטא מלמד שהוא מביא חטאת אחת על ביאות הרבה. ונסלח לו מחטאתו אשר חטא לעשות את המזיד כשווג: (ח) עי' ספרא פרשת קדושים פרשת ג'⁵⁹⁸
 לה: (ו) לא יאכל אין לי אלא שלא יאכל מנין שלא יצבע בו ושלא יהנה בו תלמוד לומר וערלתם ערלתו ערלים לרבות את כולם: (ז) ו?????⁵⁹⁹
 עי' ספרא פרשת קדושים פרשת ג'
 (ג) אמר רבן שמעון בן גמליאל במה דברים אמורים בזמן שנטע לסייג ולקורות ולעצים דבר שהוא ראוי להם שאין ראוי להם מנין תלמוד לומר כל עץ. נטעו לעצים וחישב עליו לאכילה מנין תלמוד לומר כל עץ. מאימתי הוא מונה לו משעת נטיעתו.?????⁶⁰⁰
 עי' תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לה ע"א
 גמרא מנא הני מילי דתנו רבנן קדש הלולים לה' מלמד שטעונים ברכה לפנייהם ולאחרייהם מכאן אמר רבי עקיבא אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיברך והאי קדש הלולים להכי הוא דאתא האי מיבעי
 עי' ספרא פרשת קדושים פרשת ג'
 (ט) הלולים מלמד שהוא טעון ברכה לפניו ולאחריו. מיכן היה רבי עקיבא אומר לא יטעום אדם כלום קודם שיברך. מנין לשלשים יום לפני ראש השנה הרי הן ככל השנה תלמוד לומר ובשנה החמישית.
 עי' ספרא פרשת קדושים פרשת ג'⁶⁰¹

אני ה' - אני ה' המבטיח על כך ונאמן לשמור הבטחתי:
 (כו) לא תאכלו על הדם - להרבה פנים נדרש בסנהדרין (סג א) אזהרה שלא יאכל מבשר קדשים לפני זריקת דמים ואזהרה לאוכל מבהמת חולין טרם שתצא נפשה ועוד הרבה⁶⁰²:
 לא תנחשו - כגון אלו המנחשין⁶⁰³ בחולדה ובעופותצ פתו נפלה מפיו צבי הפסיקו בדרך⁶⁰⁴:
 ולא תעוננו - לשון עונות ושעות שאומר יום פלוני יפה להתחיל מלאכה שעה פלונית קשה לצאת⁶⁰⁵:
 (כז) לא תקפו פאת ראשכם - זה המשוה צדעיו לאחורי אזנוק ולפדחתו ונמצא הקף ראשו עגול סביב שעל אחורי אזניו עקרי שערו למעלה מצדעיו הרבה⁶⁰⁶:
 פאת זקנך - סוף הזקן וגבוליו והן חמש שתים בכל לחי ולחי למעלה אצל הראשר שהוא רחב ויש בו שתי פאות ואחת למטה בסנטרו מקום חבור שני הלחיים יחד⁶⁰⁷:

תאכלו את פרוי להוסיף לכם תבואתו רבי יוסי הגלילי אומר הרי אתה כמוסיף פירות חמישית על פירות רביעית לבעלים. רבי עקיבא אומר דברה תורה כנגד היצר שלא יהיה אדם אומר הרי ארבע שנים אני מצטער בו חנם לכך נאמר להוסיף לכם תבואתו:
 ע"י ספרא פרשת קדושים פרק ו

(א) מנין לאוכל מן הבהמה עד שלא תצא נפשה עובר בלא תעשה ת"ל לא תאכלו על הדם. דבר אחר לא תאכלו על הדם אל תאכלו מן הבשר והדם קיים במזרק. רבי דוסא אומר מנין שאין מברין על הרוגי ב"ד תלמוד לומר לא תאכלו על הדם. ר"ע אומר מנין לסנהדרין שהרגו את הנפש שאין טועמין כלום אותו היום ת"ל לא תאכלו וגו'. ור' יוסי ב"ח אמר אזהרה לבן סורר ומורה מנין תלמוד לומר לא תאכלו על הדם: ע"י תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף סג ע"א

המגפף והמנשק המכבד והמרבץ כו': כי אתא רב דימי אמר רבי אלעזר על כולם לוקה חוץ מהנודר בשמו והמקיים בשמו מאי שנא הנודר בשמו והמקיים בשמו דלא לקי משום דהוה ליה לאו שאין בו מעשה הני נמי לאו שבכללות הוא ואין לוקין על לאו שבכללות דתניא מנין לאוכל מן הבהמה קודם שתצא נפשה שהוא בלא תעשה תלמוד לומר לא תאכלו על הדם דבר אחר לא תאכלו על הדם לא תאכלו בשר ועדיין דם במזרק רבי דוסא אומר מניין שאין מברין על הרוגי בית דין תלמוד לומר לא תאכלו על הדם רבי עקיבא אומר מנין לסנהדרין שהרגו את הנפש שאין טועמין כלום כל אותו היום תלמוד לומר לא תאכלו על הדם (אמר רבי יוחנן) [רבי יוחנן אומר] אזהרה לבן סורר ומורה מנין תלמוד לומר לא תאכלו על הדם ואמר רבי אבין בר חייה ואיתימא רבי אבין בר כהנא על כולם אינו לוקה משום דהוה ליה לאו שבכללות אלא כי אתא רבין אמר רבי אלעזר על כולן אינו לוקה חוץ מן הנודר בשמו והמקיים בשמו מאי שנא אהנך דלא לקי דהוה ליה לאו שבכללות הני נמי לאו שאין בו מעשה נינהו ההוא כרבי יהודה דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו דתניא לא תותירו ממנו עד בקר⁶⁰³
 ע"י ספרא פרשת קדושים פרק ו

ם: (ב) לא תנחשו כגון אלו שהם מנחשים בחולדה בעופות ובכוכבים.
 ע"י ספרי פרשת שופטים פ"קא כח⁶⁰⁴

: ומנחש. איזהו מנחש כגון האומר נפלה פתו מפיו נפלה מקלי מידי נחש מימיני ושועל משמאלי ופסק זנבו את הדרך לפני. והאומ' אל תתחיל בו שהרי ראש חודש הוא שהרי ערב שבת ומוצאי שבת הוא: ומ

⁶⁰⁵ ספרא פרשת קדושים פרק ו (ב), לא תעוננו אלו אוחזים עינים. רבי ישמעאל אומר זה המעביר על העינים. ר"ע אומר אלו נותני עתים כגון אלו שהם אומרים למודות ערב שביעיות להיות יפות. עקורות קטניות מהיות רעות:

⁶⁰⁶ ע"י תלמוד בבלי מסכת מכות דף כ ע"ב

תנו רבנן פאת ראשו סוף ראשו ואיזהו סוף ראשו זה המשוה צדעיו לאחורי אזנו ולפדחתו תני תנא קמיה דרב חסדא אחד המקיף ואחד הניקף לוקה אמר ליה מאן דאכיל תמרי בארבילא לקי דאמר לך מני רבי יהודה היא דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו רבא אומר במקיף לעצמו ודברי הכל רב אשי אומר במסייע ודברי הכל

ע"י ספרא פרשת קדושים פרק ו

(ג) לא תקיפו אחד המקיף ואחד הנקף. פאת ראשכם סוף ראשכם. ואלו הם הצדעים מיכן ומיכן:

(ד)

ע"י ספרא פרשת קדושים פרק ו⁶⁰⁷

: (ה) פאת זקנך סוף זקנך מלמד שהוא חייב על הראש שתים אחת מיכן ואחת מיכן. ועל הזקן שתים מיכן ושתיים מיכן ואחת מלמטן. ר' אלעזר אומר אם נטלן כולן כאחת אינו חייב אלא אחת.

(כח) ושרט לנפש - כן דרכן של אמוריים להיות משרטין בשרם כשמת להם מת^{קפ"ו}:
 וכתבת קעקע - כתב המחוקה ושקוע שאינו נמחק לעולם שמקעקעו במחט והוא משחיר לעולם⁶⁰⁸:
 קעקע - לשון (במדבר כה ד) והוקע אותם (שמואל ב כא ו) והוקענום תוחבין עץ בארץ ותולין אותם עליהם ונמצאו מחוקין ותחובין בקרקעא פורפויינ"ט בלע"ז [נעוץ]:
 (כט) אל תחלל את בתך להזנותה - במוסר בתו פנויה לביאה שלא לשם קידושין⁶⁰⁹:
 ולא תזנה הארץ - אם אתה עושה כן הארץ מזנה את פירותיה לעשותן במקום אחר ולא בארצכם וכן הוא אומר (ירמיה ג ג) וימנעו רביבים וגו'⁶¹⁰:
 (ל) ומקדשי תיראו - לא יכנס בהר הבית לא במקלו ולא במנעלו ובאפונדתו ובאבק שעל רגליו ואף על פי שאני מזהירכם על המקדש את שבתותי תשמורו אין בנין בית המקדש דוחה שבת⁶¹¹:
 (לא) אל תפנו אל האבת - אזהרה לבעל אובג וידעוני בעל אוב זה פיתום המדבר משחיו וידעוני מכניס עצם חיה ששמה ידועד לתוך פיו והעצם מדבר⁶¹²:
 אל תבקשו - להיות עסוקים בשה שאם תעסקו בם אתם מיטמאין לפני ואני מתעב אתכם⁶¹³:
 אני ה' אלהיכם - דעו את מי אתם מחליפין במי⁶¹⁴:
 (לב) מפני שיבה תקום - יכול זקן אשמאי תלמוד לומר זקן אין זקן אלא שקנה חכמה⁶¹⁵:
 והדרת פני זקן - איזהו הדור לא ישב במקומו ולא ידבר במקומו ולא יסתור את דבריו יכול יעצים עיניו כמי שלא ראהו לכך נאמר ויראת מאלהיך שהרי דבר זה מסור ללב של עושהו שאין מכיר בו אלא הוא וכל דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלהיך⁶¹⁶:

ואינו חייב עד שיטלנו בתער:
⁶⁰⁸ עי' תלמוד בבלי מסכת מכות דף כא ע"א
 די: משנה הכותב כתובת קעקע כתב ולא קעקע קעקע ולא כתב אינו חייב עד שיכתוב ויקעקע בידו ובכחול ובכל דבר שהוא רושם רבי
⁶⁰⁹ עי' ספרא פרשת קדושים פרק ז
 (א) אל תחלל את בתך להזנותה יכול לא יתננה ללוי ולא יתננה לישראל ת"ל להזנותה לא אמרת אלא חילול שהוא לשם זנות: (ב) ואיזה זה זה המוסר לחברו בתו פנויה שלא לשם אישות וכן המוסרת עצמה שלא לשם אישות:
⁶¹⁰ עי' ספרא פרשת קדושים פרק ז
 (ג) ולא תזנה הארץ מזנים הם לפירות. יכול על מעשה יחידי ת"ל ומלאה הארץ זימה ולא על מעשה יחידי: (ד)
⁶¹¹ עי' ספרא פרשת קדושים פרק ז
 (ז) יכול יהיה בנין בית המקדש דוחה שבת תלמוד לומר את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו. אמר שבת משם שמירה ואמר מקדש משם מורא יכול יהא ירא מן המקדש ת"ל את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו מה שבת לא מן השבת את מתיירא אלא ממי שפקד על השבת אף מקדש לא מן המקדש אתה ירא אלא ממי שפקד על המקדש: (ח) אין לי אלא בזמן שבית המקדש קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מנין תלמוד לומר את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו מה שמירת שבת לעולם אף מורא מקדש לעולם: (ט) איזהו מורא לא יכנס להר הבית במקלו ובתרמילו במנעלו ובאפונדתו והאבק שעל רגליו ולא יעשנו קפנדריא וברקיקה מקל וחומר:
⁶¹² עי' ספרא פרשת קדושים פרק ז
 (י) אל תפנו אל האובות ואל הידעונים אוב זה פיתום המדבר משחיו וידעוני המדבר בפיו הרי אלו בסקילה והנשאל בהם באזהרה: (י)
⁶¹³ עי' ספרא פרשת קדושים פרק ז
 (יא) אל תבקשו לטמאה בהם מלמד שאינם באים עליו על אדם אלא אם כן הפנה דעתו להם ונטמא בהם. הא אם מטמא את בהן דע מה את מחליף מה במה: (???)
⁶¹⁴ עי' הערה הקודמת.
⁶¹⁵ עי' ספרא פרשת קדושים פרק ז
 (יב) מפני שיבה תקום יכול אפילו אשמי תלמוד לומר זקן ואין זקן אלא חכם שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל. רבי יוסי הגלילי אומר אין זקן אלא זה שקנה חכמה שנאמר יי קנני ראשית דרכו:
⁶¹⁶ עי' ספרא פרשת קדושים פרק ז
 (יג) יכול יעמוד לפניו מרחוק תלמוד לומר והדרת פני זקן. אי והדרת מה קימה שאין בה חסרון כיס אף הידור שאין בו חסרון כיס: (יד) איזהו הידור לא ישב במקומו ולא מדבר במקומו ולא סותר את דבריו. יכול אם ראהו יעצים עיניו כאלו לא ראהו הרי הדבר מסור ללב שנאמר ויראת מאלהיך אני ה'

(לג) לא תונו - אונאת דברים לא תאמר לו אמש היית עובד עבודה זרה ועכשיו אתה בא ללמוד תורה שנתנה מפי הגבורה⁶¹⁷:
(לד) כי גרים הייתם - מום שבך אל תאמר לחברך⁶¹⁸:
אני ה' אלהיכם - אלהיך ואלהיו אני:
(לה) לא תעשו עול במשפט - אם לדין הרי כבר נאמר לא תעשו עול במשפט (פסוק טו) ומהו משפט השנוי כאן הוא המדה והמשקל והמשורה מלמד שהמודד נקרא דיין שאם שיקר במדה הרי הוא כמקלקל את הדין וקרוי עול שנאוי ומשוקץ חרם ותועבה וגורם לחמשה דברים האמורים בדיין מטמא את הארץ ומחלל את השם ומסלק את השכינה ומפיל את ישראל בחרב ומגלה אותם מארצם⁶¹⁹:
במדה - זו מדתל הארץ⁶²⁰:
במשקל - כמשמעו:
ובמשורה - היא מדתמ הלח והיבש⁶²¹:
(לו) אבני צדק - הם המשקולות ששוקלין כנגדן⁶²²:
איפת - היאנ מדת היבש⁶²³:
הין - זו היא מדתס הלח⁶²⁴:
אשר הוצאתי אתכם - על מנת כן דבר אחר אני הבחנתי במצרים בין טפה של בכור לטפה שאינה של בכור ואני הנאמן להפרע ממי שטומן משקלותיו במלחע להונות את הבריות שאין מכירים בהם⁶²⁵:
פרק כ
(ב) ואל בני ישראל תאמר - עונשינפ על האזהרות^{19ק}:

הא כל דבר שהוא מסור ללב נאמר ויראת מאלהיך:
⁶¹⁷

ספרא פרשת קדושים פרק ח
(ב) לא תונו אותו שלא תאמר לו אמש היית עובד כו"ם ועכשיו נכנסת תחת כנפי השכינה: (ג) כ
⁶¹⁸

ספרא פרשת קדושים פרק ח
(ד) יהיה לכם הגר אתכם ואהבת לו כמוך כשם שנאמר לישראל ואהבת לרעך כמוך כך נאמר לגרים ואהבת לו כמוך. כי גרים הייתם בארץ מצרים דעו מנפשן של גרים שאף אתם הייתם גרים בארץ מצרים:)
⁶¹⁹

ספרא פרשת קדושים פרק ח
(ה) לא תעשו עול במשפט אם לדין כבר הדין אמור אם כן למה נאמר לא תעשו עול במשפט במדה ובמשורה מלמד שהמודד נקרא דיין שאם שיקר במידה קרוי עוול שנאוי ומשוקץ חרם ותועבה וגורם לחמשה דברים מטמא את הארץ ומחלל את השם ומסלק את השכינה ומפיל את ישראל בחרב ומגלה אותם מארצכם:
ע"י לקמן⁶²⁰
⁶²¹

ספרא פרשת קדושים פרק ח
(ו) במידה זו מידת הארץ. במשקל זו טריטני. ובמשורה זו זיר הגדול. ויש אומרים זו קוטית קטנה. ויש אומרים זו המחוק: (ז)
⁶²²

ספרא פרשת קדושים פרק ח
(ז) מאזני צדק את המאזנים יפה. אבני צדק את המשקלות יפה. איפת צדק את האיפות יפה. והין צדק את ההין יפה. רבי יוסי ברבי יהודה אומר והלא ההין בכלל איפה היא (שנאמר ואיפת צדק) אם כן למה נאמר והין צדק יהיה לך לאו צדק והן צדק: (ח) יהיה לך
ע"י הערה הקודמת.⁶²³
ע"י הערה הקודמת.⁶²⁴
⁶²⁵

ספרא פרשת קדושים פרק ח
ש: (י) אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים על תנאי כך הוצאתי אתכם מארץ מצרים (על תנאי) שתקבלו עליכם מצוות מידות שכל המודה במצוות מידות מודה ביציאת מצרים וכל הכופר במצוות מידות כופר ביציאת מצרים: (יא) וש

מות יומת - בבית דין ואם אין כח לבית דין עם הארץ מסייעין אותן⁶²⁶:
 עם הארץ - עם שבגינו נבראת הארץ דבר אחר עםק שעתידין לירש את הארץ ע"י מצות הללו⁶²⁷:
 (ג) אתן את פני - פנאי שליר פונה אני מכל עסקי ועוסק בו⁶²⁸:
 באיש - ולא בצבור שאין כלש הצבור נכרתין⁶²⁹:
 כי מזרעו נתן למלך - לפי שנאמר מעביר בנו ובתו באש (דברים יח י) בן בנו ובן בתות מנין תלמוד
 לומר כי מזרעו נתן למולך זרע פסול מנין תלמוד לומר בתתו מזרעו למולך⁶³⁰:
 למען טמא את מקדשי - את כנסת ישראל שהיא מקודשת לי כלשון (ויקרא כא כג) ולא יחלל את
 מקדשי⁶³¹:
 (ד) ואם העלם יעלימו - אם העלימו בדבר אחד סוף שיעלימו בדברים הרבה אם העלימו סנהדרי
 קטנה סוף שיעלימו סנהדרי גדולה⁶³²:
 (ה) ובמשפחתו - אמר ר' שמעון וכי משפחה מה חטאה אלא ללמדך שאין לך משפחה שיש בה
 מוכס שאין כולם מוכסין שכולם מחפין עליו⁶³³:
 והכרתי אתו - למה נאמר לפי שנאמר ובמשפחתו יכול יהיו כל המשפחה בהכרת תלמוד לומר אותו
 אותו בהכרת ולא כל המשפחה בהכרת אלא ביסורין⁶³⁴:
 לזנות אחרי המלך - לרבות שאר עבודה זרה שעבדה בכך ואפילו אין זוג עבודתה⁶³⁵:
 (ז) והתקדשתם - זו פרישות עבודה זרה⁶³⁶:

626

ספרא פרשת קדושים פרשת ד
 (ד) מות יומת בב"ד. מנין אם אין בב"ד כח יפה שעם הארץ מסייעים אותו עם שהם עתידים לירש
 את הארץ על ידי הדברים הללו. ירגמוהו ולא בכסותו. באבן מלמד שאם מת באבן אחת יצא: (ה)
 ע"י הערה הקודמת.⁶²⁷

628

ספרא פרשת קדושים פרשת ד
 (ה) ואני אתן את פני פונה אני מכל עסקי ועוסק בו. באיש ולא בצבור. ההוא ולא אנוס ולא שוגג
 ולא מוטעה. והכרתי אותו מקרב עמו ועמו שלום: (ו)
 ע"י שם באיש ולא בצבור.⁶²⁹
 ע"י שם (ו) כי מזרעו נתן למולך מה תלמוד לומר לפי שנאמר לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש.
 אין לי אלא בנו ובתו. בן בנו ובן בתו מנין תלמוד לומר כי מזרעו נתן למולך: (ז) אין לי אלא זרע כשר
 זרע פסול מנין תלמוד לומר בתתו מזרעו למולך כל זרע שיש בו:
 (ח) למען טמא את מקדשי ולחלל את שם קדשי מלמד שהוא מטמא את המקדש ומחלל את
 השם ומסלק את השכינה ומפיל את ישראל בחרב ומגלה אותם מארצם: ???⁶³²
 ע"י ספרא פרשת קדושים פרשת ד

(ט) ואם העלם יעלימו מנין אם העלימו בדבר אחד סוף שדברים הרבה מעלימים תלמוד לומר אם
 העלם יעלימו: (י) ומנין אם העלימו בב"ד אחד סוף שבבתי דינים הרבה מעלימים תלמוד לומר אם
 העלם יעלימו: (יא) מנין אם העלימו בסנהדריות של ישראל שסוף שסנהדרי גדולה מעלמת ודיני
 נפשות נטלין מהם על כך לכך נאמר ואם העלם יעלימו: (יב) ואם העלם יעלימו עם הארץ את עיניהם
 מן האיש ההוא בתתו מזרעו למולך לבלתי המית אותו בכל מיתה שירצו:)
 ספרי קדושים ד יג:⁶³³

ובמשפחתו מה ת"ל אמר רבי שמעון וכי מה חטאת המשפחה אלא ללמדך שאין לך משפחה שיש
 בה מוכס שאין כולה מוכסים שיש בה ליסטים שאין כולה ליסטים מפני שמחפים עליו:
 ע"י"ש (יד) והכרתי אותו מה תלמוד לומר לפי שנאמר ובמשפחתו יכול תהא משפחתו בהכרת
 ת"ל אותו אותו בהכרת ואין משפחתו בהכרת אלא ביסורים:⁶³⁴
⁶³⁵

ובמשפחתו מה ת"ל אמר רבי שמעון וכי מה חטאת המשפחה אלא ללמדך שאין לך משפחה שיש בה
 (טו) והכרתי אותו ואת כל הזונים אחריו לזנות אחרי המולך לרבות שאר עכו"ם בהכרת. מקרב
 עמה ועמה שלום:

ע"י תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף מד ע"ב
 דקאמר לו זו עומדת על פי הביב וכל אדם משתין בפניה וכי משתין בפניה מאי הוי והאמר רבא
 פעור יוכיח שמפערין לפניו בכל יום ואינו בטל ואני אומר אינה גנובה זו עבודתה בכך וזו אין עבודתה
 בכך אמר אב"י גנובתה מהכא דקאמר ליה אני לא באתי בגבולה והיא באה בגבולי וכי בא בגבולה מאי
 הוי ????

ע"י ספרא פרשת קדושים פרק י

(ט) אביו ואמו קלל - לרבות לאחרד מיתה⁶³⁷:
 דמיו בו - זו סקילה⁶³⁸ וכן כל מקום שנאמר דמיהם בם ולמדנו מאוב וידעוני שנאמר בהם באבן ירגמו אותם דמיהם בם (פסוק כז) ופשוטו של מקרא כמו דמו בראשו (יהושע ב יט) אין נענש על מיתתו אלא הוא שהוא גרם לעצמו שיהרג:

(י) ואיש - פרטה לקטן⁶³⁹:
 אשר ינאף את אשת איש - פרט לאשת קטן למדנו שאין לקטן קידושין ועל איזו אשת איש חייבתי לך אשר ינאף את אשת רעהו - פרט לאשת גוי למדנו שאין קידושין לגוי⁶⁴⁰:
 מות יומת הנאף והנאפת - כל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק⁶⁴¹:
 (יב) תבל עשו - גנאי לשון אחר מבלבלין זרע האב בזרע הבן⁶⁴²:
 (יג) משכבי אשה - מכניס כמכחולט בשפופרת⁶⁴³:

(יד) ישרפו אתו ואתהן - אי אתה יכול לומר אשתו הראשונה ישרפו שהרי נשאה בהיתר ולא נאסרה עליו אלא אשה ואמה הכתובין כאן שתיהן לאיסור שנשא את חמותו ואמה ויש מרבתינו שאומרים אין כאן אלא חמותו ומהו ואתהן את אחת מהן ולשון יוני הוא הן אחת⁶⁴⁴:
 (טו) ואת הבהמה תהרגו - אם אדם חטא בהמה מה חטאה אלא מפני שבאה לאדם תקלה על ידה לפיכך אמר הכתוב תסקל קל וחומר לאדם שיודע להבחין בין טוב לרע וגורם רעה לחבירו לעבור עבירה כיוצא בדבר אתה אומר (דברים יב ב) אבד תאבדון את כל המקומות הרי דברים קל וחומר מה אילנות שאינן רואין ואינן שומעין על שבאת תקלה על ידם אמרה תורה השחת שרוף וכלה המטה את

(ב) והתקדשתם והייתם קדושים זו קדושת פרישות עכו"ם. אתה אומר קדושת פרישות עכו"ם או אינה אלא קדושת כל המצות כשהוא אומר קדושים תהיו הרי קדושת כל המצות אמורה ומה ת"ל והתקדשתם והייתם קדושים זו קדושת פרישות ע"א. כי אני ה' אלהיכם אני דיין ליפרע ונאמן לשלם שכר:

ע"י תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף פה ע"ב⁶³⁷
 המכה אביו ואמו אינו חייב עד שיעשה בהן חבורה זה חומר במקלל מבמכה שהמקלל לאחר מיתה חייב והמכה לאחר מיתה פטור: גמרא תנו רבנן אביו ואמו קלל לאחר מיתה שיכול הואיל וחייב במכה וחייב במקלל מה מכה אינו חייב אלא מחיים אף המקלל אינו חייב אלא מחיים ועוד קל וחומר ומה ע"י ספרא פרשת קדושים פרק ט ג,⁶³⁸
 דמיו בו בסקילה:

ע"י ספרא פרשת קדושים פרק י
 ם: (ז) מות יומת בסקילה אתה אומר בסקילה או באחת מכל המיתות שבתורה תלמוד לומר דמיו בו ולהלן נאמר דמיהם בם מה דמיהם בם שנאמר להלן בסקילה אף דמיו בו שנאמר כאן בסקי⁶³⁹
 ספרי קדושים י ח.

ע"י ספרא פרשת קדושים פרק י⁶⁴⁰
 ו: (ח) ואיש להוציא את הקטן. אשר ינאף את אשת איש להוציא את אשת קטן. אשר ינאף את אשת רעהו להוציא את אשת אחרים. מו
 ע"י ספרא פרשת קדושים פרק י⁶⁴¹

. מות יומת בחנק. אתה אומר בחנק או אינו אלא באחת מכל מיתות שבתורה אמרת צא וראה כל מיתה הסתומה בתורה אין את רשאי למושכה להחמיר עליה אלא להקל עליה דברי רבי יאשיה. רבי יונתן אומר לא מפני שהיה קלה אלא מפני שנאמרה סתם וכל מיתה שנאמר סתם אינה אלא חנק.
 ע"י ספרא פרשת קדושים פרק י⁶⁴²

(י) ואיש אשר ישכב את כלתו תבל עשו על שם שתיבל את החוט. תבל עשו על שם שחיתו את החטא. מ??????

ע"י ילקוט שמעוני ויקרא - פרק כ - רמז תרכב
 נך. תועבה תועה אתה בה, תבל עשו (כלום) תבלין יש בה, מאי שנא הדא ביאה מכולהו ביאות, זמה זו מה היא. וא

ע"י תלמוד בבלי מסכת יבמות דף נד ע"ב⁶⁴³
 היתר לאחר מכאן בחיי בעלה בכרת אלא העראה דכתיבא גבי אחות אב ואחות אם למה לי לכדבעא מיניה רבינא מרבא המערה בזכור מהו בזכור משכבי אשה כתיבא אלא המערה בבהמה מהו אמר ליה

ע"י ספרא פרשת קדושים פרק י⁶⁴⁴
 (טו) באש ישרפו אותו ואתהן את אחת מהן דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר אתהן עד שיהיו שתיהן שאם היה נשוי אשה ובא על בתה חייב. בתה ובא על אמה חייב. באש ישרפו אותו ואתהן עונש שמענו אזהרה לא שמענו ת"ל ערות אשה ובתה לא תגלה:

חבירו מדרך חיים לדרכי מיתה על אחת כמה וכמה⁶⁴⁵:
 (יז) חסד הוא - לשון ארמי חרפה (בראשית לד יד) חסודא ומדרשו אם תאמר קין נשא אחותו חסד עשה המקום לבנות עולמו ממנו שנאמר (תהלים פט ג) עולם חסד יבנה⁶⁴⁶:
 (יח) הערה - גלה וכן כל לשון ערוה גלוי הוא⁶⁴⁷ והו"ו יורדת בתיבה לשם דבר כמו זעוה מגזרת (אסתר ה ט) ולא קם ולא זע וכן אחוה מגזרת אח והערה זו נחלקו בה רבותינו יש אומרים זו נשיקת שמש ויש אומרים זו הכנסת עטרה⁶⁴⁷:
 (יט) וערות אחות אמך וגו' - שנה הכתוב באזהרתן לומר שהוזהר עליהן בין על אחות אביו ואמו מן האב בין על אחיותיהן מן האם אבל ערות אשת אחי אביו לא הוזהר אלא על אשת אחי אביו מן האב⁶⁴⁸:
 (כ) אשר ישכב את דדתו - המקרא הזה בא ללמד על כרת האמור למעלהי שהוא בעונש הליכת ערירי⁶⁴⁹:
 ערירים - כתרגומו בלא ולד ודומה לו (בראשית טו ב) ואנכי הולך ערירי יש לו בנים קוברן אין לו בנים מת בלא בנים לכך שנה בשני מקראות אלו ערירים ימותו ערירים יהיו ערירים ימותו אם יהיו לו בשעת עבירה לא יהיו לו כשימות לפי שקוברן בחייו ערירים יהיו שאם אין לו בשעת עבירה יהיה כל ימיו כמו שהוא עכשיו⁶⁵⁰:

⁶⁴⁵ סנהדרין נד ע"א, מיתת בנו, בין מן הארוסין בין מן הנשואין. הבא על הזכור ועל הבהמה, והאשה המביאה את הבהמה. אם אדם חטא, בהמה מה חטאת, אלא לפי שבאת לאדם תקלה על ידה, לפכךעי' ספרא פרשת קדושים פרק יא
 (ה) והרגת את האשה ואת הבהמה אם אדם חטא מה חטאה בהמה אלא לפי שבא לאדם תקלה עלידה לפיכך אמר הכתוב תסקל. קל וחומר ומה אם בהמה שאינה יודעת להבחין בין טוב לרע על שבאת תקלה על ידה לאדם אמר הכתוב תסקל אדם שגורם לחבירו להטותו מדרך החיים לדרך המות עאכ"ו שיעבירונו המקום מן העולם: (ו)
⁶⁴⁶

(-) ספרא פרשת קדושים פרק יא
 ין: (יא) וראה את ערותה והיא תראה את ערותו עד שיהיו שניהם מזידין. חסד הוא ושמה תאמר קין נשא את אחותו ת"ל חסד הוא והעולם מתחלתו לא נברא אלא בחסד שנאמר כי אמרתי עולם חסד יבנה וגו': (יב)
⁶⁴⁷ עי' תלמוד בבלי מסכת יבמות דף נה ע"ב

דרך אברים אמר ליה אביי פריצותא אסר רחמנא אלא אמר אביי פרט לשקינא לה בנשיקה הניחא למ"ד הערה זו הכנסת עטרה אלא למ"ד זו נשיקה מאי איכא למימר אלא לעולם לשקינא לה דרך אברים ואיצטריך סלקא דעתך אמינא בקפידא דבעל תלה רחמנא והא קא קפיד קא משמע לן אמר עי' ספרא פרשת קדושים פרק יב
⁶⁴⁸

טומאתה: (ד) וערות אחות אמך ואחות אביך לא תגלה. אחות אמך בין מן האב בין מן האם ואחות אביך בין מן האב בין מן האם. אתה אומר אחות אמך בין מן האב בין מן האם ואחות אביך בין מן האב בין מן האם או אחות אמך מן האב ושלא מן האם והדין נותן הואיל ואסר אשת אחי אביו ואסר אחות אמו ואחות אביו מה אשת אחי אביו מן האב ושלא מן האם אף אחות אמו ואחות אביו מן האב ושלא מן האם ת"ל ערות אחות אמך ואחות אביך לא תגלה. אחות אמך בין מן האב ובין מן האם ואחות אביך בין מן האב בין מן האם. כי את שארו הערה לענין שאמרנו:
 עי' תלמוד ירושלמי מסכת סנהדרין דף לב ע"ב
⁶⁴⁹

דמיה אמר לי לצורך יצאת לידון בערייה שלא תאמר הואיל ואין חייבין עליה אלא משום טומאת ערייה לא נעשה בה את המערה כגומר לפום כן צריך מימר. והכתיב ואיש אשר ישכב את דדתו ערות דודו גלה א"ל לצורך יצאת לידון בערירי. דאמר רבי יודן כל אתר דתימר ערירים יהיו הווין בלא וולד
⁶⁵⁰

(-) תלמוד בבלי מסכת יבמות דף נה ע"א
 נפקא ליה מואל אשה בנדת טומאתה לחייב על כל אשה ואשה דודתו דכתב בה רחמנא ערירים יהיו ל"ל לכדברה דרבה רמי כתיב ערירים יהיו וכתוב ערירים ימותו הא כיצד יש לו בנים קוברן אין לו בנים הולך ערירי ואיצטריך למכתב ערירים יהיו ואיצטריך למכתב ערירים ימותו דאי כתב רחמנא ערירים יהיו ה"א עד חטאיה אבל מחטאיה ואילך לא כתב רחמנא ערירים ימותו ואי כתב רחמנא ערירים ימותו ה"א מחטאיה ואילך אבל מעיקרא לא צריכא: הערה דחייבי לאוין מנלן מדגלי רחמנא עי' ספרא פרשת קדושים פרק יב

במשפחת אביו הכתוב מדבר אף דודו שנאמר כאן במשפחת אביו הכתוב מדבר: (ז) חטאם ישאו ערירים ימותו. אם יש להם בנים קוברין את בניהם. אם אין להם בנים מתים בלא בנים. ואף על פי

(כא) נדה הוא - השכיבה הזאת מנודה היא ומאוסה ורבותינו דרשו לאסור העראה בה כנדה שהעראה מפורשת בה (פסוק יח) את מקורה הערה (לעיל יח)⁶⁵¹:

(כג) ואקץ - לשון מיאוס כמו (בראשית כז מו) קצתי בחיי כאדם שהוא קץ במזונו⁶⁵²:

(כה) והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה - אין צריך לומר בין פרה לחמור שהרי מובדלין ונכרין הם אלא בין טהורה לך לטמאה לך בין שנשחט רובו של סימן לנשחט חציו וכמה בין רובו לחציו מלא שערה⁶⁵³:

אשר הבדלתי לכם לטמא - לאסור⁶⁵⁴:

(כו) ואבדל אתכם מן העמים להיות לי - אם אתם מובדלים מהם הרי אתם שלי ואם לאו הרי אתם של נבוכדנצר וחביריו רבי אלעזר בן עזריה אומר מנין שלא יאמר אדם נפשי קצה בבשר חזיר אי אפשי ללבוש כלאים אבל יאמר אפשי ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי תלמוד לומר ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי שתהא הבדלתכם מהם לשמי פורש מן העבירה ומקבל עליו עול מלכות שמים⁶⁵⁵:

(כז) כי יהיה בהם אוב וגו' - כאן נאמר בהם מיתה ולמעלה כרת עדים והתראה בסקילה מזיד בלא התראה בהכרת ושגגתם חטאת וכן בכל חייבי מיתות שנאמר בהם כרת^{קפ"ט}:

רש"י פרשת אמור

פרק כא

(א) אמר אל הכהנים - אמור ואמרת להזהירא גדולים על הקטנים (יבמות קיד ע"א):

בני אהרן - יכול חללים תלמוד לומר לומר הכהנים (ספרא אמור א א):

בני אהרן - אף בעלי מומין במשמע⁶⁵⁶:

בני אהרן - ולא בנות אהרן⁶⁵⁷:

לא יטמא בעמיו - בעוד שהמתג בתוך עמיו יצא מתד מצוה⁶⁵⁸:

(ב) כי אם לשארו - אין שארו אלאה אשתו⁶⁵⁹:

(ג) הקרובה - לרבות אתו הארוסה⁶⁶⁰:

אשר לא היתה לאיש - למשכב⁶⁶¹:

שאינ ראה לדבר זכר לדבר כה אמר ה' כתבו את האיש הזה עירי גבר לא יצלח בימיו וגו'. עונש שמענו אזהרה לא שמענו תלמוד לומר ערות אחי אביך לא תגלה: ע"י ספרא פרשת קדושים פרק יב בנים אסורה אם אין לו בנים מותרת: (ט) ערות אחיו גלה עיריים יהיו. אם יש להם בנים קוברים את בניהם אם אין להם בנים מתים בלא בנים. ואע"פ שאין ראה לדבר זכר לדבר כל אמר ה' כתבו את האיש הזה עירי וכו' עונש שמענו אזהרה לא שמענו תלמוד לומר ערות אשת אחיו לא תגלה: (י)

⁶⁵¹ תלמוד בבלי מסכת יבמות דף נד ע"ב

אמר ר' יונה ואיתימא רב הונא בריה דרב יהושע אמר קרא כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות העושות הוקשו כל העריות כולן לנדה מה נדה בהעראה אף כל בהעראה ואלא נדה דכתיבא גבי אשת אח למה לי לכדרב הונא דאמר רב הונא רמז ליבמה מן התורה מנין מנין הא כתיב יבמה יבא עליה אלא רמז ליבמה שאסורה

⁶⁵² ע"י ספרא פרשת קדושים (פרק ט ה), ואקוץ במ כאדם שהוא קץ ממזונו:

⁶⁵³ ע"י ספרא פרשת קדושים פרק ט

(ט) והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה צריך לומר בין פרה לחמור והלא כבר מפורשים הם א"כ למה נאמר והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה בין טהורה לך לטמאה לך בין שנשחט רובו של קנה בין שנשחט חציו וכמה הוא בין רובו לחציו מלא שערה:

⁶⁵⁴ ילקוט שמעוני ויקרא - פרק כ - רמז תרכו

⁶⁵⁵ ע"י ספרא פרשת קדושים פרק ט

(יב) ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי מובדלים אתם מן העמים הרי אתם לשמי ואם לאו הרי אתם של נבוכדנצר מלך בבל וחביריו. ר"א בן עזריה אומר מנין שלא יאמר אדם אי אפשי ללבוש שעטנז אי אפשי לאכול בשר חזיר אי אפשי לבוא על העורה אבל אפשי מה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי כך ת"ל ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי נמצא פורש מן העבירה ומקבל עליו מלכות שמים: ⁶⁵⁶ ע"י ספרא (אמור א א), ומנין לרבות בעלי מומין תלמוד לומר בני אהרן.

⁶⁵⁷ ע"י ספרא (אמור א א), בני אהרן אין מיטמים למתים מטמות הן בנות אהרן למתים.

⁶⁵⁸ ע"י ספרא (אמור א ג), לנפש לא יטמא בעמיו בזמן שעמיו שם אינו מטמא מיטמא הוא למת מצוה:

⁶⁵⁹ ע"י ספרא (אמור א ד) כי אם לשארו הקרוב אליו. אין שארו אלא אשתו שנאמר שאר אביך היא.

⁶⁶⁰ ע"י ספרא (שם), הקרוב? לא? את הארוסה.

ע"י ספרא (שם אות יב), הקרובה לרבות את הארוסה.???

לה יטמא ז- מצוה (ספרא א יב):
 (ד) לא יטמא בעל בעמיו להחלו - לא יטמא לאשתו פסולה שהוא מחולל בה בעודה עמו וכן פשוטו של מקרא לא יטמא בעל בשארו בעוד שהוא בתוך עמיו שיש לה קוברין שאינה מת מצוה ובאיזה שאר אמרתי באותו שהוא להחלו להתחלל הוא מכהונתו⁶⁶²:
 (ה) לא יקרח קרחה - על מתח והלא אף ישראל הוזהרו על כך אלא לפי שנאמר בישראל (דברים יד א) בין עיניכם יכול לא יהא חייב על כל הראש תלמוד לומר בראשם וילמדו ישראל מהכהנים בגזרה שוה נאמר כאן קרחה ונאמר להלן בישראל קרחה מה כאן כל הראש אף להלן כל הראש במשמע כל מקום שיקרח בראש ומה להלן על מת אף כאן על מת⁶⁶³:
 ופאת זקנם לא יגלחו - לפי שנאמר בישראל (ויקרא יט כז) ולא תשחית יכול לקטו במלקטי וברהיטני יהא חייב לכך נאמר לא יגלחו שאינו חייב אלא על דבר הקרוי גלוח ויש בו השחתה וזהו תער⁶⁶⁴:
 ובבשרם לא ישרטו שרטת - לפי שנאמר בישראל (ויקרא שם כח) ושרט לנפש לא תתנו יכול שרט חמש שריטות לא יהא חייב אלא אחת תלמוד לומר לא ישרטו שרטת לחייב על כל שריטה ושריטה כשתיבה זו יתירה היא לדרוש שהיה לו לכתוב לא ישרטו ואני יודע שהיא שרטת⁶⁶⁵:
 (ו) קדשים יהיו - על כרחם יקדישום בית דין בכך⁶⁶⁶:
 (ז) זנה - שנבעלה בעילת ישראל האסור לה כגון חייבי כריתות או נתין או ממזר⁶⁶⁷:
 חללה - שנולדה מן הפסולים שבכהונה כגון בת אלמנה מכהן גדול או בת גרושה וחלוצה מכהן הדיוט וכן שנתחללה מן הכהונה על ידי ביאת אחד מן הפסולים מכהונה⁶⁶⁸:
 (ח) וקדשתו - על כרחו שאם לא רצה לגרש הלקהונו ויסרהו עד שיגרש⁶⁶⁹:
 קדש יהיה לך - נהוג בו קדושה לפתוח ראשון בכל דבר ולברך ראשון בסעודה⁶⁷⁰:
 (ט) כי תחל לזנות - כשתחלל על ידי זנותם שהיתה בה זיקתו בעל זנותה או מן האירוסין או מן

⁶⁶¹ עי' ספרא (אמור פרשתא א יא) ולאחותו הבתולה פרט לאנוסה ולמפותה או יכול שאני מוציא את מוכת עץ תלמוד לומר אשר לא היתה לאיש שהייתה על ידי איש ולא שהייתה בדבר אחר:
⁶⁶² עי' ספרא (אמור פרשתא א טו) לא יטמא בעל בעמיו. מה תלמוד לומר לפי שנאמר לאמו ולאביו ולבנו ולבתו ולאחיו ולאחותו. מטמא להם בין פסולים בין כשירים יכול אף לאשתו יטמא בין כשירה בין פסולה תלמוד לומר לא יטמא בעל בעמיו יש בעל שמטמא ויש בעל שאין מטמא. הא כיצד מטמא הוא לאשתו כשירה ואינו מטמא לאשתו פסולה:
⁶⁶³ עי' ספרא אמור (א ג) יכול בכהנים שריבה בהם הכתוב מצוות יתירות. חייבים על כל קרחה וקרחה ועל הראש כבין העינים. אבל ישראל שלא ריבה בהם הכתוב מצוות יתירות לא יהיו חייבים אלא אחת ולא יהיו חייבים אלא בין העינים בלבד. תלמוד לומר קרחה קרחה לגזירה שוה מה קרחה האמורה בכהנים חייב על כל קרחה וקרחה ועל הראש כבין העינים. אף קרחה האמורה בישראל חייבים על כל קרחה וקרחה ועל הראש כבין העינים. ומה קרחה האמורה בישראל אין חייבים אלא על המת אף קרחה האמורה בכהנים לא יהיו חייבים אלא על המת:
⁶⁶⁴ עי' ספרא (קדושים פרק ו ד) ולא תשחית את פאת זקנך מה תלמוד לומר לפי שנאמר ופאת זקנך מה תלמוד לומר לפי שנאמר ופאת זקנם לא יגלחו יכול אפילו גלחו במספריים כבתער יהיה חייב תלמוד לומר ולא תשחית את פאת זקנך. אי לא תשחית פאת זקנך יכול אפילו לקחו במלקט וברהיטני יהיה חייב תלמוד לומר וזקנם לא יגלחו. הא כיצד גלוח שיש בו השחתה הוי אומר זה תער:
⁶⁶⁵ עי' ספרא (אמור פרק א ד ה) ובבשרם לא ישרטו שרטת. יכול על חמש שריטות לא יהיה חייב אלא אחת תלמוד לומר שרטת לחייב על כל שריטה ושריטה: (ה) יכול הכהנים שריבה בהם הכתוב מצות יתרות חייבים על כל שריטה ושריטה. אבל ישראל שלא ריבה בהם הכתוב מצות יתרות לא יהיו חייבים אלא אחת תלמוד לומר שרטת שרטת לגזירה שוה. מה שריטה ושריטה אף שריטה האמורה בישראל חייבים על כל שריטה ושריטה. ומה שריטה האמורה בישראל אינו חייבים אלא על המת אף שריטה האמורה בכהנים לא יהיו חייבים אלא על המת:
⁶⁶⁶ עי' ספרא (אמור פרק א ו) קדושים יהיו לאלהיהם על כרחם.
⁶⁶⁷ עי' (ספרא אמור א ז) אשה זונה רבי יהודה אומר זו אילונית וחכמים אומרים אין זונה אלא גיורת ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות. ר"א אומר אף הפנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות:
⁶⁶⁸ עי' (ספרא אמור א ח) וחללה איזו היא חללה זו שנולדה מאחד מכל הפסולים: (ט)
⁶⁶⁹ עי' (ספרא אמור א יג) ומנין אם אינו רוצה דפנו תלמוד לומר וקדשתו בעל כרחו. כי את לחם אלהיך הוא מקריב להגיד מה גרם. קדוש יהיה לך לרבות בעלי מומים. כי קדוש אני ה' מקדישכם להזהיר בית דין על כך:
⁶⁷⁰ עי' מו"ק כח ע"ב תנא דבי רבי ישמעאל וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון אמר רבי חנינא קשה יציאת נשמה מן הגוף

הנשואין⁶⁷¹ ורבותינו נחלקו בדבר והכל מודים שלא דבר הכתוב בפנויה⁶⁷²:
 את אביה היא מחללת - חללה ובזתה את כבודו שאומרים עליו ארור שזו ילד ארור שזו גדל⁶⁷³:
 (י) לא יפרע - לא יגדל פרע על אבל⁶⁷⁴ פ ואיזהו גידול פרע יותר משלשים יום⁶⁷⁵:
 (יא) ועל כל נפשת מת וגו' - באהלצ המת⁶⁷⁶:
 נפשת מת - להביא רביעית דם מן המת שמטמא באהל⁶⁷⁷:
 לאביו ולאמו לא יטמא - לא בא אלא להתיר לו מת מצוה⁶⁷⁸:
 (יב) ומן המקדש לא יצא - אינו הולך אחר המטה⁶⁷⁹ ועוד מכאן למדו רבותינו שכהן גדול מקריב
 אונש⁶⁸⁰ וכן משמעו אף אם מתו אביו ואמו אינו צריך לצאת מן המקדש אלא עובד עבודה⁶⁸¹:
 ולא יחלל את מקדש - שאינו מחלל בכך את העבודה שהתיר לו הכתוב הא כהן הדיוט שעבד אונן
 חלל⁶⁸²:
 (יד) וחללה - שנולדה מפסולית כהונה⁶⁸³:
 (טו) ולא יחלל זרעו - הא אם נשא אחת מן הפסולות זרעו הימנה חלל מדין קדושתא כהונה⁶⁸⁴:
 (יז) לחם אלהיו - מאכל אלהיו כלב סעודה קרויה לחם כמו (דניאל ה א) עבד לחם רב⁶⁸⁵:
 (יח) כי כל איש אשר בו מום לא יקרב - אינו דיוג שיקרב כמו (מלאכי א ח) הקריבהו נא לפחתך קצא:
 חרם - שחוטמו שקוע בין שתי העינים שכוחל שתי עיניו כאחת⁶⁸⁵:

⁶⁷¹ עי' (ספרא אמור א יד) ובת כהן כי תחל יכול אם חיללה את השבת תידון בשריפה תלמוד לומר
 כי תחל לזנות בשחיללתה בזנות ולא חיללה בדבר אחר:
⁶⁷² עי' (ספרא אמור א טו) יכול אם זינתה פנויה תדון בשריפה תלמוד לומר כאן אביה ונאמר להלן
 אביה מה אביה האמור להלן זנות עם זיקת הבעל. אף אביה האמור כאן זנות עם זיקת הבעל. או אינו
 אביה אלא להוציא את כל האדם כשהוא אומר היא מחללת הרי כל אדם אמור הא מה אני מקיים
 אביה מה אביה האמור להלן זנות עם זיקת הבעל אף אביה האמור כאן זנות עם זיקת הבעל:
⁶⁷³ עי' סנהדרין דף נב ע"א, האי את אביה היא מחללת מאי דריש ביה מבעי ליה לכדתניא היה רבי
 מאיר אומר מה תלמוד לומר את אביה היא מחללת שאם היו נוהגין בו קודש נוהגין בו חול כבוד
 נוהגין בו בזיון אומרים ארור שזו ילד ארור שזו גידל ארור שיצא זו מחלציו אמר רב אשי כמאן קרינן
 רשיעא בר רשיעא ואפילו לרשיעא בר צדיקא כמאן כהאי תנא:
⁶⁷⁴ עי' (ספרא אמור ב ג) אילו אמר ראש לא יפרע ובגד לא יפרום. יכול לא יפרע ולא יפרום של
 סוטה תלמוד לומר ראשו ובגדיו רבי מאיר אומר ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום על מתו כדרך שבני
 אדם פורעים ופורמים על מיתיהם (לא יפרום לא יפרום כדרך הפורמים) הא כיצד כהן גדול פורם
 מלמטה וההדיוט מלמעלה:
⁶⁷⁵ תענית יז ע"א
 עי' ילקוט שמעוני (במדבר פרק ו המשך רמז תשט) ת"ל גדל פרע שער ראשו. כמה הוא גידול פרע אין
 פחות משלשים יום, אבל מחדש ולמעלה (או) [אף] חדש ויום אחד או חדש ושני ימים:
⁶⁷⁶ ?
⁶⁷⁷ עי' (ספרא אמור ב ד) ועל כל נפשות מת לא יבא אמר רבי עקיבא מנין לרביעית דם שהוא משני
 מתים תלמוד לומר ועל כל נפשות מת שתי נפשות ומת אחד.
 עי' סנהדרין ד ע"א דתניא רבי עקיבא אומר מניין לרביעית דם שיצאה משני מתים שמטמא באהל
 שנאמר על כל נפשות מת לא יבא שתי נפשות ושיעור אחד ורבנן נפשת כתיב
⁶⁷⁸ ספרא (אמור ב ד) לאביו ולאמו לא יטמא מטמא הוא למת מצוה
⁶⁷⁹ ספרא (אמור ב ה) ומן המקדש לא יצא. עמהם אינו יוצא הוא אחריהם (אלא) הן ניכסין והוא
 נגלה הן ניכסין והוא נגלה ויוצא עמהן עד פתח העיר דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר ומן המקדש לא
 יצאו אינו יוצא כל עיקר:
⁶⁸⁰ ספרא (ב ו) ומנין אם עבד עבודתו כשירה תלמוד לומר ולא יחלל את מקדש אלהיו הא כהן
 הדיוט שעבד אונן עבודתו פסולה.
⁶⁸¹
⁶⁸² עי' ספרא (אמור פרשתא ב ו) ומנין אם עבד עבודתו כשירה תלמוד לומר ולא יחלל את מקדש
 אלהיו הא כהן הדיוט שעבד אונן עבודתו פסולה.
⁶⁸³ עי' ספרא (אמור ב ג) וחללה איזו היא חללה זו שנולדה מאחד מכל הפסולים:
⁶⁸⁴ עי' ילקוט שמעוני ויקרא (פרק כא רמז תרלא) ולא יחלל זרעו כהנת מתחלל כהן אינו מתחלל
 שנאמר ולא יחלל זרעו זרעו מתחלל ואין הוא מתחלל. ???
⁶⁸⁵ עי' ספרא פרשת אמור (פרשתא ג ז ח) חוטמו בלום. חוטמו סולד. חוטמו נוטף מנין תלמוד לומר או
 חרום: אבא יוסי אומר איזהו החרום הכוחל שתי עיניו כאחת אמרו לו הפלגתה אע"פ שאין יכול
 לכחול שתי עיניו כאחת:

שרוע - שאחד מאיבריו גדול מחברו עינו אחת גדולה ועינו אחת קטנה או שוקו אחת ארוכה מחברתה⁶⁸⁶:

(כ) או גבן - שורצילו"ש בלע"ז [בעל גבות ארוכות] שגביני עיניו שערן ארוך ושוכב⁶⁸⁷:
או דק - שיש לו בעיניו דוק שקורין טיל"א [קרום] כמו (ישעיה מ כב) הנוטה כדוק⁶⁸⁸:
או תבלל - דבר המבלבל את העין כגון חוט לבן הנמשך מן הלבן ופוסק בסירה שהוא עוגל המקיף את השחור שקוראים פרוניל"א [אישון] והחוט הזה פוסק את העוגל ונכנס בשחור ותרגום תבלול חילזי לשון חלזון שהוא דומה לתולעת אותו החוט וכן כינוהו חכמי ישראל במומי הבכור חלזון נחשו עינב (בכורות לח א)⁶⁸⁹:

גרב וילפת - מיני שחין הם:

גרב - זו החרס שחין היבש מבפנים ומבחוץ⁶⁹⁰:

ילפת - היא חזזית המצרית ולמה נקראת ילפת שמלפפת והולכת עד יום המיתה והוא לח מבחוץ ויבש מבפנים ובמקום אחר קורא לגרב שחין הלח מבחוץ ויבש מבפנים שנאמר (דברים כח כז) ובגרב ובחרס כשסמוך גרב אצל חרס קורא לילפת גרב וכשהוא סמוך אצל ילפת קורא לחרס גרב כך מפורש בבכורות (מא א)⁶⁹¹:

מרוח אשך - לפי התרגום מריס פחדין שפחדיו מרוססים שביצים שלו כתותין פחדין כמו (איוב מ יז) גידי פחדיו ישורגו⁶⁹²:

(כא) כל איש אשר בו מום - לרבות שאר מומין קצב:

מום בו - בעוד מומו בו פסול הא אם עבר מומו כשר⁶⁹³:

לחם אלהיו - כל מאכלט קרוי לחם:

(כב) מקדשי הקדשים - אלו קדשי הקדשים:

ומן הקדשים יאכל - אלו קדשים קלים ואם נאמרו קדשי הקדשים למה נאמרו קדשים קלים אם לא נאמרו הייתי אומר בקדשי הקדשים יאכל בעל מום שמצינו שהותרו לזר שאכל משה בשר המלואים אבל בחזה ושוק של קדשים קלים לא יאכל שלא מצינו זר חולק בהן לכך נאמרו קדשים קלים כך מפורש בזבחים (קא ב)⁶⁹⁴:

(כג) אך אל הפרכת - להזות שבע הזאותי שעל הפרכת קצב:

⁶⁸⁶ עי' ספרא (אמור ג ט) שרוע שנשמטה ירכו. פיקה יוצא מגודלו. עקיבו יוצא לאחוריו. פרסתו רחבה כשל אווז מנין תלמוד לומר או שרוע:

⁶⁸⁷ עי' ספרא (אמור פרשתא ג יב) גבן שיש לו שני גבינים. אין לו גבינים או אין לו אלא גבין אחד. זהו גבן האמור בתורה. רבי דוסא אומר כל שגביניו שוכבים. ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר כל שיש לו שתי גבים ושתי שדראות. דק. זה הדוק. חלזון נחש עיניו מנין תלמוד לומר או דק: (יג) ת עי' הערה הקודמת.⁶⁸⁸

⁶⁸⁹ עי' ספרא אמור (ג יג) תבלול לבן נכנס בשחור ושחור בלבן ר' יוסי אומר אין המומים בלבן. איזהו תבלול לבן פוסק בסירה ונכנס בשחור:

⁶⁹⁰ עי' ספרא אמור (ג טו) גרב זו החרס.

⁶⁹¹ שם, ילפת זו חזזית מצרית.

⁶⁹² שם, מרוח אשך. ר' ישמעאל אומר כל שנמרחו אשכיו. רבי עקיבא אומר כל שרוח באשכיו. חנניא בן אנטיגנוס אומר כל שמראיו חשוכים:

⁶⁹³ עי' ספרא (אמור ג ה) כל איש אשר בו מום מה תלמוד לומר. לפי שנאמר זרע אהרן אין לי אלא זרע אהרן. אהרן עצמו מנין תלמוד לומר כי כל איש (אשר בו מום) אין לי אלא בעל מום קבוע בעל מום עובר מנין תלמוד לומר כל אשר בו מום:

⁶⁹⁴ עי' ספרא אמור (ג ח) לחם אלהיו מקדשי הקדשים ומן הקדשים יאכל. אם נאמר מקדשי הקדשים למה נאמר ומן הקדשים. ואם נאמר ומן הקדשים למה נאמר מקדשי הקדשים שאלו נאמר מקדשי הקדשים ולא נאמר מן הקדשים הייתי אומר קדשי קדשים שהותרו לזר מהם יאכל ומקדשים קלים לא יאכל צ"ל מן הקדשים. או אילו נאמר מן הקדשים ולא נאמר מקדשי הקדשים הייתי אומר מקדשים קלים יאכל ומקדשי קדשים לא יאכל צריך לומר מקדשי הקדשים וצריך לומר ומן הקדשים:

עי' זבחים קא ע"ב, מיתבי לחם אלהיו מקדשי הקדשים ומן הקדשים יאכל אם נאמרו קדשי קדשים למה נאמר קדשים קלים ואם נאמרו קדשים קלים למה נאמר קדשי קדשים אילו לא נאמר קדשים קלים הייתי אומר קדשי קדשים הוא דאוכל שהרי הותרו לזר ולהן קדשים קלים לא יאכל ואילו לא נאמרו קדשי קדשים הייתי אומר בקדשים קלים יהא אוכל שהן קלים בקדשי קדשים לא יהא אוכל לכך נאמרו קדשי קדשים ולכך נאמר קדשים קלים קתני מיהא שהרי הותרו לזר ולהן לאו

ואל המזבח - החיצון ושניהם הוצרכו להכתב ומפורש בתורת כהנים⁶⁹⁵:
 ולא יחלל את מקדשי - שאם עבד עבודתול מחוללת להפסל⁶⁹⁶:
 (כד) וידבר משה - המצוה הזאת^{קצ"ז}:
 אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל - להזהיר בית דין עלמ הכהנים⁶⁹⁷:
 פרק כב

(ב) וינזרו - אין נזירה אלא פרישה וכן הוא אומר (יחזקאל יד ז) וינזר מאחרי (ישעיה א ד) נזורו
 אחור יפרשו מן הקדשים בימי טומאתן⁶⁹⁸. דבר אחר וינזרו מקדשי בני ישראל אשר הם מקדישים לי
 ולא יחללו את שם קדשי סרס המקרא ודרשהו^{קצ"ח}.
 אשר הם מקדישים לי - לרבות קדשי כהנים עצמן⁶⁹⁹:

(ג) כל איש אשר יקרב - אין קריבה זו אלא אכילה וכן מצינו שנאמרה אזהרת אכילת קדשים
 בטומאה בלשון נגיעה בכל קדש לא תגע (ויקרא יב ד) אזהרה לאוכל ולמדה רבותינו מגזירה שוהס⁷⁰⁰
 ואי אפשר לומר שחייב על הנגיעה שהרי נאמר כרת על האכילה בצו את אהרן (ויקרא ז כ - כא) שתי
 כריתות זו אצל זו ואם על הנגיעה חייב לא הוצרך לחייבו על האכילה וכן נדרש בתורת כהנים וכי יש
 נוגע חייב אם כן מה תלמוד לומר יקרב משיכשר לקרב שאין חייבין עליו משום טומאה אלא אם כן
 קרבו מתיריוע⁷⁰¹ ואם תאמר שלש כריתות בטומאת כהנים למהפ כבר נדרשו במסכת שבועות אחת
 לכלל ואחת לפרט וכו' (שבועות ז א⁷⁰²):

וטמאתו עליו - וטומאת האדם עליו יכול בבשר הכתוב מדבר וטומאתו של בשר עליו ובטהור
 שאכל את הטמא הכתוב מדבר הרי כבר נאמר (ויקרא ז יט) והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל אלא
 על כרחך ממשמעו אתה למד במי שטומאתו פורחת ממנוצ הכתוב מדבר וזהו האדם שיש לו טהרה
 בטבילה⁷⁰³:

⁶⁹⁵ ע"י ספרא אמור (ג? ז) אם נאמר אל הפרכת למה נאמר אל המזבח. ואם נאמר אל המזבח למה
 נאמר אל המזבח הייתי אומר אל הפרוכת שהוא בפנים יהיה פסול אל המזבח שאינו בפנים לא יהיה
 פסול צריך לומר אל המזבח. ואילו נאמר אל המזבח ולא נאמר אל הפרוכת הייתי אומר אל המזבח
 שהוא כשר לעבודה יהיה פסול. פרוכת שאינה כשירה לעבודה לא יהיה פסול צריך לומר אל המזבח
 וצריך לומר אל הפרוכת:

⁶⁹⁶ ע"י ספרא פרשת אמור (פרק ג יא) ומנין אם עבד עבודתו פסולה תלמוד לומר ולא יחלל את מקדשי.
⁶⁹⁷ ע"י שם (אות יב) וידבר משה אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל הזהיר את אהרן על ידי
 הבנים ואת הבנים על ידי ישראל ואת הבנים זה על ידי זה:

⁶⁹⁸ ע"י ספרא (ד א) וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו. אין נזירה אלא הפרשה
 וכן הוא אומר וינזרו מאחרי ויעל גילוליו ואומר נזורו אחור. וינזרו מקדשי בני ישראל על קדשי בני
 ישראל חייבים על פיגול נותר וטמא ואין חייבים על קדשי העכו"ם משום פיגול נותר וטמא. קדשי בני
 ישראל אין לי אלא קדשי בני ישראל קדשי עצמן מנין תלמוד לומר אשר הם מקדישים לי אני ה'
 לרבות את כולה:
⁶⁹⁹ ע"י הערה הקודמת.

⁷⁰⁰ ע"י זבחים לג ע"ב, אזהרה לאוכל בשר קודש דאיתמר אזהרה לאוכל בשר קודש מנין ריש לקיש
 אמר בכל קודש לא תגע רבי יוחנן אמר תני ברדלא אתיא טומאתו מביאת מקדש מה להלן
 ענש והזהיר אף כאן ענש והזהיר טמא שנגע בקודש מדאפקה רחמנא בלשון נגיעה אזהרה לאוכל
 מדאיתקש קודש למקדש תניא כוותיה דריש לקיש בכל קודש לא תגע אזהרה לאוכל אתה אומר
 אזהרה לאוכל או אינו אלא לנוגע תלמוד לומר בכל קודש לא תגע ואל המקדש לא תבא מקיש קודש
 למקדש מה מקדש דבר שיש בו

⁷⁰¹ () ספרא פרשת אמור פרשתא ד
 (ז) יכול יהיו חייבים עליו מיד תלמוד לומר אשר יקרב. אמר רבי אלעזר וכי יש נוגע חייב אם כן
 למה נאמר אשר יקרב עד שיכשר ליקרב. את שיש לו מתירים עד שיקרבו מתירים. את שאין לו
 מתירים עד שיקדש בכלי:
⁷⁰²

תלמוד בבלי מסכת שבועות דף ז ע"א
 אמר רבא שלש כריתות בשלמים למה אחת לכלל ואחת לפרט ואחת לטומאה הכתובה בתורה
 סתם ואיני יודע מה היא הוי אומר טומאת קודש ואם אינו ענין לטומאת קודש דנפקא ליה מדרבי
 תנהו ענין לטומאת מקדש והאי מיבעי ליה לכדרבי אבהו דאמר רבי אבהו שלש כריתות בשלמים למה
 אחת לכלל ואחת לפרט ואחת לדברים שאינן נאכלין ולר"ש דאמר דברים שאינן נאכלין אין חייבין
 עליהן כרת משום טומאה לאיתויי חטאת הפנימית דס"ד אמינא הואיל
 () ספרא פרשת אמור פרשתא ד
⁷⁰³

ונכרתה וגו' - יכול מצד זה לצד זה יכרת ממקומו ויתיישב במקום אחר תלמוד לומר אני ה' בכל מקום אני⁷⁰⁴:
 (ד) מזרע אהרן - אין לי אלא זרעו גופו מנין תלמוד לומר והוא צרוע⁷⁰⁵ שיכול הואיל ומקריב אונן יקריב צרוע וזב תלמוד לומר והוא⁷⁰⁶:
 עד אשר יטהר - ביאת השמש או אינו אלא טבילה נאמר כאן וטהר ונאמר למטה וטהר (פסוק ז) ובא השמש וטהר מה להלן ביאת שמש אף כאן ביאת שמש⁷⁰⁷:
 בכל טמא נפש - במי שנטמא במת⁷⁰⁸:
 (ה) בכל שרץ אשר יטמא לו - בשיעור הראוי לטמאק בכעדשה⁷⁰⁹:
 או באדם - ר במת⁷¹⁰:
 אשר יטמא לו - כשיעורו לטמאש וזהו כזית^{קצ"ב}:
 לכל טומאתו - לרבות נוגע בזב וזבהת נדה ויולדת ובמצורע⁷¹¹:
 (ו) נפש אשר תגע בו - באחד מן הטמאים הללו^{קצ"ג}:
 (ז) ואחר יאכל מן הקדשים - נדרש ביבמות⁷¹² בתרומה שמותר לאכלהב בהערב השמש:
 מן הקדשים - ולא כל הקדשים^{קצ"ד}:

(ח) וטומאתו עליו טומאת הגוף. יכול טומאת בשר תלמוד לומר וטומאתו עליו וטומאתו עליו לגזירה שוה מה טומאתו עליו נאמר להלן בטומאת הגוף דבר לא דבר בטומאת בשר דבר לא דבר בטומאת הבשר: (ט) רבי אומר ואיש טומאתו עליו בטומאת הגוף דבר לא דבר בטומאת בשר. רבי חייא אומר נאמר קדשים לשם רבים ונאמר טומאת לשם יחיד הא מה אני מקיים טומאתו עליו בטומאת הגוף דבר לא דבר בטומאת הבשר אחרים אומרים לא דיבר אלא במי שהטומאה פורשת ממנו יצא הבשר שאין טומאה פורשת ממנו:

⁷⁰⁴ עי' ספרא פרשת אמור פרשתא ד
 (י) ונכרתה הנפש ההיא. יכול מצד זה לצד זה ת"ל מלפני אני ה' בכל מקום אני:
⁷⁰⁵ עי' ספרא פרשת אמור פרק ד
 (א) זרע אהרן אין לי אלא זרע אהרן עצמו מנין תלמוד לומר והוא צרוע או זב. בקדשים לא יאכל
⁷⁰⁶ לא מופיע בדפ"ר.
⁷⁰⁷ עי' ספרא פרשת אמור פרק ד
 : (ב) עד אשר יטהר. יכול עד שיבוא במים תלמוד לומר ובא השמש וטהר. ומה טהרה האמורה למטן ביאת שמש אף כאן ביאת שמש: (ג)
 לא מופיע בדפ"ר.
⁷⁰⁸ עי' ספרא פרשת אמור פרק ד
 (ג) והנוגע בכל טמא נפש אין טמא נפש אלא במגע.
 עי' תלמוד בבלי מסכת שבת דף סד ע"א
 למידין ומשיבין מאי איכא למימר דמת נמי אפנויי מופנה מכדי מת אתקש לשכבת זרע דכתיב והנוגע בכל טמא נפש או איש אשר תצא ממנו שכבת זרע וכתוב בשכבת זרע וכל בגד וכל עור בגד ועור
⁷⁰⁹ עי' ספרא פרשת אמור פרק ד
 אין לי אלא השרץ. מנין לרבות הנבילה תלמוד לומר בכל שרץ. אשר יטמא לרבות את השיעורים.
⁷¹⁰ עי' ספרא פרשת אמור פרק ד
 אדם זה המת. טומאתו לרבות זבים וזבות נידות ויולדות. אין לי אלא ימי חומרן. ימי קולן מנין.
⁷¹¹ עי' ספרא פרשת אמור פרק ד
 תלמוד לומר לכל טומאתו. אשר יטמא לרבות בועל נידה. לו לרבות בולע נבלת עוף הטהור: עי' ספרא פרשת ויקרא דיבורא דחטאות פרק יג
 : (ח) או כי יגע בטומאת אדם. אדם זה המת. בטומאת אדם זה טמא מת. טומאתו לרבות זבים וזבות נדות ויולדות אין לי אלא ימי חומרן ימי קולן מנין ת"ל לכל טומאתו. אשר יטמא לרבות בועל נדה. בה לרבות הבולע נבלת העוף הטהור:
⁷¹² עי' תלמוד בבלי מסכת יבמות דף עד ע"ב
 כפרה אוכל בקדשים מנא לן אמר רבא אמר רב חסדא תלתא קראי כתיבי כתיב ולא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ בשרו במים הא רחץ טהור וכתוב ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים וכתוב וכפר עליה הכהן וטהרה הא כיצד כאן למעשר כאן לתרומה כאן לקדשים ואיפוך אנא מסתברא תרומה

(ח) נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה - לענין הטומאה הזהיר כאנג שאם אכל נבלת עוף טהור שאין לה טומאת מגע ומשאד אלא טומאת אכילה בבית הבליעה אסור לאכול בקדשים⁷¹³ וצריך לומר וטרפה מי שיש במינו טרפה יצא נבלת עוף טמא שאין במינו טרפה⁷¹³:
 (ט) ושמרו את משמרת - מלאכול תרומה בטומאת הגוף⁷¹³:
 ומתו בו - למדנו שהיא מיתה בידי שמים⁷¹⁴:
 (י) לא יאכל קדש - בתרומה הכתוב מדבר שכל הענין דבר בה⁷¹⁵:
 תושב כהן ושכיר - תושבו של כהן ושכירו לפיכך תושב זה נקוד פתח לפי שהוא דבוק ואיזהו תושב זה נרצע שהוא קנוי לו עד היובל ואיזהו שכיר זה קנוי קנין שנים שיוצא בששח בא הכתוב ולמדך כאן שאין גופו קנוי לאדונו לאכול בתרומתו⁷¹⁶:
 (יא) וכהן כי יקנה נפש - עבד כנעני שקנויט לגופו⁷¹⁷:
 ויליד ביתו - אלו בני השפחות ואשת כהן אוכלת בתרומה מן המקרא הזה שאף היא קנין כספו⁷¹⁸ ועוד למד ממקרא אחר (במדבר יח יא) כל טהור בביתך וגו' בספרי⁷¹⁸:
 (יב) לאיש זר - ללוי ולישראל⁷¹⁹:
 (יג) אלמנה וגרושה - מן האיש הזר⁷²⁰:
 וזרע אין לה - ממנוכ⁷²¹:
 ושבה - הא אם יש לה זרע ממנו לאסור בתרומה כל זמן שהזרעם קיים⁷²¹:

⁷¹³ ע"י תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף פג ע"א
 למילף שכן פסול אוכל אין לו היתר במקוה הנך נפישן רבינא אמר חילול דרבים מחילול דרבים עדיף וכהן טמא שאכל תרומה טהורה מנלן דאמר שמואל מניין לכהן טמא שאכל תרומה טהורה שהוא במיתה בידי שמים דכתיב ושמרו את משמרת ואלא ישאו עליו חטא וגו' טהורה אין טמאה לא דאמר ע"י תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף פג ע"א
⁷¹⁴ ע"י תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף פג ע"א
 במיתה בידי שמים דכתיב ושמרו את משמרת ואלא ישאו עליו חטא וגו' טהורה אין טמאה לא דאמר שמואל אמר רבי אליעזר מניין לכהן טמא שאכל תרומה טמאה שאינו במיתה שנאמר ומתו בו כי יחלוהו
⁷¹⁵ ע"י תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף פג ע"ב
 וזר שאכל את התרומה: אמר רב זר שאכל את התרומה לוקה אמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב לימא מר במיתה דכתיב וכל זר לא יאכל קדש אני ה' מקדשם הפסיק הענין מיתבי ואלו הן שבמיתה זר האוכל את התרומה מתניתא אדרב קא רמית רב תנא הוא ופליג:
⁷¹⁶ ע"י ספרא פרשת אמור פרק ד
 (יז) תושב זה קנוי קנין עולם. ושכיר זה קנוי קנין שנים. יאמר תושב מה תלמוד לומר שכיר אם הקנוי קנין עולם אינו אוכל. הקנוי קנין שנים יאכל. אילו כן הייתי אומר תושב זה קנוי קנין שנים וכשהוא אומר שכיר בא שכיר ולימד על התושב שהוא קנוי קנין עולם:
⁷¹⁷ ע"י ספרא פרשת אמור פרשת ה
 (א) מנין לכהן שנשא אשה וקנה עבדים שיאכלו בתרומה תלמוד לומר וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו. מנין לאשה שקנתה עבדים ועבדים שקנו עבדים שיאכלו בתרומה שנאמר וכהן כי יקנה קנין אף קנינו שקנה קנין אוכל: (ב) יכול אפילו קנה עבד עברי יאכל בתרומה תלמוד לומר כסף יצא עבד עברי שאין כסף: (ג)
 ע"י ספרי פרשת קרח פ"קא ב
 לכהן: כל טהור בביתך יאכל. למה נאמר והלא כבר נאמר כל טהור בביתך יאכל אותו ומה ת"ל כל טהור בביתך יאכלנו להביא את בת ישראל המאורסת לכהן שתהא אוכלת בתרומה. משמע מביא את הארוסה או אינו מדבר אלא בנשואה כשהוא אומר כל טהור בביתך יאכל אותו הרי נשואה אמורה הא מה ת"ל כל טהור בביתך יאכלנו להביא את בת ישראל המאורסת לכהן שתהא אוכלת בתרומה. משמע מביא את הארוסה ומביא את תושב ושכיר ומה אני מקיים מקרא שמות יב תושב ושכיר לא יאכל בו תושב שאינו ברשותך אבל שכיר שהוא ברשותך יאכל בו ומה אני מקיים כל טהור בביתך יאכל אותו חוץ מתושב ושכיר או אף תושב ושכיר ת"ל עוד במקום אחר ויקרא כב תושב כהן ושכיר⁷¹⁸
⁷¹⁹ ע"י ספרא פרשת אמור פרשת ה
 (ו) ובת כהן כי תהיה לאיש זר אין לי אלא לממזר מנין אפילו ללוי ולישראל תלמוד לומר לאיש זר. מנין אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיט תלמוד לומר לאיש איש המאכיל:
⁷²⁰ ע"י הערה הקודמת.
⁷²¹ יבמות פז ע"א, תאכל בתרומה מת ולה הימנו בן תאכל בתרומה מת בנה מכהן לא תאכל בתרומה מת בנה מלוי לא תאכל במעשר מת בנה מישראל חוזרת לבית אביה ועל זו נאמר ושבה אל בית אביה כנעוריה מלחם אביה תאכל

וכל זר לא יאכל בו - לא בא אלא להוציא את האונן שמותר בתרומה זרות אמרתי לך ולא אנינות⁷²²:

(יד) כי יאכל קדש - נ תרומה⁷²³:

ונתן לכהן את הקדש - דבר הראוי להיות קדש שאינו פורע לו מעות אלא פירות של חולין והן נעשין תרומה⁷²⁴:

(טו) ולא יחללו וגו' - להאכילם לזרים⁷²⁵:

(טז) והשיאו אותם - את עצמם יטענו עון באכלם את קדשיהם שהובדלו לשם תרומה וקדשו ונאסרו עליהם ואונקלוס שתרגם במיכלהון בסואבא שלא לצורך תרגמו כן:

והשיאו אותם - זה אחד משלשה אתים שהיה רבי ישמעאל דורש בתורה שמדברים באדם עצמו וכן (במדבר ו יג) ביום מלאת ימי נזרו יביא אותו הוא יביא את עצמו וכן (דברים לד ו) ויקבור אותו בגיא הוא קבר את עצמו כך נדרש בספר⁷²⁵:

(יח) נדריהם - הריפ עלי⁷²⁶:

נדבותם - הריצו⁷²⁷:

(יט) לרצנכם - הביאו דבר הראוי לרצות אתכם לפני שיהא לכם לרצון⁷²⁷ אפיימני"ט בלע"ז [פיוס]

⁷²² עי' תלמוד ירושלמי מסכת יבמות דף מג ע"ב

גמ' (ויקרא כב) איש איש לרבות את הערל. או איש איש לרבות את האונן. אמר רבי יוסי בן חנינה כתיב (שם) כל זר לא יאכל קודש. משום זרות אסרתי לך ולא אסרתי לך משום אנינה. ר' טיובה סמוקא

⁷²³ עי' ספרא פרשת אמור פרק ו

למעוברת. מלחם אביה תאכל הא אינו מדבר אלא בקדשי הגבול: (ב) מנין לבת כהן שניסת לישראל ואח"כ אכלה תרומה וכן כהן שאכל תרומת חבירו יכול יהיו חייבים בחומש ת"ל וכל זר לא יאכל קודש ואיש כי יאכל קודש בשגגה יצאו אילו שאין זרים לה. איש פרט לקטן או יכול שאני מוציא בן תשע שנים ויום אחד ת"ל ואיש: (ג) כי יאכל אין אכילה פחותה מכזית. קודש. מה קודש האמור להלועי' תלמוד בבלי מסכת כתובות דף כה ע"א

דאורייתא לא גזרינן ובתרומה דאורייתא לא אכול והא כתיב אשר לא יאכלו מקדש הקדשים מקדש הקדשים הוא דלא אכול הא בתרומה דאורייתא אכול ה"ק לא במידי דאיכרי קדש דכתיב וכל זר לא יאכל קדש ולא במידי דאיכרי קדשים דכתיב ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא

⁷²⁴ עי' ספרא פרשת אמור פרק ו

: (ה) מנין שאין משלמים מן השכחה ומן הפיאה ומן ההפקר ולא ממעשר ראשון שניטלה תרומתו ולא ממעשר שני שנפדו. תלמוד לומר ונתן לכהן את הקדש דבר הראוי לעשות קדש שאין הקדש פודה את ההקדש דברי רבי מאיר. וחכ"א משלמים מכולם: (יש עוד ב' בספרא...) עי' תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף נד ע"א

מהו שיתחלל על הקרקע תרומה אינה משתלמת אלא מן החולין דרחמנא אמר ונתן לכהן את הקדש דבר הראוי להיות קדש חומשה מהו שישתלם שלא מן החולין מעשר אין מתחלל על האסימון

⁷²⁵ עי' ספרי פרשת נשא פסקא לב

זאת תורת הנזיר אחד נזיר ימים ואחד נזיר עולם. זאת לקרבן טהרה או אף לקרבן טומאה ת"ל ביום מלאת ימי נזרו לא אמרתי אלא במי שיש פסק לנזרו: יביא אותו. אחרים מביאים אותו והלא הוא מביא את עצמו. זה אחת משלשה אתים שהיה ר' ישמעאל דורש בתורה. כיוצא בו אתה אומר ויקרא כב והשיאו אותם עון אשמה וכי אחרים משיאים אותם והלא הם משיאים את עצמם. כיוצא בו אתה אומר דברים לד ויקבור אותו בגיא וכי אחרים קברו אותו והלא הוא קבר עצמו. אף כאן אתה אומר יביא אותו הוא יביא את עצמו ואין אחרים מביאים אותו: (סליק פסקא) עי' מדרש רבה במדבר פרשה י פסקא יז

ביום יביא ולא בלילה יביא אותו הוא יביא את עצמו ואין אחרים מביאים אותו זו אחת משלשה אתים שהיה רבי ישמעאל דורש בתורה והשיאו אותם עון אשמה וכי אחרים משיאים אותם והלא הם משיאים את עצמן כיוצא בו אתה אומר (דברים לד) ויקבור אותו בגיא וכי אחרים קברו אותו והלא הוא קבר את עצמו אף כאן אתה אומר יביא אותו הוא יביא את עצמו ואין אחרים מביאים אותו:

⁷²⁶ עי' משנה מסכת קנים פרק א

(א) חטאת העוף נעשית למטה, וחטאת בהמה למעלה. עולת העוף נעשית למעלה, ועולת הבהמה למטה. אם שנה בזה ובזה, פסול. סדר קנים כך הוא, החובה אחד חטאת ואחד עולה. בנדרים ונדבות, כלן עולות. איזהו נדר, האומר הרי עלי עולה. ואיזהו נדבה, האומר הרי זו עולה. מה בין נדרים לנדבות, אלא שהנדרים, מתו או נגנבו, חיבים באחריותם. ונדבות, מתו או נגנבו, אין חיבים באחריותן:

⁷²⁷ עי' הערה הקודמת.

ואיזהו הראוי לרצון תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים - אבל בעולת העוף אין צריך תמות וזכרות ואינו נפסל במום אלא בחסרון אבר⁷²⁸:
 (כא) לפלא נדר - להפרישק בדיבורו⁷²⁹:
 (כב) עורת - שם דבר של מוסר עורון בלשון נקבה שלא יהא בו מום של עורת⁷²⁹:
 או שבור - לאש יהיה:
 חרוץ - ריס של עין שנסדק או שנפגם וכן שפתו שנסדקה או נפגמה⁷³⁰:
 יבלת - ורוא"ה בלע"ז [יבלת]:
 גרב - מין חזזית וכן ילפת⁷³¹ ולשון ילפת כמו (שופטים טז כט) וילפת שמשון שאחזה בו עד יום מיתה שאין לה רפואה:
 לא תקריבו - שלש פעמים להזהיר על הקדשן ועל שחיטתן ועל זריקת דמן⁷³²:
 ואשה לא תתנו - אזהרת הקטרתן⁷³³:
 (כג) שרוע - אבר גדול מחבירן⁷³⁴:
 וקלוט - פרסותיות קלוטות⁷³⁵:
 נדבה תעשה אתו - לבדק הבית⁷³⁶:

⁷²⁸ עי' ספרא פרשת אמור פרשתא (ז ב)
 את הציבור על כורחו. תמים זכר בבקר ובכשבים ובעזים. תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעופות. יכול שיבש גפה ושניסמת עינה ושנקטעה רגלה. תלמוד לומר מן העוף ולא כל העוף:
⁷²⁹ עי' ילקוט שמעוני ויקרא - פרק כא - רמז תרמב
 לכהן. או גרב או ילפת (כתוב ברמז קפ"ד). עורת בין סומא בשתי עיניו בין סומא [אפילו] בעינו אחת.

⁷³⁰ עי' ספרא פרשת אמור פרשתא ז
 (יב) חרוץ ריס של עינו שניקב שנפגם. ושנסדק. שפתו שנקבה ושנפגמה ושנסדקה. חיטיו החיצונות שנפגמו ושנגממו ופנימיות שנעקרו. רבי חנניה בן אנטיגנוס אומר אין בודקים מן המתאימות ולפנים אף לא המתאימות:
⁷³¹ עי' ספרא פרשת אמור פרשתא ג

(טו) גרב זו החרס. ילפת זו חזזית מצרית. מרוח אשך עי' ספרא פרשת אמור פרשתא ז
 (יג) יבלת. זה בעל יבלת. גרב זה החרס. ילפת זה חזזית מצרית. כאן לא נאמר דק ותבלול ולהלן לא ועי' בכורות מא ע"א וגרב לא והכתיב גרב באורייתא וחזזית לא והכתיב ילפת באורייתא ותניא גרב זה החרס ילפת זו חזזית המצרית ואמר ריש לקיש למה נקרא שמה ילפת שמלפפת והולכת עד יום המיתה בשלמא חזזית אחזזית לא קשיא כאן בחזזית המצרית כאן בחזזית דעלמא אלא גרב אגרב קשיא גרב אגרב נמי לא קשיא הא בלח הא ב'בש לח איתסי יבש לא מיתסי ולח מיתסי והכתיב יכנה ה' בשחין מצרים וגו' ומדכתיב ובחרס הרי גרב לח אמור וקאמר אשר לא תוכל להרפא אלא תלתא הוו דקרא יבש בין מבפנים בין מבחוץ דמתני' לח מבחוץ ומבפנים דמצרים יבש מבפנים ולח מבחוץ דכתיב ויהי שחין (פורח אבעבועות) [אבעבועות פורח] באדם
⁷³² עי' ספרא פרשת אמור פרשתא ז

(ד) לא תקריבו. אם משום בל תשחט הרי בל תשחט אמור למטה הא אינו אומר כן לא תקריבו אלא משום בל תקדיש: (ה) מיכן אמרו המקדיש בעל מום למזבח עובר משום חמשה דברים משום בל תקדיש משום בל תשחט ובל תזרק את הדם. ובל תקטיר את כל החלב ובל תקטיר מקצתו. רבי יוסי ברבי יהודה אומר אף משום בל תקבל את הדם. כי לא לרצון יהיה לכם מלמד שאין מרצים: (ו)
⁷³³ עי' ספרא פרשת אמור פרק ז

(ד) ואשה לא תתנו מהם אלו החלבים. לא תתנו אין לי אלא כולם מנין אף מקצתם תלמוד לומר מהם אף מקצתם. על המזבח זה הדם. לה' לרבות שעיר המשתלח:
⁷³⁴ עי' תלמוד בבלי מסכת בכורות דף מ ע"א
 שרוע שנשתרבב לו יריכו

עי' ספרא פרשת אמור פרשתא ג
 (ט) שרוע שנשמטה יריכו. פיקה יוצא מגודלו. עקיבו יוצא לאחוריו. פרסתו רחבה כשל אווז מנין תלמוד לומר או שרוע:)
⁷³⁵ עי' ספרא פרשת אמור פרק ז
 (ו) וקלוט פרסת רגלו דומה לשל סוס. פרסת רגלו דומה לשל חמור.

קלוט שרגליו קלוטות כשל חמור וכשל סוס
⁷³⁶ עי' ספרא שם.

ולנדר - למזבח⁷³⁷:
 לא ירצה - איזהו הקדש בא לרצות הוי אומר זהה הקדש המזבח⁷³⁷:
 (כד) ומעוך וכתות ונתוק וכרות - בביצים או בגיד⁷³⁸:
 מעוך - ביציו מעוכין ביד⁷³⁸:
 כתות - כתושים יותר ממעוך⁷³⁸:
 נתוק - תלושין ביד עד שנפסקו חוטים שתלויים בהן אבל נתונים הם בתוך הכיס והכיס לא נתלש⁷³⁸:
 וכרות - כרותין בכלי ועודן בכיס⁷³⁸:
 ומעוך - תרגומו ודימריס זה לשונו בארמית לשון כתישה:
 וכתות - תרגומו ודירסיס כמו (עמוס ו יא) הבית הגדול רסיסים בקיעות דקות וכן (שבת פ ב) קנה המרוסס:
 ובארצכם לא תעשו - דבר זה לסרס שום בהמה וחיה ואפילו טמאה לכך נאמר בארצכם לרבות כל אשר בארצכם⁷³⁹ שאי אפשר לומר לא נצטוו על הסרוס אלא בארץ שהרי סרוס חובת הגוף הוא וכל חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ⁷⁴⁰:
 (כה) ומיד בן נכר - נכרי שהביא קרבן ביד כהן להקריבו לשמים לא תקריבו לו בעל מוסד ואף על פי שלא נאסרו בעלי מומין לקרבן בני נח אלא אם כן מחוסרי אבר זאת נוהגת בבמה שבשדות אבל על המזבח שבמשכן לא תקריבו⁷⁴¹ אבל תמימה תקבלו מהם לכך נאמר למעלה איש איש (לעיל פסוק יח) לרבות את הנכרים שנודרים נדרים ונדבות כישראל⁷⁴²:
 משחתם - חבולהון:
 לא ירצו לכם - לכפרה עליכם⁷⁴³:
 (כז) כי יולד - פרט ליוצא דופן⁷⁴⁴:
 (כח) אתו ואת בנו - נוהג בנקבה שאסור לשחוט האם והבן אוו הבת ואינו נוהג בזכרים ומותר לשחוט האב והבן [או האב והבת]⁷⁴⁵:

737

(ו) ומנין אף לנדר תלמוד לומר ולנדר. יכול על המזבח תלמוד לומר לא ירצה. אין לי אלא נדר לנדבה מנין. תלמוד לומר ולנדר ולנדבה לא ירצה. רבי אומר ממקומו הוא מוכרע שנאמר ולנדר לא ירצה. ואיזה קודש מרצה זה קודש מזבח תלמוד לומר ונרצה לו:
 738

פרסת רגלו דומה לשל סוס. פרסת רגלו דומה לשל חמור. נדבה תעשה אותו לבדק הבית. ומנין אף (ט) ומעוך וכתות ונתוק וכרות כלם בביצים דברי רבי יהודה. ר"א אומר כלן בגיד. רבי יוסי אומר מעוך וכתות בבצים נתוק וכרות בגיד:
 739

ע"י תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף יד ע"ב
 שלום שאלו את בן זומא מהו לסרוסי כלבא אמר להם ובארצכם לא תעשו כל שבארצכם לא תעשו שאל
 740

ע"י תלמוד בבלי יבמות דף ו ע"ב
 נתן לחלק דתניא הבערה ללאו יצתה דברי ר' יוסי רבי נתן אומר לחלק ואמר רבא תנא מושבות קא קשיא ליה מושבות מה ת"ל מכדי שבת חובת הגוף היא וחובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בחוץ לארץ מושבות דכתב רחמנא בשבת למה לי משום רבי ישמעאל אמר תלמיד אחד לפי שנאמר וכי יהיה
 741

ע"י ספרא פרשת אמור פרק ז
 : (יב) מנין שאין מקבלים שקלים מן העכו"ם תלמוד לומר ומיד בן נכר לא תקריבו את הלחם אלהיכם מכל אלה. אין לי אלא תמידים שהם קרוים לחם שנאמר את קרבני לחמי לאשי שאר כל קרבנות הציבור מנין תלמוד לומר מכל אלה. מנין שהנקיבות בסירוס תלמוד לומר כי משחתם בהם מום בם. רבי יהודה אומר בהם אין נקיבות בסירוס. כי משחתם בהם מום בם לא ירצו לכם. מלמד שאין מרצים:
 742

ע"י תמורה ז ע"א, ומיד בן נכר לא תקריבו זו היא קבלת הדם שאמר רבי יוסי ברבי יהודה ולתנא קמא האי לא תקריבו למה לי מיבעי ליה להאי ס"ד אמינא הואיל ולא נצטוו בני נח אלא על מחוסר אברים לא שנא במזבח דידהו ולא שנא במזבח דידן קא משמע לן:
 743

חולין יג ע"ב.
 744

ע"י ספרא בהערה 741.
 745

חולין לח ע"ב, ספרא אמור ח.
 745

ע"י תלמוד בבלי מסכת חולין דף עח ע"ב

אתו ואת בנו - אף בנו ואותו במשמע⁷⁴⁶:
 (כט) לרצונכם תזבחו - תחלת זביחתכם הזהירו שתהא לרצון לכם ומהו הרצון⁷⁴⁷:
 ביום ההוא יאכל - לא בא להזהיר אלא שתהא שחיטה על מנת כן אל תשחטוהו על מנת לאכלו
 למחר שאם תחשבו בו מחשבת פסול לא יהא לכם לרצון דבר אחר לרצונכם לדעתכם מכאן למתעסק
 שפסול בשחיטת קדשים ואף על פי שפרט בנאכלים לשני ימים חזר ופרט בנאכלין ליום אחד שתהא
 זביחתן על מנת לאכלן בזמן⁷⁴⁸:
 (ל) ביום ההוא יאכל - לא בא להזהיר אלא שתהא שחיטה על מנת כן שאם לקבוע לו זמן אכילה
 כבר כתוב (ויקרא ז טו) ובשר זבח תודת שלמיו וגו'⁷⁴⁷:
 אני ה' - דע מי גזר על הדבר ואל יקל בעיניך⁷⁴⁸:
 (לא) ושמרתם - זו המשנה⁷⁴⁸:
 ועשיתם - זה המעשה⁷⁴⁹:
 (לב) ולא תחללו - לעבור על דברי מזידין⁷⁵⁰ ממשמע שנאמר ולא תחללו מה תלמוד לומר
 ונקדשתיל מסור עצמך וקדש שמי יכול ביחיד תלמוד לומר בתוך בני ישראל וכשהוא מוסר עצמו
 ימסור עצמו על מנת למות שכל המוסר עצמו על מנת הנס אין עושין לו נס שכן מצינו בחנניה מישאל
 ועזריה שלא מסרו עצמן על מנת הנס שנאמר (דניאל ג יח) והן לא ידעו להוא לך מלכא די לאלהך לא
 איתנא פלחין וגו' מציל ולא מציל ידיע להוא לך וגו'⁷⁵¹:

אביו קלל אמו קלל דברי ר' יאשיהו ר' יונתן אומר משמע שניהם כאחד ומשמע אחד בפני עצמו עד
 שיפרוט לך הכתוב יחדו מאי חנניה ומאי רבנן דתניא אותו ואת בנו נוהג בנקבות ואינו נוהג בזכרים
 חנניה אומר נוהג בין בזכרים ובין בנקבות מ"ט דרבנן דתניא יכול יהא אותו ואת בנו נוהג בין בזכרים
 ובין בנקבות ודין הוא חייב כאן וחייב באם על הבנים מה כשחייב באם על הבנים בנקבות ולא בזכרים
 אף כשחייב כאן בנקבות ולא בזכרים לא אם אמרת באם על הבנים שכן לא עשה בה מזומן עי' ספרא
 פרשת אמור פרשת ח

עד שישחוט שניהם ובנו תלמוד לומר או שה או זה או זה: (יא) יכול יהא אותו ואת בנו נוהג
 בזכרים כבנקיבות. ודין הוא חייב כאן וחייב באם על הבנים. מה אם על הבן לא עשה בו את הזכרים
 כנקיבות אף כאן לא נעשה בו את הזכרים כנקיבות: (יב) לא אם אמרת באם על הבנים שלא עשה בו
 את

עי' ספרא פרשת אמור פרק ח
 (א) אחר שריבה הכתוב זכיתי לדין חייב כאן וחייב באם על הבנים. מה אם על הבן לא עשה בו את
 הזכרים כנקיבות. (ב) אם נפשך לומר אותו ואת בנו את שבנו כרוך אחיו. יצא זכר שאין בנו כרוך
 אחריו: (ג) אותו ואת בנו אין לי אלא אותו ואת בנו. אותו ואת אמו מנין. תלמוד לומר לא תשחטו הרי
 כאן שנים: (ד) הא כיצד את שבא אחד ושחט את הפרה ובא אחר ושחט את אמה ובא אחר ושחט את
 בתה. שנים האחרונים חייבים. אותו ואת בנו ולא אותם ואת האחים. כיצד חמשה אחים ואחר כך
 שחט את האם אינו חייב אלא אחת אבל שחט את האם ואחר כך חמשה אחים חייב על כל אחת
 ואחת: (ה) אותו ואת בנו ולא אותה ואת אמה כיצד שחטה ואת אמה שחטה ואת אמה שחטה ואת אמה
 שחט את האמצעי סופג את הארבעים. סומכוס אומר משום רבי מאיר סופג שמונים. שחטה ואת אמה
 ואת אמה סופג שמונים: (ו) אותו ואת בנו ולא אותה ואת בתה כיצד שחטה ואת בתה שכן
⁷⁴⁶ עי' ספרא פרשת אמור פרק ט

(א) וכי תזבחו זבח תודה לה' לרצונכם תזבחו ביום ההוא יאכל שאין ת"ל. אלא אם אינו אנין
 לאכילה תניהו ענין לזביחה. אף תחילת זביחתו לא תהיה אלא על מנת לאכול ליום אחד: (ב) אין לי
 אלא

⁷⁴⁷ עי' הערה הקודמת.

⁷⁴⁸ ספרא פרשת אמור פרק ט

(ג) ושמרתם זו משנה ועשיתם זו המעשה וכל שאינו במשנה אינו במעשה. ושמרתם את מצות ה'
 ועשיתם אותם ליתן שמירה ועשייה במצות.

⁷⁴⁹ עי' הערה הקודמת.

⁷⁵⁰ תלמוד בבלי מסכת קידושין דף מ/א

ואל יחלל שם שמים בפרהסיא איני והתניא כל שלא חס על כבוד קונו ראוי לו שלא בא לעולם מה היא רבה אומר זה
 המסתכל בקשת רב יוסף אומר זה העובר עבירה בסתר לא קשיא הא דמצי כייף ליצריה והא דלא מצי כייף ליצריה תנן
 התם אין מקיפין בחילול השם אחד שוגג ואחד מזיד מאי אין מקיפין אמר מר זוטרא שאין עושים כחווני מר בריה דרבנא
 אמר לומר שאם היתה שקולה מרעת:

⁷⁵¹ () ספרא פרשת אמור פרק ט

(ד) ולא תחללו שומע אני ממשמע שנאמר ולא תחללו אמור קדש וכשהוא אומר ונקדשתיל מסור

(לג) המוציא אתכם - על מנת כן⁷⁵²:

אני ה' - נאמן לשלם שכר⁷⁵³:

פרק כג

(ב) דבר אל בני ישראל וגו' מועדי ה' - עשה מועדות שיהיו ישראל מלומדין בהם⁷⁵⁴ שמעברים את השנה על גליות שנעקרו ממקומם לעלות לרגל ועדיין לא הגיעו לירושלים⁷⁵⁵:

(ג) ששת ימים - מה ענין שבת אצל מועדות ללמדך שכל המחלל את המועדות מעלין עליו כאלו חלל את השבתות וכל המקיים את המועדות מעלין עליו כאלו קיים את השבתות⁷⁵⁵:

(ד) אלה מועדי ה' - למעלה מדבר בעבור שנה וכאן מדבר בקדוש החדש⁷⁵⁶:

(ה) בין הערבים - משש שעות ולמעלה⁷⁵⁷:

פסח לה' - הקרבנות קרבן ששמו פסח⁷⁵⁸:

(ח) והקרבנות אשה וגו' - הם המוספין האמורים בפרשת פנחס ולמה נאמרו כאן לומר לך שאין

המוספין מעכבין זה את זה⁷⁵⁸:

והקרבנות אשה לה' - מכל מקום אם אין פרים הבא אילים ואם אין פרים ואילים הבא כבשים⁷⁵⁹:

שבעת ימים - כל מקום שנאמר שבעת שם דבר הוא שבוע של ימים שטיינ"א בלע"ז [קבוצה של שבעה ימים רצופים] וכן כל לשון שמונת ששת חמשת שלשת⁷⁵⁹:

את עצמך וקדש שמי. יכול ביחודי תלמוד לומר בתוך בני ישראל המרובים: (ה) מיכן אמרו כל המוסר עצמו על מנת לעשות לו נס אין עושים לו נס. ושלא לעשות לו נס עושין לו נס. שכן מצינו בחנניא מישאל ועזריה שאמרו לנבוכדנצר לא חשחין אנחנו על דנא פתגם להתבותך. הן איתי אלהנא די אנחנו פלחין יכיל לשיזבותנא מן אתון נורא יקידתא ומן ידך מלכא ישיזיב. והן לא ידיע ליהוי לך מלכא דלאלהך לית אנן פלחין ולצלם דדהב דהקמת לא סגדין. וכשתפס מריינוס את פפוס ואת לוליינוס אחיו בלידקיא אמר להם אם אתם מעמין של חנניה מישאל ועזריה יבוא אליכם ויציל אתכם מידי ואמרו לו חנניה מישאל ועזריה כשרים היו. ונבוכדנצר היה הגון שיעשה נס על ידו אבל אתה מלך רשע אתה. ואין אתה הגון שיעשה נס על ידך. ואנו מחוייבי מיתה (עד) לשמים ואם אין אתה הורגינו. הרבה מזיקים לפני המקום הרבה דובים הרבה אריות הרבה נמרים הרבה נחשים שרפים הרבה עקרבים שיפגעו בנו אלא סוף שהמקום עתיד לתבוע דמינו מידך. אמרו לא נסע משם עד שבאו עליו דיופלי מרומי והוציאו את מוחו בבקיעות:

() ספרא פרשת אמור פרק ט⁷⁵²

(ו) המוציא אתכם מארץ מצרים. על תנאי הוצאתי אתכם מארץ מצרים על תנאי שתמסרו

עצמיכם לקדש את שמי.

ספרא אמור ט ג.⁷⁵³

754

ספרא פרשת אמור פרשת ט

(א) ומנין שמעברים את השנה על הגליות שגלו ועדין לא הגיעו תלמוד לומר בני ישראל מועדי ה'

עשה את המועדות שיעשו אותם כל ישראל: (ב) ה

ספרא פרשת אמור פרשת ט⁷⁵⁵

(ז) ומה ענין שבת לענין מועדות אלא ללמד שכל המחלל את המועדות מעלים עליו כאלו חילל את

השבתות. וכל המקיים את המועדות מעלים עליו כאילו קיים את המועדות ואת השבתות:⁷⁵⁶

ספרא פרשת אמור פרק י

(א) למעלן הוא מדבר בעיבור שנה וכאן הוא מדבר בקידוש חדש. נראה בעליל או שבאו עדים

והעידו לפניהם ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשיכה מנין שהוא מעובר תלמוד לומר אשר תקראו אותם במועד אם קריתם אתם מועדי ואם לאו אינן מועדי: (ב) קידשוהו שלא בעדים. או שבאו

העדים

ע' ספרא פרשת אמור פרק יא⁷⁵⁷

(א) ובחודש הראשון בארבעה עשר יום לחודש בין הערבים. יכול משתחשך תלמוד לומר יום. אי

יום יכול משתי שעות תלמוד לומר בין הערבים. מה בין הערבים מיוחד משפנה יום. אף יום משפנה

יום משש שעות ולמעלה ואע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר. או לנו כי פנה יום כי נטו צללי ערב: (ב)

יש עוד מקורות, אבל זה כאן

מנחות מט ע"א, אבל לא כתוב שזה מבוסס על הפסוק.⁷⁵⁸

ספרא אמור יא ה, והקרבנות אשה לה' שבעת ימים מנין אם אין לך פרים הבא אילים. ואם אין לך

אילים הבא כבשים. ואם אין לך בטהרה. הבא בטומאה. ת"ל והקרבנות אשה לה' שבעת ימים יקריבו

אשה לה' מכל מקום:

מלאכת עבדה - אפילו מלאכות החשובות לכם עבודה וצורך שיש חסרון כיס בבטלה שלהן כגון דבר האבד כך הבנתי מתורת כהנים דקתני יכול אף חולו של מועד יהא אסור במלאכת עבודה וכו' 760:

(י) ראשית קצירכם - שתהא ראשונה לקציר 761:

עמר - עשירית האיפה כך היתה שמה כמו (שמות טז יח) וימודו בעומר:

(יא) והניף - כל תנופה מוליך ומביא מעלה ומוריד מוליך ומביא לעצור רוחות רעות מעלה ומוריד לעצורת טללים רעים 761:

לרצנכם - אם תקריבו כמשפט זה יהיו לרצון לכם 762:

ממחרת השבת - ממחרת יום טוב הראשון של פסח שאם אתה אומר שבת בראשיתא אי אתהב יודע איזהו 762:

(יב) ועשיתם כבש - חובה לעומר הוא בא:

(יג) ומנחתו - מנחתד נסכיו:

שני עשרונים - כפולה היתה:

ונסכה יין רביעית ההין - אף על פי שמנחתו כפולה אין נסכיו כפולים 763:

(יד) וקלי - קמח עשוי מכרמל רך שמייבשין אותו בתנור 764:

וכרמל - הן קליות שקורין גרניד"ש [שבולים]:

בכל משבתכם - נחלקו בו חכמי ישראל יש שלמדו מכאן שהחדש נהוג בחוצה לארץ ויש אומרים לא בא אלא ללמד שלא נצטוו על החדש אלא לאחר ירושה וישיבה משכבשו וחלקו 765:

760 עי' ספרא פרשת אמור פרשתא יב

מקדשו במאכל ובמשתה ובכסות נקייה: (ה) וכל מלאכת עבודה לא תעשו הרי זה בא ללמד על ימי מועד שהם אסורים במלאכה: (ו) יכול יהיו אסורים במלאכת עבודה ת"ל הוא אסור במלאכת עבודה ואין ימי מועד אסורים במלאכת עבודה דברי רבי יוסי הגלילי: (ז) רבי עקיבא אומר מה ת"ל אלה עי' תלמוד בבלי מסכת סוכה דף לז ע"ב 761

תנן התם שתי הלחם ושני כבשי עצרת כיצד הוא עושה מניח שתי הלחם על גבי שני הכבשין ומניח ידו תחתיהן ומניף ומוליך ומביא מעלה ומוריד שנאמר אשר הונף ואשר הורם אמר רבי יוחנן מוליך ומביא למי שהארבע רוחות שלו מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו במערבא מתנו הכי אמר רבי חמא בר עוקבא אמר רבי יוסי ברבי חנינא מוליך ומביא כדי לעצור רוחות רעות מעלה ומוריד כדי לעצור טללים רעים אמר רבי יוסי בר אבין ואיתימא רבי יוסי בר זבילא זאת אומרת עי' ספרא פרשת אמור פרק יב 762

(א) וספרתם לכם כל אחד ואחד. ממחרת השבת ממחרת יום טוב. יכול ממחרת שבת בראשית. אמר ר' יוסי ברבי יהודה כשהוא אומר עד ממחרת השבת בשביעית תספרו חמשים יום כל ספירתם לא יהיה אלא חמשים יום: (ב) אם אומר את ממחרת שבת בראשית פעמים שאתה מונה חמשים ואחד חמשים ושתים חמשים ושלוש חמשים וארבעה חמשים וחמשה חמשים ושה. הא מה אני מקיים ממחרת השבת ממחרת יו"ט: (ג) ר' יהודה בן בתירה אומר ממחרת השבת. ממחרת יו"ט. יכול ממחרת שבת בראשית כשהוא אומר שבעה שבועות תספור לך ספירה שהיא תלויה בב"ד יצאה שבת בראשית שאינה תלויה בב"ד שספירתה בכל אדם: (ד) ר' יוסי אומר ממחרת השבת ממחרת יו"ט. יכול ממחרת שבת בראשית וכי נאמר ממחרת שבת בפסח והלא לא נאמר אלא ממחרת שבת והלא כל השנה מליאה שבתות צא וחשוב מאיזו שבת נאמר כאן ממחרת שבת ונאמר למטה ממחרת שבת. מה מחרת שבת אמור למטן רגל ותחילת רגל אף ממחרת שבת אמור כאן רגל ותחילת רגל: (ה) ר"ש בן אלעזר עי' תלמוד בבלי מסכת מנחות דף פט ע"ב 763

כבש הבא עם העומר: תנו רבנן ומנחתו שני עשרונים לימד על כבש הבא עם העומר שמנחתו כפולה יכול כשם שמנחתו כפולה כך יינו כפול תלמוד לומר ונסכו יין רביעית ההין יכול לא יהא יינו כפול שאינו נבלל עם מנחתו אבל יהא שמנו כפול שנבלל עם מנחתו ת"ל ונסכו כל נסכיו לא יהו אלא רביעית מאי תלמודא אמר רבי אלעזר כתיב ונסכה וקרינן ונסכו כיצד נסכה דמנחה כנסכו דין מה יין רביעית אף שמן נמי רביעית אמר רבי יוחנן אשם מצורע ששחטו שלא לשמו טעון נסכים שאם אי אתה אומר כ

764 עי' ספרא פרשת אמור פרשתא י

(ט) אילו אומר קלי וכרמל לא תאכלו יכול אף הקטניות בכלל ת"ל לחם. אין לי אלא חיטים שקרוים לחם שנאמר ממושבותיכם תביאו לחם תנופה. ומנין לרבות שעורים וכוסמים ושיבולת שועל ושיפון תלמוד לומר וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה: 765

עי' תלמוד בבלי מסכת קידושין דף לז ע"א

הכלאים דהלכתא גמירי לה אף על גב דאיכא למימר חובת קרקע היא אבל חדש בארץ אין בחוץ

(טו) ממחרת השבת - ממחרת יום טוב⁷⁶⁶:
 תמימת תהינה - מלמד שמתחיל ומונה מבערב שאם לא כן אינן תמימות⁷⁶⁷:
 (טז) השבת השביעת - כתרגומו שבועתאה שביעתא:
 עד ממחרת השבת השביעת תספרו - ולא עד בכלל והן ארבעים ותשעה יום⁷⁶⁸:
 חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה' - ביום החמשים תקריבוהו ואומר אני זהו מדרשו אבל פשוטו עד ממחרת השבת השביעת שהוא יום חמשים תספרו ומקרא מסורס הוא⁷⁶⁹:
 מנחה חדשה - היא המנחה הראשונה שהובאה מן החדש ואם תאמר הרי קרבה מנחת העומר אינה כשאר כל המנחות שהיא באהז מן השעורים⁷⁷⁰:
 (יז) ממושבתים - ולא מחוצה לארץ⁷⁷¹:
 לחם תנופה - לחם תרומה המורם לשם גבוהה וזו היא המנחה החדשה האמורה למעלה⁷⁷²:
 בכורים - ראשונה לכל המנחות אף למנחת קנאות הבאה מן השעורים לא תקרב מן החדש קודם לשתי הלחם⁷⁷³:
 (יח) על הלחם - בגלל הלחם חובהי ללחם⁷⁷⁴:
 ומנחתם ונסכיהם - כמשפט מנחה ונסכים המפורשים בכל בהמה בפרשת נסכים (במדבר טו ד - ו) שלשה עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל ועשרון לכבש זו היא המנחה והנסכים חצי ההין לפר ושלישית ההין לאיל ורביעית ההין לכבש⁷⁷⁵:
 (יט) ועשיתם שער עזים - יכול שבעת הכבשים והשעיר האמורים כאן הם שבעת הכבשים והשעיר האמורים בחומש הפקודים כשאתה מגיע אצל פרים ואילים אינן הסכ אמור מעתה אלו לעצמן ואלו לעצמן אלו קרבו בגלל הלחם ואלו למוספין⁷⁷⁶:
 (כ) והניף הכהן אתם תנופה - מלמד שטעונון תנופה מחיים יכול כולם תלמוד לומר על שני כבשים⁷⁷⁷:
 קדש יהיו - לפי ששלמי יחיד קדשים קלים הוזקק לומר בשלמי צבורם שהם קדשים קדשים⁷⁷⁸:
 (כב) ובקצרכם - חזר ושנה לעבור עליהם בשני לאוין אמר רבי אבדימס ברבי יוסף מה ראה הכתוב ליתנה באמצע הרגלים פסח ועצרת מכאן וראש השנה ויום הכפורים והחג מכאן ללמדך שכל הנותן

לארץ לא מאי טעמא מושב לאחר ירושה וישיבה משמע ואתא ר"א למימר אף חדש נוהג בין בארץ בין בחוץ לארץ מאי טעמא מושב בכל מקום שאתם יושבים או דלמא לקולא פליג וה"ק תנא קמא עי' ליעל פסוק יא.⁷⁶⁶

עי' ספרא פרשת אמור פרק יב⁷⁶⁷

(ו) מיום הביאכם תספרו יכול יקצור ויביא ויספור אימתי שירצה ת"ל מהחל חרמש בקמה תחל לספור. אי מהחל חרמש יכול יקצור ויספור ויבא אימתי שירצה ת"ל מיום הביאכם תספרו אי מיום הביאכם יכול יקצור ביום ויספור ביום ויביא ביום ת"ל שבע שבתות תמימות תהינה. אימתי הם תמימות בזמן שמתחיל בערב. יכול יקצור בלילה ויספור בלילה ויביא בלילה ת"ל מיום הביאכם. אין הבאה אלא ביום הא כיצד קצירה וספירה בלילה והבאה ביום:
 עי' ספרא פרשת אמור פרק יב⁷⁶⁸

ום: (ח) תספרו חמשים יום יכול יספור חמשים ויקדש חמשים ואחד ת"ל שבע שבתות תמימות תהינה. אי שבע שבתות תמימות תהינה יכול יספור ארבעים ושמונה ויקדש יום ארבעים ותשעה ת"ל תספרו חמשים יום הא כיצד מנה ארבעים ותשעה וקדש יום חמשים כיובל: (ט) והק⁷⁶⁹ עי' הערה הקודמת.??

עי' ספרא פרשת אמור פרק יב⁷⁷⁰

ל: (ט) והקרבתם מנחה חדשה לה' שתהא חדשה לכל המנחות אין לי אלא מנחת חטים מנחת שעורים מנין כשהוא אומר וביום הביכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה' בשבועותיכם אם אינו ענין למנחת חטים תנהו ענין למנחת שעורים:
 ספר א אמור יג.⁷⁷¹

עי' ספרא פרשת אמור פרק יג⁷⁷²

(ח) והניף הכהן אותם על לחם הביכורים תנופה לפני ה'. יכול יהיה הלחם מלמטן. ת"ל על שני כבשים אי על שני כבשים יכול לחם על גבי כבשים ת"ל על לחם הבכורים. עדין הדבר צריך מה מצינו בכ"מ הלחם מלמעלן אף כאן הלחם מלמעלן. רבי יוסי בן משולם אומר כבשים על גבי הלחם ומה אני מקיים על שני כבשים להוציא שבעה. חנינא בן עקינאי אומר מניח שתי הלחם בין ירכותיהם של כבשים ומניף ונמצא מקיים שתי מקראות הללו לחם על גבי כבשים וכבשים על גבי לחם אמר רבי לפני מלך בשר ודם אין עושין כך לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה עושין כן אלא מניח זה בצד זה ומניף: @

לקט שכחה ופאה לעני כראוי מעלין עליו כאילו בנה בית המקדש והקריב קרבנותיו בתוכו⁷⁷³:
 תעזב - הנח לפניהם והם ילקטו ואין לך לסייע לאחד מהם⁷⁷⁴:
 אני ה' אלהיכם - נאמן לשלם שכר⁷⁷⁵:
 (כד) זכרון תרועה - זכרון פסוקי זכרונות ופסוקי שופרותנן לזכור לכם עקידת יצחק שקרב תחתיו
 אי⁷⁷⁵:
 (כה) והקרבנתם אשה - המוספים האמורים בחומש הפקודים⁷⁷⁶:
 (כז) אך - כל אכין ורקין שבתורה מיעוטי⁷⁷⁶ מכפר הוא לשבים ואינו מכפר על שאינם שבים⁷⁷⁷:
 (ל) והאבדתי - לפי שהוא אומר כרת בכל מקום ואיני יודע מה הוא כשהוא אומר והאבדתי למד על
 הכרת שאינו אלא אבדן⁷⁷⁸:
 (לא) כל מלאכה וגו' - לעבור עליו בלאוין הרבה או להזהיר על מלאכת לילה כמלאכת יום⁷⁷⁹:
 (לה) מקרא קדש - קדשהו בכסות נקיה ובתפלה ובשאר ימים טובים במאכל ובמשתה ובכסות
 נקיה ובתפלה⁷⁷⁹:
 (לו) עצרת הוא - עצרתי אתכם אצלי כמלך שזימן את בניו לסעודה לכך וכך ימים כיון שהגיע זמנו
 להפטר אמר בני בבקשה מכם עכבו עמי עוד יום אחד קשה עלי פרידתכם⁷⁸⁰:
 כל מלאכת עבדה - אפילו מלאכה שהיא עבודה לכם שאם לא תעשוה יש חסרון כיס בדבר⁷⁸¹:
 לא תעשו - יכול אף חולו של מועד יהא אסור במלאכת עבודה תלמוד לומר היא⁷⁸¹:
 (לז) עלה ומנחה - מנחת נסכים הקריבה עם העולה⁷⁸²:
 דבר יום ביומו - חוק הקצוב בחומש הפקודים⁷⁸³:
 דבר יום ביומו - הא אם עבר יומו בטל קרבנו⁷⁸⁰:
 (לט) אך בחמשה עשר יום תחגו - קרבן שלמים לחגיגה יכול תדחה את השבת תלמוד לומר אך
 הואיל ויש לה תשלומין כל שבעה⁷⁸⁴:
 באספכם את תבואת הארץ - שיהא חדש שביעי זה בא בזמן אסיפה מכאן שנצטוו לעבר את
 השנים שאם אין העבור פעמים שהוא בא באמצע הקיץ או החורף⁷⁸¹:

⁷⁷³ עי' ספרא פרשת אמור פרק יג

(יב) ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך בקוצרך ולקט קצירך לא תלקט. א"ר
 אוורדימס ברבי יוסי וכי מה ראה הכתוב ליתנה באמצע הרגלים פסח ועצרת מיכן וראש השנה ויה"כ
 מיכן. אלא ללמד שכל מי שהוא מוציא לקט שכחה ופיאה ומעשר עני מעלים עליו כאילו בית המקדש
 קיים והוא מקריב קרבנותיו לתוכו. וכל מי שאינו מוציא לקט שכחה ופיאה ומעשר עני מעלים עליו
 כאילו בית המקדש קיים ואינו מקריב קרבנותיו לתוכו:

⁷⁷⁴ עי' תלמוד ירושלמי מסכת פאה דף כ ע"א

אית דבעי משמענא מן הדא תעזוב הנח לפניהם תבואה בקשה תלתן בעמיר תמרים
 במכבדות?????

⁷⁷⁵ עי' תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף טז ע"א

כדי שתמליכוני עליכם זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה ובמה בשופר אמר רבי אבהו למה
 תוקעין בשופר של איל אמר הקדוש ברוך הוא תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת
 יצחק בן אברהם ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני (ואמר) [אמר] רבי יצחק למה תוקעין
 – לא נ"ל

⁷⁷⁶ ב"ר א יד

⁷⁷⁷ עי' תוספתא מסכת יומא פרק ד

(י) חטאת אשם ומיתה ויה"כ [כולן] אין מכפרין אלא עם התשובה שנאמר (ויקרא כב) אך בעשור
 וגו' אם שב מתכפר לו ואם לאו אין מתכפר לו ר"א אומר (שמות לד) ונקה מנקה

⁷⁷⁸ עי' ספרא פרשת אמור פרק יד

בעצם היום הזה והאבדתי הרי זו עונש למלאכה: (ד) כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה
 ונכרתה הרי זו עונש עינוי. והאבדתי מה תלמוד לומר לפי שהוא אומר כרת בכל מקום ואיני יודע מהו.
 כשהוא אומר והאבדתי לימד על הכרת שאין אלא אבדן.

⁷⁷⁹ עי' ילקוט שמעוני ויקרא - פרק כג - רמז תרמח

ביום הראשון מקרא קדש קדשהו במאכל ובמשתה ובכסות נקיה

עי' & דבר יום ביומו מלמד שכל היום כשר למוספין. ביומו עבר זמנו אינו חייב באחריותו. יכול לא
 יהיו חייבים באחריות נסכים למחר ת"ל ומנחתם ונסכיהם ביום ומנחתם ונסכיהם למחר:

⁷⁸¹ עי' ספרא פרשת אמור פרק טו

(ו) באספכם את תבואת הארץ עבר את השנה שתיעשה החג באסיפת הפירות: (ז) יכול באסיפת כל

??

תחנו - שלמי חגיגה⁷⁷⁷:

שבעת ימים - אם לא הביא בזה יביא בזה יכול יהא מביאן כל שבעה תלמוד לומר וחגותם אותו יום אחד במשמע ולא יותר ולמה נאמר שבעה לתשלומין⁷⁷⁸:

(מ) פרי עץ הדר - עץ שטעם עצו ופריו שוה⁷⁸²:

הדר - הדר באילנו משנה לשנהק וזהו אתרוג⁷⁸³:

כפת תמרים - חסר וי"ו למד שאינה אלא אחת⁷⁸⁴:

וענף עץ עבת - שענפיו קלועים כעבותות וכחבלים וזהו הדס העשוי כמין קליעה⁷⁸⁵:

(מב) האזרח - זהש אזרח⁷⁸⁶:

בישראל - לרבות את הגרים⁷⁸⁷:

(מג) כי בסכות הושבתי - ענני כבוד⁷⁸⁸:

פרק כד

(ב) צו את בני ישראל - זו פרשת מצות הנרות ופרשת ואתה תצוה לא נאמרה אלא על סדר מלאכת

המשכן לפרש צורך המנורה וכן משמע ואתה סופך לצוות את בני ישראל על כך⁷⁷⁹:

שמן זית זך - שלשה שמנים יוצאים מן הזית הראשון קרוי זך והן מפורשים במנחות (פט א) ובתורת כהנים⁷⁸⁹:

ע"י תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף ז ע"א

ליה ראשון ואימא אייר בעינא אביב וליכא ואימא אדר בעינא רוב אביב וליכא מידי רוב אביב כתיב אלא אמר רב חסדא מהכא אך בחמשה עשר יום לחדש השביעי באספכם את תבואת הארץ איזהו חדש שיש בו אסיפה הוי אומר זה תשרי וקא קרי ליה שביעי ואימא מרחשון ומאי שביעי לאייר בעינא אסיף וליכא ואימא אלול ומאי שביעי לאדר בעינא רוב אסיף וליכא מידי רוב אסיף כתיב אלא אמר רבינא דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו מדברי קבלה למדנו ביום עשרים וארבעה

⁷⁸² ע"י ספרא פרשת אמור פרק טז

ד: (ד) פרי עץ את שטעם עצו דומה לפריו זה אתרוג. בן עזאי אומר הדר הדר באילנו משנה לחברתה:

⁷⁸³ ע"י הערה הקודמת.

⁷⁸⁴ ע"י ספרא פרשת אמור פרק טז

מקדש: (ז) רבי ישמעאל אומר פרי עץ הדר אחד. וכפות תמרים אחד. וענף עץ עבות שלשה. וערבי נחל שתיים. ואפילו שתי דליות ואחד שאין קטום רבי טרפון אומר אפילו שלשתן קטומים. רבי עקיבא אומר פרי הדר אחד וכפות תמרים אחד וענף עץ עבות אחד וערבי נחל אחד. הא כשם שלולב אחד ואתרוג אחד כך הדס אחד וערבה אחת. רבי אלעזר אומר יכול אף האתרוג יהיה עמהם בכלל אגודה. וכי נאמר פרי עץ הדר וכפות הא כיצד אתרוג לעצמו הללו אגודה לעצמם:

לא נ"ל.

⁷⁸⁵ ע"י ספרא פרשת אמור פרק טז

(ו) וענף עץ עבות את שענף עצן דומה לקליעה זה הדס וערבי נחל אין לי אלא של נחל של בעל ושל הרים מנין ת"ל וערבי נחל. אבא שאול אומר ערבי נחל שתיים ערבה ללולב וערבה למקדש:

⁷⁸⁶ (ט) אזרח זה אזרח. האזרח להוציא את הנשים. כל האזרח לרבות את הקטנים. בישראל לרבות

גרים ועבדים משוחררים:)

⁷⁸⁷ ע"י הערה הקודמת.

⁷⁸⁸ ספרא פרשת אמור פרק יז

(יא) למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתו את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים. רבי אליעזר אומר סוכות ממש היו. רבי עקיבא אומר בסוכות ענני כבוד היו. רבי עקיבא אומר בסוכות ענני כבוד היו.

⁷⁸⁹ ע"י תלמוד בבלי מסכת מנחות דף פו ע"א

עליו משום בעל מום כיון דפסול כבעל מום דמי או דלמא אין בעל מום אלא בבהמה תיקו: משנה שלשה זיתים הן ובהן שלשה שלשה שמנים הזית הראשון מגרגרו בראש הזית וכותש ונותן לתוך הסל ר' יהודה אומר סביבות הסל זה ראשון [חזר] וטוען בקורה ר' יהודה אומר באבנים זה שני חזר וטחן וטען זה שלישי הראשון למנורה והשאר למנחות השני מגרגרו בראש הגג וכותש ונותן לתוך הסל רבי יהודה אומר סביבות הסל זה ראשון טוען בקורה ורבי יהודה אומר באבנים זה שני חזר וטחן וטען זה שלישי הראשון למנורה והשאר למנחות שלישי עוטנו בבית הבד עד שילקה ומעלהו ומנגבו בראש הגג כותש ונותן לתוך הסל רבי יהודה אומר סביבות הסל זה ראשון טוען בקורה רבי יהודה אומר באבנים זה שני חזר וטחן וטען זה שלישי הראשון למנורה והשאר למנחות: גמרא איבעיא להו מגרגרועי' ספרא פרשת אמור פרשתא יג

תמיד - מלילה ללילה כמו עולת תמיד שאינה אלא מיום ליום⁷⁹¹:
 (ג) לפרכת העדת - שלפני הארון שהוא קרוי עדות⁷⁹⁰ ורבותינו דרשו על נר מערבי שהוא עדות לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל⁷⁹¹ שנותן בה שמן כמדת חברותיה וממנה היה מתחיל ובהת היה מסיים⁷⁹²:
 יערך אתו אהרן מערב עד בקר - יערוך אותו עריכה הראויה למדת כל הלילה⁷⁹³ ושיערו חכמים חצי לוג לכל נר ונר והן כדאי אף ללילי תקופת טבת ומדה זו הוקבעה להם⁷⁹⁴:
 (ד) המנרה הטהרה - שהיא זהב טהור דבר אחר על טהרה של מנורה שמטהרה ומדשנה תחלה מן האפר⁷⁹⁵:
 (ו) שש המערכת - שש חלות המערכה האחת⁷⁹⁶:
 השלחן הטהר - של זהב טהור דבר אחר על טהרו של שלחן שלא יהיו הסניפין מגביהין את הלחם מעל גבי השלחן⁷⁹⁷:
 (ז) ונתת על המערכת - על כל אחת משתי המערכות היו שני בזיכי לבונה מלאד קומץ לכל אחת⁷⁹⁸:

צנונות. שמן זית מזיתו. מיכן אמרו ג' זיתים ובו שלשה שלשה שמנים הזית הראשון מגרגרו בראש הזית וכונסו לתוך הבד וטוחנו בריחים ונותנם בסלים וטוענם בקורה. והיוצא מהם ראשון פורקם וטוחנם שנייה היוצא מהם שני וחזר וטוחן זה שלישי. הראשון למנורה. והשאר למנחות: (ב) הזית השני מגרגרו בראש הגג וכונסו לתוך הבד וטוחנו בריחים ונותנו בסלים. וטוענו בקורה והיוצא מהם ראשון פורקן וטוחן שנים היוצא מהם שני. חזר וטוחן וטען זה שלישי. הראשון למנורה והשאר למנחות: (ג) הזית השלישי עוטנו בבית הבד עד שילקה ומעלהו ועושהו תמרה בראש הגג כונסן לבית וטוחן בריחים ונותנן בסלים וטוענן בקורה והיוצא מהם ראשון פורקן וטוחן שניה היוצא מהם שני חזר וטוחן וטען זה שלישי הראשון למנורה והשאר למנחות: (ד) רבי יהודה⁷⁹⁰ עי' ספרא פרשת אמור פרשתא יג

אה: (ח) מחוץ לפרוכת העדות מה תלמוד לומר לפי שנאמר וישם את המנורה באהל מועד נוכח השולחן. ואיני יודע אם סמוכה לפרוכת ואם סמוכה לפתח. וכשהוא אומר מחוץ לפרוכת העדות באהל מועד מלמד שהיה סמוך לפרוכת יותר מן הפתח: ???????
 (ט) העדות עדות לכל באי העולם שהשכינה בישראל וכי צריכים לנר והלא כל ארבעים שנה שעשו ישראל במדבר לא צרכו לנר שנאמר כי ענן ה' על המשכן ואש תהיה לילה בו. אם כן למה נאמר העדות עדות לכל באי העולם שהשכינה בישראל:
 עי' תלמוד בבלי מסכת שבת דף כב ע"ב⁷⁹²

לא הלכו אלא לאורו אלא עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל מאי עדות אמר רב זו נר מערבי שנותן בה שמן כמדת חברותיה וממנה היה מדליק ובה היה מסיים והא הכא כיון דקביעי נרות עי' ספרא פרשת אמור פרשתא יג⁷⁹³
 : (יא) מערב ועד בוקר. תן להם מדתן שיהיו דולקים מערב ועד בוקר. ושלא תהיה להם עבודה מערב ועד בוקר אלא הם. תמי⁷⁹⁴
 עי' תלמוד בבלי מסכת מנחות דף פט ע"א

בגימטריא תריסר הויין: שלשה ומחצה למנורה חצי לוג לכל נר: מנא הני מילי דתנו רבנן מערב עד בקר תן לה מדתה שתהא דולקת והולכת מערב עד בקר דבר אחר מערב עד בקר אין לך עבודה שכשירה מערב עד בקר אלא זו בלבד ושיערו חכמים חצי לוג מאורתא ועד צפרא איכא דאמרי מלמעלה למטה שיערו ואיכא דאמרי מטה למעלה שיערו מאן דאמר מטה למעלה שיערו התורה חסה על ממונן של ישראל ומאן דאמר ממעלה למטה שיערו אין עניות במקום עשירות:
 לא מצאתי אף א' מהפירושים בחז"ל אלא עי' עי' ספרא פרשת אמור פרשתא יג⁷⁹⁵
 ה: (יב) על המנורה הטהרה על טהרה של מנורה שלא יסמכם בקיסמים ובצורות. יער עי' ספרא פרשת אמור פרק יח⁷⁹⁶

קלקל: (ג) שתיים מערכות יכול שמנה וארבע תלמוד לומר שש המערכת. אי שש המערכת יכול שש ושש ושש תלמוד לומר שתיים עשרה. אי שתיים עשרה יכול ד' וד' וד' תלמוד לומר שתיים המערכות ושש המערכת הא עד שיאמרו ג' כתובים ואם לאו לא שמענו: (ד) על עי' ספרא פרשת אמור פרק יח⁷⁹⁷

נו: (ד) על השולחן הטהור על טהרו של שולחן. שלא יהו הסניפים מגביהים את הלחם מעל גבי השולחן. מיכן אמרו ארבעה סניפים של זהב היו שם מפוצלים מראשיהם שיהו סמוכים בהם. שנים לסדר זה ושנים לסדר זה. ועשרים ושמונה קנים בחצי קנה חלול ל"ד לסדר זה ו"ד לסדר זה:
 עי' ספרא פרשת אמור פרק יח⁷⁹⁸

(ה) ונתת על המערכת. יכול מערכת אחת הריני דן נאמר כאן מערכת ונאמר להלן מערכת מה מערכת אמור להלן תופס שתיים מערכות אף מערכת האמור כאן תופס שתיים מערכות: (ו) לבונה זכה

והיתה - הלבונה הזאת:

ללחם לאזכרה - שאין מן הלחם לגבוה כלום אלא הלבונה נקטרת כשמסלקין אותו בכל שבת ושבת והיא לזכרון ללחם שעל ידה הוא נזכר למעלה כקומץ שהוא אזכרה למנחה⁷⁹⁹:
(ט) והיתה - המנחה הזאת שכל דבר הבא מן התבואה בכלל מנחה הוא ר"ח:
ואכלהו - מוסב על הלחם שהוא לשון זכר:

(י) ויצא בן אשה ישראלית - מהיכן יצא רבי לוי אומר מעולמוה יצא רבי ברכיה אומר מפרשה שלמעלה יצא לגלג ואמר ביום השבת יערכנו דרך המלך לאכול פת חמה בכל יום או שמא פת צוננת של תשעה ימים בתמיה ומתניתא אמרה מבית דינו של משה יצא מחוייב בא ליטע אהלו בתוך מחנה דן אמרו לו מה טיבך לכאן אמר להם מבני דן אני אמרו לו (במדבר ב) איש על דגלו באותות לבית אבותם כתיב נכנס לבית דינו של משה ויצא מחוייב עמד וגדף⁸⁰⁰:

בן איש מצרי - הוא המצריז שהרגו משה⁸⁰¹:

בתוך בני ישראל - מלמד שנתגייר⁸⁰²:

וינצו במחנה - על עסקי המחנה⁸⁰³:

ואיש הישראלי - זה שכנגדו שמיחה בוט מטע אהלו⁸⁰⁴:

(יא) ויקב - כתרגומו ופריש שנקב שם המיוחד וגדף והוא שם המפורש ששמע מסיני⁸⁰⁵:

ושם אמו שלמית בת דברי - שבחן של ישראל שפרסמה הכתוב לזו לומר שהיא לבדה היתה זונה⁸⁰⁶:

שתהא ברורה. והיתה ללחם. חובה ללחם. והיתה ללחם מלמד שהיתה מעכבת ומפגלת ופוסלת את הלחם. והיתה ללחם אינה על גבי לחם אלא נותנה לשני בזיכים שיש להם שולים ונתנם על גבי השלחן כדי שלא יבצעו את הלחם:

⁷⁹⁹ עי' ספרא פרשת אמור פרק יח

(ז) לאזכרה. רבי שמעון אומר נאמרה כאן אזכרה ונאמרה להלן אזכרה. מה אזכרה אמורה להלן מלא הקומץ. אף כאן מלא הקומץ מלמד שהי' טעונה שני קמצים מלא הקומץ לסדר הזה ומלא הקומץ לסדר הזה: (ח) ????

⁸⁰⁰

מדרש רבה ויקרא פרשה לב פסקה ג

(ג) ויצא בן אשה ישראלית מהיכן יצא ר' לוי אמר יצא מעולמו כמד"א (ש"א י"ז) ויצא איש הבינים ר' ברכיה אמר מפרשה של מעלן יצא אמר כתיב ולקחת סלת ואפית אותה דרכו של מלך להיות אוכל פת חמה שמא צוננת כהיא דתנינן תמן לחם הפנים אין נאכל פחות מתשעה ולא יתר על י"א כיצד נאפה בערב שבת ונאכל בשבת לתשעה חל להיות יר"ט בערב שבת נאכל לעשרה שני ימים טובים של ר"ה נאכל ל"א כדאיתא בתנחומא תני ר' חייא מפרשת יוחסין יצא שבא ליטע אהלו במחנה דן אמרו לו מה לך ליטע אהלך במחנה דן אמר להם מבנות דן אני אמרו לו כתיב (במדבר ב) איש על דגלו באותות לבית אבותם ולא לבית אמותם נכנס לבית דינו של משה ויצא מחוייב עמד וגדף: עי' ספרא פרשת אמור פרשתא יד

(א) ויצא בן אשה ישראלית מנין יצא מבית דינו של משה שבא ליטע אהלו בתוך מחנה דן. אמרו לו מה טיבך ליטע בתוך מחנה דן. אמר להם מבנות דן אני אמרו לו הכתוב אומר איש על דגלו באותות לבית אבותם יחנו בני ישראל נכנס לבית דינו של משה ויצא מחוייב ועמד וגידף. והוא בן איש מצרי אע"פ שלא היו ממזרים באותה השעה הוא היה כממזר. בתוך בני ישראל מלמד שנתגייר וינצו במחנה על עיסקי מחנה. בן הישראלי ואיש הישראלי זה שכנגדו: (ב) ויקוב בן האשה הישראלית את השם

⁸⁰¹ במד"ר ט יד

⁸⁰² עי' ספרא הערה 800.

⁸⁰³ עי' ספרא הערה 800.

⁸⁰⁴ עי' ספרא הערה 800.

⁸⁰⁵ עי' ספרא פרשת אמור פרשתא יד

גדו: (ב) ויקוב בן האשה הישראלית את השם זה שם המפורש ששמע מסיני. ויקל

⁸⁰⁶ עי' מדרש תהילים מזמור קכב

ישראל שלא נטמאו במצרים בזנות. ומנין שלא נחשדו על העריות, שנאמר (ויקרא כד, י) ויצא בן האשה הישראלית. להודיע שבחן של ישראל שלא היה ביניהם אלא זו בלבד, ופרסמה הכתוב.

(2) מדרש רבה שמות פרשה א פסקה כח

קפרא בשביל ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים אחד שלא שנו שמותם (כמו שכתוב בשיר השירים רבה וביקרא רבה פרשה ל"ב) ומנין שלא נחשדו על הערוה שהרי אחת היתה ופרסמה הכתוב שנאמר (ויקרא כד) ושם אמו שלומית בת דברי וגו' אמרו רז"ל נוגשים היו מן המצריים ושוטרים מישראל נוגש ממונה על עשרה שוטרים שוטר ממונה על עשרה מישראל והיו הנוגשים הולכים לבתי השוטרים בהשכמה להוציאן למלאכתן לקריאת הגבר פעם אחת הלך נוגש מצרי אצל שוטר ישראל ונתן עיניו באשתו שהיתה יפת תואר בלי מום עמד

שלמית - דהות פטטה שלם עלך שלם עלך שלם עליכון מפטטת בדברים שואלת בשלום הכל⁸⁰⁷:
 בת דברי - דברנית היתה מדברת עם כל אדם לפיכך קלקלה⁸⁰⁷:
 למטה דן - מגיד שהרשע גורם גנאי לו גנאי לאביו גנאי לשבטו כיוצא בו (שמות לא ו) אהליאב בן
 אחיסמך למטה דן שבח לו שבח לאביו שבח לשבטו⁸⁰⁸:
 (יב) ויניחהו - לבדו ולא הניחו מקושש עמו ושניהם היו בפרק אחד ויודעים היו שהמקושש
 במיתה שנאמר (שמות לא יד) מחלליה מות יומת אבל לא פורש להסכ באיזו מיתה לכך נאמר (במדבר
 טו לד) כי לא פורש מה יעשה לו אבל במקלל הוא אומר לפרוש להם שלא היו יודעים אם חייב מיתה
 אם לאו⁸⁰⁹:
 (יד) השמעים - אלו העדים⁸¹⁰:
 כל - להביא את הדיינים⁸¹¹:
 את ידיהם - אומרים לו דמך בראשך ואין אנו נענשים במיתתך שאתה גרמת לך⁸¹²:
 כל העדה - במעמד כל העדה מכאן ששלוחו של אדם כמותו⁸¹³:
 (טו) ונשא חטאו - בכרת כשאין התראה⁸¹⁴:
 (טז) ונקב שם - אינו חייב עד שיפרש את השם ולא המקלל בכינוי⁸¹⁵:
 ונקב - לשון קללה כמו (במדבר כג ח) מה אקב:
 (יז) ואיש כי יכה - לפי שנאמר (שמות כא יב) מכה איש ומת אין לי אלא שהרג את האיש, אשה
 וקטן מנין, תלמוד לומר כל נפש אדם⁸¹⁶:

לשעת קריאת הגבר והוציאו מביתו וחזר המצרי ובא על אשתו והיתה סבורה שהוא בעלה ונתעברה ממנו חזר בעלה ומצא המצרי יוצא
 מביתו שאל אותה שמא נגע כך אמרה לו הן וסבורה אני שאתה הוא כיון שידע הנוגש שהרגיש בו החזירו לעבודת הפרך והיה מכה אותו
 ומבקש להרגו והיה משה רואה אותו ומביט בו וראה ברוח הקודש מה שעשה בבית וראה מה שעתידי לעשות לו בשדה אמר ודאי זה חייב
 מיתה כמו שכתוב (ויקרא כד) ומכה אדם יומת ולא עוד אלא שבא על אשתו של דתן על כך חייב הריגה שנא' (שם כ) מות יומת הנואף
 והנואפת והיינו דכתיב ויפן כה וכה וגו' ראה מה עשה לו בבית ומה עשה לו בשדה:
⁸⁰⁷ עי' ילקוט שמעוני ויקרא - פרק כד - רמז תרנז

הכתוב. ושם אמו שלומית בת דברי למטה דן. שלומית רבי לוי אמר דהות פטטה שלם עולך שלם
 עליכון. בת דברי ר' יצחק אמר שהביאה דבר על בנה. למטה דן גנאי לו גנאי לאמו גנאי למשפחתו
⁸⁰⁸ עי' ספרא פרשת אמור פרשתא יד

(ד) ויביאו אותו אל משה ולא הביאו המקושש עמו. ושם אמו שלומית בת דברי למטה דן. גנאי
 הוא לו וגנאי לאמו וגנאי למשפחתו וגנאי לשבטו שיצא ממנו. וכנגדו אתה אומר ואתו אהליאב בן
 אחיסמך למטה דן חרש וחושב. שבח הוא לו ושבח לאביו ושבח למשפחתו ושבח לשבטו שיצא ממנו:
⁸⁰⁹ עי' ספרא פרשת אמור פרשתא יד

שיצא ממנו: (ה) ויניחהו במשמר ולא הניחו המקושש עמו ושניהם היו בפרק אחד ויודעים היו
 במקושש שהוא חייב מיתה שנאמר מחלליה מות יומת אבל לא היו יודעים באיזו מיתה ימות שנאמר
 כי לא פורש מה יעשה לו וכאן הוא אומר לפרוש להם על פי ה' מלמד שלא היו יודעים באיזו מיתה
 ימות שנאמר כי לא פורש מה יעשה לו וכאן הוא אומר לפרוש להם על פי ה' מלמד שלא היו יודעים
 אם חייב מיתה אם לאו:
⁸¹⁰ ספרא פרשת אמור פרק יט

(א) וסמכו השומעים את ידיהם. אילו העדים. כל השומעים אילו הדיינים את ידיהם ידי כל יחיד
 ויחיד:
⁸¹¹ עי' הערה הקודמת.

⁸¹² ספרא פרשת אמור פרק יט

(ב) ידיהם על ראשו. סומכים ידיהם עליו אומרים לו דמך בראשך שאתה גרמתה לכך:
⁸¹³ ספרא פרשת אמור פרק יט

(ג) כל העדה. וכי כל העדה רוגמתו א"כ למה נאמר העדה אילו עדים במעמד כל העדה.
 אבל מש"כ ברש"י לא מצאתי

⁸¹⁴ עי' תלמוד בבלי מסכת פסחים דף צג ע"ב

קסבר מגדף היינו מברך השם וכתוב במברך את השם ונשא חטאו וגמר האי חטאו דהכא מחטאו
 דהתם מה להלן כרת אף כאן נמי כרת ????:
⁸¹⁵ () ספרא פרשת אמור פרשתא יד

(ב) ויקלל אינו אומר ויברך כענין שנאמר ברך נבות אלהים ומלך אלא ויקלל מלמד שאינן הורגים
 בכינוי:
⁸¹⁶ עי' ספרא פרשת אמור פרק כ

(א) ואיש כי יכה אין לי אלא מכה איש מכה אשה מנין תלמוד לומר מכה בין איש בין אשה. אין לי

(כ) כן ינתן בו - פירשו רבותינו שאינו נתינת מום ממש אלא תשלומי ממון שמין אותו כעבדמ לכן כתוב בו לשון נתינה דבר הנתון מיד ליד⁸¹⁷:
 (כא) ומכה בהמה ישלמנה - למעלה דבר בהורג בהמה וכאן דבר בעושהנ בה חבורה⁸¹⁸:
 ומכה אדם יומת - אפילו לא הרגו אלא עשה בו חבורה שלא נאמר כאן נפש ובמכה אביו ואמו דבר הכתובס ובא להקישו למכה בהמה מה מכה בהמה מחיים אף מכה אביו ואמו מחיים פרט למכה לאחר מיתה לפי שמצינו שהמקללו לאחר מיתה חייב הוצרך לומר במכה שפטור ומה בבהמה בחבלה שאם אין חבלה אין תשלומין אף מכה אביו ואמו אינו חייב עד שיעשה בהם חבורה⁸¹⁹:
 (כב) אני ה' אלהיכם - אלהי כולכם כשם שאני מיחד שמי עליכם כך אני מיחד שמי על הגרים⁸²⁰:
 (כג) ובני ישראל עשו - כל המצוה האמורה בסקילה במקום אחר דחייה רגימה ותלייה⁸²⁰:

פרשת בהר

פרק כה

(א) בהר סיני - מה ענין שמיטה אצל הר סיני והלא כל המצות נאמרו מסיני אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה (ופרטותיה) ודקדוקיה מסיני אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני כך שנויה בת"כ (ספרא בהר פ"א אות א') ונ"ל שכך פירושה לפי שלא מצינו שמיטת קרקעות שנשנית בערבות מואב במשנה תורה למדנו שכללותיה ופרטותיה כולן נאמרו מסיני ובא הכתוב ולמד כאן על כל דבור שנדבר למשה שמיטתו היו כולם כללותיהן ודקדוקיהן וחזרו ונשנו בערבות מואב:
 (ב) שבת לה' - לשם ה' כשם שנאמר בשבת בראשית (שמות כ י ויקרא כג ג)⁸²¹:
 (ד) יהיה לארץ - לשדות ולכרמים⁸²²:
 לא תזמר - שקוצצין זמורותיה ותרגומו לא תכסח ודומה לו (ישעיה לג &) קוצים כסוחים (תהלים פ &) שרופה באש כסוחה:
 (ה) את ספיח קצירך - אפילו לא זרעתה והיא צמחה מן הזרע שנפל בה בעת הקציר הוא קרוי ספיח:
 לא תקצור - להיות מחזיק בו כשאר קציר אלא הפקר יהיה לכל:
 נזירך - שהנזרת והפרשת בני אדם מהם ולא הפקרתם:

אלא שהכה את האיש הכה את האשה מנין. ואת הקטן מנין. תלמוד לומר כי יכה נפש בין איש בין אשה בין קטן. יכול אפילו הכה את הנפלים יהיה חייב תלמוד לומר איש. מה איש מיוחד שהוא בין קיימא. יצאו נפלים שאינן בני קיימא. כי יכה כל נפש. עד שיכה כל נפשו. להביא את שהכה ויש בו כדי להמית ובא אחר והמית הרי זה חייב:

⁸¹⁷ עי' ילקוט שמעוני ויקרא - פרק כד - רמז תרנח

כאשר זמם יד ביד למה לי. דבר הניתן מיד ליד ומאי ניהו ממון. חובל בחברו נמי מכדי כתיב כאשר עשה כן יעשה לו כן ינתן בו למה לי. דבר שיש בו נתינה ומאי ניהו ממון. ומכה בהמה תנא רבי חזקיה נאמר מכה אדם ונאמר מכה בהמה מה מכה בהמה לא חלקת בו בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין עי' תלמוד בבלי מסכת כתובות דף לה ע"א⁸¹⁸

רשע רשע רבא אמר אתיא מכה מכה אמר ליה רב פפא לרבא הי מכה אילימא ומכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת האי בקטלא כתיב אלא האי מכה מכה נפש בהמה ישלמנה נפש תחת נפש וסמיק ליה ואיש כי יתן מום בעמיתו [כאשר עשה כן יעשה לו] והאי לאו מכה היא אנון הכאה הכאה קאמרינן והא ???⁸¹⁹

⁸¹⁹ עי' ספרא פרשת אמור פרק כ

ר: (ח) מכה בהמה מכה אדם מה תלמוד לומר לפי שנאמר מכה אביו ואמו יכול לא יהיה חייב עד שיכה שניהם כאחת. תלמוד לומר ומכה אדם יומת אפילו אחד מהם. יכול אפילו הכהו ולא עשה בו חבורה יהיה חייב תלמוד לומר מכה בהמה ומכה אדם מה מכה בהמה עד שיעשה בו חבורה אף מכה אדם עד שיעשה בו חבורה. יכול אפילו הכהו לאחר מיתה יהיה חייב. תלמוד לומר מכה בהמה ומכה אדם מה מכה בהמה בחייה אף מכה אדם בחייו: ???????⁸²⁰

⁸²⁰ עי' ספרא פרשת אמור פרק כ

(י) וידבר משה אל בני ישראל הוציאו את המקלל אל מחוץ למחנה זו היא שאמר מלמד שב"ד מבפנים ובית הסקילה מבחוץ וירגמו אותו ולא כסותו אבן מלמד שאם מת באבן אחת יצא. ובני ישראל עשו כאשר צוה ה' את משה אף לסמיכה אף לדחייה אף לתלייה אף ללא תלין נבלתו על העץ:
⁸²¹ עי' ספרא (בהר א ב): שבת לה' כשם שנאמר בשבת בראשית שבת לה' כך נאמר בשביעית שבת לה' ועי' ילקוט שמעוני (ויקרא פרק כה המשך רמז תרנח): שבת לה' כשם שנאמר בשבת בראשית שבת הוא לה' כך נאמר בשביעית שבת לה'⁸²²

⁸²² עי' ספרא (בהר א ב): שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור כל מלאכה שבשדך וכל מלאכה שבכרמך

לא תבצר - אותם אינך בוצר אלא מן המופקר⁸²³:
 (ו) והיתה שבת הארץ וגו' - אע"פ שאסרתים עליך לא באכילה ולא בהנאה אסרתים אלא שלא תנהוג בהם כבעל הבית אלא הכל יהיו שוים בה אתה ושכירך ותושבך:
 שבת הארץ לכם לאכלה - מן השבות אתה אוכל ואי אתה אוכל מן השמור⁸²⁴:
 לך ולעבדך ולאמתך - לפי שנאמר (שמות כג &) ואכלו אביוני עמך יכול יהיו אסורים באכילה לעשירים ת"ל לך ולעבדך ולאמתך הרי בעלים ועבדים ושפחות אמורים כאן⁸²⁵:
 ולשכירך ולתושבך - אף הנכרים⁸²⁶:
 (ז) ולבהמתך ולחיה - אם חיה אוכלת בהמה לא כ"ש שמזונותיה עליך מה ת"ל ולבהמתך מקיש בהמה לחיה כל זמן שחיה אוכלת מן השדה האכל לבהמתך מן הבית כלה לחיה מן השדה כלה לבהמתך מן הבית⁸²⁷:
 (ח) שבתת שנים - שמטות שנים יכול יעשה שבע שנים רצופות שמטה ויעשה יובל אחריהם ת"ל שבע שנים שבע פעמים הוי אומר כל שמטה ושמטה בזמנה⁸²⁸:
 והיו לך ימי שבע וגו' - מגיד לך שאע"פ שלא עשית שמטות עשה יובל לסוף מ"ט שנה⁸²⁹ ופשוטו של מקרא יעלה לך חשבון שנות השמטות למספר מ"ט:
 (ט) והעברת - לשון (שמות לו) ויעבירו קול במחנה לשון הכרזה:
 ביום הכפורים - (ת"כ) ממשמע שנאמר ביום הכפורים איני יודע שהוא בעשור לחדש א"כ למה נאמר בעשור לחדש אלא לומר לך תקיעת עשור לחדש דוחה שבת בכל ארצכם ואין תקיעת ר"ה דוחה שבת בכל ארצכם אלא בבית דין בלבד⁸³⁰:
 (י) וקדשתם - (ת"כ) בכניסתה מקדשין אותה בב"ד ואומרים מקודשת השנה⁸³¹:

⁸²³ ע"י ספרא (בהר א ג) לא תבצור מן השמור בארץ אין אתה בוצר אבל אתה בוצר מן המופקר
⁸²⁴ ע"י ספרא (בהר א ה): והיתה שבת הארץ לכם מן השבות בארץ אתה אוכל ואין אתה אוכל מן השמור
⁸²⁵ ע"י ספרא (בהר א ו) לך ולעבדך ולאמתך מה תלמוד לומר לפי שנאמר ובשביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביוני עמך שיכול אין לי פירות שביעית נאכלים אלא לעניים בלבד מנין אף לעשירים תלמוד לומר לך ולעבדך ולאמתך הרי בעלים עשירים אמורים עבדים ושפחות אמורים
⁸²⁶ ע"י ספרא (בהר א ז) ולשכירך ולתושבך מן העכו"ם
⁸²⁷ ע"י גמ' תענית (דף ו ע"ב) דתנן עד מתי נהנין ושורפין בתבן ובקש של שביעית עד שתירד רביעה שניה מאי טעמא דכתיב ולבהמתך ולחיה אשר בארצך כל זמן שחיה אוכלת בשדה האכל לבהמתך בבית כלה לחיה מן השדה כלה לבהמתך מן הבית וע"י ספרא (בהר א) ולבהמתך ולחיה מה תלמוד לומר ומה אם חיה שאינה ברשותך הרי היא אוכלת בהמה שהיא ברשותך אינו דין שתאכל אילו כן הייתי אומר יכנוס לבהמה ותהא אוכלת לעולם מה אני מקיים ביעור פירות שביעית בפירות אדם אבל בהמה תהיה אוכלת לעולם וכשהוא אומר ולבהמתך ולחיה מקיש בהמה לחיה כל זמן שחיה אוכלת בשדה בהמה אוכלת בבית כלה לחיה שבשדה כלה לבהמתך שבבית:
⁸²⁸ ע"י ספרא (בהר ב א) שבע שבתות יכול שבע שבתות ימים תלמוד לומר שבע שבתות שנים אי שבע שבתות שנים יכול יספר שבע שמיטות זו אחר זו ויעשה יובלת תלמוד לומר שבע שנים שבע פעמים הא עד שיאמרו שני כתובים הללו ואם לאו לא שמענו:
⁸²⁹ ע"י ספרא (בהר ב ב) מנין עשה שביעית אע"פ שאין יובל תלמוד לומר והיו לך שבע שבתות שנים ומנין עשה יובל אע"פ שאין שביעית תלמוד לומר תשע וארבעים שנה דברי רבי יהודה וחכמים אומרים שביעית נוהגת אע"פ שאין יובל והיובל אינו נוהג אלא אם כן יש עמו שביעית
⁸³⁰ ע"י ספרא (בהר ב ה) ביום ולא בלילה. ב"ה אפילו בשבת תעבירו שופר בכל ארצכם מלמד שכל יחיד ויחיד חייב. יכול אף תרועת ר"ה תהיה דוחה את השבת בכל ארצכם ת"ל והעברת שופר תרועה בחדש השביעי בעשור לחודש (ב"ה שאין ת"ל בעשור לחדש ב"ה) ממשמע שנאמר ב"ה אינו יודע שהוא (י"ה) בעשור לחודש א"כ למה נאמר בעשור לחודש אלא בעשור לחודש דוחה את השבת בכל ארצכם ואין תרועת ר"ה דוחה שבת בכל ארצכם אלא בבית דין בלבד:
⁸³¹ ע"י ספרא (בהר ב א) וקדשתם את שנת החמשים שנה מה ת"ל לפי שנאמר בעשור לחדש שיכול אין לי שנה מתקדשת אלא בעשור לחדש. וכשהוא אומר וקדשתם את שנת החמשים שנה מלמד שהיה מתקדשת מר"ה. אמר רבי יוחנן בן ברוקה לא היו עבדים משועבדים נפטרים לבתיהם ולא שדות חוזרות לבעליהם אלא אוכלים ושותים ושמחים ועטרותיהם בראשיהם עד שהגיע י"ה. הגיע י"ה תקעו שופר. חזרו שדות לבעליהם ועבדים נפטרים לבתיהם:
 ע"י ירושלמי (ר"ה יג ע"א) גמ' תני רשב"י אומר וקדשתם את שנת החמשים שנה שנים מקדשין ואין מקדשין חדשים. והא תנינן ראש בית דין אומר מקודש מהו מקודש מקויים. תני לקידוש החדש

וקראתם דרור - לעבדים בין נרצע בין שלא כלו לו שש שנים משנמכר⁸³² (ר"ה ט) א"ר יהודה מהו לשון דרור כמדיר בי דירא וכו'⁸³³ שדר בכל מקום שהוא רוצה ואינו ברשות אחרים^{רמ"א}: יובל הוא - שנה זאת מובדלת משאר שנים בנקיבת שם לה לבדה ומה שמה יובל שמה על שם תקיעת שופר^{רמ"ב}:
 ושבתם איש אל אחזתו - שהשדות חוזרות לבעליהן⁸³⁴:
 ואיש אל משפחתו תשובו - לרבות את הנרצע⁸³⁵:
 (יא) יובל הוא שנת החמשים שנה - מה ת"ל לפי שנאמר וקדשתם וגו'⁸³⁶ כדאיתא בר"ה⁸³⁷ ובת"כ⁸³⁸:
 את נזריה - את הענבים המשומרים אבל בוצר אתה מן המופקרים כשם שנאמר בשביעית כך נאמר ביובל נמצאו שתי שנים קדושות סמוכות זו לזו שנת מ"ט שמטה ושנת החמישים יובל⁸³⁹:
 (יב) קדש תהיה לכם - (ת"כ) תופסת דמיה כהקדש יכול תצא היא לחולין ת"ל תהיה בהויתיה תהא⁸⁴⁰:
 מן השדה תאכלו - (ת"כ) על ידי השדה אתה אוכל מן הבית שאם כלה לחיה מן השדה אתה צריך לבער מן הבית כשם שנאמר בשביעית כך נאמר ביובל⁸⁴¹:
 (יג) תשובו איש אל אחזתו - והרי כבר נאמר ושבתם איש אל אחזתו אלא לרבות המוכר שדהו ועמד בנו וגאלה שחוזרת לאביו ביובל⁸⁴²:
 (יד) וכי תמכרו וגו' - לפי פשוטו כמשמעו ועוד יש דרשה מנין כשאתה מוכר מוכר לישראל חברך ת"ל וכי תמכרו ממכר לעמיתך מוכר ומנין שאם באת לקנות קנה מישראל חברך ת"ל או קנה מיד עמיתך⁸⁴³:

מתחילין מן הגדול א"ר חיה רב אדא מתניתא אמרה כן ראש ב"ד אומר מקודש. תני לעיבור השנה מתחילין מן הצד א"ר זבידא והו⁸³² קידושין טו ע"א??
 עי' מכילתא (מפשטים נזיקים ב) ועבדו לעולם. עד היובל. שהיה בדין ומה אם הכסף שיפה כחו וקונה הכל אינו קונה אלא שש רציעה שאינה קונה אלא עבדים אינו דין שלא תקנה אלא שש הא מה ת"ל ועבדו לעולם עד היובל. או ועבדו
 עי' ספרא (בהר ב ה) ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו אמר רבי אליעזר בן יעקב במי מדבר אם בנמכר שש הרי אמור. אם בנמכר שנה או שתים הרי אמור הוא אינו מדבר אלא בנרצע לפני היובל שיהא היובל מוציאו דב??
⁸³³ עי' ספרא (בהר ב ב) וקראתם דרור אין דרור אלא חירות. אמר רבי יהודה מה הלשון דרור כמדיר בי דירא ומסחר בכל מדינה:
⁸³⁴ עי' ספרא (בהר ב ה) דבר אחר ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו למה שהוחזקה משפחתו הוא שב דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר לאחוזתו ולמשפחתו הוא שב ואינו שב לשררה שהיא בה וכן הוא (אומר) בגולה. תשובו לרבות את האשה:
⁸³⁵ עי' לעיל הערה 832.
⁸³⁶ עי' ספרא (בהר ג א) יובל היא שנת החמשים שנה שיכול בכניסתה תהיה מקודשת מראש השנה וביציאתה תהיה מושכת והולכת עד יום הכפורים שכן מוסיפין מחול על הקודש תלמוד לומר יובל היא שנת החמשים שנה תהיה לכם. אין קדושתה אלא עד ראש השנה: (ב) לא תזרעו לא תקצרו את ספיחיה ולא תבצרו⁸³⁷ ח ע"ב
⁸³⁸ ספרא ג א.
⁸³⁹ עי' ספרא (בהר ג ב) לא תזרעו לא תקצרו את ספיחיה ולא תבצרו את נזיריה כשם שנאמר בשביעית כך נאמר ביובל:
⁸⁴⁰ עי' ספרא (בהר ג ג) כי יובל היא קודש. מה קדש תופס את דמיו אף שביעית תופסת את דמיה אי מה קודש יוצא לחולין ודמיו נתפסים יכול אף שביעית כן תלמוד לומר היא הרי היא בקדושתה. נמצית אומר האחרון אחרון נתפס בשביעית ופירי עצמו אסור. כיצד לקח בפירות שביעית בשר אילו ואילו מתבערים בשביעית. לקח בבשר דגים יצא בשר ונכנסו דגים. בדגים שמן יצאו דגים ונתפס שמן האחרון אחרון נתפס ופרי עצמו אסור:
⁸⁴¹ עי' ספרא בהר (ג ד) מן השדה תאכלו את תבואתה. כל זמן שאתה אוכל מן השדה אתה אוכל מתוך הבית. כלה מן השדה כלה מן הבית:
⁸⁴² עי' ספרא (בהר ג ו) תשובו איש אל אחוזתו לרבות המוכר שדה ועמד בנו וגאלה שתחזור לאביו ביובל:
⁸⁴³ עי' ספרא (בהר ג א) מנין כשתהא מוכר לא תהיה מוכר אלא לעמיתך. ת"ל וכי תמכרו ממכר

אל תונו - (ת"כ ב"מ נח) זו אונאת ממון⁸⁴⁴:

(טו) במספר שנים אחר היובל תקנה - זהו פשוטו ליישב המקרא על אופניו על האונאה בא להזהיר כשתמכור או תקנה קרקע דע כמה שנים יש עד היובל ולפי השנים ותבואות השדה שהיא ראויה לעשות ימכור המוכר ויקנה הקונה שהרי סופו להחזירה לו בשנת היובל ואם יש שנים מועטות וזה מוכר בדמים יקרים הרי נתאנה לוקח ואם יש שנים מרובות ואכל ממנה תבואות הרבה הרי נתאנה מוכר לפיכך צריך לקנותה לפי הזמן וזהו שנאמר במספר שני תבואות ימכר לך לפי מנין שני התבואות שתהא עומדת ביד הלוקח תמכור לו⁸⁴⁵ ור"ד (ערכין כ) מכאן שהמוכר שדהו אינו רשאי לגאול פחות משתי שנים שתעמוד שתי שנים ביד הלוקח מיום ליום ואפילו יש שלש תבואות באותן שתי שנים כגון שמכרה לו בקמותיה ושני אינו יוצא מפשוטו כלומר מספר שנים של תבואות ולא של שדפון ומעוט שנים שנים⁸⁴⁵:

(טז) תרבה מקנתו - כג תמכרנה ביוקר⁸⁴⁶:

תמעט מקנתו - תמעט בדמיה⁸⁴⁷:

(יז) ולא תונו איש את עמיתו - (ת"כ) כאן הזהיר על אונאת דברים שלא יקניט איש את חברו ולא ישיאנו עצה שאינה הוגנת לו לפי דרכו והנאתו של יועץ וא"ת מי יודע אם נתכוונתי לרעה לך נאמר ויראת מאלהיך היודע מחשבות הוא יודע כל דבר המסור ללב שאין מכיר אלא מי שהמחשבה בלבו נאמר בו ויראת מאלהיך⁸⁴⁶:

(יח) וישבתם על הארץ לבטח - שבעון שמטה ישראל גולים⁸⁴⁷ שנאמר (ויקרא כו) אז תרצה הארץ את שבתותיה והרצת את שבתותיה ושבעים שנה של גלות בבל כנגד שבעים שמתות שבטלו היו⁸⁴⁸:

(יט) ונתנה הארץ וגו' וישבתם לבטח עליה - שלא תדאגו משנת בצורת⁸⁴⁹:

ואכלתם לשבע - אף בתוך המעים תהא בו ברכה⁸⁵⁰:

(כ) ולא נאסף - אל הבית:

את תבואתנו - כגון יין ופירות האילן וספיחין הבאים מאליהם⁸⁵¹:

לעמיתך. ומנין כשהוא קונה לא תהיה קונה אלא מיד עמיתך ת"ל או קנה מיד עמיתך. אין לי אלא קרקעות שבהם דיבר הכתוב. מנין לרבות דבר המטלטל ת"ל ממכר לרבות דבר המטלטל. מנין שאין אונאה לקרקעות ת"ל או קנה מיד אל תונו. המטלטלים יש להם אונאה ואין אונאה לקרקעות:⁸⁴⁴ ע"י ספרא (שם ד) אל תונו איש את אחיו זו אונאת ממון. יכול זו אונאת דברים כשהוא אומר ולא תונו איש את עמיתו הרי אונאת דברים אמורה הא מה אני מקיים אל תונו איש את אחיו זו אונאת ממון:

⁸⁴⁵ ע"י ספרא (בהר סיני פרשתא ג י) מנין למוכר שדהו בשעת היובל אינו מותר לגאול פחות משתי שנים תלמוד לומר שנים תקנה מאת עמיתך אחר היובל סמוך ליובל מופלג מן היובל מנין תלמוד לומר לפי רוב השנים תרבה מקנתו ולפי מעוט השנים תמעט מקנתו. שני תבואות לא שנת שדפון ולא שנת ירקון ולא שביעית עולה לו מן המנין. נרה או הבירה עולה לו מן המנין. ר' אלעזר אומר מכרה לו לפני ראש השנה והיא מליאה פירות יכול יאמר לו הניחה לפני מליאה כדרך שהנחתיה ללפניך מליאה תלמוד לומר כי מספר תבואות הוא מוכר לך פעמים שאתה אוכל ממנה שלש תבואות לשתי שנים:

⁸⁴⁶ ע"י ספרא (פרשת בהר ד א ב) ולא תונו איש את עמיתו זו אונאת דברים יכול זה אונאת ממון כשהוא אומר אל תונו איש את אחיו הרי אונאת ממון אמורה הא מה אני מקיים ולא תונו איש את עמיתו הרי אונאת דברים: (ב) כיצד אם היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים מה היו ואם היה בן גרים לא יאמר לו זכור מה היו מעשה אבותיך (כיצד) היו חליים באים עליו יסורים באים עליו היה קובר את בנו לא יאמר לו כדרך שאמרו חבריו לאיוב הלא יראתך כסלתך תקותך ותום דרכיך זכור נא מי הוא נקי אבד ואיפה ישרים נכחדו. ראה חמרים מבקשים תבואה מבקשים יין לא יאמר להם לכו אצל פלוני והוא לא מכר חיטה מימיו ר' יהודה אומר אף לא יתלה עיניו על המקח ולא יאמר לו בכמה חפץ זה והוא אינו רוצה ליקח וא"ת עיצה טובה אני מוסר לו הרי הדבר מסור ללב נאמר בו ויראת מאלהיך כל דבר שהוא מסור ללב נאמר בו ויראת:

⁸⁴⁷ ע"י ספרא פרשת בהר ד ד, וישבתם לבטח ולא מפוזרים ולא מפוזרים. עליה ולא גולים:

⁸⁴⁸ ע"י ספרא (בחוקותי פרק ז ב) אז תרצה הארץ את שבתותיה אני אמרתי לכם שתהו זורעים שש ומשמטים לי אחת בשביל שתדעו שהארץ שלי היא ואתם לא עשיתם כן (אלא) עמדו וגלו ממנה והיא תשמט מאיליה כל שמיטים שהיא חייבת לי שנאמר אז תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה תשבות:

⁸⁴⁹ ע"י לעיל הערה 847.

⁸⁵⁰ ע"י ספרא (בהר ד ד) ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשובע שיהא אדם אוכל הרבה ושבע דברי רבי יהודה. רשב"ג אומר אף היא אינה סימן ברכה אם כן למה נאמר ואכלתם לשובע אוכל ולא גוסי. דבר אחר ואכלתם לשובע שלא יהא דבר חסר משולחנו שלא יהיה עולה לו.

(כא) לשלש השנים - למקצת הששית מניסן ועד ר"ה ולשביעית ולשמינית שיזרעו בשמינית במרחשון ויקצרו בניסן⁸⁵²:
 (כב) עד השנה התשיעית - עד חג הסוכות של תשיעית שהיא עת בוא תבואתה של שמינית לתוך הבית שכל ימות הקיץ היו בשדה בגרנות ובתשרי הוא עת האסיף לבית ופעמים שהיתה צריכה לעשות לארבע שנים בששית שלפני השמטה השביעית שהן בטלן מעבודת קרקע שתי שנים רצופות השביעית והיובל ומקרא זה נאמר בשאר השמטות כולן⁸⁵³:
 (כג) והארץ לא תמכר - (ת"כ) ליתן לאו על חזרת שדות לבעלים ביובל שלא יהא הלוקח כובשה⁸⁵⁴:
 לצמתת - לפסיקה למכירה פסוקה עולמית⁸⁵⁵:
 כי לי הארץ - (ת"כ) אל תרע עיניך בה שאינה שלך⁸⁵⁶:
 (כד) ובכל ארץ אחזתכם - (ת"כ) לרבות בתים ועבד עברי ודבר זה מפורש בקידושין בפרק א' (דף כא) ולפי פשוטו סמוך לפרשה שלאחריו שהמוכר אחוזתו רשאי לגאלה לאחר שתי שנים או הוא או קרובו ואין הלוקח יכול לעכב⁸⁵⁷:
 (כה) כי ימוך אחיך ומכר - (ת"כ) מלמד שאין אדם רשאי למכור שדהו אלא מחמת דוחק עוני⁸⁵⁸:
 מאחזתו - ולא כולה למד דרך ארץ שישיר שדה לעצמו⁸⁵⁹:
 וגאל את ממכר אחיו - (ת"כ) ואין הלוקח יכול לעכב⁸⁶⁰:
 (כו) ואיש כי לא יהיה לו גואל - (קידושין שם ת"כ) וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואלים אלא

⁸⁵¹ עי' ספרא (שם ה) וכי תאמרו עתידים אתם לומר מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתינו. אם אין אנו זורעים מה אנו אוספים. אמר רבי עקיבא מיכן סמכו חכמים על הספיחים שיהו אסורים בשביעית וחכמים אומרים אין ספיחים אסורים מדברי תורה אלא מדברי סופרים. אם כן למה נאמר הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתינו. אמרת לנו לא תזרעו ומה שאנו אוספים אין מכנסו לקיום אמרת לנו בערוהו ומה אנו אוכלים מן הביעור והילך:
⁸⁵² עי' ספרא (בהר ד ו) וצוית את ברכתי לכם בשנה הששית אין לי אלא בשישית בחמישית וברביעית בשלישית ובשניה מנין משנה לחבירתה (מנין) תלמוד לומר בשנה. ועשת את התבואה לשלש השנים. לשישית ולשביעית ולמוצאי שביעית. ד"א לשלש השנים לשביעית וליובל ולמוצאי יובל:
⁸⁵³ עי' ספרא (בהר ד ז) וזרעתם את השמינית זו שמינית שלאחר שמיטה כשהוא אומר השנה זו תשיעית שלאחר השמינית שלאחר השמיטה. ואכלתם מן התבואה ישן לא סמלנטון עת התשיעית זו תשיעית שאחר השמינית שאחר השמיטה כשהוא אומר השנה זו עשירית שאחר תשיעית שאחר היובל שאחר השמיטה. עד בוא תבואתה תאכלו ישן שהיא י"א לזית:
⁸⁵⁴ עי' ספרא (בהר ד ח) והארץ לא תמכר לצמיתות לחולטנית. כי לי הארץ אל תרע עיניך בה. כי גרים ותושבים אתם. אל תעשו עצמיכם עיקר. וכן הוא אומר כי גרים אנחנו לפניך ותושבים ככל אבותינו. וכן דוד אומר כי גר אנכי עמך תושב ככל אבותי. אתם עמדי דיו לעבד שיהיה כרבו כשתהיו שלי הרי היא שלכם:?????
⁸⁵⁵ עי' ספרא (בהר ד ח) והארץ לא תמכר לצמיתות לחולטנית.
⁸⁵⁶ עי' ספרא שם, כי לי הארץ אל תרע עיניך בה. כי גרים ותושבים אתם. אל תעשו עצמיכם עיקר. וכן הוא אומר כי גרים אנחנו לפניך ותושבים ככל אבותינו. וכן דוד אומר כי גר אנכי עמך תושב ככל אבותי. אתם עמדי דיו לעבד שיהיה כרבו כשתהיו שלי הרי היא שלכם:
⁸⁵⁷ עי' ילקוט שמעוני (ויקרא פרק כה רמז תרסב) ובכל ארץ אחוזתכם גאולה תתנו, לרבות בתי חצרים ועבד עברי. בתי חצרים בהדיא כתיב בהו על שדה הארץ יחשב, ההוא לקבעו חובה ואליבוא דרבי אליעזר, דתניא וגאל את ממכר אחיו רשות, או אינו אלא חובה, תלמוד לומר כי לא יהיה לו גואל [כי יש אדם בישראל שאין לו גואלים] אלא זה שאינו רוצה ליקח ויש לו שהרשות בידו דברי ר' יהושע. ר"א אומר וגאל את ממכר אחיו חובה, או אינו אלא רשות, תלמוד לומר ובכל ארץ אחוזתכם גאולה תתנו הכתוב קבעו חובה. בשלמא למאן
⁸⁵⁸ עי' ספרא (בהר ה א) ומנין שאין אדם רשאי למכור את שדהו ולהניח באפונדתו וליקח לו בהמה וליקח לו כלים וליקח לו בית אלא אם כן העני תלמוד לומר כי ימוך ומכר. הא אינו מוכר אלא אם כן העני. יכול יצא מכל נכסיו בבית אחת. ת"ל מאחוזתו. מאחוזתו ולא כל אחוזתו. אמר רבי אלעזר בן עזריה ומה אם לגבוה אין אדם רשאי להחרים את כל נכסיו על אחת כמה וכמה שיהיה אדם חייב להיות חס על נכסיו. ובא גואלו הקרוב אליו. מלמד שהקרוב קודם וגאל את ממכר אחיו לרבות את הנותן מתנה: (ב) ואיש כי
⁸⁵⁹ עי' הערה הקודמת
⁸⁶⁰ ???
 עי' הערה 857.

גואל שיוכל לגאול ממכרו⁸⁶¹:
 (כז) וחשב את שני ממכרו - כמה שנים היו עד היובל כך וכך ובכמה מכרתיה לך בכך וכך עתיד היית
 להחזירה ביובל נמצאת קונה מספר התבואות כפי חשבון של כל שנה אכלת אותה שלש שנים או
 ארבע הוצא את דמיהן מן החשבון וטול את השאר וזהו⁸⁶²:
 והשיב את העודף - בדמי המקח על האכילה שאכל ויתנם ללוקח⁸⁶³:
 לאיש אשר מכר לו - המוכר הזה שבא לגאלה⁸⁶⁴:
 (כח) די השיב לו - (ערכין ל) מכאן שאינו גואל לחצאין⁸⁶⁴:
 עד שנת היובל - (ת"כ) שלא יכנס לתוך אותה שנה כלום שהיובל משמט בתחלתו⁸⁶⁵:
 (כט) בית מושב עיר חומה - (ת"כ) בית בתוך עיר המוקפת חומה מימות יהושע בן נון⁸⁶⁶:
 והיתה גאלתו - לג לפי שנא' בשדה שיוכל לגאלה משתי שנים ואילך כל זמן שירצה ובתוך שתי
 שנים הראשונים אינו יכול לגאלה הוצרך לפרש בזה שהוא חלוף שאם רצה לגאול בשנה ראשונה
 גואלה ולאחר מכאן אינו גואלה⁸⁶⁷:
 והיתה גאלתו - של בית:
 ימים - ימי שנה שלימה קרויים ימים וכן (בראשית כד) תשב הנערה אתנו ימים⁸⁶⁸:
 (ל) וקם הבית וגו' לצמיתת - יצא מכחו של מוכר ועומד בכחו של קונה⁸⁶⁹:
 אשר לא חמה - לו קרינן אמרו רז"ל אע"פ שאין לו עכשיו הואיל והיתה לו קודם לכן ועיר נקבה
 היא והוצרך לכתוב לה אלא מתוך שצריך לכתוב לא בפנים תקנו לו במסורת זה נופל על זה⁸⁶⁹:
 לא יצא ביובל - אמר רב ספרא (אף) אם פגע בו יובל בתוך שנתו לא יצא⁸⁷⁰:
 (לא) ובתי החצרים - כתרגומו פצחי' עיירות פתוחות מאין חומה ויש הרבה בספר יהושע (יהושע)
 (ג) הערים וחצריהם (בראשית כה) בחצריהם ובטירות⁸⁷¹:
 על שדה הארץ יחשב - הרי הן כשדות הנגאלים עד היובל ויוצאין ביובל לבעלים אם לא נגאלו⁸⁷¹:

⁸⁶¹ עי' הערה 858.
⁸⁶² עי' ספרא (בהר ה ג) וחשב את שני ממכרו. שנים הוא מחשב ואינו מחשב חדשים. מנין שאם רצה
 לעשות חדש שנה יעשה ת"ל וחשב. והשיב את העודף לאיש אשר מכר לו מנין אתה אומר מכרה
 לראשון במנה ומכר הראשון לשני במאתים. מנין שאינו מחשב אלא עם הראשון תלמוד לומר לאשר
 מכר לו. מכרה לראשון במאתים ומכר הראשון לשני במנה. מנין שאין מחשב אלא עם האחרון תלמוד
 לומר לאיש. לאיש אשר בתוכה (עד כאן) דברי רבי: ???לא נ"ל כל כך.
⁸⁶³ עי' הערה הקודמת.
⁸⁶⁴ עי' ספרא (בהר ה ה) ואם לא מצאה ידו מה תלמוד לומר (מנין אתה אומר) אם אינו ענין לבעל
 השדה תניהו ענין לגואל שיגאל כסדר הזה (ת"ל) אם לא מצאה ידו לא ילוה. די השיב לו ואינו גואל
 חציים:
⁸⁶⁵ עי' ספרא (בהר סיני ה ז) עד שנת היובל שלא יכנס בה כלום נמצאת אומר שדות וכספים משמיטים
 כאחד.
⁸⁶⁶ עי' ספרא (בהר ד א) ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה. יכול אפילו הקיפוח חומה מיכן ולהבא
 תלמוד לומר בית מושב עיר חומה. המוקפת חומה מימות יהושע בן נון ולא שהקיפוח מיכאן ולהבא.
 ואילו הן בתי ערי חומה ג' חצירות של שני בתים המוקפות חומה מימות יהושע בן נון כגון קצרה
 הישנה של ציפורי וחקרה של גוש חלב ויורפת הישנה וגמלה הרי בגליל וגדוד הרי בעבר הירדן וחריד
 ואונו וירושלים הרי ביהודה. אמר ר' ישמעאל ב"ר יוסי לא מנו אלא אילו שקידשום כשעלה בני הגולה
 אבל הראשונות בטלו כיון שבטלה הארץ:
⁸⁶⁷ עי' ספרא (בהר ד ב) והיתה גאולתו מיד. עד תום שנת ממכרו לא שנה למנין עולם. ימים תהיה
 גאולתו רבי אומר אומר אני ימים אין פחות משני ימים:
 ??????
 עי' ספרא (בהר ו ב) אשר אין להם חומה סביב על שדה הארץ יחשב הרי הן כשדה הארץ. מה שדה
 הארץ ביובל יצא ובגרעון כסף אף זה כן. אי מה שדה הארץ אינו מותר לגאול פחות משתי שנים. יכול
 אף זה כן. תלמוד לומר גאולה תהיה לו מיד: (ג)
⁸⁶⁸ עי' הערה הקודמת?
⁸⁶⁹ עי' ספרא (בהר ד ז) אשר לו חומה פרט לבית הבנוי בחומה דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר כותל
 החיצון היא חומתן. רבי אלעזר ברבי יוסי אומר אשר לו חומה אע"פ שאין לו עכשיו והיה לו לפנים
 מיכן:
⁸⁷⁰ עי' ערכין (לא ע"ב) אמר רב ספרא לא נצרכא אלא למוכר בית בבתי ערי חומה ופגע בו יובל בתוך
 שנתו סלקא דעתך אמינא ליפוק ביובל קא משמע לן לא יצא ביובל:
⁸⁷¹ עי' ספרא (ו ב) אשר אין להם חומה סביב על שדה הארץ יחשב הרי הן כשדה הארץ. מה שדה

גאלה תהיה לו - (ת"כ) מיד אם ירצה ובזה יפה כחו מכח שדות שהשדות אין נגאלות עד שתי שנים⁸⁷²:
 וביובל יצא - לד בחנם^{רמ"ט}:
 (לב) וערי הלויים - ארבעים ושמנה עיר שנתנו להם²⁷:
 גאלת עולם - גואל מיד אפי' לפני שתי שנים אם מכרו שדה משדותיהם הנתונות להם באלפים אמה סביבות הערים או אם מכרו בית בעיר חומה גואלין לעולם ואינו חלוט לסוף שנה⁸⁷³:
 (לג) ואשר יגאל מן הלויים - ואם יקנה בית או עיר מהם⁸⁷⁴:
 ויצא ביבל - אותו ממכר של בית או של עיר וישוב ללוי שמכרו ולא יהיה חלוט כשאר בתי ערי חומה של ישראל וגאולה זו לשון מכירה ד"א לפי שנאמר גאולת עולם תהיה ללויים יכול לא דבר הכתוב אלא בלוקח ישראל שקנה בית בערי הלויים אבל לוי שקנה מלוי יהיה חלוט ת"ל ואשר יגאל מן הלויים אף הגואל מיד לוי גואל גאולת עולם⁸⁷⁵:
 ויצא ממכר בית - הרי זו מצוה אחרת ואם לא גאלה יוצאה ביובל ואינו נחלט לסוף שנה כבית של ישראל^{נ"א}:
 כי בתי ערי הלויים היא אחזתם - לא היה להם נחלת שדות וכרמים אלא ערים לשבת ומגרשיהם לפיכך הם להם במקום שדות ויש להם גאולה כשדות כדי שלא יופקעו נחלתם מהם⁸⁷⁶:
 (לד) ושדה מגרש עריהם לא ימכר - מכר גזבר שאם הקדיש בן לוי את שדהו ולא גאלה ומכרה גזבר אינה יוצאה לכהנים ביובל כמו שנאמר בישראל (ויקרא כז) ואם מכר את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד אבל בן לוי גואל לעולם⁸⁷⁷:
 (לה) והחזקת בו - אל תניחיהו שירד ויפול ויהיה קשה להקימו אלא חזקהו משעת מוטת היד למה זה דומה למשאווי שעל החמור עודהו על החמור אחד תופס בו ומעמידו נפל לארץ חמשה אין מעמידין אותו⁸⁷⁸:
 גר ותושב - אף אם הוא גר או תושב^{נ"ב} ואיזהו תושב כל שקבל עליו שלא לעבוד ע"א ואוכל

הארץ ביובל יצא ובגרעון כסף אף זה כן. אי מה שדה הארץ אינו מותר לגאול פחות משתי שנים. יכול אף זה כן. תלמוד לומר גאולה תהיה לו מיד:
⁸⁷² ע"י הערה הקודמת.
⁸⁷³ ע"י ספרא (בהר ו ד) וערי הלויים בתי ערי אחוזתם מה תלמוד לומר לפי שנאמר גאולת עולם תהיה ללויים יכול בעבדים ובשטרות ובמטלטלים תלמוד לומר וערי הלויים בתי ערי אחוזתם. גאולת עולם תהיה ללויים מה תלמוד לומר לפי שנאמר שנים תקנה מאת עמיתך יכול אף בלויים כן תלמוד לומר גאולת עולם תהיה ללויים:
 מספיק ???
⁸⁷⁴ ע"י ספרא (בהר ו ו) ואשר יגאל מן הלויים מה תלמוד לומר שיכול לוי מישראל יגאל כסדר הזה שהרי הורע כח ישראל בשלו. אבל מלוי לא יגאל. תלמוד לומר אשר יגאל מן הלויים. אף לוי מלוי יגאל:
 ??
⁸⁷⁵ ע"י ספרא (בהר ה ז). ויצא ביובל אף מן הקדש.
⁸⁷⁶ ע"י ספרא (בהר ו ח) כי בתי ערי הלויים היא אחוזתם מה תלמוד לומר (מנין אתה אומר) ישראל שירש את אבי אמו לוי יכול יגאל כסדר הזה תלמוד לומר ואשר יגאל מן הלויים אי אשר יגאל מן הלויים יכול לוי שירש את אבי אמו ישראל יגאל כסדר הזה תלמוד לומר כי בתי ערי הלויים. עד שיהא לוי ובערי הלויים דברי רבי וחכמים אומרים אין דבריו אמורים אלא בערי הלויים. כי בתי ערי הלויים היא אחוזתם בתוך בני ישראל להגיד מה גרם: (ט)
⁸⁷⁷ ע"י ספרא (בהר ו ט) מנין שאין עושים שדה מגרש ולא מגרש שדה לא מגרש עיר ולא עיר מגרש תלמוד לומר ושדה מגרש עריהם. אמר ר"א במה דברים אמורים בערי הלויים אבל בערי ישראל עושים שדה מגרש ולא מגרש שדה מגרש עיר ולא עיר מגרש כדי שלא יחריבו את ערי ישראל. לא ימכר. לא ימכר מכר גיזבר או לא ימכר מכר עולם תלמוד לומר כי אחוזת עולם הוא להם הא מה אני מקיים לא ימכר מכר גיזבר כי אחוזת עולם הוא להם להגיד מה גרם:
⁸⁷⁸ ע"י ילקוט שמעוני ויקרא (פרק כה רמז תרסה) וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו. כתיב אשרי משכיר אל דל אמר ר' יונה אשרי נותן אל דל אין כתיב כאן אלא אשרי משכיל אל דל הוי מסתכל בו היאך לזכות עמו. ר' יונה כן היה עושה בשעה שהיה רואה עני ובן טובים ובן גדולים שירד מנכסיו והוא מתבייש ליקח היה הולך אצלו ואמר לו בשביל ששמעי שנפל לך ירושה במדינת הים הא לך חפץ זה וכיו שאת מרויח את נותנו לי ובשעה שהיה נותן לו היה אומר לו במתנה נתתם לך. ר' לוי בשים רבי חמא ברבי חנינא אמר עשרים ושנים פעמים כתיב אשרי ומכולן לא נטל איפוכין אלא זה בלבד. ביום רעה ימלטהו ה' אין יום רעה אלא יום ???

נבלות⁸⁷⁹:

(לו) נשך ותרבית - חד שוויהו רבנן ולעבור עליו בשני לאוין⁸⁸⁰:

ויראת מאלהיך - לפי שדעתו של אדם נמשכת אחר הרבית וקשה לפרוש הימנו ומורה לעצמו היתר בשביל מעותיו שהיו בטלות אצלו הוצרך לומר ויראת מאלהיך (ב"מ סב) או התולה מעותיו בנכרי כדי להלוותם לישראל ברבית הרי זה דבר המסור ללבו של אדם ומחשבתו לכך הוצרך לומר ויראת מאלהיך⁸⁸¹:

(לח) אשר הוצאתי וגו' - והבחנתי בין בכור לשאינו בכור אף אני יודע ונפרע מן המלוה מעות לישראל ברבית ואומר של נכרי הם⁸⁸² ד"א אשר הוצאתי אתכם מאמ"צ ע"מ שתקבלו עליכם מצותי אפי' הן כבודות עליכם⁸⁸²:

לתת לכם את ארץ כנען - בשכר שתקבלו מצותי⁸⁸³:

להיות לכם לאלהים - (ת"כ) שכל הדר בארץ ישראל אני לו לאלהים וכל היוצא ממנה כעובד ע"א⁸⁸³:

לט

(לט) עבודת עבד - עבודה של גנאי שיהא ניכר בה כעבד שלא יוליך כליו אחריו לבית המרחץ ולא ינעול לו מנעליו⁸⁸⁴:

(מ) כשכיר כתושב - עבודת קרקע ומלאכת אומנות כשאר שכירים התנהג בו⁸⁸⁵:

עד שנת היבל - אם פגע בו יובל לפני שש שנים היובל מוציא⁸⁸⁶:

(מא) הוא ובניו עמו - אמר רבי שמעון אם הוא נמכר בניו מי מכרן אלא מכאן שרבו חייב במזונות בניו⁸⁸⁶:

⁸⁷⁹ עי' ע"ז (סד ע"ב) לעבוד עבודת כוכבים דברי רבי מאיר וחכמים אומרים כל שקיבל עליו שבע מצות שקבלו עליהם בני נח אחרים אומרים אלו לא באו לכלל גר תושב אלא איזהו גר תושב זה גר אוכל נבילות שקבל עליו לקיים כל מצות האמורות בתורה חוץ מאיסור נבילות מייחדין אצלו יין ואין מפקדין אצלו יין ואפילו

⁸⁸⁰ עי' ספרא (בהר ה ב) ממנו אי אתה לוקח אבל את נעשה לו ערב. איזהו נשך ואיזהו תרבית. איזהו נשך. המלוה סלע בחמשה דינרים סאתים חיטים בשלש מפני שהוא נשך. איזהו תרבית. המרבה בפירות כיצד לקח הימנו חיטים מדינר זהב לכור. וכן השער. עמדו חיטים בשלשים דינרים אומר לו תן לי

⁸⁸¹ עי' ב"מ סא ע"ב, שהבחנתי במצרים בין טפה של בכור לטפה שאינה של בכור אני הוא שעתיד ליפרע ממי שתולה מעותיו בנכרי ומלוה אותם לישראל ברבית וממי שטומן משקלותיו במלח וממי שתולה קלא אילן בבגדו ואומר תכלת הוא רבינא איקלע לסורא דפרת אמר ליה רב חנינא מסורא דפרת לרבינא יציאת

⁸⁸² עי' ספרא (קדושים פרק ח י) אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים על תנאי כך הוצאתי אתכם מארץ מצרים (על תנאי) שתקבלו עליכם מצוות מידות שכל המודה במצות מידות מודה ביציאת מצרים וכל הכופר במצות מדות כופר ביציאת מצרים:

עי' ספרא (בהר ה ג) אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם. על תנאי כך הוצאתי אתכם מארץ מצרים (על תנאי) שתקבלו את מצות ריבית שכל המודה במצות ריבית מודה ביציאת מצרים וכל הכופר במצות ריבית כאלו כופר ביציאת מצרים:

⁸⁸³ ספרא (בהר ה ד) לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים. מיכן אמר כל ב"י היושב בא"י מקבל עליו עול מלכות שמים. וכל היוצא לחוצה לארץ כאילו עובד ע"א.

⁸⁸⁴ עי' ספרא (בהר ז ב) לא תעבוד בו עבודת עבד. שלא יטול אחריו בלנטיא ולא יטול לפניך כלים במרחץ. דבר אחר לא תעבוד עבודת עבד בו אין אתה עובד עבודת עבד. אבל עובד אתה בנן חורים עבודת עבד:

⁸⁸⁵ עי' מכילתא (משפטים נזיקין א) בין עבודה שיש בה בזיון בין עבודה שאין בה בזיון ת"ל שם כשכיר כתושב מה שכיר אי את רשאי לשנותו מאומנותו אף עבד עברי אי אתה רשאי לשנותו מאומנותו. מכאן אמרו לא יושיבנו רבו באומנות שהיא משמשת לרבים כגון חייט בלן ספר טבח נחתום. רבי יוסי אומר אם היתה מלאכתו מיוחדת לכך יעשה אבל רבו לא ישנה עליו. כשכיר כתושב מה שכיר עובד ביום ואינו עובד בלילה אף עבד עברי עובד ביום ואינו עובד בלילה. ר' יוסי אומר הכל לפי אומנתו: עי' ספרא פרשת (בהר ז ג) כשכיר. מה שכיר ביומו תתן שכרו. אף זה ביומו תתן שכרו. כתושב. מה תושב בטוב לו לא תוננו אף זה בטוב לו לא תוננו. יהי

⁸⁸⁶ עי' קידושין כב ע"א, אמרו כל הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו תנו רבנן ויצא מעמך הוא ובניו עמו א"ר שמעון אם הוא נמכר בניו ובנותיו מי נמכרים מכאן שרבו חייב במזונות בניו כיוצא בדבר אתה אומר אם בעלע"י ספרא פרשת (בהר ז ג) הוא ובניו עמו מה רבו חייב במזונותיו אף רבו

ואל אחזת אבותיו - (ת"כ מכות יב) אל כבוד אבותיו ואין לזלזלו בכך⁸⁸⁷:
 אחזת - חזקת:
 (מב) כי עבדי הם - (ת"כ) שטרי קודם⁸⁸⁸:
 לא ימכרו ממכרת עבד - בהכרזה כאן יש עבד למכור ולא יעמידנו על אבן הלקח⁸⁸⁹:
 (מג) לא תרדה בו בפרך - מלאכה שלא לצורך כדי לענותו אל תאמר לו החם לי את הכוס הזה
 והוא אינו צריך עדור תחת הגפן עד שאבוא שמא תאמר אין מכיר בדבר אם לצורך אם לא ואומר אני
 לו שהוא לצורך הרי הדבר הזה מסור ללב לכך נאמר ויראת⁸⁹⁰:
 (מד) ועבדך ואמתך אשר יהיו לך - א"ת אם כן במה אשתמש בעבדי איני מושל בז' אומות איני
 נוהל שהרי הזהרתני (דברים כ) לא תחיה כל נשמה אלא מי ישמשני⁸⁹¹:
 מאת הגוים - הם יהיו לך לעבדים⁸⁹²:
 אשר סביבתיכם - ולא שבתוך גבול ארצכם שהרי בהם אמרתי לא תחיה כל נשמה⁸⁹³:
 (מה) וגם מבני התושבים - (קידושין סז) שבאו מסביבותיכם לישא נשים בארצכם וילדו להם הבן
 הולך אחר האב ואינו בכלל לא תחיה אלא אתה מותר לקנותו כעבד:
 מהם תקנו - לט אותם תקנו:
 (מו) והתנחלתם אתם לבניכם - החזיקו בהם לנחלה לצורך בניכם אחריכם ולא יתכן לפרש
 הנחילום לבניכם שא"כ היה לו לכתוב והנחלתם אותם לבניכם⁸⁹⁴:
 והתנחלתם - כמו והתחזקתם:
 איש באחיו - להביא נשיא בעמו ומלך במשרתיו שלא לרדות בפרך⁸⁹⁵:
 (מז) יד גר ותושב - גר והוא תושב כתרומו ערל ותותב וסופו מוכיח ונמכר לגר תושב:
 וכי תשיג יד גר ותושב עמך - מי גרם לו שיעשיר דבוקו עמך⁸⁹⁵:
 ומך אחיך עמו - מי גרם לו שימוך דבוקו עמו ע"י שלמד ממעשיו⁸⁹⁶:
 משפחת גר - (קידושין ב"מ עא) זהו עכו"ם כשהוא אומר לעקר זה הנמכר לע"א עצמה להיות לה

חייב במזונות אשתו ובניו.

⁸⁸⁷ ע"י מכות יג ע"א, ושב אל משפחתו ואל אחוזת אבותיו ישוב למשפחתו הוא שב ואינו שב למה
 שהחזיקו אבותיו דברי ר"י ר"מ אומר אף הוא שב למה שהחזיקו אבותיו אל אחוזת אבותיו כאבותיו
 וכן בגולה כשהוא אומר

ע"י ספרא פרשת (בהר ז ד) ושב אל משפחתו ואל אחוזת אבותיו ישוב. אמר רבי אליעזר בר' יעקב במי
 הוא מדבר אי בנרצע הרי אמור אי במוכר עצמו הרי אמור הא אינו מדבר אלא בנמכר שנה או שתיים
 לפני היובל שיהא היובל מוציא. דבר אחר ושב אל משפחתו ואל אחוזת אבותיו ישוב למה שהוחזקה
 משפחתו הוא שב דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר אל אחוזת משפחתו הוא שב ואינו שב לשררה
 שהיה בה. וכן הוא אומר בגולה ישוב לרבות את הרוצח:

⁸⁸⁸ ספרא (בהר ו א) כי עבדי הם. שטרי קדש {אולי קדם} עליהם ראשון. אשר

⁸⁸⁹ ע"י ספרא שם, דבר אחר לא ימכרו ממכרת עבד שלא יעמידנו בסמטא ויעמידם על אבן הלקח.

⁸⁹⁰ ע"י ספרא (בהר ו ב) לא תרדה בו בפרך שלא תאמר לו החם את הכוס הזה והוא אינו צריך. הציץ לי
 אתת הכוס והוא אינו צריך. עדור תחת הגפן עד שאבוא שמא תאמר לצורך עצמי אני עושה הרי הדבר
 מסור ללב שנאמר ויראת מאלהיך. הא כל דבר שהוא מסור ללב נאמר בו ויראת מאלהיך: (ג) ש

⁸⁹¹ ע"י ספרא (בהר ו ג) שמא תאמרו הואיל ואסרת לנו את כל אילו במה נשתמש תלמוד לומר
 ועבדך ואמתך אשר יהיו לך מאת העכו"ם מה תלמוד לומר מנין אתה אומר ישראל שבא על שפחתו
 וילדה ממנו בן מותר אתה לשעבדו בעבד תלמוד לומר אשר יהיו לך. מאת הכעו"ם אשר סביבותיכם
 ולא מן הכנענים שבארץ. מהם תקנו בניהם ובנותיהם הם עצמן מנין תלמוד לומר מהם תקנו. עבד
 ואמה הקיש עבד לאמה מה אמה אין לה קידושים אף עבד אין לו קידושים:

⁸⁹² ע"י הערה הקודמת.

⁸⁹³ ע"י הערה 891

⁸⁹⁴ ע"י ספרא (בהר ו ד) וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו בניהם ובנותיהם הן עצמם מנין
 תלמוד לומר מהם תקנו. וממשפחתם אשר עמכם מה תלמוד לומר מנין אתה אומר אחד מכל
 משפחות האדמה שבא על אחת מן הכנענית וילדה ממנו בן מותר אתה לקנותו עבד תלמוד לומר
 וממשפחתם אשר עמכם. או אחד מן הכנענים שבא על אחת מכל משפחות הארצות וילדה ממנה בן
 מותר אתה לקנותו עבד תלמוד לומר אשר הולידו בארצכם. והיו לכם לאחוזת הרי הם כאחוזת מה
 אחוזת נקנית בכסף בשטר ובחזקה אף עבדים נקנים בכסף בשטר ובחזקה: (ה)

⁸⁹⁵ ע"י ספרא פרשת (בהר ח א) וכי תשיג יד גר ותושב עמך. מי גרם לזה שיעשיר דיבוקו עמך. ומך
 אחיך עמו.

⁸⁹⁶ ע"י ספרא פרשת (בהר ח א. ומך אחיך עמו. מי גרם לזה שיעני דיבוק עמו. ו

שמש ולא לאלהות אלא לחטוב עצים ולשאוב מים⁸⁹⁷.
 (מח) גאולה תהיה לו - מיד אל תניחהו שיטמע⁸⁹⁸. עד שנת היובל שהרי כל עצמו לא קנאו אלא לעובדו עד היובל שהרי ביובל יצא כמו שנא' למטה ויצא בשנת היובל ובנכרי שתחת ידך הכתוב מדבר ואעפ"כ לא תבא עליו (ב"ק ק"ג) בעקיפין מפני חלול השם אלא כשבא ליגאל ידקדק בחשבון לפי המגיע בכל שנה ושנה ינכה לו הנכרי מן דמיו אם היו עשרים שנה משנמכר עד היובל וקנאו בעשרים מנה נמצא שקנה הנכרי עבודת שנה במנה ואם שהה זה אצלו חמש שנים ובא ליגאל ינכה לו חמשה מנים ויתן לו העבד ט"ו מנים וזהו והיה כסף ממכרו במספר שנים⁸⁹⁹.
 (ג) כימי שכיר יהיה עמו - חשבון המגיע לכל שנה ושנה יחשוב כאלו נשכר עמו כל שנה במנה וינכה לו⁹⁰⁰.

(נא) אם עוד רבות בשנים - עד היובל:

לפיהן - הכל כמו שפירשתי:

(נג) לא ירדנו בפרך לעיניך - כלומר ואתה רואה⁹⁰⁰:

(נד) ואם לא יגאל באלה - באלה הוא נגאל ואינו נגאל בשש⁹⁰¹:

הוא ובניו עמו - הנכרי חייב במזונות בניו⁹⁰²:

(נה) כי לי בני ישראל עבדים - שטרי קודם⁹⁰³:

אני ה' אלהיכם כל המשעבדן מלמטה כאלו משעבדן מלמעלה⁹⁰³:

פרק כו

(א) לא תעשו לכם אלילים - (ת"כ) כנגד זה הנמכר לנכרי שלא יאמר הואיל ורבי מגלה עריות אף אני כמותו הואיל ורבי עובד ע"א אף אני כמותו הואיל ורבי מחלל שבת אף אני כמותו לכך נאמרו מקראות הללו⁹⁰⁴ ואף הפרשיות הללו נאמרו על הסדר בתחלה הזהיר על השביעית ואם חמד ממון ונחשד על השביעית סופו למכור מטלטליו לכך סמך לה וכי תמכרו ממכר (מה כתיב ביה או קנה מיד וגו' דבר הנקנה מיד ליד) לא חזר בו סוף מוכר אחוזתו לא חזר בו סוף מוכר את ביתו לא חזר בו סוף לזה ברבית כל אלו האחרונות קשות מן הראשונות לא חזר בו סוף מוכר את עצמו לא חזר בו לא דיו

⁸⁹⁷ ע"י ספרא פרשת בהר ח א, משפחת גר. זה העכו"ם. כשהוא אומר או לעקר. להביא הנמכר לעכו"ם עצמה. בא ואמר לו הרי אני נמכר יכול הזקק לו תלמוד לומר אחרי נמכר הא אין אתה נזקק לו אלא משימכר.

⁸⁹⁸ ע"י ספרא בהר ח א: גאולה תהיה לו מיד. אל תניחנו שיטמע. מנין שאחיו מאביו קודם לאחיו מאמו תלמוד לומד אחד מאחיו יגאלנו: (ב)

⁸⁹⁹ ע"י ב"ק ק"ג ע"א, כנעני דתניא ישראל וכנעני אנס שבאו לדין אם אתה יכול לזכהו בדיני ישראל זכהו ואמור לו כך דינינו כנענים זכהו ואמור לו כך דינכם ואם לאו באין עליו בעקיפין דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר אין באין עליו בעקיפין מפני קידוש השם ור"ע טעמא דאיכא קידוש השם הא ליכא קידוש השם באין וגזל כנעני מי שרי והתניא אמר ר' שמעון דבר זה דרש ר"ע כשבא מזפירין מנין לגזל כנעני שהוא

⁹⁰⁰ ע"י ילקוט שמעוני ויקרא (פרק כה רמז תרסט) וידו על העליונה, כשכיר שנה בשנה יהיה עמו מה שאוכל יאכל ומה ששותה ישתה. לא רדנו בפרך לעיניך יכול נכנס לביתו לידע מה עושין לו, תלמוד לומר לעיניך אי אתה מצווה אלא לעיניך. מרבין

⁹⁰¹ ע"י קידושין טו ע"ב, ואם לא יגאל באלה רבי אומר באלה הוא נגאל ואין נגאל בשש שיכול והלא דין הוא ומה מי שאינו

⁹⁰² ע"י ספרא (בהר ט בג) (ב) רבי שמעון אומר מנין שגזל העכו"ם גזל ת"ל אחרי נמכר יכול מושכו ויצא תלמוד לומר גאולה תהיה לו. יכול יגלו עליו תלמוד לומר וחשב עם קונהו ידקדק עמו: (ג) או אינו מדבר אלא בעכו"ם שאינו תחת ידך וכי מה אתה יכול לעשות לו כשהוא אומר ויצא בשנת היובל הוא ובניו עמו הא בעכו"ם שתחת ידך הכתוב מדבר אם כן דברה תורה בעכו"ם שתחת ידך. על אחת כמה וכמה בעכו"ם שאינו תחת ידך. אם כן החמירה התורה על גזילו של עכו"ם קל וחומר על גזילו של ישראל:

⁹⁰³ ע"י ילקוט שמעוני (ויקרא פרק כו המשך רמז תרסט) אני ה' אלהיכם. מה תלמוד לומר מלמד שכל המשעבד בהם למטה כאלו משעבד בהם למעלה, אל

⁹⁰⁴ ע"י ספרא פרשת בהר סיני פרק ט

(ו) כי אני ה' אלהיכם את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו. כנגד זה הנמכר לעכו"ם הכתוב מדבר שלא יאמר הואיל ורבי עובד עכו"ם אף אני אעבוד עכו"ם. הואיל ורבי מגלה עריות אף אני אגלה עריות. הואיל ורבי מחלל שבתות אף אני אחלל את השבתות תלמוד לומר לא תעשו לכם אלילים את שבתותי תשמורו. ומקדשי תיראו הזהיר כן הכתוב על כל המצות. אני ה' אני נאמן לשלם שכר:

לישראל אלא אפילו לנכרי⁹⁰⁵:

ואבן משכית - לשון כסוי כמו (שמות לג) ושכותי כפי שמכסין הקרקע ברצפת אבנים:
להשתחוות עליה - אפילו לשמים לפי שהשתחואה בפשוט ידים ורגלים היא ואסרה תורה לעשות
כן חוץ מן המקדש⁹⁰⁶:
(ב) אני ה' - נאמן לשלם שכר:

פרשת בחקתי

(ג) אם בחקתי תלכו - יכול זה קיום המצות כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום המצות
אמור הא מה אני מקיים אם בחקתי תלכו שתהיו עמלים בתורה⁹⁰⁷:
ואת מצותי תשמרו - הו' עמלים בתורה על מנת לשמור ולקיים כמו שנאמר (דברים ה &) ולמדתם
אותם ושמרתם לעשותם⁹⁰⁸:
(ד) בעתם - בשעה שאין דרך בני אדם לצאת כגון (בלילי רביעית רש"י ישן) בלילי שבתות⁹⁰⁹:
ועץ השדה - הן אילני סרק ועתידין לעשות פירות⁹¹⁰:
(ה) והשיג לכם דיש את בציר - שיהא הדיש מרובה ואתם עסוקים בו עד הבציר ובבציר תעסקו עד
שעת הזרע⁹¹¹:
ואכלתם לחמכם לשבע - אוכל קמעא והוא מתברך במעיו⁹¹²:
(ו) ונתתי שלום - שמא תאמרו הרי מאכל הרי משתה אם אין שלום אין כלום ת"ל אחר כל זאת
ונתתי שלום בארץ מכאן שהשלום שקול כנגד הכל וכן הוא אומר (ישעיה מה &) עושה שלום ובורא

⁹⁰⁵ עי' מדרש תנחומא בהר פרק א

כן פרשת יובל וספרת לך שבע וגו' אם לא שמר שמיטות ויובלות או אם לא שמר אחת מהם סוף
שאני עושה אותו שימכור ארצו וכי תמכרו ממכר לעמיתך חזר בו יפה ואם לא יחזור בו סוף שהוא
מוכר את שדהו שנאמר וכי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו חזר בו יפה ואם לאו סופו למכור את ביתו
שנאמר ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה חזר בו יפה ואם לאו סופו שהוא מחזר ומסבב על
הפתחים שנא' וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך חזר בו יפה ואם לאו סופו שהוא מוכר את עצמו שנאמר
וכי ימוך אחיך

⁹⁰⁶ עי' ספרא פרשת בהר סיני פרק ט

שעל גבי הדרכים. רשב"ג אומר אילו החמנים שבראשי הגנות. ואבן משכית לא תתנו בארצכם
להשתחוות עליה. בארצכם אי אתם משתוחים על האבנים אבל אתם משתחיים על האבנים שבמקדש:
⁹⁰⁷ עי' ילקוט שמעוני (ויקרא פרק כו רמז תרעא): אם בחקתי תלכו יכול אלו המצות כשהוא אומר
ואת מצותי תשמרו הרי מצות אמורות הא שאינו אומר אם בחקתי תלכו אלא שיהו ישראל עמלים
בתורה וכן הוא אומר אם לא תשמעו לי
⁹⁰⁸ עי' ילקוט שם: אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם הלמד לעשות ולא הלמד
שלא לעשות שהלמד שלא לעשות נוח לו שלא נברא

⁹⁰⁹ עי' תענית כב ע"ב: תנו רבנן ונתתי גשמיכם בעתם לא שכורה ולא צמאה אלא בינונית שכל זמן
שהגשמים מרובין מטשטשין את הארץ ואינה מוציאה פירות דבר אחר בעתם בלילי רביעיות ובלילי
שבתות שכן מצינו בימי שמעון בן שטח שירדו להם גשמים בלילי רביעיות ובלילי שבתות עד שנעשו
חטים ככליות ושעורים כגרעיני זיתים ועדשים כדינרי זהב וצוררו מהם דוגמא לדורות להודיע כמה
החטא גורם שנאמר עונותיכם הטו אלה וחטאתיכם מנעו הטוב מכם וכן מצינו בימי הורדוס שהיו
עוסקין בבנין בית המקדש והיו יורדין גשמים בלילה למחר נשבה הרוח ונתפזרו העבים וזרחה החמה
ויצאו העם למלאכתן וידעו שמלאכת שמים בידיהם ועי' ויקרא רבה (פל"ה סי' ט) ד"א ונתתי גשמיכם
בעתם ברביעית אתה אומר ברביעית או אינה אלא בערבי שבתות אמרו אפי' שנים כשני אליהו
והגשמים יורדין בערבי שבתות אינן אלא סימן קללה הא מה אני מקיים ונתתי גשמיכם בעתם
ברביעית וכן עי' ספרא (בחקתי א') ונתתי גשמיכם בעתם ברביעיות אתה אומר ברביעיות או אינו אלא
בערבי שבתות אמרו אפילו שנים כשני אליהו וגשמים יורדים בערבי שבתות אינו אלא סימן קללה הא
מה אני מקיים ונתתי גשמיכם בעתם ברביעית

⁹¹⁰ עי' ספרא (פרשת בחוקותי פרק א) ועץ השדה יתן פריו לא כדרך שהיא עושה עכשיו אלא כדרך
שעשתה בימי אדם הראשון ומנין שהעץ עתיד להיות נטוע ועושה פירות בן יומה תלמוד לומר זכר
עשה לנפלאותיו ואומר עץ פרי עושה פרי למינו מלמד שבו ביום שהוא נטוע בו ביום עושה פירות:
⁹¹¹ עי' ספרא (בחוקותי פרק א') והשיג לכם דיש את בציר שתהו עסוקים בדיש עד שיגיע בציר
ובציר ישיג את הזרע שתהו עסוקים בבציר עד שמגיע הזרע

⁹¹² עי' ספרא שם: ואכלתם לחמכם לשובע אין צ"ל שיהא אדם אוכל הרבה ושבע אלא אוכל
קימעא והוא מתברך במעיו כענין שנאמר ועבדתם את ה' אלהיכם וברך את לחמך ואת מימך

את הכל⁹¹³:

וחרב לא תעבר בארצכם - א"צ לומר שלא יבאו למלחמה אלא אפי' לעבור דרך ארצכם ממדינה למדינה⁹¹⁴:

(ז) לפניכם לחרב - איש בחרב רעהו⁹¹⁵:

(ח) ורדפו מכם - מן החלשים שבכם ולא מן הגבורים שבכם⁹¹⁶:

חמשה מאה ומאה רבה - וכי כך הוא החשבון והלא לא היה צריך לומר אלא מאה מכם שני אלפים ירדפו⁹¹⁷ (יש מדקדקים בלשון רש"י שהוא כמו כפל ואריכות וכי כך הוא החשבון והלא לא היה צ"ל וכמו כן מדקדקים כל גדולי המפרשים וחשוביהם בלשון רש"י בפרשת בראשית לא היה צריך להתחיל ומה טעם פתח שג"כ כפל וע"ש בישובם וכאן נראה לפרש למורי הגאון המופלג מוהר"ר משה חריף נר"ו שמלת רבה סובל ב' פירושים פ' א' עשרת אלפים וע"ז מקשה רש"י וכי כך הוא החשבון ופ' ב' רבה מספר מרובה על שם ריבוי וזה הפירוש שולל רש"י באומרו והלא לא היה צ"ל כו' ודו"ק) אלא אינו דומה מועטין העושיין את התורה למרובים העושיין את התורה⁹¹⁸:

ונפלו אויביכם וגו' - שיהיו נופלין לפניכם שלא כדרך הארץ⁹¹⁹:

(ט) ופניתי אליכם - אפנה מכל עסקי לשלם שכרם מלה"ד למלך ששכר פועלים וכו' כדאיתא בת"כ⁹²⁰:

והפריתי אתכם - בפריה ורביה (ספרא שם):

והרביתי אתכם - בקומה זקופה (ספרא שם):

והקימתי את בריתי אתכם - ברית חדשה לא כברית הראשונה שהפרתם אותה אלא ברית חדשה שלא תופר שנאמר (ירמיה לא) וכתתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה לא כברית וגו'⁹²¹:

(י) ואכלתם ישן נושן - הפירות יהיו משתמרין וטובים להתיישן שיהא ישן הנושן של שלש שנים יפה לאכול משל אשתקד⁹²²:

⁹¹³ עי' ספרא שם: שמה תאמרו הרי מאכל והרי משתה אם אין שלום אין כלום תלמוד לומר ונתתי שלום בארץ מגיד שהשלום שקול כנגד הכל וכן הוא אומר עושה שלום ובורא רע מגיד שהשלום שקול כנגד הכל

⁹¹⁴ עי' תענית דף כב ע"ב: וחרב לא תעבור בארצכם מאי חרב אילימא חרב שאינה של שלום והכתיב ונתתי שלום בארץ אלא אפילו של שלום וכן עי' ספרא (בחקתי ב') וחרב לא תעבור בארצכם אין צ"ל שלא יהו באים עליכם למלחמה אלא שלא יהו העוברים והשבים עוברים ממדינה לחבירתה כדרך שעברו בימי יאשיהו ורדפתם את אויביכם ונפלו לפניכם לחרב שיהו נופלים לפניכם איש בחרב רעהו

⁹¹⁵ עי' ספרא שם: ורדפתם את אויביכם ונפלו לפניכם לחרב שיהו נופלים לפניכם איש בחרב רעהו ⁹¹⁶ עי' (בחוקותי ב') ורדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבה ירדפו מכם מן החלשים שבכם ולא מן הגבורים שבכם

⁹¹⁷ עי' ספרא שם: ומאה מכם רבה ירדפו וכי כך הוא החשבון והלא לא היה צ"ל אלא מאה מכם שני אלפים ירדפו אלא אין דומה נופלים לפניכם שלא כדרך הארץ:

⁹¹⁸ עי' ילקוט שמעוני (ויקרא פרק כו רמז תרעב) ורדפתם את אויביכם ונפלו שיהו נופלים איש בחרב רעה ורדפו מכם חמשה מאה מכם מן החלשים שבכם ולא מן הגבורים שבכם ומאה מכם רבה ירדפו וכי כך הוא החשבון והלא אין ראוי לומר אלא מאה מכם שני אלפים ירדפו אלא אין דומין המועטין העושיים את התורה למרובין העושיין

⁹¹⁹ עי' ילקוט שם: ונפלו אויביכם לפניכם לחרב שיהו נופלין שלא כדרך הארץ

⁹²⁰ בחקותי פרק ב': ופניתי אליכם משלו משל למה הדבר דומה למלך ששכר פועלים הרבה והיה שם פועל אחד ועשה עמו מלאכה ימים הרבה נכנסו הפועלים ליטול שכרם ונכנס אותו הפועל עמהם אמר לו המלך לאותו הפועל בני אפנה לך הרובים הללו שעשו עמי מלאכה ממועטת ואני נותן להם שכר מועט אבל אתה חשבון רב אני עתיד לחשב עמך כך היו ישראל בעולם הזה מבקשים שכרם מלפני המקום ואומות העולם (מ"ה) מבקשים שכרם מלפני המקום והמקום אומר להם לישראל בניי אפנה לכם אומות העולם הללו עשו עמי מלאכה מועטת ואני נותן לכם שכר מועט אבל אתם חשבון רב אני עתיד לחשב עמכם לכך נאמר ופניתי אליכם ופניתי אליכם בטובה

⁹²¹ עי' ספרא שם: והקימותי את בריתי אתכם לא כברית הראשונים שהפרתם אותה שנאמר אשר המה הפרו את בריתי ואנכי בעלתי במ נאום ה' אלא ברית חדשה שלא תופר מעתה שנאמר לכן הנה ימים באים נאום ה' וכתתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה:

⁹²² עי' ספרא (בחוקותי ג) ואכלתם ישן נושן מלמד שכל המתיישן יפה מחבירו נושן אין לי אלא יין שדרכו לכן מנין לרבות כל המתיישנים תלמוד לומר ישן נושן

ועי' משנה ב"ב דף צח ע"א וז"ל: ישן משל אשתקד ומיושן משל ג' שנים

וישן מפני חדש תוציאו - שיהיו הגרנות מלאות חדש והאוצרות מלאות ישן וצריכים אתם לפנות האוצרות למקום אחר לתת החדש לתוכן⁹²³:
 (יא) ונתתי משכני - זה בית המקדש⁹²⁴:
 ולא תגעל נפשי - אין רוחי קצה בכם⁹²⁵ כל געילה לשון פליטת דבר הבלוע בדבר כמו (שמואל ב' א כא) כִּי שָׁם נִגְעַל מִגֵּן גְּבוּרִים לא קבל המשיחה שמושחין מגן של עור בחלב מבושל כדי להחליק מעליו מכת חץ או חנית שלא יקוב העור:
 (יב) והתהלכתי בתוכם - אטייל עמכם בגן עדן כאחד מכם ולא תהיו מזדעזעים ממני יכול לא תיראו ממני ת"ל והייתי לכם לאלהים⁹²⁶:
 (יג) אני ה' אלהיכם - כדאי אני שתאמינו בי שאני יכול לעשות כל אלה שהרי הוצאתי אתכם מארץ מצרים ועשיתי לכם נסים גדולים⁹²⁷:
 מטת - כמין יתד בשני ראשי העול המעכבים המוסרה שלא תצא מראש השור ויתיר הקשר כמו (ירמיה כז &) עשה לך מוסרות ומוטות קבילי"א בלע"ז:
 קוממיות - בקומה זקופה⁹²⁸:
 (יד) ואם לא תשמעו לי - להיות עמלים בתורה⁹²⁹ ולדעת מדרש חכמים יכול לקיום המצות כשהוא אומר ולא תעשו וגו' הרי קיום מצות אמור הא מה אני מקיים ואם לא תשמעו לי להיות עמלים בתורה ומה ת"ל לי אין לי אלא זה המכיר את רבונו ומתכוין למרוד בו וכן בנמרוד (בראשית י') גבור ציד לפני ה' שמכירו ומתכוין למרוד בו וכן באנשי סדום (שם יג) רעים וחטאים לה' מאד מכירים את רבונו ומתכוונים למרוד בו⁹³⁰:
 ולא תעשו - משלא תלמדו לא תעשו הרי שתי עבירות⁹³¹:
 (טו) ואם בחקתי תמאסו - מואס באחרים העושים⁹³²:
 משפטי תגעל נפשכם - שונא החכמים⁹³³:
 לבלתי עשות - מונע את אחרים מעשות⁹³⁴:
 את כל מצותי - כופר שלא צויתם לכך נאמר את כל מצותי ולא נאמר את כל המצות⁹³⁵:

⁹²³ עי' ספרא שם: וישן מפני חדש תוציאו שיהו גרנות מליאות חדש והאוצרות מליאות ישן ואתם מקפידים היאך נוציא ישן מפני חדש:

⁹²⁴ ספרא שם ועי' שבועות דף טז ע"ב וז"ל: מקדש איקרי משכן דכתיב ונתתי משכני בתוכם
⁹²⁵ עי' ספרא שם: ולא תגעל נפשי אתכם משאני גואל אתכם שוב איני מואס בכם:
⁹²⁶ עי' ספרא שם: והתהלכתי בתוכם משלו משל למה הדבר דומה למלך שיצא לטייל עם אריסו בפרדס והיה אותו אריס מיטמא מלפניו אמר לו המלך לאותו אריס מה לך מיטמר מלפני הריני כיוצא בך והקב"ה אמר להם לצדיקים רואים אותו ומזדעזעים מלפניו הריני כיוצא בכם: יכול לא יהיה מוראי עליכם ת"ל והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם
⁹²⁷ עי' ספרא שם: אם אין אתם מאמינים בי כל הדברים הללו אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם וגו' אני ה' הוא שעשיתי לכם ניסים במצרים אני הוא שעתידי לעשות לכם כל הניסים הללו:
⁹²⁸ עי' ספרא שם: ואולך אתכם קוממיות בקומה זקופה ולא יהיו יראים בכל ברייה
⁹²⁹ עי' ספרא ב': ואם לא תשמעו לי אם לא תשמעו למידרש חכמים יכול למה שכתוב כשהוא אומר ולא תעשו את כל המצות האלה הרי מה שכתוב בתורה אמור הא מה אני מקיים אם לא תשמעו למדרש חכמים:
⁹³⁰ עי' ספרא שם: ואם לא תשמעו מה ת"ל אין לי אלא זה שהוא יודע את רבונו ומתכוין למרוד בו וכן הוא אומר כנמרוד גיבור ציד שאין ת"ל לפני ה' אלא זה שהוא יודע את רבונו ומתכוין למרוד בו וכן הוא אומר ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד שאין ת"ל לה' אלא אילו שיודעים את רבונו ומתכוין למרוד בו: [ג' הערות הבאות הם כולם במדרש מובאים יחד]
⁹³¹ עי' ספרא שם: ואם לא תשמעו לי מה ת"ל לא תעשו (וכי) יש לך אדם שאינו למד אבל עושה ת"ל אם לא תשמעו ולא תעשו הא כל שאינו למד אינו עושה
⁹³² עי' ספרא שם: או יש לך אדם שאינו למד ואינו עושה אבל אינו מואס באחרים ת"ל ואם בחקותי תמאסו הא כל שאינו למד ואינו עושה סוף שהוא מואס באחרים
⁹³³ עי' ספרא שם: או יש לך שאינו למד ואינו עושה ומואס באחרים אבל אינו שונא את החכמים ת"ל ואם את משפטי תגעל נפשכם (אינו אומר ואם את משפטי תגעל נפשכם אלא ואם את משפטי תגעל נפשכם) הא כל שאינו למד ואינו עושה ומואס אחרים סוף שהוא שונא את החכמים
⁹³⁴ עי' ספרא שם: או יש לך אדם שאינו למד ואינו עושה ומואס באחרים ושונא את החכמים אבל מניח לאחרים לעשות ת"ל לבלתי עשות הא כל שאינו למד ואינו עושה ומואס באחרים ושונא החכמים סוף אינו מניח לאחרים לעשות

להפרכם את בריתי - כופר בעיקר⁹³⁶ הרי שבע עבירות: הראשונה גוררת השניה וכן עד השביעית ואלו הן: לא למד ולא עשה מואס באחרים העושים שונא את החכמים מונע את האחרים כופר במצות כופר בעיקר:

(טז) והפקדתי עליכם - וצויתי עליכם⁹³⁷:

שחפת - חולי שמשחף את הבשר⁹³⁸ אנפול"ש בלע"ז דומה לנפוח שהוקלה נפיחתו ומראית פניו זעופה:

קדחת - חולי שמקדיח את הגוף ומחממתו ומבעירו⁹³⁹ כמו (דברים לב) כי אש קדחה באפי: מכלות עינים ומדיבת נפש - העינים צופות וכלות לראות שיקל וירפא וסוף שלא ירפא וידאבו הנפשות של משפחתו במותו⁹⁴⁰ כל תאוה שאינה באה ותוחלת ממושכה קרויה כליון עינים:

וזרעתם לריק - תזרעו ולא תצמח ואם תצמח ואכלוהו אויביכם⁹⁴¹:

(יז) ונתתי פני - פנאי שלי פונה אני מכל עסקי להרע לכם⁹⁴²:

ורדו בכם שנאיכם - כמשמעו ישלטו בכם אגדת ת"כ מפרשה זו⁹⁴³:

אף אני אעשה זאת - איני מדבר אלא באף⁹⁴⁴ וכן (לקמן מא) אף אני אלך עמם בקרי:

והפקדתי עליכם - שיהיו המכות פוקדות אתכם מזו לזו עד שהראשונה פקודה אצלכם אביא אחרת ואסמכנה לה⁹⁴⁵:

בהלה - מכה המבהלת את הבריות ואיזו זו מכת מותן (ספרא בחקתי ד):

את השחפת - יש לך אדם שהוא חולה ומוטל במטה אבל בשרו שמור עליו ת"ל שחפת שהוא נשחף או עתים שהוא נשחף אבל נוח ואינו מקדיח ת"ל ואת הקדחת מלמד שהוא מקדיח או עתים שהוא מקדיח וסבור הוא בעצמו שיחיה ת"ל מכלות עינים או הוא אינו סבור בעצמו שיחיה אבל אחרים סבורים שיחיה ת"ל ומדיבות נפש⁹⁴⁶:

וזרעתם לריק זרעכם - זורעה ואינה מצמחת ומעתה מה אויביכם באים ואוכלים ומה ת"ל ואכלוהו אויביכם הא כיצד זורעה שנה ראשונה ואינה מצמחת שנה שניה מצמחת ואויבים באים ומוצאים תבואה לימי המצור ושבפנים מתים ברעב שלא לקטו תבואה אשתקד ד"א וזרעתם לריק זרעכם כנגד הבנים והבנות הכתוב מדבר שאתה עמל בהם ומגדלן והחטא בא ומכלה אותם שנאמר (איכה ב) אשר

⁹³⁵ עי' ספרא שם: או יש לך אדם שאינו למד ואינו עושה ומואס באחרים ושונא את החכמים ואינו מניח לאחרים לעשות אבל מודה במצוות שנאמרו מסיני ת"ל את כל מצותי הא כל שאינו למד ואינו עושה מואס באחרים ושונא את החכמים ואינו מניח לאחרים לעשות סוף שהוא כופר במצוות שנאמרו מסיני

⁹³⁶ עי' ספרא שם: או יש לך אדם שיש בו כל המידות הללו אבל אינו כפר בעיקרו תלמוד לומר להפרכם את בריתי הא כל שיש בו כל המידות הללו סוף שהוא כופר בעיקר

⁹³⁷ עי' לקמן הערה 945 שהספרא פשטות הולך על הפסוק טז ולא יז וצ"ע

⁹³⁸ עי' ספרא בחקתי ד: את השחפת (וכי) יש לך אדם שהוא חולה ומוטל במיטה ובשרו שמור עליו ת"ל את השחפת מלמד שהוא נשחף

⁹³⁹ עי' ספרא שם: או עתים שהוא שחוף אבל נוח לו ואינו מקדיח ת"ל ואת הקדחת מלמד שהוא מקדיח

⁹⁴⁰ עי' ספרא שם: או עתים שהוא מקדיח אבל סבור בעצמו שיחיה ת"ל מכלות עינים או הוא אינו סבור בעצמו שיחיה אבל אחרים סבורים בו שיחיה ת"ל ומדיבת נפש

⁹⁴¹ עי' ספרא שם: וזרעתם לריק זרעכם זורעה ואינה מצמחת ואם זורע ואינה מצמחת מה אויבים באים ואוכלים אלא זורעה שנה ראשונה ואינה מצמחת ובשנייה מצמחת ואויבים באים ואוכלים אותה שנאמר וזרעתם לריק זרעכם ואכלוהו אויביכם

⁹⁴² עי' ספרא שם: ונתתי פני בכם כשם שנאמר בטובה ופניתי אליכם כך נאמר ברעה ונתתי פני בכם משלו משל למה הדבר דומה למלך שאמר לעבדיו פונה אני מכל עסקי ועוסק עמכם ברעה:

⁹⁴³ עי' ספרא שם: ורדו בכם שנאיכם שאיני מעמיד עליכם אלא מכם ובכם שבשעה שאומות העולם עומדים על ישראל אינן מבקשים אלא מה שבגלוי שנאמר והיה אם זרע ישראל ועלה מדין ועמלק ובני קדם ועלו עליו ויחנו עליהם וישחיתו את יבול הארץ עד בואך עזה ולא ישאירו מחיה בישראל ושור ושה וחמור אבל בשעה שאעמיד עליכם בכם ומכם הם מחפשים אחר מטמוניות שלכם שנאמר ואשר אכלו שאר עמי

⁹⁴⁴ עי' ספרא שם: אף אני איני מדבר אלא באף אני אשר בניתי אני אהרוס אני אשר נטעתי אני אתוש

⁹⁴⁵ עי' ספרא ג': והפקדתי עליכם (בהלה) שיהיו המכות פוקדות אתכם מזו לזו עד שהראשונה פקודה אצלכם אביא אחרת ואסמכה לה בהלה מכה המבהלת את הבריות ואיזו זו מכת מותן:

⁹⁴⁶ עי' לעיל הערה 941938

טפחתי ורביתי אויבי כלם⁹⁴⁷:

ונתתי פני בכם - כמו שנאמר בטובה ופניתי אליכם כך נאמר ברעה ונתתי פני משלו משל למלך שאמר לעבדיו פונה אני מכל עסקי ועוסק אני עמכם לרעה⁹⁴⁸:
ונגפתם לפני איביכם - שיהא המות הורג אתכם מבפנים ובעלי דביכון מקיפין אתכם מבחוץ (ספרא בחקתי ד):

ורדו בכם שנאיכם - שאיני מעמיד שונאים אלא מכם ובכם שבשעה שאומות העולם ע"א עומדים על ישראל אינם מבקשים אלא מה שבגלוי שנאמר (שופטים ו) והיה אם זרע ישראל ועלה מדין ועמלק ובני קדם וגו' ויחנו עליהם וישחיתו את יבול הארץ אבל בשעה שאעמיד עליכם מכם ובכם הם מחפשים אחר המטמוניות שלכם וכן הוא אומר (מיכה ג) ואשר אכלו שאר עמי ועורם מעליהם הפשיטו וגו'⁹⁴⁹:

ונסתם - מפני אימה (ספרא בחקתי ד):

ואין רודף אתכם - מבלי כח (ספרא בחקתי ד):

(יח) ואם עד אלה - ואם בעוד אלה המכות עמכם לא תשמעו⁹⁵⁰:

ויספתי - עוד יסורין אחרים⁹⁵¹:

שבע על חטאתיכם - שבע פורעניות על שבע העבירות האמורות למעלה⁹⁵²:

(יט) ושברתי את גאון עזכם - זה בית המקדש וכן הוא אומר (יחזקאל כד כא) הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם⁹⁵³:

ונתתי את שמיכם כברזל ואת ארצכם כנחשה - זו קשה משל משה ששם הוא אומר (דברים כח כג) והיו שמיך אשר על ראשך נחשת וגו' שיהיו השמים מזיעין כדרך שהנחשת מזיעה והארץ אינה מזיעה כדרך שאין הברזל מזיע והיא חורב בעולם והארץ תהא מזיעה כדרך שהנחשת מזיעה והיא מאבדת פירותיה⁹⁵⁴:

(כ) ותם לריק כחכם - הרי אדם שלא עמל שלא חרש שלא זרע שלא נכשק שלא כסח שלא עדר ובשעת הקציר בא שדפון ומלקה אותו אין בכך כלום אבל אדם שעמל וחרש וזרע ונכש וכסח ועדר ובא שדפון ומלקה אותו הרי שניו של זה קהות⁹⁵⁵:

⁹⁴⁷ ע"י ספרא (בחקתי ד) וזרעתם לריק זרעכם זורעה ואינה מצמחת ואם זורע ואינה מצמחת מה אויבים באים ואוכלים אלא זורעה שנה ראשונה ואינה מצמחת ובשנייה מצמחת ואויבים באים ואוכלים אותה שנאמר וזרעתם לריק זרעכם ואכלוהו אויביכם דבר אחר כנגד הבנים והבנות הכתוב מדבר שתהא עמל בהם ומגדלם והחטא בא ומכלן וכן הוא אומר אשר טיפחתי ורביתי אויבי כלם:

⁹⁴⁸ ע"י ספרא שם: ונתתי פני בכם כשם שנאמר בטובה ופניתי אליכם כך נאמר ברעה ונתתי פני בכם משלו משל למה הדבר דומה למלך שאמר לעבדיו פונה אני מכל עסקי ועוסק עמכם ברעה:

⁹⁴⁹ (ספרא בחוקותי ד) ורדו בכם שנאיכם שאיני מעמיד עליכם אלא מכם ובכם שבשעה שאומות העולם עומדים על ישראל אינן מבקשים אלא מה שבגלוי שנאמר והיה אם זרע ישראל ועלה מדין ועמלק ובני קדם ועלו עליו ויחנו עליהם וישחיתו את יבול הארץ עד בואך עזה ולא ישאירו מחיה בישראל ושור ושה וחמור אבל בשעה שאעמיד עליכם בכם ומכם הם מחפשים אחר מטמוניות שלכם שנאמר ואשר אכלו שאר עמי

⁹⁵⁰ ע"י ספרא בחקתי ה: ואם עד אלה רבי אליעזר אומר אין המקום מביא פורענות בישראל עד שהוא מעיד בהם תחילה שנאמר ואם עד אלה ר' יהושע אומר שלא יהו אומרים ישראל כלו המכות ועוד אין לו אחרת להביא עלינו ת"ל ואם עד אלה עוד יש לי אחרות מאלה וכאלה להביא

⁹⁵¹ ע"י הערה הקודמת

⁹⁵² ע"י ספרא (בחוקותי ה): ויספתי ליסרה אתכם שבע על חטאתיכם אתם עברתם לפני שבע עבירות בואו וקבלו עליכם שבע פורעניות:

⁹⁵³ ע"י ספרא (פרשת בחוקותי פרק ה) ושברתי את גאון עוזכם זה ב"ה וכה"א הנני מחלל את מקדש גאון עוזכם ר"ע אומר ושברתי את גאון עוזכם אלו הגבורים שבישראל כגון יואב בן צרויה וחביריו אחרים אומרים ושברתי את גאון עוזכם אילו הגיאים שהם גאונם של ישראל כגון פפוס בן יהודה ולוליינוס אלכסנדר וחיבריו:

⁹⁵⁴ ע"י ספרא (בחקתי ה) ונתתי את שמיכם כברזל ואת ארצכם כנחושה זו קשה לכם יותר מן האחרונה שבאחרונה מהו אומר והיו שמיך אשר על ראשך נחושת שיהו השמים מזיעים כדרך שהנחושת מזיע והארץ לא תהיה מזיע כדרך שאין הברזל מזיע והוא משמרת פירותיה אבל כאן מהו אומר ונתתי את שמיכם כברזל ואת ארצכם כנחושה שלא יהא השמים מזיעים כדרך שאין הברזל מזיע והארץ תהא מזיע כדרך שהנחושת מזיע והיא מאבדת פירותיה

⁹⁵⁵ ע"י ספרא (בחקתי ה) ותם לריק כחכם הרי אדם שלא עמל ולא חרש ולא ניכש ולא זרע ולע ניכש ולא כיסח ולא עיזר ובשעת הקציר בא שדפון וירקון והלקה ואין בכך כלום אבל אדם שעמל

ולא תתן ארצכם את יבולה - אף מה שאתהש מוביל לה בשעת הזרע⁹⁵⁶:
 ועץ הארץ - אפילו מן הארץ יהא לקוית שלא יחניט פירותיו בשעת החנטה⁹⁵⁷:
 לא יתן - משמש למעלה ולמטה אעץ ואפרי⁹⁵⁸:
 לא יתן פרו - כשהוא מפרה משיר פירותיו הרי שתי קללות ויש כאן שבע פורעניות⁹⁵⁸:
 (כא) ואם תלכו עמי קרי - רבותינו אמרו עראי במקרה שאינו אלא לפרקים כן תלכו עראי במצות⁹⁵⁹
 ומנחם פירש לשון מניעה וכן (משלי כה יז) הוקר רגלך וכן יקר רוח (משלי יז כז) וקרוב לשון זה
 לתרגומו של אונקלוס לשון קושי שמקשים לבם להמנע מהתקרב אלי:
 שבע כחטאתיכם - שבע פורעניות אחרים במספר שבע כחטאתיכם⁹⁶⁰:
 (כב) והשלחתי - לשון גירוי⁹⁶¹:
 ושכלה אתכם - אין לי אלא חיה משכלת שדרכה בכך בהמה שאין דרכה בכך מנין תלמוד לומר
 (דברים לב כד) ושן בהמות אשלח בסב הרי שתיים ומנין שתהא ממיתה בנישכחה תלמוד לומר (שם)
 עם חמת זוחלי עפר מה אלו נושכין וממיתין אף אלו נושכין וממיתין כבר היו שניםג בארץ ישראל
 חמור נושך וממית ערוד נושך וממית⁹⁶¹:
 ושכלה אתכם - אלוד הקטנים⁹⁶²:
 והכריתה את בהמתכם - מבחוץ⁹⁶³:
 והמעיתה אתכם - מבפנים⁹⁶⁴:
 ונשמו דרכיכם - שבילים גדולים ושבילים קטנים הרי שבע פורעניות שן בהמה ושן חיה חמת זוחלי
 עפר ושכלה והכריתה והמעיתה ונשמו⁹⁶⁵:
 (כג) לא תוסרו לי - לשובו אלי⁹⁶⁶:
 (כה) נקם ברית - ויש נקם שאינו בברית כדרך שאר נקמות וזהו סמוי עינוח של צדקיהו דבר אחר
 נקם ברית נקמת בריתי אשרט עברתם כל הבאת חרב שבמקרא היא מלחמתי חילות אויבים⁹⁶⁶:

וחרש זרע ונכש ועדר וכיסח בשעת הקציר בא שדפון והילקה הרי שינוי שלו קהות ולא תתן ארץ
 יבולה מה שאת מוביל לה ועץ הארץ לא יתן פרו שלא יהיה העץ חונט את פירותיו ובשעה שהוא
 מפריח יהיה מקלח את פירותיו:
⁹⁵⁶ עי' ספרא פרשת בחוקותי פרק ה
 ולא תתן ארץ יבולה מה שאת מוביל לה.
⁹⁵⁷ עי' ספרא פרשת בחוקותי פרק ה
 ועץ הארץ לא יתן פרו שלא יהיה העץ חונט את פירותיו ובשעה שהוא מפריח יהיה מקלח את
 פירותיו:
⁹⁵⁸ עי' לעיל הערה 955.
⁹⁵⁹ עי' ספרא פרשת בחוקותי פרק ה
 (ה) ואם תכלו עמי קרי ולא תאבו לשמוע לי אתם עשיתם את דיני עריי בעולם אף אני אעשה
 אתכם עריי בעולם ויספתי עליכם מכה שבע כחטאתיכם אתם עברתם לפני ז' עבירות בואו וקבלו ז'
 פורעניות:
⁹⁶⁰ עי' ספרא פרשת בחוקותי פרק ה
 ם ויספתי עליכם מכה שבע כחטאתיכם אתם עברתם לפני ז' עבירות בואו וקבלו ז' פורעניות: (ו)
 וה
⁹⁶¹ עי' ספרא פרשת בחוקותי פרק ה
 (ו) והשלחתי בכם את חית השדה. אין לי אלא חיה משכלת חיה שאינה משכלת מנין ת"ל ושן
 בהמות אשלח בם. יכול יהיו נושכים ולא ממיתין תלמוד לומר עם חמץ זוחלי עפר מה אילו נושכים
 וממיתים אף אילו נושכים וממיתים. כבר היו שנים בא"י חמור הנושך וממית ושור נושך וממית:
⁹⁶² שם ז.
⁹⁶³ שם
⁹⁶⁴ שם
⁹⁶⁵ עי' ספרא פרשת בחוקותי פרק ה
 ם. ונשמו דרכיכם דרך דרכיכם לרבות שבילים גדולים וקטנים:
⁹⁶⁶ עי' ספרא פרשת בחוקותי פרק ו
 (א) והבאתי עליכם חרב נוקמת נקם ברית. נקם ברית ונקם שאין בברית. איזו היא נקם שאינם
 בברית כגון סימוי עינים שסימו את עיני צדקיהו מלך יהודה. ונאספתם אל עריכם מפני המצודה
 ושלחתי דבר בתוכם שיהיה המות הורג אתכם מבפנים ובעלי דבב מקיפים אתכם מבחוץ. ונתתם ביד
 אויב הלכה אין מלינים את המת בירושלם וכשהם מוציאים אותו לקוברו היו קוברי מיתיהם ניתנין
 ביד אויב:

ונאספתם - מן החוץ אל תוך הערים מפני המצור⁹⁶⁷:
 ושלחתי דבר בתוכם - ועל ידי הדבר ונתתם ביד האויבים הצרים עליכם לפי שאין מלינים את
 המת בירושלים וכשהם מוציאים את המת לקברו נתנים ביד אויב⁹⁶⁸:
 (כו) מטה לחם - לשון משען כמו (ירמיה מח יז) מטה עז:
 בשברי לכם מטה לחם - אשבור לכם כל מסעד אוכלל והם חצי רעב⁹⁶⁹:
 ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד - מחוסרם עצים⁹⁷⁰:
 והשיבו לחמכם במשקל - שתהא התבואה נרקבת ונעשית פת נפולה ומשתברת בתנור והן יושבות
 ושוקלות את השברים לחלקם ביניהם⁹⁷¹:
 ואכלתם ולא תשבעו - זה מארה בתוך המעים הרי שבע פורעניות חרב מצור דבר שבר מטה לחם
 חוסר עצים פת נפולה מארה במעים ונתתם (פסוק כה) אינה מן המנין שהיא החרב⁹⁷²:
 (ל) במתיכם - מגדלים ובירניות⁹⁷³:
 חמניכם - מין עבודה זרה שמעמידין על הגגות ועל שם שמעמידין בחמה קרויין חמנים⁹⁷³:
 ונתתי את פגריכם - תפוחי רעב היו ומוציאים יראתם מחיקסס ומנשקים אותם וכרסו נבקעת
 ונופל עליה⁹⁷⁴:
 וגעלה נפשי אתכם - זה סילוק שכינה⁹⁷⁵:
 (לא) ונתתי את עריכם חרבה - יכול מאדם כשהוא אומר והשימותי אני את הארץ (פסוק לב) הרי
 אדם אמור הא מה אני מקיים חרבה מעובר ושב⁹⁷⁶:
 והשימותי את מקדשיכם - יכול מן הקרבנות כשהוא אומר ולא אריח הרי קרבנות אמורים הא מה
 אני מקיים והשימותי את מקדשיכם מן הגדודיות שיירות של ישראל שהיו מתקדשות ונועדות לבא
 שם⁹⁷⁷ הרי שבע פורעניות אכילת בשר בנים ובנות והשמדת במות הרי שתים כריתת חמנים אין כאן
 פורענות אלא על ידי השמדת הבירניות יפלו החמנים שבראשי הגגות ויכרתו ונתתי את פגריכם וגו'
 הרי שלש סלוק שכינה ארבע חרבן ערים שממון מקדש מן הגדודיות ולא אריח קרבנות הרי שבע⁹⁷⁸:

⁹⁶⁷ עי' הערה הקודמת.

⁹⁶⁸ עי' הערה הקודמת.

⁹⁶⁹ עי' ספרא (בחוקותי ו ב) בשברי לכם מטה לחם. לרבות כל מסעדי לחם.
⁹⁷⁰ שם

⁹⁷¹ עי' ספרא פרשת בחוקותי פרק ו

והשיבו לחמכם במשקל שתהא פת ניפולת והן יושבות ומשקלות אותה בתנור. רבי יוסי בן
 דורמסקית אומר משל ביד אדם איסר ופרוטה והוא יושב ומשקלות אותה בתנור. רבי יוסי בן
 דורמסקית אומר משל ביד אדם איסר ופרוטה והוא יושב ומשקלו. ואומר אחק בו פת ואוכל אני ולא
 שבע. אקח בו תמרים שמא אוכל אני ושבע אף על פי כן אוכל ולא שבע שנאמר ואכלתם ולא תשבעו
 דבר אחר ואכלתם ולא תשבעו זה רעב של מהומה:

⁹⁷² עי' הערה הקודמת.

⁹⁷³ (-) ספרא פרשת בחוקותי פרק ו

(ד) והשמדתי את במותיכם כמשמעו והכרתי את חמניכם אילו הנחשים והקסמים שבישראל.

עי' ילקוט שמעוני ויקרא - פרק כו - המשך רמז תרסט

תקימו לכם אלו מרקולים שעל הדרכים. רשב"ג אומר אלו חמנים שבראשי גגות. ואבן משכית. רבי
⁹⁷⁴ עי' ספרא פרשת בחוקותי פרק ו

צעק מיד ואמר הס כי לא להזכיר בשם ה' לא לימדני אבא כך. מה היה עושה נוטל יראתו ונותנה
 על לבו ומגפפה ומנשקה עד שכריסו נבקעת ונופל הוא ויראתו לארץ לכך נאמר ונתתי את פגריכם על
 פגרי גילוליק

⁹⁷⁵ עי' ספרא פרשת בחוקותי פרק ו

ילוליקם. וגעלה נפשי אתכם זו הגולה ויש אומרים זה סילוק שכינה. ונתת

⁹⁷⁶ עי' ספרא פרשת בחוקותי פרשת א

(ד) וכן הוא אומר ונתתי את עריכם חרבה יכול מאדם כשהוא אומר והשימותי אני את הארץ הרי
 אדם אמור הא מה אני מקיים ונתתי עריכם חרבה מעובר ושב. וכן הוא אומר והשימותי את
 מקדשיכם. יכול מן הקרבנות כשהוא אומר ולא אריח בריח ניחוחכם הרי קרבנות אמורים הא מה אני
 מקיים והשימותי אתמקדשיכם מן הגדודיות:

⁹⁷⁷ עי' הערה הקודמת.

⁹⁷⁸ עי' ספרא פרשת בחוקותי פרק ה א -

עלינו ת"ל ואם עד אלה עוד יש לי אחרות מאלה וכאלה להביא. ויספתי ליסרה אתכם שבע על
 חטאתיכם. אתם עברתם לפני שבע עבירות בואו וקבלו עליכם שבע פורעניות:

(לב) והשמתי אני את הארץ - זו מדה טובהע לישראל שלא ימצאו האויבים נחת רוח בארצם שתהא שוממה מיושביה⁹⁷⁹:

(לג) ואתכם אזרה בגוים - זו מדה קשה שבשעה שבני מדינה גולים למקום אחד רואים זה את זה ומתנחמין וישראל נזרו כבמזרה כאדם הזורה שעורים בנפה ואין אחת מהן דבוקה בחברתה⁹⁸⁰: והריקתי - כששולף החרב מתרוקן הנדנץ ומדרשו חרב הנשמטת אחריכם אינה חוזרת מהרק כאדם שמריק את המים ואיך סופן לחזור⁹⁸¹:

והיתה ארצכם שממה - שלא תמהרו לשוב לתוכה ומתוך כך עריכם יהיו חרבה נראות לכם חרבות שבשעה שאדם גולה מביתו ומכרמו ומעירו וסופו לחזור כאלו אין כרמו וביתו חרבים כך שנויה בתורת כהנים⁹⁸²:

(לד) אז תרצה - תפייס את כעס המקום ששכעס על שמטותיה⁹⁸³: והרצת - למלך את שבתותיה⁹⁸⁴:

(לה) כל ימי השמה - לשון העשות ומ"ם דגש במקום כפל שממה:

את אשר לא שבתה - שבעים שנה של גלות בבל הן היו כנגד שבעים שנות השמטה ויובל שהיו בשנים שהכעיסו ישראל בארצם לפני המקום ארבע מאות ושלושים שנה שלש מאות ותשעים היו שני עונם משנכנסו לארץ עד שגלו עשרת השבטים ובני יהודה הכעיסו לפניו ארבעים שנה משגלו עשרת השבטים עד חרבות ירושלים הוא שנאמר ביחזקאל (יחזקאל ד ד - ו) ואתה שכב על צדך השמאלי וגו' וכלית את אלה ושכבת על צדך הימני שנית ונשאת את עון בית יהודה ארבעים יוסת ונבואה זו נאמרה ליחזקאל בשנה החמישית לגלות המלך יהויכין ועוד עשו שש שנים עד גלות צדקיהו הרי ארבעים ושש ואם תאמר שנות מנשה חמשים וחמש היא מנשה עשה תשובה שלשים ושלוש שנה וכל שנות רשעו עשרים ושתיים שנה דכתיב ויעש אשרה כאשר עשה אחאב (מלכים ב' כא ג) ואחאב מלך עשרים ושתיים שנה כמו שאמרו באגדת חלק (סנהדרין קג א) ושל אמון שתיים ואחת עשרה ליהויקים וכנגדן לצדקיהו צא וחשוב לארבע מאות ושלושים ושש שנה שמיטין ויובלות שבהם והם שש עשרה למאה י"ד שמיטין וב' יובלות הרי לארבע מאות שנה ששים וארבע לשלשים ושש שנה חמש שמיטות הרי שבעים חסר אחת ועוד שנה יתירה שנכנסה בשמטה המשלמת לשבעים ועליהם נגזר שבעים שנה שלמים וכן הוא אומר בדברי הימים (דה"ב לו כא) עד רצתה הארץ את שבתותיה למלאות שבעים שנה⁹⁸⁴:

(לו) והבאתי מרץ - פחד ורץ לבב⁹⁸⁵ מ"ם של מרץ יסוד נופל הוא כמו מ"ם של מועד ושל מוקש:

⁹⁷⁹ עי' ספרא פרשת בחוקותי פרק ו

(ה) והשימותי אני את הארץ. זו מידה טובה שלא יהו ישראל אומרים הואיל וגלינו מארצנו עכשיו האויבים באים ומוצאים עליה נחת רוח שנאמר ושמו עליה אויבים היושבים בה אף האויבים הבאים אחרי כן לא ימצאו עליה נחת רוח:

⁹⁸⁰ () ספרא פרשת בחוקותי פרק ו

(ו) ואתכם אזרה בעכו"ם זו מדה קשה לישראל שבשעה שבני המדינה גולים כולם למקום אחד הם רואים זה את זה ומתנחמים ואתם אין אתם כן אלא עתיד אני לזרות אתכם לבין כל האומות כאדם שהוא זורה שעורים במזרה ואין אחת מהם דבקה לחבירתה שנאמר ואזרה במזרה בשערי הארץ שילתי איבדתי את עמי מדרכיכם לא שנו:

⁹⁸¹ () ספרא פרשת בחוקותי פרק ו

(ז) והריקותי אחריכם חרב. החרב הנשמטת אחריכם לא במהרה היא חוזרת וכמים הנשפכים שוב אין חוזרים לכלים:
⁹⁸²

ספרא פרשת בחוקותי פרק ז

(א) והיתה ארצכם שממה ועריכם יהיו חרבה. זו מידה קשה לישראל שבשעה שאדם גולה מתוך כרמו ומתוך ביתו וסופו לחזור כאלו אין כרמו וביתו חריבים. אתם אין אתם כן אלא והיתה ארצכם שממה ועריכם יהיו חרבה מפני מה שאין סופכם לחזור:)

⁹⁸³ עי' ספרא פרשת בחוקותי פרק ז

זו: (ב) אז תרצה הארץ את שבתותיה אני אמרתי לכם שתהו זורעים שש ומשמטים לי אחת שבביל שתדעו שהארץ שלי היא ואתם לא עשיתם כן (אלא) עמדו וגלו ממנה והיא תשמט מאיליה כל שמיטים שהיא חייבת לי שנאמר אז תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה תשב?????מייבי?

⁹⁸⁴ עי' הערה הקודמת.

⁹⁸⁵ עי' ספרא פרשת בחוקותי פרק ז

(ג) והנשארם בכם והבאתי מורך בלבבם אינו אומר והבאתי מורך בלבבכם אלא והבאתי מורך בלבבם ואי זו זו אימה ופחד הדאגה ורדעה ויראה: (ד) ו

ונסו מנסת חרב - כאילו רודפים הורגים אותם⁹⁸⁶.
 עלה נדף - שהרוח דוחפו ומכהו על עלה אחר ומקשקשד ומוציא קול וכן תרגומו קל טרפא דשקיף
 לשון חבטה שדופות קדים (בראשית מא ו) שקיפן קידום לשון משקוף מקום חבטת הדלת וכן תרגומו
 של חבורה (שמות כא כה) משקופי⁹⁸⁷:
 (לז) וכשלו איש באחיו - כשירוצו לנוס יכשלו זה בזה כי יבהלו לרוץ⁹⁸⁷:
 כמפני חרב - כאילו בורחים מלפני הורגים שיהא בלבבם פחד וכל שעה סבורים שאדם רודפם
 ומדרשו וכשלו איש באחיו זה נכשל בעונו של זהה שכל ישראל ערבין זה לזה⁹⁸⁷:
 (לח) ואבדתם בגוים - כשתהיו פזורים תהיו אבודים זה מזה⁹⁸⁸:
 ואכלה אתכם - אלו המתים בגולה⁹⁸⁹:
 (לט) בעונת אבתם אתם - כשאוחזים מעשהז אבותיהם בידיהם⁹⁹⁰:
 ימקו - לשון המסה כמו ימסו וכמו (זכריה יד יב) תמקנה בחוריהן (תהלי' לח ו) נמקו חבורותי:
 (מא) והבאתי אתם - אני בעצמי אביאםח זו מדה טובה לישראל שלא יהיו אומרים הואיל וגלינו
 בין האומות נעשה כמעשיהם אני איני מניחם אלא מעמיד אני את נביאי ומחזירן לתחת כנפי שנאמר
 (יחזקאל כ לב - לג) והעולה על רוחכם היו לא תהיה וגו' חי אני וגו' אם לא ביד חזקה וגו'⁹⁹¹:
 או אז יכנע - כמו (שמות כא לו) או נודע כי שור נגח הואט אם אז יכנע לשון אחר אולי שמא אז
 יכנע לבבם וגו'⁹⁹²:
 ואז ירצו את עונם - יכפרו על עונם ביסוריהם⁹⁹³:
 (מב) וזכרתי את בריתי יעקוב - בחמשה מקומות נכתב מלא ואלהיו חסר בחמשה מקומות יעקב
 נטל אות משמו של אליהו ערבונכ שיבוא ויבשר גאולת בניו⁹⁹⁴:

⁹⁸⁶ עי' ספרא פרשת בחוקותי פרק ז
 (ד) ורדף אתכם קול עלה נדף אמר ריב"ק פעם אחת היינו יושבים בין האילנות ונשבה הרוח
 והטיחו העלים זה בזה ועמדנו ורצנו ואמרנו או לנו שמא ידביקונו הפרשים. לאחר זמן ניפינו אחרינו
 וראינו שאין ברייה וישבנו במקומינו ובכינו ואמרנו או לנו שעלינו נתקיים הפסוק ורדף אותם קול
 עלה נדף ונסו מנסת חרב מפני אימה ונפלו ואין רודף מבלי כח: (ה)
⁹⁸⁷ עי' הערה הקודמת.
⁹⁸⁸ עי' ספרא פרשת בחוקותי פרק ח
 (א) ואבדתם בגוים ר"ע אומר אילו י' שבטים שגלו למדי. אחרים אומרים ואבדתם בגוים אין
 אובדין אלא גולה. יכול אובדן ממש כשהוא אומר ואכלה אתכם ארץ אויביכם הרי אובדן ממש אמור
 הא מה אני מקיים ואבדתם בגוים אין אובדן אלא גולה:
⁹⁸⁹ עי' הערה הקודמת.
⁹⁹⁰ עי' ספרא פרשת בחוקותי פרק ח
 (ב) והנשארים בכם ימקו בעונם. אינו אומר ימקו אלא ימסו בעונם ואף בעונות אבותם אתם ימסו.
 והלא כבר הבטיח המקום לישראל שאינו דן האבות ע"י בנים ולא בנים ע"י אבותם שנאמר לא יומתו
 אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות. א"כ למה נאמר אף בעונות אבותם אתם ימקו. אלא בזמן
 שהם תפוסים מעשה אבותם דור אחר דור (דוריהם) נידונין על ידיהם:
⁹⁹¹ עי' ספרא פרשת בחוקותי פרק ח
 (ה) והבאתי אותם בארץ אויביהם זו מדה טובה לישראל שלא יהו ישראל אומרים הואיל וגלינו
 לבין א"ה נעשה כמעשיהם. אני איני מניחם אלא אני מעמיד נביאיי עליהם ומחזירן אותם למוטב
 תחת כנפיי. מנין והעולה על רוחכם היה לא תהיה אשר אתם אומרים נהיה כגוים וכמשפחות האדמה.
 אלא חי אני נאם ה' אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחימה שפוכה אמלוך עליכם. על כורחכם שלא
 בטובתכם ממליך אני מלכותי עליכם:
⁹⁹² עי' ספרא פרשת בחוקותי פרק ח
 (ו) או אז יכנע לבבם הערל. לצד התשובה הן הדברים שמיד הם מכניעים לבן בתשובה מיד אני
 חוזר ומרחם עליהן שנאמר או אז יכנע לבבם הערל ואז ירצו את עונם: (ז) ???????
⁹⁹³ עי' ילקוט שמעוני ויקרא - פרק כו - רמז תרעה
 או אז יכנע לבבם הערל ואז ירצו את עונם כיון שנכנע לבם לתשובה ומתודים על עונותיהם מיד
 מרחמין עליהם, לכך נאמר או אז. רבי נחמיה אומר חביבין יסורין שכשם שהקרבנות מרצין כך יסורין
 מרצין, בקרבנות הוא אומר ונרצה לו לכפר עליו, ביסורין הוא אומר והם ירצו את עונם, ועוד שיסורין
 מרצין יותר מהקרבנות, שהקרבנות בממון ויסורין בגוף, וכן הוא אומר עור בעד עור וכל אשר לאיש
 יתן בעד נפשו:
⁹⁹⁴ עי' בתי מדרשות חלק ב - מדרש חסרות ויתרות פרשת תולדות

וזכרתי את בריתי יעקוב - למה נמנו אבות אחרנית לומר כדאי הוא יעקב הקטן לכך ואם אינו כדאי הרי יצחק עמו ואם אינו כדאי הרי אברהם עמו שהוא כדאי⁹⁹⁵ ולמה לא נאמרה זכירה ביצחק אלא אפרו של יצחק נראה לפני צבור ומונח על המזבח⁹⁹⁶:
 (מג) יען וביען - גמול ובגמול אשרל במשפטי מאסו⁹⁹⁷:
 (מד) ואף גם זאת - ואף אפילו אני עושה עמהם זאת הפורענות אשר אמרתי בהיותם בארץ אויביהם לא אמאסם לכלותם ולהפר בריתי אשר אתם⁹⁹⁸:
 (מה) ברית ראשנים - של שבטים⁹⁹⁷:
 (מו) והתורת - אחת בכתב ואחת בעל פה מגיד שכולם נתנו למשה בסיני⁹⁹⁸:
 פרק כז
 (ב) כי יפלא - יפריש בפיו⁹⁹⁹:
 בערךך נפשת - ליתן ערך נפשו לומר ערך דבר שנפשו תלויה בום עלי⁹⁹⁹:

כל יעקב שבמקרא חסר וי"ו חוץ מחמשה שהן מלאים ארבעה כנגד ארבע מלכויות ואחד לכשיכלו ותבא הנחמה מלא בנין אב שבכולם הנני שב שבות אהלי יעקוב (ירמיה ל יח):
 דבר אחר כל יעקב חסר במ"ה [בר מן ה'] וכל אליהו כתיב בוא"ו במ"ה [בר מן ה'] למה ללמדך שאליהו בא וגואל זרע יעקב שנאמר (מלאכי ג כג) הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא: עי' בתי מדרשות חלק ב - מדרש חסרות ויתרות מלכים ב
 קעה (א ג) כל אליהו כתיב בוא"ו בר מן ה' וכל יעקב חסר בר מן ה' למה ללמדך שאליהו בא וגואל זרע יעקב [שנאמר] (מלאכי ג כג) הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא:
⁹⁹⁵ עי' ספרא פרשת בחוקותי פרק ח
 (ז) וזכרתי את בריתי יעקב. ולמה נאמרו אבות אחרנית אלא אם אין מעשה אברהם כדי מעשה יצחק ואם אין מעשה יצחק כדי מעשה יעקב כדאי לכל אחד ואחד שיתלה לעולם בגינו:
⁹⁹⁶ עי' ספרא פרשת בחוקותי פרק ח
 (ח) ולמה נאמר באברהם ויעקב זכירה וביצחק לא נאמרה זכירה אלא רואין את אפרו כאלו הוא צבור ע"ג המזבח. ולמה נאמר באברהם וביצחק אף וביעקב לא נאמר אף אלא מלמד שמטתו של יעקב אבינו שלימה: (ט) א
⁹⁹⁷ עי' ספרא פרשת בחוקותי פרק ח
 (יב) ומנין שהברית כרותה לשבטים שנאמר וזכרתי להם ברית ראשונים אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים חמלמד שהברית כרותה לשבטים:
⁹⁹⁸ עי' ספרא פרשת בחוקותי פרק ח
 (יג) אלה החוקים והמשפטים והתורות. החוקים אילו המדרשות. והמשפטים אילו הדינים. והתורות מלמד ששתי תורות ניתנו להם לישראל אחד בכתב ואחד בעל פה. אמר ר"ע וכי שתי תורות היו להם לישראל והלא תורות הרבה ניתנו להם לישראל. זאת תורת העולה. זאת תורת המנחה. זאת תורת האשם. זאת תורת זבח השלמים. זאת התורה אדם כי ימות באהל. אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל זכה משה ליעשות שליח בין ישראל לאביהם שבשמים. בהר סיני ביד משה. מלמד שניתנה התורה הלכותיה ודקדוקיה ופירושיה ע"י משה מסיני:
⁹⁹⁹

בערךך ערך כולו הוא נותן ואינו נותן ערך אבריו: (ו) או יכול שאני מוציא דבר שהנשמה תלויה בו ת"ל נפשות. נפשות לא המת. אוציא את המת ולא אוציא את הגוסס ת"ל והעמיד והעריך את שיש לו העמדה יש לו ערכה ואת שאין לו העמדה אין לו ערכה: עי' תלמוד בבלי מסכת ערכין דף ד ע"א ואיתימא רב אשי איצטרך סלקא דעתך אמינא הואיל וכתוב והעמידו לפני הכהן ולא כהן לפני כהן קא משמע לן נערכין לאתויי מנוול ומוכה שחין מנא הני מילי דתנו רבנן בערךך להביא ערך סתום ד"א בערךך ערך כולו הוא נותן ולא ערך אברים יכול שאני מוציא אף דבר שהנשמה תלויה בו ת"ל נפשות נפשות ולא המת אוציא את המת ולא אוציא את הגוסס ת"ל והעמיד והעריך כל שישנו בהעמדה ישנו בהערכה וכל שאינו בהעמדה אינו בהערכה ד"א נפשות אין לי אלא אחד שהעריך אחד אחד שהעריך מאה מנין ת"ל נפשות דבר אחר נפשות עי' תלמוד בבלי מסכת ערכין דף ד ע"ב פשיטא מהו דתימא כמפרש דמי קמשמע לן ד"א בערךך ערך כולו הוא נותן ואינו נותן ערך דמי אברים והא אפיקתיה לערך סתם קרי ביה ערך בערךך יכול שאני מוציא דבר שהנשמה תלויה בו תלמוד לומר נפשות נפשות ולא את המת והא אפיקתיה קרי ביה נפש נפשות אוציא את המת ולא אוציא את הגוסס תלמוד לומר והעמיד והעריך אי הכי מת נמי תיפוק לי מוהעמיד והעריך הכי נמי ואלא נפש נפשות למה לי כדבעינן למימר קמן ד"א נפשות אין לי אלא אחד שהעריך אחד אחד שהעריך מאה מנין ת"ל נפשות ד"א נפשות אין לי אלא איש שהעריך בין איש בין אשה אשה שהעריכה איש ואשה שהעריכה אשה מנין ת"ל נפשות דבר אחר נפשות להביא מנוול ומוכה שחין

(ג) והיה ערכך וגו' - אין ערך זה לשון דמיסנ אלא בין שהוא יקר בין שהוא זול כפי שניו הוא הערך הקצוב עליו בפרשה זו¹⁰⁰⁰:
 ערךך - כמו ערך וכפל הכפ"ן לא ידעתי מאיזהס לשון הוא:
 (ה) ואם מבן חמש שנים - לא שיהא הנודר קטן שאין בדברי קטן כלום¹⁰⁰¹ אלא גדול שאמר ערך קטן זה שהוא בן חמש שנים עלי¹⁰⁰²:
 (ז) ואם מבן ששים שנה וגו' - כשמגיע לימי הזקנה האשה קרובה להחשב כאיש לפיכך האיש פוחת בהזדקנו יותר משליש בערכו והאשה אינה פוחתת אלא שליש בערכה דאמרי אינשי סבא בביתאע פחא בביתא סבתא בביתאפ סימא בביתא וסימנא טבא בביתא¹⁰⁰²:
 (ח) ואם מך הוא - שאין ידו משגת ליתן הערך הזה¹⁰⁰³:
 והעמידו - לנערך לפני הכהן ויעריכנו לפי השגת ידו של מעריך¹⁰⁰⁴:
 על פי אשר תשיג - לפי מה שיש לו יסדרנו וישאיר לו כדי חיו מטה כר וכסת וכלי אומנות אם היה חמר משאיר לו חמורו¹⁰⁰⁵:
 (ט) כל אשר יתן ממנו - אמר רגלה של זו עולה דבריו קיימיןצ ותמכר לצרכי עולה ודמיה חולין חוץ מדמי אותו האבר¹⁰⁰⁴:
 (י) טוב ברע - תם בבעלק מום¹⁰⁰⁵:
 או רע בטוב - וכל שכן טוב בטובר ורע ברע¹⁰⁰⁶:
 (יא) ואם כל בהמה טמאה - בבעלת מום הכתוב מדבר שהיא טמאה להקרבהש ולמדך הכתוב שאין קדשים תמימים יוצאין לחולין בפדיון אלא אם כן הוממו¹⁰⁰⁷:
 (יב) כערכך הכהן כן יהיה - לשאר כל אדם הבאת לקנותה מיד הקדש¹⁰⁰⁸:
 (יג) ואם גאל יגאלנה - בבעלים החמיר הכתוב להוסיף חומש וכן במקדיש בית וכן במקדיש את השדה וכן בפדיון מעשר שני הבעלים מוסיפין חומש ולא שאר כל אדם¹⁰⁰⁷:

¹⁰⁰⁰ ע"י תלמוד בבלי מסכת ערכין דף ד ע"ב
 והא אפיקתיה להנך הנך לא צריכי קרא מאי טעמא כי שקול הוא ויבואו כולם כי איצטריך קרא למנוול ומוכה שחין הוא דאצטריך והיה ערכך לרבות טומטום ואנדרוגינוס לדמים דמים למה לי קרא לא יאה אלא דמי דיקלא אילו אמר דמי דיקלא מי לא יהיב אמר רבא לומר שנידון בכבודו סלקא¹⁰⁰¹

תלמוד בבלי מסכת ערכין דף ב ע"א
 משנה הכל מעריכין ונעריכין נודרין ונידרין כהנים לויים וישראלים נשים ועבדים טומטום ואנדרוגינוס נודרין ונידרין ומעריכין אבל לא נעריכין שאינו נערך אלא הזכר ודאי ונקבה ודאית חרש שוטה וקטן נידרין ונעריכין אבל לא נודרין ולא מעריכין מפני שאין בהם דעת: גמרא הכל מעריכין לאתויי מאי¹⁰⁰²

¹⁰⁰² ע"י תלמוד בבלי מסכת ערכין דף יט ע"א
 שבזכר ושבנקבה מיבעי ליה ומאי שנא נקבה דכי מיזקנא קיימא אתילתא ומאי שנא זכר דלא קאי אתילתא אמר חזקיה אמרי אינשי סבא בביתא פאחא בביתא סבתא בביתא סימא בביתא: הדרן עלך השג יד: מ¹⁰⁰³

¹⁰⁰³ ע"י ספרא פרשת בחוקותי פרשתא ג
 רים: (יג) ואם מך הוא מערכך אם הוא עני מליתן ערך
¹⁰⁰⁴ ע"י ספרא פרשת בחוקותי פרק ט
 (א) אמר רגלה של זו עולה יכול יהא כולה עולה תלמוד לומר כל אשר יתן ממנו לד' קודש אין כולה קודש. יכול תצא לחולין תלמוד לומר יהיה קודש מה יעשה לה תמכר לחייבי עולה ודמיה חולין חוץ מדמי אותה הרגל דברי רבי מאיר ורבי יהודה רבי יוסי ור"ש אומרים מנין אפילו אמר רגלה של זו עולה תהא כולה עולה תלמוד לומר כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קודש יהיה קודש לרבות את כולה:¹⁰⁰⁵
¹⁰⁰⁵ ע"י ספרא פרשת בחוקותי פרק ט

(ו) טוב ברע או רע בטוב תמימים בבעלי מומים ובעלי מומים בתמימים. מנין לרע שהוא בעל מום תלמוד לומר לא תזבח לה' אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום כל דבר רע.¹⁰⁰⁶
¹⁰⁰⁶ ע"י תלמוד בבלי מסכת תמורה דף ט ע"א

רע מעיקרו אין עושה תמורה ואביי אמר קל וחומר הוא ומה טוב ברע דעלווי קא מעלי ליה לקי טוב בטוב דכי הדדי נינהו לא כל שכן דלקי ורבא אין עונשין מן הדין ואביי אמר לך הא לאו דינא הוא מי¹⁰⁰⁷
¹⁰⁰⁷ ע"י ספרא פרשת בחוקותי פרשתא ד

תר: (ז) ואם גאל יגאלנה לרבות את האשה ואם גאל יגאלנה לרבות את היורש. ויסף חמישית על ערכך. הרי כאן שנים אחד מוסיף חמישית ואחד שאינו מוסיף חמישית ואין ידוע אם בבעלים אם בכל

(טז) והיה ערכך לפי זרעו - ולא כפי שוויהא אחת שדה טובה ואחת שדה רעה פדיון הקדשן שוה בית כור שעורים בחמשים שקלים כך גזירת הכתוב¹⁰⁰⁸ והוא שבא לגאלה בתחלת היובל ואם בא לגאלה באמצעו נותן לפי החשבון סלע ופונדיון לשנה לפי שאינה הקדש אלא למנין שני היובל¹⁰⁰⁹ שאם נגאלה הרי טוב ואם לאו הגזבר מוכרה בדמים הללו לאחר¹⁰¹⁰ ועומדת ביד הלוקח עד היובל כשאר כל השדות המכורות וכשהיא יוצאה מידו חוזרת לכהנים של אותו משמר שהיובל פוגע בו ומתחלקת ביניהם זה המשפט האמור במקדיש שדה ועכשיו אפרשנו על סדר המקראות:

(יז) אם משנת היבל יקדיש וגו' - אם משעברה שנת היובל מיד הקדישה ובא לגאלה מיד¹⁰¹¹:
 כערכך יקום - כערך הזהב האמור יהיה חמשים כסף יתן¹⁰¹²:

(יח) ואם אחר היבל יקדיש - וכן אם הקדישה משנת היובל ונשתהה ביד גזברג ובא זה לגאלה אחר היובל¹⁰¹³:

וחשב לו הכהן את הכסף על פי השנים הנותרת - כפי חשבון כיצד הרי קצב דמיה של ארבעים ותשע שנים חמשים שקל הרי שקל לכל שנה ושקל יתר בין כולן והשקל ארבעים ושמונה פודיונין הרי סלע ופונדיון לשנה¹⁰¹⁴ אלא שחסר פונדיון אחד לכולן ואמרו רבותינו שאותו פונדיון קלבווד לפרוטרוט והבא לגאול יתן סלע ופונדיון לכל שנה לשנים הנותרות עד שנת היובל¹⁰¹⁵:

ונגרע מערכך - מנין השנים שמשנת היובלה עד שנת הפדיון¹⁰¹⁶:

(יט) ואם גאל יגאל - המקדיש אותו יוסיף חומש על הקצבה הזאת¹⁰¹⁷:

(כ) ואם לא יגאל את השדה - המקדיש¹⁰¹⁸:

ואם מכר ו- הגזבר¹⁰¹⁹:

את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד - לשוב ליד המקדיש¹⁰²⁰:

(כא) והיה השדה בצאתו ביבל - מיד הלוקחו מן הגזברג כדרך שאר שדות היוצאות מיד לוקחיהם ביובל¹⁰²¹:

קדש לה' - לא שישוב להקדש בדק הבית ליד הגזבר אלא כשדה החרם הנתון לכהנים שנאמר (במדבר יח יד) כל חרם בישראל לך יהיה אף זו תתחלק ביובל לכהנים של אותו משמר שיום הכפורים של יובל פוגע בו¹⁰²²:

אדם מה מצינו בגאולות האמורות למטן הבעלים מוסיפים חמישית ואין כל אדם מוסיפים חמישית אף הגאולות האמורות כאן הבעלים מוסיפים חמישית ואין כל אדם מוסיף חמישית: (ח) ו¹⁰⁰⁸ עי' ספרא פרשת בחוקותי פרק י

לו: (ג) משדה אחוזתו. אין לי אלא שדה אחוזתו מאביו שדה אחוזתו מאמו מניין ת"ל יקדיש איש. והיה ערכך לפי זרעו ולא לפי גידוליו. זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף. הרי זו גזירת מלך אחד המקדיש בחולת המחוז ואחד המקדיש בפרדיסות סווסטי נותן בזרע חומר שעורים חמשים שקל כסף: (ד)

שם¹⁰⁰⁹ (ז) שנים הנותרות שנים הוא מחשב ואין מחשב חדשים ומנין אם רצה הקדש לעשות חדשים שנה יעשה תלמוד לומר וחשב. עד שנת היובל שלא יכנס בה כלום. ונגרע מערכך. אף מן ההקדש שאם אכלה ההקדש שנה או שתיים לפני היובל או לא אכלה אלא שהיתה לפנינו מנכה סלע ופונדיון בכל שנה ושנה:

שם אות יב ??? (יב) ואם לא יגאל את השדה הבעלים. ואם מכר את השדה הגזבר. לאחר ולא לבנו.¹⁰¹⁰

שם (ה) כערכך יקום נותן ארבעים ותשע סלעים וארבעים ותשע פונדיונות מה טיבו של פונדיון זה קולבון לפרוטרוט:¹⁰¹¹

שם (ז) שנים הנותרות שנים הוא מחשב ואין מחשב חדשים ומנין אם רצה הקדש לעשות חדשים שנה יעשה תלמוד לומר וחשב. עד שנת היובל שלא יכנס בה כלום. ונגרע מערכך. אף מן ההקדש שאם אכלה ההקדש שנה או שתיים לפני היובל או לא אכלה אלא שהיתה לפנינו מנכה סלע ופונדיון בכל שנה ושנה:

שם יב¹⁰¹³

שם יב¹⁰¹⁴

שם (יג) לא יגאל עוד. יכול לא יקחנה מיד הגזבר ותהיה לפניו כשדה מקנה תלמוד לומר ולא יגאל עוד לכמות שהיא אינה נגאלת. אבל לוקחה הוא מיד הגזבר ותהי לפניו כשדה מקנה:

עי' ערכין כח ע"ב - חייא בר אמי משמיה דחולפנא נותנה למשמר היוצא אמר רב נחמן בר יצחק תניא [נמי הכי] נמצאת אתה אומר אחד יובל ואחד שביעית משמטין כאחד אלא שיובל

(כב) ואם את שדה מקנתו וגו' - חלוק יש בין שדה מקנה לשדה אחוזה ששדה מקנה לא תתחלק לכהנים ביובל לפי שאינו יכול להקדישה אלא עד היובל שהרי ביובל היתה עתידה לצאת מידו ולשוב לבעלים לפיכך אם בא לגאלה יגאל בדמים הללו הקצובים לשדה אחוזה ואם לא יגאל וימכרנה גזבר לאחר או אם לא יגאל הוא בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו אותו שהקדישה ופן תאמר לאשר קנהו הלוקח הזה האחרון מאתו וזהו הגזבר לכך הוצרך לומר לאשר לו אחוזת הארץ (פסוק כד) מירושת אבות וזהו בעלים הראשונים שמכרוהו למקדיש⁹⁷:

(כה) וכל ערכך יהיה בשקל הקדש - כל ערכך שכתוב בו שקלימי יהיה בשקל הקדש¹⁰¹⁷:

עשרים גרה - עשרים מעות כך היו מתחילה ולאחר מכאן הוסיפו שתות ואמרו רבותינו שש מעה כסף דינר עשרים וארבע מעות לסלע¹⁰¹⁸:

(כו) לא יקדיש איש אתו - לשם קרבן אחר לפי שאינו שלו¹⁰¹⁹:

(כז) ואם בבהמה הטמאה וגו' - אין המקרא הזה מוסב על הבכור שאין לומר בבכור בהמה טמאה ופדה בערכך וחמור אין זה שהרי אין פדיון פטר חמור אלא טלה והוא מתנה לכהן ואינו להקדש אלא הכתוב מוסב על ההקדש שהכתוב שלמעלה (פסוק יא) דבר בפדיון בהמה טהורה שהוממה וכאן דבר במקדיש בהמה טמאה לבדק הבית¹⁰¹⁹:

ופדה בערכך - כפי מה שיעריכנה הכהן¹⁰²⁰:

ואם לא יגאל - ע"י בעלים¹⁰²⁰:

ונמכר בערכך - לאחרים¹⁰²¹:

(כח) אך כל חרם וגו' - נחלקו רבותינו בדבר יש אומרים סתם חרמים להקדשם ומה אני מקיים (במדבר יח יד) כל חרם בישראל לך יהיה בחרמי כהנים שפירש ואמר הרי זה חרם לכהן ויש שאמרו סתם חרמים לכהנים¹⁰²²:

לא ימכר ולא יגאל - אלא ינתן לכהן לדברי האומר סתם חרמים לכהנים מפרש מקרא זה בסתם חרמים והאומר סתם חרמים לבדק הבית מפרש מקרא זה בחרמי כהנים שהכל מודים שחרמי כהנים אין להם פדיון עד שיבואו ליד כהן וחרמי גבוהם נפדים¹⁰²³:

בתחילתו והשמטה בסופה אדרבה משום הכי הואי אימא מפני שהיובל כו' בשלמא שביעית בסופה דכתיב מקץ שבע שנים תעשה שמטה אלא יובל בתחילתו ביום הכפורים הוא דכתיב ביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם הא מני ר' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברו.

¹⁰¹⁷ ע"י תלמוד בבלי מסכת בכורות דף י ע"ב

לעולם לא מקיש אמר רבא אמר קרא וכל ערכך יהיה בשקל הקדש כל ערכין שאתה מעריך לא יהו פחותין משקל ורבנן ההוא

¹⁰¹⁸ ע"י בכורות נ ע"א ז"ל: עשרים גרה השקל ומתרגמינן עשרין מעין ותניא שש מעה כסף דינר מיתבי והלא סלע של קדש ארבעים ושמנה פונדיונין פונדיון זה מה טיבו קילבון לפרוטרוט בתר דאוסופו עילויהו דתניא עשרים גרה השקל למדנו לשקל שהוא עשרים גרה ומנין שאם רצה להוסיף יוסיף ת"ל יהיה יכול יפחות ת"ל הוא.

¹⁰¹⁹ ע"י ספרא פרשת בחוקותי פרשתא ד

(א) ואם כל בהמה יכול בבהמה טמאה הכתוב מדבר. כשהוא אומר אם בבהמה הטמאה ופדה הרי בהמה טמאה אמורה הא אינו מדבר אלא בפסולי המוקדשים שיפדו. יכול יפדו על מום עובר תלמוד לומר אשר לא יקריבו ממנה קרבן לד'. יצא מום עובר שהוא כשר ליקרב למחר: ???????

¹⁰²⁰ ספרא בחקתי יב ב

¹⁰²¹ ספרא בחקתי יב ב

¹⁰²² ע"י תלמוד בבלי מסכת ערכין דף כח ע"ב

תנאי היא דאיכא דמקיש ואיכא דלא מקיש כמ"ד לא מקשינן: משנה חרמי כהנים אין להם פדיון אלא נותנים לכהנים כתרומה ר' יהודה בן בתירא אומר סתם חרמים לבדק הבית שנאמר כל חרם קדש קדשים הוא לה' וחכמים אומרים סתם חרמים לכהנים שנאמר כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו אם כן למה נאמר כל חרם קדש קדשים הוא לה' שחל על קדשי קדשים ועל קדשים קלים מחרים אדם את

¹⁰²³ ע"י תלמוד בבלי מסכת תמורה דף ה ע"א

חלב חלב דאין תורמין מזה על זה אבל תירוש ודגן דגן ודגן דחד חלב כתיב בהו כי תרים מהאי אהאי לא לקי כתב רחמנא ראשית ליתן חלב לזה וחלב לזה ל"א הא תירוש ודגן דחד חלב כתיב בהו תרים מהאי אהאי כתב רחמנא ראשית והרי חרמים דאמר רחמנא לא ימכר ולא יגאל ותנן חרמי כהנים אין (פודין אותם) [להם פדיון] אלא נותנין לכהן אלמא לא מהני תיובתא דאביי אמר לך שאני התם דאמ' רחמנא קודש קדשים הוא בהווייתו היא תלמוד בבלי מסכת ערכין דף כט ע"א

גמרא תנו רבנן חרמי כהנים אין להן פדיון ונותנין לכהן חרמים כל זמן שהן בבית בעלים הרי הן כהקדש לכל דבריהן שנאמר כל חרם בישראל קדש קדשים הוא לה' נתנן לכהן הרי הן לכל דבריהן כחולין שנאמר כל חרם בישראל לך יהיה: ר' יהודה בן בתירא אומר סתם

כל חרם קדש קדשים הוא - האומר סתם חרמים לבדק הבית מביא ראיה מכאן והאומר סתם חרמים לכהנים מפרש כל חרם קדש קדשים הוא לה' ללמד שחרמי כהנים חלים על קדשי קדשים ועל קדשים קלים ונותן לכהן כמו ששינונו במסכת ערכין (כח ב) אם נדר נותן דמיהם ואם נדבה נותן את טובתה¹⁰²⁴:

מאדם - כגון שהחרים עבדיו ושפחותיו הכנענים¹⁰²⁵:

(כט) כל חרם אשר יחרם וגו' - היוצא ליהרג ואמר אחד ערכו עלי לא אמר כלום¹⁰²⁶:

מות יומת - הרי הולך למות לפיכך לא יפדה אין לו לא דמים ולא ערך¹⁰²⁷:

(ל) וכל מעשר הארץ - במעשר שניק הכתוב מדבר¹⁰²⁷:

מזרע הארץ - דגן¹⁰²⁸:

מפרי העץ - תירוש ויצהר¹⁰²⁹:

לה' הוא - קנאו השם ומשולחנו צוה לך לעלות ולאכלוש בירושלים כמו שנאמר (דברים יד כג) ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגןך תירושך וגו'¹⁰²⁹:

(לא) ממעשרו - ולא ממעשר חברו הפודה מעשר של חברו אין מוסיף חומש ומה היא גאולתו כדי להתירו באכילה בכל מקום והמעות יעלה ויאכל בירושלים כמו שנאמר (דברים יד כד) ונתת בכסף וגו'¹⁰²⁹:

(לב) תחת השבט - כשבא לעשרן מוציאן בפתח זה אחר זה והעשירי מכה בשבט צבוע בסיקרא להיות ניכר שהוא מעשר כן עושה [לגדיים] לטלאים ולעגליים של כל שנה ושנה¹⁰²⁹:

יהיה קדש - ליקרב למזבח דמו ואמוריו והבשר נאכל לבעלים שהרי לא נמנה עם שאר מתנות כהונה ולא מצינו שיהא ניתן לכהנים¹⁰²⁹:

(לג) לא יבקר וגו' - לפי שנאמר (שם יב יא) וכל מבחר נדריכם יכול יהא בורר ומוציא את היפה תלמוד לומר לא יבקר בין טוב לרע בין תם בין בעל מום חלה עליו קדושה ולא שיקרב בעל מום אלא יאכל בתורת מעשר ואסור ליגזז וליעבד¹⁰³⁰:

חרמים לבדק הבית כו': בשלמא רבנן כדקא מפרשי טעמייהו וטעמא דרבי יהודה בן בתירא אלא רבי יהודה בן בתירא האי כשדה החרם מאי עביד ליה מיבעיא ליה לכדתניא כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו מה תלמוד לומר מניין לכהן שהקדיש שדה חרמו שלא יאמר הואיל ויוצאה לכהנים והרי היא תחת ידי תהא שלי ודין הוא בשל אחרים אני זוכה בשל עצמי לא כל שכן ת"ל כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו וכי מה למדנו¹⁰²⁴

ע"י תלמוד בבלי מסכת ערכין דף כח ע"ב

תנאי היא דאיכא דמקיש ואיכא דלא מקיש כמ"ד לא מקשינן: משנה חרמי כהנים אין להם פדיון אלא נותנים לכהנים כתרומה ר' יהודה בן בתירא אומר סתם חרמים לבדק הבית שנאמר כל חרם קדש קדשים הוא לה' וחכמים אומרים סתם חרמים לכהנים שנאמר כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו אם כן למה נאמר כל חרם קדש קדשים הוא לה' שחל על קדשי קדשים ועל קדשים קלים מחרים אדם אתע"י ספרא פרשת בחוקותי פרק יב

יעשה לו כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו. או יכול אף על פי שפירש לשם תלמוד לומר הוא: (ה) רבי יהודה בן בתירא אומר מניין שסתם חרמים לבדק הבית תלמוד לומר כל חרם קודש קדשים הוא לה'. או יכול אף על פי שפירש לכהן תלמוד לומר הוא: (ו) מניין שמחרים אדם את קדשיו תלמוד לומר חרם קדש. מניין שמחרים אדם את קדשי קדשיו תלמוד לומר כל חרם קודש קדשים. יכול הכהנים והלוים יהיו מחרימים תלמוד לומר אך דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר הכהנים אינן מחרימים (משנה דוחה ספרי אבל גמ' לא)¹⁰²⁵

ספרא פרשת בחוקותי פרק יב

(ג) אך כל חרם אשר יחרם איש לה' מכל אשר לו ולא כל אשר לו. מאדם לרבות עבדו ושפחתו או אדם לרבות עבדו ושפחתו העברים תלמוד לומר מאדם ולא כל אדם מבהמה ולא כל בהמה. ומשדה אחוזתו ולא כל שדה אחוזתו. יכול אם חריים אדם את כולם יהו מוחרמים. תלמוד לומר אך אמר רבי אלעזר בן עזריה ומה לגבוה אין אדם רשאי להחרים את נכסיו על אחת כמה וכמה שיהא אדם חייב להיות חס על נכסיו:

ע"י שם (ז) מניין למחוייבי מיתות שאמר ערכי עלי לא אמר כלום תלמוד לומר חרם לא יפדה. אין לי אלא מחוייבי מיתות

החמורות מחוייבי מיתות הקלות מנין תלמוד לומר כל חרם לא יפדה. יכול עד שלא נגמר דינו תלמוד לומר אשר יחרם מן האדם לא יפדה ולא עד שלא נגמר דינו:

ע"י תלמוד בבלי מסכת קידושין דף נג ע"א

חמוץ: מעשר שני בין בשוגג בין במזיד לא קידש דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר שוגג לא קידש מזיד קידש וכו': מנא הני מילי אמר רב אחא בריה דרבא משמיה דגמרא וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה' הוא קדש לה' הוא ולא לקדש בו אשה הרי תרומת מעשר דכתיב כן תרימו גם אתם

ע"י ספרא פרשת בחוקותי פרק יב

(ט) זרע הארץ. לרבות שום ושחליים וגרגיר. או יכול שאני מרבה זרע לפת וצנונות ושאר זרעוני גינה שאינן נאכלים תלמוד לומר מזרע הארץ ולא כל זרע הארץ. מפרי העץ. לרבות כל פירות האילן. או יכול שאני מרבה חרובי שקמה וצלמונה. וחרובי גירידה תלמוד לומר מפרי העץ ולא כל פירות האילן. מניין לרבות את הירקות למעשה תלמוד לומר וכל מעשר יכול בשני מעשרות הכתוב מדבר תלמוד לומר הוא. הוא אמור כאן והוא אמור להלן דברים מחוסרים כאן אמרן הכתוב להלן:

ע"י הערה הקודמת.

ע"י ספרא פרשת בחוקותי פרק יג

מקודש ולאחריו אינו מקודש: (ד) מתוך שנאמר וכל מבחר נדריכם יכול יהיה מרגל ומוציא את היפה תלמוד לומר לא יבקר בין טוב

לרע ולא ימירנו (ואם המר ימירנו) הא אם המיר סופג את הארבעים. ואם המר ימירנו לרבות את האשה. ואם המר ימירנו לרבות את היורש. והיה הוא ותמורתו יהיה קודש לא יגאל בככור הוא אומר לא תפדה נמכר הוא ובמעשר הוא אומר לא יגאל ואינו נמכר לא חי ולא שחוט ולא תם ולא בעל מום:

רש"י ויקרא

א	נט	ק	רלו
ב	ס	קפא	רלח
ג	סא	קפב	רלט
ד	סב	קפג	רמ
ה	סג	קפד	רמא
ו	סד	קפה	רמב
ז	סה	קפו	רמג
ח	סו	קפז	רמד
ט	סז	קפח	רמה
י	סח	קפט	רמו
יא	סט	קצ	רמז
יב	ע	קצא	רמח
יג	עא	קצב	רמט
יד	עב	קצג	רנ
מנחות כ	עג	קצד	רנא
ע"א????	עד	קצה	רנב
טו	עה	קצו	רנג
טז	עו	קצז	רנד
יז	עז	קצח	רנה
יח	עח	קצט	רנו
ידוע לי	עט	קמ	רנו
יש לו	פ	קמא	רנח
שזה	פא	קמב	רנט
מקור.	פב	קמג	רס
יט	פג	קמד	רסא
כ	פד	קמה	רסב
כא	פה	קמו	רסג
כב	פו	קמז	רסד
כג	פז	תורת	רסה
כד	פח	כהנים???	רסו
כה	פט	קמח	רסז
כו	צ	קמט	רסח
כז	צא	קנ	רסט
כח	צב	קנא	רע
כט	צג	קנב	רעא
ל	צד	קנג	אולי
לא	צה	קנד	ערכין כג ע"ב
לב	צו	קנה	רעב
לג	צז	קנו	תמורה
לד	צח	קנז	לב ע"ב???
לה	צט	קנח	רעג
לו	ק	קנח	רעד
לז	קא	קנט	רעה
לח	קב	קנט	רעו
לט	קג	קס	רעז
מ	קד	קסא	רעה
מא	קה	קסב	רעט
מב	קו	קסג	רפ
מג	קז	קסד	רפא
מד	קח	קסה	ערכין
מה	קט	קסו	כט ע"א? תר"כ.
מו	קי	קסז	רפב
מז	קיא	קסח	רפג
מח	קיב	קסח	רפה
מט	קיג	קסט	רפה
נ	קיד	קע	רפו
נא	קיו	קעא	רפו
נב	קיז	קעב	?????
נג	קטו	קעג	
נד	קטז	קעד	
נה	קיז	קעה	
נו	קיח	קעו	
נז	קיט	קעז	
נח	קיא	קעח	
??????	קיב	קעט	